

INNHold

KAPITTEL 1. INNLEDNING	4
1.1. Forsøksgymnaset i Bærum (FGB) 1969-82	4
1.1.2. Hvorfor forske på FGB?	6
1.2. Oppgavens oppbygning og rammer	7
1.3. Kilder og metode	9
1.3.1. Skriftlige kilder	9
1.3.2. Muntlige	13
KAPITTEL 2. BAKGRUNN FOR OPPSTARTEN AV FGB	17
2.1. Ungdomsopprøret på 1960-tallet	17
2.2. Pedagogisk inspirasjon	21
2.2.1. Reformpedagogikken i det 20. århundre	21
2.3. Motiver for å starte FGB	25
2.3.1. Initiativtakerne og den kulturradikale eliten	28
2.4. Oppsummering	30
KAPITTEL 3. IGANGSETTINGEN	31
3.1. "Forsøk i skolen"	31
3.1.1. Normalplanen av 1939	31
3.1.2. Lov om forsøk i skolen av 1954	32
3.1.3. Utdanningsekspløsjonen	33
3.1.4. Kampen for Forsøksgymnaset i Oslo	34
3.2. Ulike politiske syn i Bærum kommune og Akershus fylke	35
3.3. Fra privatskole til fylkeskommunalt gymnas (juni 1969 - oktober 1971)	38
3.3.1. FGB blir privatskole	38
3.3.2. FGB blir fylkeskommunalt	40
3.3.3. Husproblemet og utvidelsen av FGB	43
3.4. Oppsummering	44
KAPITTEL 4. FGBS SOSIALE MILJØ	46
4.1. Elevenes sosiale bakgrunn	46
4.2. Motiver for å begynne på FGB	48
4.2.1. Søknader om opptak	49
4.2.2. Andre kilder om motiver for å begynne på FGB	52

4.3. Forventninger til skolen: trivsel og skuffelser	56
4.3.1. Problemer: rot, rus og sløveri	59
4.4. Forholdet mellom lærere og elever	61
4.5. Den synkende rekrutteringen til FGB	64
4.5.1. Utviklingen av det sosiale miljøet på FGB	65
4.6. Oppsummering	68
<u>KAPITTEL 5. SKOLEDEMOKRATIET</u>	<u>70</u>
5.1. Skoledemokratiet: direkte eller indirekte demokrati?	71
5.2. Allmannamøtet	74
5.2.1. Makt og dominans	76
5.3. Skolelederen	79
5.4. Rådet	81
5.4.1. ”Den lille revolusjonen” våren 1971	83
5.5. Administrasjonsgruppene	86
5.6. Muligheter og begrensninger	89
5.6.1 Fra det konsultative organ til skoleutvalg: en undergraving av demokratiet?	89
5.7. Oppsummering	92
<u>KAPITTEL 6. FRIVILLIGHETSPRINSIPPET I TEORI OG PRAKSIS</u>	<u>93</u>
6.1. FGBs fragmenterte ideologi	93
6.2. FGBs forutsetninger	97
6.3. Frivillighet i praksis	101
6.3.1. Problemer	102
6.3.2. Mulige årsaker til problemene	105
6.3.3. Hva skal til for å hjelpe skolen: regler eller bevisstgjøring?	107
6.4. Oppsummering	108
<u>KAPITTEL 7. NEDLEGGINGEN</u>	<u>110</u>
7.1. Forholdet til myndighetene	110
7.1.1. Figvedutvalgets rapport fra 1977	111
7.1.2. Akershus fylkes sektorplan 1979	113
7.2. Strategier for å unngå nedlegging	114
7.3. Sammenlikning av FGB og FGO	116

7.4. Oppsummering	119
<u>KAPITTEL 8. AVSLUTNING</u>	<u>121</u>
8.1. Oppsummering	121
8.2. Videre forskning	125
<u>KILDE- OG LITTERATURHENVISNINGER</u>	<u>127</u>
<u>TILLEGG</u>	<u>132</u>
1. Oversikt over A-møtevedtak	132
2. Oversikt over støtteerklæringer, resolusjoner og aksjoner	136
3. Oversikt over temaukenes temaer	138
4. Oversikt over seminarer	139
5. To Samrøra-programmer	139

Kapittel 1. Innledning

1.1. Forsøksgymnaset i Bærum (FGB) 1969-82

Forsøksgymnaset i Bærum (FGB) var trolig Norges hurtigst planlagte gymnas noensinne. Den konkrete bakgrunnen for oppstarten var at elever og lærere som hadde søkt seg til Forsøksgymnaset i Oslo (FGO) sommeren 1969 ikke fikk plass, og ble oppfordret av FGOs rektor Mosse Jørgensen og skolerådmannen i Oslo til å prøve å lage landets andre forsøksgymnas i Bærum. FGB skulle ha de samme målsetningene som moderskolen i Oslo, som i korte trekk gikk ut på at skolen skulle drives etter demokratiske prinsipper, der lærere og elever skulle være likestilte og oppmøtet frivillig. På denne måten mente initiativtakerne at elevenes selvstendighet og ansvarsfølelse ville utvikles. Samtidig hadde de som mål å forandre den daværende gymnasform, som de mente var i utakt med tida.

At FGB kom i gang høsten 1969 etter noen hektiske sommermåneder med lobbyvirksomhet og medieutspill, var bemerkelsesverdig. Selv om ideen hadde sympati blant flere av skolepolitikerne, tilsa ikke de politiske og byråkratiske forutsetningene at man i juni kunne søke om å starte et gymnas allerede samme høst. Etter en ”uvanlig rask saksbehandling” klarte initiativtakerne likevel å overbevise de bevilgende myndigheter om å få satt i gang et skoleprosjekt som i utgangspunktet manglet både finansiering, godkjente lærerkrefter og tilfredsstillende lokaler.¹ Initiativtakerne fikk tilbud om lokaler i Bærums eldste skole, Haug gamle skole fra 1865, en kondemnable og idyllisk beliggende skolebygning ved Griniveien.

Det første året var FGB privat, men det ble fylkeskommunalt året etter. Skolen startet med én kombinert 1. klasse (engelsk- og reallinje), og utvidet med én klasse i året fram til 1971, slik at skolen kunne tilby et treårig løp. Dette året hadde skolen sitt høyeste antall elever, ca. 90, siden sank elevtallet år for år. Fra 1973 ble ordningen med kombinert real- og engelsklinje erstattet med én samfunnsfaglinje. På bakgrunn av at alle gymnas skulle gå over til ny struktur i forbindelse med Lov om videregående opplæring av 21. juni 1974, vedtok fylket at skolen fra 1976 skulle skifte navn til Nordhaug videregående skole, og at den i likhet med andre videregående skoler skulle ha et skoleutvalg som øverste myndighet. Etter ti års drift vedtok Akershus fylkesskolestyre i desember 1979 å nedlegge FGB, og ingen nye 1.

---

¹ Sitat fra intervju med skoledirektør Helge Sivertsen i *Arbeiderbladet*, 11.10.69.

klassinger ble tatt opp fra 1980. Elevene som allerede hadde begynt, fikk likevel fullføre sin skolegang. I juni 1982 avsluttet seks elever og seks lærere sitt virke på FGB.²

FGBs formålsparagraf lød som følger:

Forsøksgymnaset i Bærum vil gjennom forsøksvirksomhet av pedagogisk, faglig og organisatorisk art, samle erfaringer som kan bidra til å forandre den nåværende gymnasform. Skolen vil bygge på skoledemokrati for å skape grunnlag for elevenes og lærernes vekst i videst mulig betydning.

Skolen vil søke å:

1. utvikle selvstendighet, ansvar og samarbeid,
2. utvikle og oppmuntre elevenes egne interesser og særlige evner i teoretisk og praktisk arbeid,
3. vurdere elevenes arbeid etter graden av selvstendighet og evne til å arbeide i grupper, framfor dyktighet i reproduksjon av lærestoff.³

I denne framstillingen analyserer jeg FGB som en konkretisering av antiautoritære idéer som gjennom ulike bevegelser fikk gjennomslag på slutten av 1960- og begynnelsen av 1970-tallet. Hovedtema er hvordan FGB som et antiautoritært alternativ til den tradisjonelle skolen forsøkte å virkeliggjøre idealet om å ”skape grunnlag for elevenes og lærernes vekst i videst mulig betydning”.

Tre dimensjoner danner strukturen for analysen av skolens virksomhet: For det første var skolen et sosialt eksperiment og representerte et alternativt miljø. Idealet om at det skulle være absolutt likeverd mellom ”skolemedlemmene” - alle som hadde sitt daglige arbeid på skolen, elever, lærere, vaktmester og kontordame - ble bl. a. markert ved at man på skolen ikke hadde noe eget lærerværelse, men felles ”værerom” og kjøkken. De uformelle samlingspunktene gjorde at skolen fikk like mye preg av å være et sted å være som det var en skole. For det andre praktiserte skolen direkte demokrati, med Allmannamøtet - der elevene alltid var i flertall - som skolens høyeste organ. For det tredje baserte skolen sin virksomhet på frivillighetsprinsippet på bakgrunn av idéen om at ingen skulle tvinges til å gjøre noe de ikke hadde lyst til. Dette medførte at det var frivillig oppmøte til timene, og at skolen verken praktiserte obligatoriske innleveringer, prøver eller standpunkt karakterer. Elevene måtte derfor gå opp til eksamen som privatister i alle fag. Examen artium var målet for de fleste elevene, men de ønsket å oppnå den på en annen måte enn den tradisjonelle.

De tre dimensjonene ble påvirket av ytre rammer som lover og regler, det skolepolitiske klimaet og rekrutteringsgrunnlaget. Også indre begrensninger hadde

---

² Lokalene ble overtatt av Nordhaug ungdoms- og rockeklubb (NURK), som seinere ble til Bærum Rockeklubb og Musikkflekken. Lokalene på Haug ble siden brukt av Bærum Pensjonistteater og Bærum Skigymnas. I dag deler Haug Spesialscole, Heimevernet og Bærum Trekkhundklubb lokalene. Telefonsamtale med Ove Borgersen i Bærum kultureteat, 15.10.02.

³ Første del av FGBs formålsparagraf, gjengitt i *Forsøksgymnaset i Bærum - de første 5 årene*, Bekkestua 1975, s. 17.

innvirkning på virkeliggjøringen av idealene. Elevenes alder og skolemedlemmenes innstilling fikk konsekvenser for hvordan skolen fungerte. En følge av skolens organisasjonsstruktur var at det var en konstant spenning mellom individ og kollektiv, mellom frihet og ansvar, og mellom passivitet og dominans. Disse spenningene utgjorde en dynamikk som er karakteristisk for bevegelser og organisasjoner som forsøker å virkeliggjøre en antiautoritær utopi.

1.1.2. Hvorfor forske på FGB?

Historieforskningen i Norge har ikke vært særlig opptatt av å studere norske opprørsfenomener og alternative bevegelser fra 1960-tallet og utover. Litteratur om ungdomsopprøret har fått mer preg av å være bekjennelser enn av seriøs forskning. Nå er det imidlertid gått noen år og en ny generasjon av historikere som har avstand til perioden, kan studere den med nye øyne. Det er blitt skrevet hovedoppgaver om ml-bevegelsen, Karlsøya-kollektivene, samfunnskritisk kunst og LSD-forsøk i psykiatrien, men mange temaer gjenstår å undersøke.⁴ I 1994 ble det skrevet en hovedoppgave i historie om Forsøksgymnaset i Oslo, som særlig tar for seg organisatoriske aspekter ved skolens drift og forholdet til myndighetene.⁵ Fordi denne oppgaven hovedsakelig tar for seg sosiale mekanismer i forhold til skoledemokratiet slik det ble praktisert på FGB, har jeg i liten grad kunnet nyttiggjøre meg av Andersens oppgave. Likevel har oppgaven vært nyttig for å sammenlikne de to skolenes ulike forhold til myndighetene.

En av mine hensikter ved å skrive om FGB har vært å undersøke muligheter og begrensninger når folk forsøker å skape vedvarende antiautoritære organisasjoner, i dette tilfellet en utdanningsinstitusjon. Skole og utdanning er områder som angår alle samfunnsmedlemmer og som stadig diskuteres både offentlig og privat, derfor er det nyttig å undersøke ulike pedagogiske alternativer som har vært prøvet ut. FGB hadde en spesiell måte å administrere skole på som ikke uten videre kan overføres til skoleverket for øvrig. Mange faktorer, slik som geografisk beliggenhet, verdisyn, sosial rekruttering og tidsepoken det

---

⁴ Hans Petter Sjøli: "Fra raddis til kader. Kineseri i tidens ånd (om ml-erne og det antiautoritære opprøret)", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2002; Anders Lindhjem: "Karlsøyakollektivene. Drøm og virkelighet 1971 til 1977", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1999; Silje Davidsen: "En kjetter i det medisinske miljø? En studie av Jan Greves bruk av LSD og hasj i behandling av pasienter 1962-1971", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2002; Elizabeth Linder: "Tiden som malte sitt eget bilde: det politiske kunstmiljøet i Norge 1965-1974", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2002. For øvrig holder Dag Gravem på med en hovedoppgave om den radikale musikkbevegelsen i Norge på 1970-tallet.

⁵ Per Helmer Andersen: "Forsøksgymnaset i Oslo 1966-1991", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1994.

eksisterte i, skilte FGB fra andre skoler, og erfaringene som ble gjort der kan ikke gjelde som en allmenn lov om hvordan det går når vakre idealer skal virkeliggjøres i praksis. Selv om FGB ble nedlagt etter ti år, er det vanskelig å vurdere forsøket som vellykket eller mislykket. I denne framstillingen har jeg lagt vekt på å undersøke *hvordan* forsøkene fungerte, snarere enn *om* de fungerte etter hensikten.

Forsøksgymnasene, og særlig det i Bærum, er på mange måter en "glemt" del av skolehistorien. Etter å ha jobbet fire år som lærer, dog ikke i Oslo-området, har jeg møtt få lærere som i det hele tatt har hørt om forsøksgymnas. Eksistensen av forsøksgymnas var heller ikke nevnt i noe av den skolehistoriske eller pedagogiske litteraturen som var pensum verken på pedagogikk grunnfag eller på praktisk-pedagogisk utdanning da jeg studerte det. Med andre ord er det på høy tid at også denne delen av norsk skolehistorie, som har inspirert folk til å starte opp liknende skoler i andre europeiske land etter mønster av de norske forsøksgymnasene, blir belyst.⁶

1.2. Oppgavens oppbygning og rammer

Bakgrunnen for ideen om å starte et forsøksgymnas i Bærum blir behandlet i kapittel 2. Her ser jeg FGB både som en del av en bestemt pedagogisk tradisjon, den såkalte reformpedagogikken, og som et resultat av det samfunnet den oppsto i. Som ellers i den vestlige verden var Norge på slutten av 1960-tallet preget av både overflod og opprør, og særlig de unge satte spørsmålstejn ved etablerte autoriteter. I denne framstillingen setter jeg FGB inn i en ungdomsopprørssammenheng, og anser det derfor nødvendig å problematisere ungdomsopprørsbegrepet. Initiativtakernes motiver for å starte FGB blir også undersøkt i dette kapitlet.

Fordi FGB kom i gang så oppsiktsvekkende raskt, redegjør jeg i kapittel 3 for de politiske forutsetningene for igangsettingen av skolen i 1969. Før jeg tar for meg ulike syn blant politikere i Bærum og Akershus, undersøker jeg andre politiske hendelser som etter min oppfatning var avgjørende for at skolen kom i gang. Ulike sentraldirigerte tiltak for å forandre skoleverket, samt oppstarten av FGO, er sentrale i så måte. FGB ble fylkeskommunalt i 1970, og konsekvensene dette fikk for skolen, blir også behandlet i dette kapitlet.

---

⁶ Både Experimentgymnaset i Göteborg (EG) og Det Fri Gymnas (DFG) i København ble startet etter mønster fra FGO. EG ble imidlertid ikke satt i gang av elever og lærere, men av offentlige myndigheter, mens DFG var en privatskole som ble satt i gang av voksne skoleidealister. I tillegg ble det startet liknende gymnas bl. a. i Frankrike, Tyskland og Østerrike.

FGB var en spesiell skole, og i kapittel 4 undersøker jeg utviklingen av skolens sosiale miljø. Fordi flere har hevdet at antiautoritære idéer særlig appellerer til middelklasseungdom, som har tid og anledning til å stille seg kritisk til det bestående, undersøker jeg elevenes sosiale bakgrunn og deres motiver for å begynne på FGB.⁷ Skolemedlemmenes forventninger til skolen og problemene som oppsto, blir også drøftet. Fra 1975 sank søkningen til FGB dramatisk, og jeg undersøker mulige årsaker til dette. Skolen forandret seg i løpet av den tida den eksisterte, og jeg har derfor valgt å inndele skolens utvikling i ulike faser: *pionertida* fra igangsettingen til 1971, *storhetstida* fra 1971 til 1975, *nedgangstida* fra 1975 til 1979 og *nedleggingsfasen* fra 1979 til 1982.

Skoleledemokratiet var et av de viktigste forsøkene ved FGB, og kapittel 5 handler om hvordan deltakerdemokratiet fungerte i praksis. Ulike syn på hvordan demokratiet burde organiseres står sentralt i den sammenhengen. I 1971 ble det gjennomført en "liten revolusjon" på skolen, inspirert av anarkistisk organisasjonstenkning. Den "lille revolusjonen" markerte et brudd med moderskolen FGOs oppbygning, og fikk store konsekvenser for hvordan FGB deretter ble organisert. En konsekvens av at skolen ble fylkeskommunal, var at den måtte rette seg etter retningslinjer fra det offentlige, og i den forbindelse undersøker jeg hindringer for utøvelsen av deltakerdemokratiet.

Kapittel 6 handler om forholdet mellom ideologisk teori og praksis på FGB. Skolen hadde ikke noen ledestjerne eller sjefsideolog som f. eks. Steinerskolen og Montessoriskolen, og spørsmålet om hva skolen skulle være, var stadig gjenstand for debatt. Selv om toneangivende krefter ved skolen påsto at FGB manglet en ideologi, har jeg likevel definert skolens underliggende ideologi. Spenningen mellom individ og kollektiv, mellom liberalisme og forpliktelser overfor fellesskapet blir drøftet i denne sammenhengen. Videre undersøker jeg de pedagogiske forutsetningene skolen hadde for å gjennomføre skoleforsøkene, ikke minst fordi elevene måtte gå opp som privatister i alle fag for å få examen artium. At FGB måtte rette seg etter de samme pensumkravene som andre skoler, gjorde at det pedagogiske utviklingsarbeidet ikke alltid fungerte i forhold til målsetningene nevnt ovenfor.

I kapittel 7 blir nedleggningen av FGB i 1979 drøftet, og jeg konsentrerer meg særlig om forholdet til myndighetene for å finne årsaker til nedleggningen, samtidig som man må ta i betraktning omstendigheter som er kommet fram i tidligere kapitler. Fordi FGO ikke ble nedlagt, er det nærliggende å sammenlikne de to skolene med hverandre. FGB lot seg ikke

---

⁷ Bl. a. Erling Bjurström: *Generasjonsopprøret. Ungdomskulturer, ungdomsbevegelser og tenåringsmarked fra 50- til 80-årene*. Oslo: Universitetsforlaget, 1982, s. 31-157; Lewis Yablonsky: *The hippie Trip: A firsthand account of the beliefs, drug use and sexual patterns of young drop-outs in America*. New York: Pegasus, 1968.

nedlegge frivillig, og jeg har derfor undersøkt ulike strategier skolen hadde for å unngå nedlegging.

Avslutningsvis, i kapittel 8, forsøker jeg å trekke noen konklusjoner om hvordan FGB fungerte i praksis, både på det sosiale, organisatoriske og pedagogiske området. Jeg foreslår også emner for videre forskning.

I tillegget bakerst i oppgaven har jeg samlet materiale jeg mener er relevant for å bedre kunne forstå hva FGB dreide seg om. De mange allmannamøtevedtakene illustrerer hvordan skoledemokratiet ble organisert, og støtteresolusjonene demonstrerer den radikale politiske profilen skolen hadde. Oversiktene over temaøkene viser hvilket innhold i undervisningen elever og lærere mente var nyttige og interessante når de slapp å rette seg etter pensumkravene. Den ufullstendige listen over seminarene illustrerer aktuelle emner på 1970-tallet. De to Samrøra-programmene aller bakerst er med for å vise hva skolemedlemmene var opptatt av.

1.3. Kilder og metode

1.3.1. Skriftlige kilder

I 1999 ble FGBs arkiv overført til Statsarkivet, etter å ha vært i privatarkivet noen år. Arkivet består av 28 esker, som ikke er blitt ordnet etter at Statsarkivet overtok det. Det inneholder bl. a. korrespondanse med myndighetene og andre, forslag til budsjetter, avisutklipp, fotografier, elevarbeider, allmannamøteprotokoller og skoleavisa *Synopsis* som kom ut nesten hver uke i ti år. De ulike delene av arkivet gir et mangesidig bilde av FGBs virksomhet, og bør kommenteres.

Korrespondansen med myndighetene har vært av stor betydning for å sette seg inn i den formelle driften av FGB, for å finne ut hvordan skolen ble opprettet og etter hvert nedlagt. I forbindelse med overgangen til ”ny struktur” etter at Lov om videregående opplæring ble vedtatt i 1974, har det vært interessant å se hvordan myndighetene krevde at FGB skulle tilpasse seg lovens krav, og hvilke argumenter som ble brukt både fra myndighetenes og FGBs side. Det er åpenbart at det var store motsetninger mellom myndighetenes krav om tilpasning og skolens ønske om å bevare sin egenart og spesielle organisasjonsstruktur.

Korrespondansen omfatter bl. a. også andre såkalte demokratiske skoler i utlandet og pedagogiske forskningsmiljøer. FGB hadde en viss kontakt bl. a. med Det Fri Gymnas i København og med Experimentskolan i Göteborg, og utvekslet innimellom elever med dem. Det hadde vært interessant å sammenlikne de ulike skandinaviske forsøksgymnasene, men det

ligger utenfor denne oppgavens rammer. Når det gjelder korrespondansen med de pedagogiske forskningsmiljøene, er det bemerkelsesverdig å se fraværet av norske institusjoner. FGB fikk besøk av dansker, svensker og tyskere, men å dømme ut fra arkivmaterialet var interessen fra de norske pedagogiske miljøene liten. Det er mulig at skolen fikk uformelle besøk av norske pedagoger, men disse er i så fall ikke å finne i arkivet, med unntak av fylkeskommunale utvalg nedsatt for å evaluere skolens drift.⁸

FGBs forslag til budsjett har jeg valgt å ikke studere inngående. Man kan likevel slå fast at skolen hadde relativt små bevilgninger, fordi den hadde få elever og størrelsen på offentlige overføringer avgjøres av elevtallet. Likeledes krevde myndighetene at skolens budsjett var bundet opp i faste poster, slik at skolen ikke hadde frihet til å overføre midler på tvers av postene. Dette førte til irritasjon fordi skolen ønsket en sekkebevilgning slik at den kunne disponere sine økonomiske midler etter behov.

Arkivet inneholder dessuten en del elevarbeider som for en stor del er udaterte. I tillegg har en tidligere kontordame, Brit Bang, forært meg noen temarapporter som ble laget på midten av 1970-tallet. Temarapportene illustrerer noen av de pedagogiske forsøkene som ble gjort i forbindelse med de tverrfaglige temaene som ble arrangert to ganger i året. Jeg har ikke foretatt noen grundig analyse av temaarbeidene annet enn å registrere hvilke temaer som ble behandlet. En oversikt over disse er som nevnt å finne tillegget bakerst i oppgaven.

Skolens allmannamøteprotokoller har vært en viktig skriftlig kilde, men de er noe ufullstendige. I de første årene, fram til februar 1971, inneholdt allmannamøteprotokollene både møtereferater og vedtak gjort på det ukentlige Allmannamøtet. På denne tida hadde protokollene en seriøs og ordnet karakter, men dette forandret seg etter hvert. På Allmannamøtet 10. februar 1971 ble det vedtatt at møtereferatene og vedtakene skulle refereres i skoleavisa *Synopsis*. Protokollen var derfor ikke i bruk igjen før i mai 1974, da Allmannamøtet vedtok at protokollen var en vedtaksbok. Protokollen ble etter dette kjennetegnet av å være ført av mange ulike referenter, med umiskjennelig preg av ungdommelig ortografi og innfall. Allmannamøtevedtakene er en blanding av dagligdagse ting, som f. eks. innkjøp, reisegodtgjørelser og vasking, og administrative spørsmål som innstillinger til lærer- og skolelederstillinger, organisering av ferier, møter, fester, temaer, frivillige fag og timeplaner. Protokollene inneholder også vedtak om støtteresolusjoner o. l. Mange av vedtakene ble fattet flere ganger, trolig fordi de ikke ble overholdt. Oversikten over allmannamøtevedtak er som nevnt også å finne i tillegget bakerst i oppgaven.

---

⁸ Figvedutvalget for vurdering av skolens framtid. Statsarkivet i Oslo (SAO) D-0001, 5.

Skoleavisa *Synopsis* har vært en usedvanlig rik kilde som gir et svært godt bilde av skolens liv. *Synopsis* kom ut praktisk talt hver uke i 10 år. Den hadde en redaksjon, men redaktørjobben gikk på omgang, dessuten kunne alle skolens medlemmer usensurert skrive og tegne hva de ville i den. Innholdet i skoleavisa består av dagsordener til møter, møterefater, debatter, rapporter fra undervisning, dikt, vitser, observasjoner, matoppskrifter, referater fra temauker, turer og foredrag, politiske diskusjoner, anmeldelser av bøker, konserter og filmer, samt kopier av brev fra myndighetene. Problemet med vasking - skolemedlemmene hadde selv ansvaret for renholdet - ble nevnt så å si i hvert eneste nummer av skoleavisa, likeledes problemet med at for få skrev i den. Hver sommer ble det utgitt et *Kjempesynopsis*, noen ganger også kalt *Sommersynopsis*, som oppsummerte det siste skoleårets viktigste hendelser. *Kjempesynopsis* inneholder også "kokebøker" for de ulike administrasjonsgruppene, slik at nye elever kunne se hva de ulike gruppene drev med, og hvordan de organiserte sitt arbeid.

Det har vært interessant å studere utviklingen av *Synopsis* fra den startet høsten 1970. Til å begynne med var den åpenbart mer lærerstyrt, sirlig renskrevet av kontordamen, og med skolelederens faste punkt og lærernes rapporteringer fra undervisningen. Etter hvert er det tydelig at det hovedsakelig var elever som sto for innholdet i den. Fram til 1971 var *Synopsis* skolens ansikt utad, og ble bl. a. distribuert til alle representantene i fylkesskolestyret. Fordi det var så mye klaging i den, vedtok Allmannamøtet at det skulle bli en internavis, men at foreldre og andre interesserte kunne abonnere hvis de ønsket det. Etter at skolen hadde blitt vedtatt nedlagt i desember 1979, ble holdningen resignert, og det utkom stadig færre *Synopsis*er. Etter 1980 utkom *Synopsis* en periode som veggavis. For skoleåret 1981/82 har jeg ikke funnet at det ble utgitt noen *Synopsis*.

Å vurdere innholdet i *Synopsis* på en saklig og nøktern måte byr på visse utfordringer. I enda større grad enn allmøteprotokollene bærer den preg av ungdommelig friskhet, ironi, humor og skrivefeil. Dateringen er ofte mangelfull, og noen ganger skiftet *Synopsis* navn, f. eks. til *Talerøret*. Ofte er det vanskelig å vurdere om innholdet er fleip eller alvor, og de som skrev i den, benyttet seg av anledningen til å klage over de andre på skolen. Klagingen dreide seg i hovedsak om at folk var for sløve, mens hetskampanjer og andre vederstyggeligheter som man kunne vente seg av en usensurert og elevstyrt skoleavis, er fraværende. Når en studerer *Synopsis* får en inntrykk av at stemningen på skolen vekslet sterkt mellom optimisme og pessimisme. Det kildekritiske problemet er at det tross alt var et mindretall som gadd å skrive i den, og at deres synspunkter derfor ikke nødvendigvis er representative for virkeligheten på skolen. Problemet med at bare de som klagde, skrev i *Synopsis*, ble tatt opp på et tidlig tidspunkt: "En skriver ikke noe i SYNOPSIS hvis en er glad og fornøyd", het det i

1971.⁹ Likevel illustrerer *Synopsis* hva som opptok skolemedlemmene, og gir et enestående bilde av livet på skolen både på godt og vondt.

Arkivet inneholder også en del fotografier fra FGB, som gir et inntrykk av den lurvete rammen rundt skoleforsøket, og en fornemmelse av den avslappede atmosfæren: Omgitt av utallige veggoppslag, tomme melkekartonger og ølflasker, og fulle askebegre, kan man beskue langhårete ungdommer som sitter i utslitte sofaer og røyker og prater med beina på bordet.

Under et intervju med tidligere elev J. Henning Schönheyder fikk jeg tilgang på FGBs klipparkiv som han hadde fått av en annen tidligere elev. Schönheyder ønsket at Statsarkivet skulle overta klipparkivet etter at jeg ble ferdig med det. Det typiske ved avisartikler er at de handler om oppsiktsvekkende hendelser, og at sakene er mest interessante for redaksjonen når de har et visst sensasjonspreg. I FGBs tilfelle medførte dette at det finnes svært mange avisartikler fra oppstartingsfasen. Sommeren og høsten 1969 ble det skrevet mye, likeledes da skolen ble fylkeskommunal i 1970. I løpet av 1970-årene ble det generelt skrevet lite, men i forbindelse med overgangen til ”ny struktur” i 1976 og i nedleggingsfasen i 1979 ble det skrevet noe.

Da jeg startet med oppgaven høsten 2001 og søkte etter FGB på Bibsys, var *Forsøksgymnaset i Bærum - de første 5 årene* det eneste treffet jeg fikk. Denne 5-årsrapporten fra 1975 ble i utgangspunktet den første og viktigste kilden. Rapporten ble skrevet av noen av skolens medlemmer, for det meste lærere, på oppfordring fra fylkesskolestyret som ønsket en redegjørelse for hva skolen hadde holdt på med de første fem årene. Skolen sto ved et veiskille, i og med at den sto overfor forandringer i forbindelse med overgangen til ny struktur når Lov om videregående opplæring skulle iverksettes. Selve tittelen *FGB - de 5 første årene* angir at skolen ville gi inntrykk av en optimistisk tro på at skolen var liv laga, er det blitt forklart meg av en av lærerne som var med å skrive den.¹⁰ Rapporten gir på ingen måte noe glansbilde av skolen, og forsøker ikke å tilsløre dens problemer, men konkluderer likevel med at skolen hadde ”foregrepet utviklingen i den nye videregående skole”.¹¹

Når det gjelder annen litteratur, har det vært vanskelig å finne noe som har vært direkte relevant for oppgaven. Mosse Jørgensens bøker om FGO, samt bøker skrevet av radikale pedagoger utgitt på 1960-tallet, har likevel vært nyttige. For å forstå bakgrunnen og den samfunnsmessige konteksten FGB eksisterte i, har jeg funnet det nødvendig å sette meg

---

⁹ *Synopsis* 21/70-71, SAO D-0022, 217.

¹⁰ Telefonintervju med Douglas Draper.

¹¹ *Forsøksgymnaset i Bærum - de første 5 årene*, s. 19.

inn i generell norsk historie med vekt på 1960- og 70-tallet, samt annen litteratur som omhandler ungdomsopprøret, deriblant også de andre ”ungdomsopprørshistorikernes” hovedoppgaver. For å best mulig kunne nyttiggjøre meg av de muntlige kildene, har jeg også studert litteratur som omhandler metoder for bruk av muntlige kilder.

1.3.2. Muntlige kilder

FGB er en del av vår nære fortid. De fleste elever og lærere, samt politikere og skolefolk som hadde noe med FGB å gjøre, lever fortsatt. Derfor har det vært naturlig å gjøre utstrakt bruk av muntlige kilder. Gjennom intervjuene har jeg fått informasjon jeg ellers ikke ville fått dersom jeg bare hadde benyttet meg av de skriftlige kildene, samtidig som informantene har gitt meg en del skriftlige kilder, samt billedmateriale, jeg ellers ikke hadde visst om. Informantenes opplysninger har hatt avgjørende betydning for at oppgaven er blitt som den har blitt. I april 2002 sendte jeg ut ca. 140 brev til tidligere lærere og elever ved FGB, der jeg oppfordret dem til å ta kontakt med meg enten over telefon, via brev eller e-post, eventuelt for å avtale et personlig intervju.¹² De fleste av elevinformantene som tok kontakt, var elever som gikk på skolen i skolens start- og slutfase. I tillegg fikk jeg kontakt med fem til etter at jeg fikk e-postadressen deres av noen av de andre informantene. I alt har jeg intervjuet 29 tidligere skolemedlemmer. 16 av dem har jeg møtt personlig, ti er intervjuet over telefon og tre via e-post. To av informantene ble intervjuet både over telefon og e-post.

Fordi det ble for omfattende å sende brev til alle som hadde oppholdt seg på skolen, valgte jeg å sende brev til de første kullene, fra 1969 til 1972, til de elevene som gikk på skolen skoleåret 1975/76, og til elevene som gikk der i 1979/80, skoleåret da fylket vedtok å nedlegge FGB. Ved å konsentrere meg om disse tre periodene mener jeg å ha fått en dekkende oversikt, hvis en går ut fra at gjennomsnittseleven gikk på skolen i tre år. For å finne ut hvilke elever som hadde gått på FGB, benyttet jeg meg av elevlister som befinner seg på Statsarkivet.¹³ Jeg fant ingen elevlister fra 1969, men fra 1970 ble det ført fullstendige lister, og de fleste av elevene som gikk i første klasse i 1969, gikk fortsatt på skolen i 1970. Imidlertid er det forhold som gjør det problematisk å gå ut i fra at alle elevene som sto oppført på elevlistene var reelle skoleelever. Mange av elevene var ”papirelever” eller hospitanter, og sto oppført på listene uten egentlig å ha tilhold på skolen. Mange sluttet også etter kort tid, og nye elever kom til etter at skoleåret hadde startet.

---

¹² Av 234 elever fant jeg adressen til 127, men jeg brukte den gammeldagse metoden med telefonkatalog, fordi jeg ennå ikke var klar over Internettets muligheter. I mange tilfeller var det flere som het det samme, og jeg sendte ut brev til alle sammen. Dette har medført til at svarprosenten ble lav.

¹³ SAO D-0017.

Når det gjaldt lærerne fulgte jeg samme prinsipp. Jeg tok for meg listene over ansatte fra 1969, 1975 og 1980, i alt klarte jeg å oppspore adressen til 18 av 28. To ting er slående når det gjelder lærerlistene. For det første hvor *mange* lærere som arbeidet ved FGB og hvor få av de samme som arbeidet der i de tre periodene som jeg undersøkte. For det andre var det overraskende få av lærerne som besvarte min henvendelse. Ett problem kan være at jeg rett og slett har sendt brev til folk som heter det samme, men som ikke har vært lærere på FGB. I hvert fall har kun fem lærere tatt kontakt med meg. At så få lærere har tatt kontakt, har trolig også sammenheng med at svært mange av lærerne kun var timelærere og kombinerte jobben på FGB med annet undervisningsarbeid, og at jobben på FGB var en perifer opplevelse som ikke gjorde spesielt inntrykk på dem. Til enhver tid i FGBs historie var det aldri flere enn fire faste lærere i full stilling, vanligvis bare tre.

I brevet stilte jeg de tidligere skolemedlemmene følgende spørsmål: Hva husker du fra FGB og når gikk du der? Hva fungerte og hva fungerte ikke? Hva mener du var grunnene til at skolen ble nedlagt etter vel ti års drift? Jeg valgte å stille åpne spørsmål, fordi jeg mener det er interessant å se hva som har gjort mest inntrykk på menneskene som har hatt sitt tilhold på skolen. Ikke overraskende var det de sosiale aspektene folk husket best: de frie samværsformene og skoledemokratiet. Etter at jeg oppnådde kontakt og fikk informantene i tale, enten personlig eller over telefon, og i noen tilfeller via e-post, hadde jeg i tillegg til de ovennevnte, følgende standardspørsmål: Hvorfor begynte du på FGB? (Til elever: Hva jobbet foreldrene dine med, var de positive eller negative til at du begynte på FGB?) Hva er dine nåværende sysler? Hvordan mener du skoledemokratiet med flat struktur og deltakerstyring fungerte? Hvordan mener du de pedagogiske forsøkene fungerte? Hvordan mener du det sosiale fellesskapet fungerte? Hvordan mener du forholdet mellom frihet og ansvar fungerte? Hvordan mener du forholdet var mellom FGB og omverdenen? Hvordan var FGB sammenliknet med FGO? Hva mener du var årsaker til at FGB ble nedlagt?

I tillegg har jeg stilt andre spørsmål som har oppstått spontant. De fleste informantene har hatt mye på hjertet, og intervjuene har vært preget av mange morsomme og ofte småskandaløse historier, som ville egne seg bedre i en såpeopera enn i en hovedoppgave i historie. Det har vært utfordrende å behandle informasjonen på en saklig og akademisk måte, uten å ta bort det menneskelige aspektet ved det. Mange av informantene, særlig elevene, har vært rent ekstatiske i sin beskrivelse av sin tid på FGB, og har uttrykt slikt som at det var de tre beste årene av deres liv, at de aldri har lært så mye som de gjorde der, at erfaringene de gjorde der har preget dem for resten av livet, og liknende. Ofte stemmer ikke uttalelsene de tidligere elevene kommer med i ettertid, med det de samme skrev i *Synopsis* 20-30 år

tidligere. Den samme personen som i ettertid ser på tida på FGB som nærmest rosenrød, kan ha uttrykt stor frustrasjon som 16-19 åring. Dette kan ha noe å gjøre med at tenåringer ofte er svært kritiske og har store forventninger til hvordan de mener ting skal være, og at voksne har et mer reflektert forhold til omgivelsene, og dessuten har kunnet sammenlikne tida på FGB med erfaringer de har gjort i ettertid, f. eks. på mer ”autoritære” utdanningsinstitusjoner og arbeidsplasser, og derfor konkluderer med at tida på FGB ikke var så ille. Hukommelsen er selektiv, og man husker best det som har gjort størst inntrykk, i mine informanters tilfelle ofte det som var morsomt og spesielt. Samtidig kan man spore en viss ironisk distanse, fordi det tross alt dreier seg om ungdomstida deres på 1970-tallet, et tiår som nærmest har blitt et begrep i seg selv, da en innen radikale miljøer var opptatt av å være ”ukonvensjonelle” og ha de riktige politiske meningene. Uansett vil en voksen alltid se sin ungdomstid i et annet lys i ettertida, enn slik den ble opplevd da en var 16-18 år gammel.

Problemet med representativitet har vært nærliggende for meg å ta i betraktning under behandlingen av de muntlige kildene. De elevene som har tatt kontakt med meg, var alle relativt mye på skolen, og aktive på et eller annet nivå, enten faglig, praktisk eller administrativt. Når en ut fra kildematerialet, både det muntlige og skriftlige, vet at manglende oppmøte og passivitet var skolens hovedproblemer, kan det være problematisk å legge for mye vekt på hva de aktive elevene sier. På den annen side har ikke de tidligere elevene jeg har intervjuet, gitt inntrykk av at de var spesielt skoleflinke i tradisjonell forstand, ofte snarere tvert imot, de har alle vært i opposisjon til den skolen de kom fra, og ofte til samfunnet omkring dem, og nettopp det er interessant når skal studere FGB i et opprørsperspektiv. På den måten er informantene representative for FGBs underliggende idé om et antiautoritært alternativ.

Et interessant representativitetsproblem som dukket opp under intervjuene, var at bemerkelsesverdig mange av de tidligere elevene jeg snakket med, mente at de ikke var typiske for skolens elever. Det kom fram at den ”typiske FGBer” hadde foreldre som enten var akademikere eller kunstnere, og ofte hadde gått på Steinerskolen. Av de 23 elevene jeg har intervjuet, hadde bare én Steinerbakgrunn og far som var kunstner, mens seks av informantene hadde en far som var ingeniør. Kan det være slik at de tidligere elevene med ingeniørbakgrunn føler større forpliktelse til å svare på henvendelser om å bidra til historieforskningen enn kulturelitens sønner og døtre? Det er utenfor denne oppgavens ambisjon å bedømme, men i forhold til kildekritikken mener jeg det er viktig å ta i betraktning at flere av informantene selv oppfatter seg som lite representative.

Etter å ha snakket med relativt mange elever og noen lærere fikk jeg inntrykk av at mange av de samme historiene gjentok seg, og at det ble nødvendig å få de bevilgende myndighetenes syn på saken. Dessverre er mange av disse gått bort, men noen fikk jeg tak i: Tor Dagre, arbeiderpartimann i fylkesskolestyret i 1969, og negativt innstilt til FGB, og Jo Benkow, formann i Bærum skolestyre i 1969, en av FGBs støttespillere under oppstarten. I tillegg har jeg intervjuet Per Dalin, som var nestleder i Forsøksrådet for skoleverket på slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet. Jeg har også benyttet anledningen til å snakke med Mosse Jørgensen, FGOs første rektor, som i et utfyllende brev delte noen av sine synspunkter med meg. På bakgrunn av min overordnede problemstilling har jeg ikke funnet det nødvendig å intervju så mange politikere og skolefolk, og for å finne ut hvilke hindre for virkeliggjøringen av FGBs idealer myndighetene representerte, får man mye ut av det skriftlige materialet.

Kapittel 2. Bakgrunn for oppstarten av FGB

Idéene man forsøkte å virkeliggjøre på forsøksgymnasene i Oslo og Bærum var både et resultat av ungdomsopprøret og av en eldre pedagogisk tradisjon som blir presentert i dette kapitlet. For å forklare hvorfor det ble fornyet interesse for disse ideene, en interesse så stor at den resulterte i to forsøksgymnas i 1967 og i 1969, er det nødvendig å understreke at skolene kom i gang i en periode preget av store strukturelle, kulturelle og politiske endringer. Uten å gi en inngående analyse av den norske samfunnsutviklingen på 1960-tallet, begrenser jeg meg til å fastslå at Norge relativt raskt hadde blitt et moderne velstands- og forbrukssamfunn, med rekordstor økonomisk vekst, så og si uten arbeidsledighet.¹⁴ Ungdom hadde i større grad enn tidligere blitt løsrevet fra produksjonsliv og forpliktelser og fikk mulighet til stadig mer utdanning. I samfunnet rådet en generell utviklingsoptimisme, selv om det fra visse hold ble stilt kritiske spørsmål til samfunnsutviklingen. Også skolesystemet ble satt under kritisk debatt, og det ble fornyet interesse for en eldre, radikal pedagogisk tradisjon, den såkalte reformpedagogikken. Oppstarten av de to forsøksgymnasene var likevel enestående, for det var første gang at ungdommer selv tok initiativet til å starte sin egen skole.

2.1. Ungdomsopprøret på 1960-tallet

Hele den vestlige verden var på slutten av 1960-tallet preget av at ungdom gjorde opprør mot etablerte sannheter, normer og autoriteter. Opprøret hadde ulike former og varierte i intensitet. Den spente fra politisk aktivitet, der særlig kampen mot amerikanernes krigføring i Vietnam, protest mot NATO og atomvåpen, samt kamp mot professorveldet på universitetene sto sentralt, til mer innadvendte og individualistiske former for opprør, med bruk av ”personlighetsutvidende” stoffer, særlig hasj og LSD, som viktige ingredienser. Foruten disse ytterpunktene dreide opprøret seg om i større grad å kunne utfolde seg fritt og å slippe å tilpasse seg storsamfunnets krav. Å la håret gro, gå i lurvete klær, ha et friere seksualliv og høre på musikk som foreldregenerasjonen ikke likte, var de mest utbredte former for protest blant de fleste unge.

Å stille kritiske spørsmål til etablerte verdier og hierarkier var karakteristisk for 1960-tallet. Kapitalismens vekstideologi, Vestens imperialismen på bekostning av de såkalte u-

---

¹⁴ Berge Furre. *Vårt hundreår. Norsk historie 1905- 1990*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1991, s. 296; Yngvar Ustvedt. *Overflod og opprør*, bd. 3 i *Det skjedd i Norge*. Oslo: Gyldendal, 1981, s. 9. Edvard Bull. *Norgeshistorien etter 1945*. Oslo: Cappelen, 1982, s. 436-445.

landene, urbanisering og avfolkning av bygdene, forurensning av naturen, kvinnes stilling i patriarkatet, ulike minoriteters rettigheter, samt kunsten og kulturens rolle i samfunnet var aktuelle problemstillinger.¹⁵ I denne framstillingen er det særlig de kritiske spørsmålene til utdanningssystemets rolle i samfunnet, samt nye tolkninger av demokratibegrepet som står sentralt.

Når det gjelder kritikken av utdanningssystemets rolle i Norge dreide den seg hovedsakelig, og svært forenklet, om utdanningsinstitusjonene skulle tilpasse seg næringslivets og samfunnets krav om å skape en lydig og tilpasningsdyktig arbeidsstokk, eller om utdanningen skulle bidra til å skape kritisk tenkende individer som hadde kraft og vilje til å kjempe mot undertrykking og forandre samfunnet til det bedre. Det mest kjente og omdiskuterte uttrykket for kritikk av utdanningsinstitusjonene var studentopprøret. I korthet gikk dette ut på at studentene, påvirket av medstudenters opprør i Frankrike, Tyskland og USA, kritiserte universitetenes autoritære og hierarkiske struktur, det såkalte ”professorveldet”, samt effektiviseringen og rasjonaliseringen av utdanningsforløpet. I Norge ble opprøret særlig manifestert ved aksjoner og streiker mot Ottosen-komiteen i 1967.¹⁶ Også undervisningens innhold ble kritisert. Mange av studentene ønsket å studere radikale teoretikere som Habermas, Marcuse, Sartre og Marx, framfor det de mente var et positivistisk orientert pensum. Studentene ønsket større innflytelse og krevde mer demokrati ved universitetene. Det gjorde også elever ved ungdomsskolene og gymnasene, men deres opprør har vært mindre påaktet. I likhet med studentene ønsket også elevene større innflytelse ved sine skoler, og særlig i Oslo var det uro i skolen på slutten av 1960-tallet. Uroen dreide seg bl. a. om rett til å forlate skolens område i det store frikvarteret og rett til ytringsfrihet. Politisk aktivitet på skolene ble dengang ikke tolerert av ledelsen, og påvirket av studentaksjonene ble det arrangert allmannamøter og streiker.¹⁷

Demokratibegrepet fikk et nytt innhold på slutten av 1960-tallet. Det borgerlige representative demokratiet ble utsatt for kritikk, og det ble hevdet at det å legge en stemmeseddel i valgurnen hvert andre år ikke var ekte demokrati. Ekte demokrati innebar ifølge noen at enhver skulle ha råderett over sitt eget liv og ha frihet til å være seg selv i fellesskap med andre. Måten dette skulle virkeliggjøres på, var å i størst mulig grad å bygge

---

¹⁵ Særlig tok Pax Forlag, startet i 1964, opp slike spørsmål til debatt. Fordi bøkene var billige nådde de et bredt lag av befolkningen.

¹⁶ Ustvedt 1981, s. 183-89; Furre 1991, s. 310; Bull 1982, s. 445.

¹⁷ Bl. a. ble det på Manglerud ungdomsskole opprørstilstander pga. sensur av skoleavisa i 1967, og på Groruddalen kombinerte ungdoms-, realskole og gymnas skjedde noe liknende i 1968. På Oslo Katedralskole og Foss Høyere Skole var det konflikter med ledelsen om elevrådsformannen kunne velges av allmannamøtet i 1968-69. På Sandaker skole ble politiet satt inn for å hindre elevene i å forlate skolegården i det store frikvarteret i 1969. *Skolen i oppbrudd. 13 elevinnlegg om demokratiseringen av skolen*. Oslo: Gyldendal, 1969, s. 7-36.

på direkte demokrati ved at man organiserte allmannamøter der alle kunne si sin mening. Andre, dvs. marxist-leninistene, var derimot tilhengere av demokratisk sentralisme, men i denne framstillingen er det ikke relevant å drøfte den formen for organisering. Når det gjelder forståelsen av demokratibegrepet og organiseringen av skoledemokratiet på FGB, blir det nærmere analysert i kapittel 4.

Fordi FGB i denne framstillingen er satt i sammenheng med ungdomsopprøret i Norge, anser jeg det nødvendig å presisere og problematisere ungdomsopprørsbegrepet og ta for meg ulike teorier om ungdomsopprøret. Diskusjonene om ungdomsopprørets årsaker og virkninger er interessante, men ligger utenfor denne oppgaven.

Selv om en del av ungdomsopprøret handlet om retten til å være ung, var det spesielle ved ungdomsopprøret på 1960- og begynnelsen av 70-tallet at den falt sammen med andre gruppers ideologiske og politiske interesser i et generelt opprør mot autoritetene. Grupper som ideologisk tok avstand fra de etablerte samfunnsverdiene fikk støtte av mange unge, slik at idéene og holdningene fikk større kraft. Ungdomsopprøret var et grunnleggende antiautoritært opprør med ungdom som viktige aktører, samtidig som det både var et politisk opprør og et livsstilsopprør som overskred snevre generasjonsgrenser. Forsøksgymnasene hadde ikke oppstått om det ikke var fordi det var en allianse mellom radikale pedagoger, politikere, foreldre og ungdom som sammen fikk det hele i gang. At så mange voksne ønsket å sette i gang forsøksgymnasene, samt at de tross alt var *skoler*, med økonomisk støtte fra det offentlige, og altså ikke kun var en del av en særegen ungdomskultur, vanskeliggjør plasseringen av forsøksgymnasene som ungdomsopprørsfenomener. Likevel er det relevant å studere FGB i et ungdomsopprørsperspektiv. Både fordi det var 16 år gamle elever som tok initiativ til å starte skolen og fordi skolen representerte et verdisyn som var typisk for det man gjerne forbinder med ungdomsopprøret på 1960-tallet. Ettersom opprøret dabbet ut, sank rekrutteringen, og skolen ble nedlagt ved inngangen til 1980-årene.

Historikeren Tor Egil Førland definerer ungdomsopprøret som et ”opprør mot etablerte samfunnets norm- og autoritetsstruktur”.¹⁸ Han mener at studentopprøret har blitt tillagt uforholdsmessig stor betydning i forhold til andre deler av opprøret, og inndeler opprøret inn i åtte ulike kategorier. For det første *universitetsopprøret*, som jeg beskrev ovenfor, dernest det *politiske opprøret*, som bl. a. innebar demonstrasjoner mot Vietnamkrigen og apartheidregimet i Sør-Afrika, samt etableringen av SUF som et maoistisk parti. Videre definerer han et *livsstilsopprør*, som dreide seg om alt fra langt hår, bruk av narkotiske

---

¹⁸ Tor Egil Førland: ”Ungdomsopprøret: dongeri eller Wertewandel?”, *Nytt Norsk Tidsskrift* 14, nr.1 1997, s. 48.

stoffer, et friere seksualliv til kollektive boformer, og som var beslektet med det han kaller *autoritetsopprør*: ”avvisning av etablerte underordningsforhold”.¹⁹ Førland mener også at opprøret fikk kunstnerisk uttrykk gjennom det *kulturelle opprøret*: opprørsk musikk, alternative festivaler og samfunnskritiske kunstnere. *Kvinneopprøret* blir av Førland også, om enn under tvil, definert som en del av ungdomsopprøret, likeledes det *grønne opprøret* mot forurensning av naturen. Seinere er Førland blitt oppmerksom på det *religiøse opprøret*, deriblant Hare Krishna-bevegelsen, Jesus-bevegelsen og svermeriet for de østlige religioner, og har også inkludert dette som en egen kategori.²⁰

Hvis en skal plassere FGB innenfor noen av disse kategoriene, uten å lage en egen kategori for *skoleopprør*, som for så vidt kunne ha vært gjort, oppstår det visse problemer. Problemet dreier seg om at FGB kan plasseres innenfor de fleste av Førlands kategorier, alt etter som i hvilket perspektiv man studerer skolen. For det første var initiativtakerne til FGB klart inspirert av universitetsopprøret. Flere av lærerne kom rett fra det studentopprørske Blindern, og var påvirket av diskusjonene der, særlig av det nye synet på demokrati som ble forfektet ved universitetene.²¹ Når det gjelder det politiske opprøret hadde FGB, i hvert fall etter det første året, en klar venstreradikal profil, både ved at mange av skolemedlemmene definerte seg selv på ytterste venstre fløy, som anarkister og sosialister, og ved at undervisningen ofte hadde et ”bevisstgjørende” innhold. Livsstilsopprøret ble tydelig gjenspeilet på FGB. Langt hår og hasjrøyking, uflidd ytre både på skolens medlemmer og skolen selv, og lysten til å leve anti-borgerlig og frekt, var utbredt på skolen. Interessen for kollektivbevegelsen og hangen til det romantiske livet på landet var påtagelig. Også det kulturelle opprøret viste seg på FGB. Skolen abonnerte på det meste som fantes av alternative, radikale tidsskrifter, inviterte opprørske forfattere, og fulgte i det hele tatt godt med på det som rørte seg av progressive kulturelle strømninger i samfunnet. Kvinneopprøret ble også demonstrert på FGB. Ikke nok med at skolens første skoleledere var kvinner, kvinnespørsmål var gjennomgående også i undervisningen, og skolen hadde også et eget Kvinnefrontlag som ikke minst engasjerte seg i kampen for selvbestemt abort. Etter hvert var også et flertall av skolens elever jenter. I tillegg ble det kjønnsnøytrale pronomenet ”hyn” innført på et tidlig tidspunkt, og konsekvent brukt i skolens interne dokumenter. T. o. m. det grønne opprøret gjorde seg gjeldende på skolen, bl. a. ved at skolen engasjerte seg i kampen mot utbygging av

---

¹⁹ Førland 1997, s. 50.

²⁰ Førland 1997.

²¹ Telefonintervju med Eva Mannseth og Kjetil Lehland.

Øverlandsvassdraget, og seinere også i Alta-aksjonen.²² Parallelt med dette var også noen av skolemedlemmene preget av det religiøse opprøret. I skolens andre år var det visstnok en religiøs vekkelse ved skolen, ved at et par av lærerne forsøkte å utbre Bahai'-religionen.²³ Det religiøse, eller "åndelige" opprøret viste seg imidlertid helst ved at mange av skolemedlemmene var opptatt av astrologi, yoga og meditasjon.

Grunnen til at jeg utelukket "autoritetsopprøret" i denne framstillingen av ungdomsopprørets ulike materialiseringer på FGB, er at alle de ulike delene etter min oppfatning kan sammenfattes under denne betegnelsen. Uansett om man valgte å være politisk aktiv på venstresida eller meditere, røyke hasj eller veve, synge viser eller spille psykedelisk rock, hadde man til felles at man på en eller annen måte "avviste etablerte underordningsforhold", for å bruke Førlands uttrykk.

2.2. Pedagogisk inspirasjon

Som nevnt var de to forsøksgymnasene i Oslo og Bærum en del av en eldre pedagogisk tradisjon, gjerne omtalt som *reformpedagogikken*, som jeg i det følgende skal gjøre rede for. Selv om dette synet på pedagogikk var av eldre dato, hadde den i liten grad blitt virkeliggjort i det norske, offentlige skolesystemet.

2.2.1. Reformpedagogikken i det 20. århundre

Fordi denne oppgaven handler om FGB i teori og praksis, har jeg valgt å kun ta for meg momenter innen de pedagogiske retningene FGB var inspirert av, som direkte fikk innflytelse på hvordan skolen ble organisert. Gjennomgangen av de ulike synene på pedagogikk er overfladisk og forenklet, men er ment å illustrere idégrunnet for å skape et antiautoritært alternativ til den tradisjonelle skolen.

Selv om de pedagogiske ideene FGB baserte sin skole på kan spores tilbake til Jean-Jacques Rousseaus (1712-78) frihetsorienterte og elevsentrerte "tilbake-til-naturen"-pedagogikk, samt den danske folkehøyskolebevegelsens "far", Nicolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), begrenser jeg meg til å bare ta for meg pedagoger fra 1900-tallet som forsøksgymnasiastene eksplisitt var inspirert av, nemlig John Dewey, Alexander S. Neill,

---

²² Telefonintervju med Kåre Grøtting; intervju med Kai Ekstrøm.

²³ Intervju med Dagfinn Reiersøl; "Circus Forsøksgym", innlegg av Helge, *Synopsis* 24/71-72, SAO D-0023, 222.

Olav Storstein og Paulo Freire.²⁴ Selv om noen av skolemedlemmene var antroposofe, har jeg valgt å ikke gå inn på Steinerpedagogikken, fordi Rudolf Steiner ikke var en uttalt inspirator for FGB.

John Dewey (1859-1952) regnes som ”den progressive pedagogikkens far”.²⁵ Han var professor i filosofi ved Columbia-universitetet innen den amerikanske pragmatiske filosofiske retningen. Et resultat av denne nyttefilosofien var at en så skole og utdanning som instrumenter i samfunnsutviklingen, der målet skulle være økt demokrati, i betydningen folkelig medbestemmelse og like rettigheter for alle uansett hudfarge, kjønn og politisk og religiøs overbevisning. Sammen med sin kone Alice grunnla Dewey en forsøksskole, *Experimental school*, i Chicago så tidlig som i 1894. På denne skolen, som etter hvert fikk avleggere over hele USA, skulle undervisningen drives etter prinsippet om ”*Learning by doing*”, som innebar et læringssyn der praktisk og teoretisk arbeid skulle dreie seg om problemløsning og samarbeid. En konsekvens av dette læringssynet var at en så læring som en sosial prosess. Man var opptatt av individets utviklingsmuligheter og mente at skolen skulle representere *selve livet*, ikke bare være en forberedelse til et kommende liv etter endt skolegang.²⁶

Forsøksgymnasenes viktigste inspirator var A. S. Neill (1883-1973).²⁷ I 1924 startet han sammen med kona internatskolen *Summerhill* for barn mellom 5 og 16 år i East Anglia, fra 1927 flyttet skolen til Leiston i Suffolk.²⁸ I utgangspunktet var skolen beregnet på såkalte ”problembarn”, men etter hvert kunne også andre barn begynne der. Summerhill skulle være en skole som skulle tilpasses barna, i stedet for at barna skulle tilpasses skolen. Et Neill-sitat som illustrerer Summerhills antiautoritære, anarkistiske ideologi, og som også kan fungere for FGB, er: ”Avskaff autoriteten. La barna være seg selv. Ikke mas. Ikke moraliser. Prøv ikke å forbedre noen. Ikke tving noen til noe.”²⁹

---

²⁴ Mosse Jørgensen: *Fra skoleopprør til opprørskole*, Oslo: Pax Forlag, 1971, s. 15 og 172.

²⁵ Jon Naeslund (red.): *Boken om pedagogerna, Gamla och nya idéer i aktuell utbildningsdebat*. Vällingby: Liber UtbildningsFörlaget, 1979, s. 14. ”Progressiv pedagogikk” er en del av den videre betegnelsen ”reformpedagogikk” som etter mitt skjønn omfatter alle former for antiautoritær pedagogikk i det 20. århundre, enten den kalles ”arbeidspedagogikk”, ”dialogpedagogikk”, ”de undertrykte pedagogikk”, eller liknende.

²⁶ Dewey publiserte en rekke teoretiske pedagogiske bøker, bl. a.: *My Pedagogic Creed* (1897); *School and Society* (1899); *The Child and the Curriculum* (1902); *Schools of To-morrow* (1915); *Democracy and Education* (1916); *Experience and Education* (1938).

²⁷ Ungdommene som tok initiativ til å starte FGO sa de hadde hentet alt fra Neill, brev fra Mosse Jørgensen 4.7.02, samt Jørgensen 1971, s. 15; også flere av informantene har hevdet at de var opptatt av Neill, bl. a. telefonintervju med Guro Berge; intervju med Olav Eikeland. For øvrig fingerte Neills fulle navn aldri på omslaget av bøkene han skrev.

²⁸ Naeslund 1979, s. 92-100; *PaxLeksikon* 1979, bind 4, s. 430-31.

²⁹ Sitatet er hentet fra Reidar Myhre: *Grunnlinjer i pedagogikkens historie*, Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996, s. 167, og ble presentert for meg under et intervju med en av de tidligere elevene på FGB, Kjeld Drevvatne.

Neill skrev ca. 20 bøker om Summerhill, en skole der en tilstrebet fullstendig frihet for barna.³⁰ Frihet etter Neills definisjon er ikke ensbetydende med selvtekt, som er krenking av andres frihet ved f. eks. å spille trompet mens andre sover. Frihet handler om gjensidig respekt og hensyntagen. Neill hadde en sterk tro på at hvis barn oppdras i frihet, vil de bli harmoniske og gjøre større framgang i arbeidet. Neills pedagogiske tanker var forankret i en grunnleggende tro på det gode i mennesket, og han mente at hvis barn møttes med kjærlighet og frihet vil de lære å arbeide med glede og finne lykke. Oppdragelsen skulle derfor rettes etter barnets psykiske og fysiske behov for å stimulere både den intellektuelle og emosjonelle utviklingen.

Frihet på Summerhill innebar at det var frivillig oppmøte til timene, frivillig å vaske seg og at alle beslutninger ble tatt på det ukentlige stormøtet. På stormøtet hadde alle en stemme hver og ny ordstyrer ble valgt ved hvert møte. Neill mente at en skole som ikke var selvstyrt, ikke kunne kalles en moderne skole. Selve undervisningen var ikke Neill spesielt opptatt av, han hadde ingen tro på undervisning fordi det etter hans syn var slik at barn er selvregulerende, og bare de fikk frihet, ville de utvikle sine evner etter behov. Skolen hadde ikke religionsundervisning, fordi Neill mente at kristendommens syn på at mennesket er født i synd virket undertrykkende på barna. På Summerhill hadde man heller ingen tro på konkurranse, straff og belønning som undervisningsmetoder, belønningen skulle ligge i det velgjorte arbeidet.³¹

Selv om Summerhill var en skole beregnet på yngre barn, lot pionerene for forsøksgymnasene seg inspirere av pedagogikken som ble drevet der.³² I København hadde barneskolen Bernadotteskolen startet på 1950-tallet etter et liknende mønster. Felles for disse skolene er troen på at hvis individet bare blir møtt med respekt og interesse, uten noen form for tvang og undertrykking, vil det bli lykkelig og selvstendig. Det frivillige oppmøtet og det ukentlige fellesmøtet der alle beslutninger skulle taes, var helt klart inspirert av Summerhill.

Foruten Neill oppga initiativtakerne til FGO den norske sosialistiske pedagogen Olav Storstein (1904-73) som inspirator.³³ Storstein, som hadde bakgrunn i Mot Dag-kretsen og som i 1935 ble medlem i Arbeiderpartiet, var lektor og litteraturforsker og var med på å

---

³⁰Norske utgaver: Bl. a. *Summerhill. Radikal barneoppdragelse* 1965; *Spørsmål om Summerhill* 1967; *Hjertet, ikke hjerner i skolen* 1971; barneboka *Fem på eventyr* 1970.

³¹ Neill mente at påtvunget disiplin og straff er hindre for selvstendighet fordi de skaper skyldfølelse og frykt, og frykt skaper fiendtlighet og hat. Neills pedagogiske tanker var påvirket av psykoanalysens kritikk av autoritær barneoppdragelse, og spesielt av Wilhelm Reichs "seksualøkonomi", som bl.a. går ut på at et individ kan ikke bli fritt uten å bryte ned seksualtabuet som er årsaken til nevrosen, og oppdrageren skal ikke på noen måter hindre barnet i sin seksuelle utfoldelse.

³² Jørgensen 1971, s. 15.

³³ Jørgensen 1971, s. 15.

utvikle en norsk variant av sosialistisk pedagogisk teori, ”arbeidsskolen”.³⁴ Han var opptatt av å utvikle elevenes sosiale ånd og solidaritet, og var motstander av konkurransementalitet og kristendom i skolen, som han mente hemmet de unges frie livsutfoldelse. Storstein ville ha politikk, i betydning av livssyn, inn i skolen som et ledd i oppdragelse til demokrati, som han mente også skulle prøves ut i praksis ved å ha demokratiske organer på skolen. Storstein og gruppa av sosialistiske lærere han var en del av, var inspirert av Dewey og den pedagogikken som ble utviklet i USA i 1930-årene, av den sovjetiske pedagogikken slik den bl.a. ble utviklet av Anton Makarenko (1888-1939) med vektlegging av praktisk arbeid og kollektiv ånd, dessuten av Neill og av Célestin Freinet (1896-1966).³⁵ Som Freinet mente Storstein at klasseavisen skulle være det sentrale organ i skriftlig norskundervisning. Dette fordi språket er ”det grunnleggende for alt åndelig liv, det viktigste instrument for menneskelig utvikling.”³⁶ Framfor grammatikkøvelser gikk Storstein inn for at elevene skulle lære å stille spørsmål, finne kunnskap og uttrykke seg, som et ledd i å utvikle elevenes sosiale innstilling og som oppdragelse til demokrati. Storstein var også en talsmann for bruk av dramatisering i litteraturundervisningen og ekskursjoner som metode i orienteringsfagene, metoder som forsøksgymnasene lot seg påvirke av.

En brasiliansk pedagog som forsøksgymnasene har vært svært opptatt av, er Paulo Freire (1921-). Hans bøker ble imidlertid først utgitt i Norge på 1970-tallet. Slik sett fungerte ikke Freires pedagogiske ideer som inspirasjonskilde for selve oppstarten av forsøksgymnasene, men i løpet av 1970-tallet ble hans syn viktig for selve innholdet i undervisningen. Freire, som opprinnelig var lærer blant fattige analfabeter i Brasil, har engasjert seg i alfabetiseringskampanjer gjennom UNESCO og Kirkenes Verdensråd og har utformet ”de undertryktes pedagogikk”.³⁷ Ifølge denne pedagogikken skal undervisningen bidra til samfunnsendringer ved å medvirke til bevisstgjøring og frigjøring av de undertrykte.

---

³⁴ *PaxLeksikon*, bind 6, 1981, s. 128-29.

³⁵ Olav Storstein: *Fremtiden sitter på skolebenken*, Oslo: Tiden Norsk Forlag, 1946, s. 20-48. Freinet utviklet i 1920-årene sin sosialistisk orienterte arbeidspedagogikk (*pédagogie de travail*) på den sørfranske landsbygda innenfor det offentlige skolesystemet. Skolen skulle være demokratisk oppbygd ved at viktige beslutninger ble tatt på fellesmøter og ved at elevene selv bestemte hva de ville arbeide med. Undervisningen skulle basere seg på at manuelt, kunstnerisk og teoretisk arbeid skulle likestilles og at stor del av undervisningen skulle foregå utenfor skolen, ved at elevene gikk rundt i samfunnet for å finne ut ting de seinere skulle bearbeide på skolen. Sentralt i dette pedagogikksynet var skolens trykkeri. Svært mye av undervisningen baserte seg på at elevene skulle uttrykke seg skriftlig på sitt eget språk for å kunne dele sine erfaringer og tanker med andre barn. De trykte tekstene ble hver uke sammenfattet i en klasseavis, der elevene bl. a. viste hva de hadde arbeidet med og skulle arbeide med neste uke. Disse fungerte også som en læreplan for hva de ønsket å lære mer om. Utdrag av klasseaviser ble utvekslet med andre skoler, etter hvert også med andre, særlig fransktalende, land, ettersom Freinetpedagogikken gjennom organisasjonen *Fédération internationale des mouvements d'école moderne* ble en internasjonal bevegelse. Célestin Freinet: *Folkets skole*, Oslo: Pax Forlag, 1975.

³⁶ Storstein 1946, s. 35.

³⁷ Paulo Freire: *De undertryktes pedagogikk*, Oslo: Gyldendal, 1974; Naeslund 1979, s. 39.

Skolens oppgave blir å vekke de undertrykte fra deres apati for at de gjennom kamp skal gjenvinne sin menneskelighet, som innebærer at individet er bevisst sin identitet og gjennom dette blir en aktiv og skapende aktør som engasjerer seg i samfunnsutviklingen.

Freire mener at undervisningen aldri kan være ”objektiv” eller ”nøytral”, men alltid er en politisk handling, fordi ulike menneskesyn vil påvirke undervisningen uansett. Tradisjonell undervisning, som Freire vil til livs, omtaler han som ”bank-undervisning”, der en ser eleven som en tom bankboks man skal fylle med kunnskaper som kan tas fram ved en passende anledning. Dette innebærer et menneskesyn som ser eleven som et passivt objekt, i motsetning til synet på mennesker som likeverdige subjekter i dialog med hverandre. Oppløsning av lærer-elev-motsetningen må derfor være det første skritt i en frigjørende pedagogikk, der begge parter skal være *både* lærer og elev, og undervisningsmetoden skal være bygd på likeverdig samtale og problemløsning.

Dewey, Neill, Storstein og Freire har mange fellestrekk selv om de virket under ulike forutsetninger og var påvirket av forskjellige politiske ideologier. Likevel oppsto disse pedagogiske tankene i samfunn som var preget av strukturelle og kulturelle endringer: industrialisering og urbanisering, samt oppsving for radikale politiske og psykologiske retninger som sosialisme og psykoanalyse. Individets frihet og utfoldelsesmuligheter innen rammen av et fellesskap var målet for disse pionerene, akkurat slik det var for initiativtakerne til forsøks-gymnasene på slutten av 1960-tallet. Grunntanken er at skolen skal være representativ for selve livet, og ikke bare være forberedende for det virkelige livet etter endt skolegang, og pugging og konkurransementalitet blir kritisert. De pedagogiske inspiratorene for forsøks-gymnasene har til felles at de er opptatt av læring som sosial prosess, der forholdet mellom lærere og elever skal være mest mulig likeverdig. Undervisningens mål er at den skal virke bevisstgjørende og samfunnsendrende i form av økt demokrati. Undervisning kan ikke være ”nøytral”, fordi det ligger verdisyn til grunn for handlinger og ytringer. For å oppnå dette målet mener disse pedagogene at skolen må organiseres etter en direkte demokratimodell, med fellesmøter som skolens besluttende organ.

2.3. Motiver for å starte FGB

To hovedkategorier av motiver dannet bakgrunnen for de to forsøks-gymnasene, nemlig skolepolitiske og individuelle motiver. De to sto ikke i motsetning til hverandre, men dannet en dynamikk som gjorde at initiativet lot seg virkeliggjøre. De skolepolitiske motivene hang både sammen med et sosialistisk samfunnssyn og reformpedagogikken jeg beskrev ovenfor,

og et borgerlig syn om økt valgfrihet for enkeltindividet. De individuelle motivene blir nærmere behandlet i det følgende.

Som nevnt i innledningen var den direkte motivasjonen for å starte FGB plassmangel på FGO. Ifølge brevet initiativtakerne til FGB sendte Bærum kommune 25. juni 1969, ønsket de å starte et privat gymnas etter mønster av FGO. De mente at FGO etter to års drift hadde vist skoledemokratiets muligheter. Initiativtakerne vektla at ”ideen ikke [hadde] oppstått på politisk grunnlag, men utfra et åpenbart behov for en skole hvor lærere og elever vil få større mulighet for samarbeid, for selvstendig utfoldelse og trivsel”.³⁸

I 1966 skrev tre 15-16 år gamle elever et opprop som de spredte rundt i Osloskolene og til alle skolefolk de visste om. I oppropet oppfordret de folk til å være med å starte et alternativt gymnas i Oslo, det som seinere ble FGO. Oppropet illustrerer de samme motivene initiativtakerne i Bærum hadde for å starte FGB:

Mange elever føler at de blir kuert av autoriteter til misnøye. De føler at gamle oppbrukte (ubrukte?) mennesker nekter dem utfoldelsesmuligheter, vennskap, frihet, nekter dem kjønnsliv, nekter dem ungdom [...]

Gymnaset står i en nøkkelstilling i denne onde sirkel. Med sin diktatoriske struktur, sitt karaktersystem med lektorene som eneste dommere, med sin oppmøteplikt, med sine døde læremåter, er gymnaset en skole hvor ungdommen blir forsøkt tilpasset et foreldet autoritetssystem, og hvor utviklingen av elevenes personlighet kommer i annen rekke. [...]

Følgene av autoritetssystemet på en skole er at forholdet mellom elever og lærere er upersonlig og ofte nesten hatefullt, at det er få virkelige vennsforhold mellom partene, at elevene solidariserer seg mot lektorene og omvendt. Misnøyen og ufriheten i dette forholdet virker hemmende på begge parter arbeidsinnsats.

Lektorene er bundet av sin opphøyede stilling i klasserommet. Prestisjehensyn vanskeliggjør toleranse overfor elevenes meninger og forslag. Såsnart [sic] elevene godtas som personer, trues lærernes autoritære stilling.

[...] vi vil arbeide for snarest å opprette en ny høgskole i Oslo. På denne skolen skal elever og lektorer ha samme rettigheter, de skal sammen bestemme de nødvendige lover og dømme når overtredelser begås, det skal ikke gis karakterer og heller ikke lekser i tradisjonell forstand, oppmøtet skal lengst mulig være frivillig, og det skal ikke eksistere noen meldeplikt. I samarbeid mellom lektorer og elever skal pensum legges opp [...] Studieteknikk og læreplan skal også finnes ved samarbeid. På en slik skole håper vi det vil bli gitt mer plass for individualitet, utfoldelse, toleranse, mer plass for konstruktivitet.³⁹

---

³⁸ Søknad til Bærum kommune om bevilgning til opprettelse av et forsøks-gymnas i Bærum, 25.6.69, fra lærer Brit Ringdal og elev Kristine Münsterhjelm, SAO D-0026. FGO hadde på forsommeren 1969 105 søkere til 52 plasser.

³⁹ ”Til elever og lærere ved de høgskoler i Oslo:” mars/april 1966, gjengitt i Jørgensen 1971, s. 16-18; Carl Hambro: *Er gymnasiaster mennesker?* Oslo: Pax Forlag, 1966, s. 140-43.

Som sitatet viser, var motivene for å starte FGO relativt hedonistiske og individualistiske, og ingenting tyder på at motivene til FGBs initiativtakere var annerledes enn de ovenfor nevnte. Man ville vekk fra den autoritære skolen, og ønsket større utfoldelsesmuligheter, vennskap, kjønnsniv og frihet. De hadde m. a. o. lyst til å leve ut sin ungdom fri fra kjedsommelige krav.

I oppropet kommer det fram at man ønsket et utstrakt *samarbeid* mellom elever og lektorer bl. a. om pensum og læreplan, men hovedambisjonen var at man på ”en slik skole [ville ha] mer plass for individualitet, utfoldelse, toleranse [og] konstruktivitet.” Mosse Jørgensen har påpekt at tanken om fellesskap og solidaritet ikke var framtrepende blant initiativtakerne, noe hun fra første stund anså som Forsøksgymnasets største svakhet.⁴⁰

En av jentene som var med å starte FGB, angrep i *Aftenpostens* kronikkserie ”Ung i dag” voksensamfunnets ”løgn, juksing og dobbeltmoral”. Sitatet illustrerer frustrasjonen i forhold til samfunnet og skolesystemet og den søkende holdningen mange unge forsøksgymnasiaster hadde:

Vi vil stå frem alene, stå frem og forkynne våre idealer. Vår protest tar mange former [...] Vi er frekke, late dumme og ubetenksomme. Vi prøver fortvilet å forklare. ”Jeg lever for å bli lykkelig, og for å gjøre andre lykelige. Det skjer ikke ved å omdanne meg selv til et speilbilde av andre. Det skjer ved å vise dem hva som er galt og ved å gi dem noe bedre.” Men vi er unge. Vi leter ennå. Verden har gjort oss til ensomme, redde mennesker, fulle av konvensjoner. I redsel for å miste vår dømmekraft, i redsel for at vi ikke lenger skal se og høre, unngår vi voksnes råd og hjelp [...] Helt alene står vi med en stor, svart, hatende verden mot oss. Hver dag må vi slåss, slåss for våre idéer, slåss for retten til å leve, ikke bare eksistere. Vi søker etter venner, likesinnede [...].⁴¹

Som mange andre unge visste hun at hun ville vekk fra ”den store, svarte, hatende verdenen”, og at hun ønsket ”å leve lykkelig” sammen med venner og likesinnede. Selv om sitatet ovenfor uttrykker at man i redsel for å miste dømmekraften og bevisstheten unngår voksnes hjelp, mente FGBs initiativtakere at det gikk an å bli venner med de voksne. Gjennom skoledemokratiet skulle samarbeidet organiseres på en slik måte at lærere og elever fikk bedre kontakt med hverandre, og slik at ”virkelige vennskap” kunne oppstå. Lærerne som var med på å starte skolen, delte dette synet. Også de var misfornøyd med den autoritære lærerrollen og ønsket å være med på noe nytt. De mente at det var et reelt behov for en alternativ skole fordi det ikke var menneskevennlig å presse all ungdom inn i samme form, og at det var viktig med et variert skoletilbud i et demokrati.⁴² Det skoledemokratiske prosjektet var nytt og

---

⁴⁰ Brev fra Mosse Jørgensen, 4.7.02.

⁴¹ ”Vi vil leve --- lykkelig!”, kronikk av Margarete Wulfsberg, *Aftenposten* 15.11.69. Under samtale med Wulfsberg 26.2.02, kom det fram at hun skrev kronikken våren 1969 da hun var i sterk opposisjon til skolen hun gikk på, altså før hun begynte på FGB.

⁴² ”Ingen eliteskole men sunne forsøk”, intervju med Eva Mannseth i *Aftenposten*, 16.8.69.

spennende, et eksperiment man ikke visste utfallet av, og nettopp uforutsigbarheten appellerte trolig til mange av de unge som var lei av den kjedelige tryggheten.

2.3.1. Initiativtakerne og den kulturradikale eliten

Ildsjelene bak kampen for å få opprettet et forsøksgymnas i Bærum ville ikke oppfattes som ”idealister”, men som ”entusiaster med innsatsvilje”.⁴³ Mange av foreldrene til det første kullet elever engasjerte seg sterkt i at skolen skulle komme i gang, og flere av dem tilhørte den kulturradikale eliten som deltok aktivt i samfunnsdebatten. Den individualistiske frihetstanken appellerte til de konservative, samtidig som skolen bygde på en radikal pedagogikk som venstresida støttet.⁴⁴

En av lærerne som var med på å starte FGB, har i ettertid hevdet at ”alle” elevene det første året hadde ressurssterke foreldre med forbindelser og penger, og at det var ”mange pene, pyntelige borgerbarn” som egentlig ikke ville gå på skolen, som begynte på FGB.⁴⁵ Hun hevder skolen det første året var dominert av ”kunstnerbarn, pengemennesker og antroposofere” som var ”drømmere, ikke samfunnsstormere”.⁴⁶

FGBs første elev, Bettina Breidvik, har hevdet at en av grunnene til at antroposofene engasjerte seg sterkt i å få i gang et alternativt gymnas, var at det på den tida ikke fantes noen videregående Steinerskole etter det 7. året. Breidvik hevder også at mange av foreldrene var opptatt av at barna deres skulle få mest mulig ”kulturell kapital”, og syntes det var bra at de fikk møte innflytelsesrike skolepolitikere. Selv om det formelt var elever og lærere som tok initiativet til å starte skolen, mener Breidvik at foreldrene hadde en egen ambisjon om hva FGB skulle bli, og på en måte holdt barna som gisler for sitt prosjekt. De voksne hadde nettverk og visste hvor de skulle henvende seg.⁴⁷

Foreldrenes motiv for å få satt i gang FGB snarest, var enkelt: De ønsket det beste for sine barn. De hadde erfart at barna deres hadde mistriivdes i den vanlige skolen, og ønsket å få opprettet en skole der barna deres kunne utvikle seg i positiv retning. Skolens individorienterte ideologi var trolig grunnen til at den kulturradikale middelklassen ønsket at deres sønner og døtre skulle gå på FGB. De ”ungdomsopprørske” ideene på slutten av 1960-

---

⁴³ *Dagbladet* 16.7.69.

⁴⁴ Telefonintervju med Jo Benkow.

⁴⁵ Telefonintervju med Eva Mannseth.

⁴⁶ Telefonintervju med Eva Mannseth. Siden mener hun at dette forandret seg bl. a. ved at flere sosialistisk orienterte elever og lærere begynte på skolen.

⁴⁷ Telefonintervju med Bettina Breidvik. Breidvik var selv tidligere Steiner elev, i likhet med ca. 10 andre elever som begynte på FGB det første året. Disse elevene hadde etter Steinerskolen måttet begynne på vanlig realskole, som for mange ble et sjokk.

tallet ble dessuten særlig forfektet av middelklasseungdom som hadde tid og overskudd til å stille spørsmål ved etablerte verdier. Selv om flere unge fra arbeiderklassen hadde begynt å ta utdanning utover grunnskolen på 1960-tallet, var det fortsatt slik at mange av dem foretrakk å ta en yrkesutdanning eller gå rett ut i arbeidslivet.⁴⁸ I oppstartingsfasen var dessuten FGB et høyst usikkert prosjekt, og trolig hadde arbeiderklassebarn som hadde ambisjoner om å ta examen artium ikke råd til å ta sjansen. For øvrig blir elevenes sosiale bakgrunn og motiver for å begynne på FGB nærmere analysert i kapittel 4.

Lærerne som var med på å starte skolen, var unge og engasjerte og påvirket av ungdomsopprøret.⁴⁹ Deres motiv var å være med på noe nytt og spennende, og de trivdes ikke i den gammeldagse og autoritære lærerrollen, der læreren skulle omtales med etternavn, kontrollere og korrigere og fylle elevene med kunnskaper. Lærerne hadde lyst til å være likeverdige kamerater og veiledere for elevene. Bortsett fra dette hadde ikke lærerne noen felles ideologi eller pedagogisk visjon, noe som senere førte til en rekke konfrontasjoner lærerne imellom. Få av lærerne hadde erfaring fra å jobbe på vanlig gymnas (noen hadde jobbet på FGO) og ingen av de fast ansatte var lektorer, selv om noen av timelærerne var det. Initiativtakerne mente at det var en fordel at lærerne var unge og uerfarne, med liten eller ingen praksis fra gymnas, de hadde nemlig ikke stivnet i gamle undervisningsrutiner og husket lettere sin egen gymnastid. De mente at unge lærere lettere ville kunne samarbeide med elevene enn eldre lektorer. I stedet for å satse på trygge jobber i skoleverket, kastet de unge lærerne seg ut det usikre prosjektet det var å drive fram FGB, og de fleste måtte kombinere jobben på FGB med annet undervisningsarbeid.⁵⁰

---

⁴⁸ I 1974 gikk under halvparten av barna til fiskere, bønder og arbeidere på gymnas. Ca. 25% av dem gikk på yrkesskole, mens nesten halvparten tok ikke videre utdanning etter ungdomsskolen. I 1969 var det trolig enda færre som gikk på gymnas. Se for øvrig også kapittel 4. Per O. Aamodt: *Utdanning og sosial bakgrunn*. Samfunnsøkonomiske studier nr. 51. Oslo: Statistisk Sentralbyrå, 1982, s. 56-60.

⁴⁹ Fram til 1975 var ingen av lærerne over 35 år, de fleste var i slutten av 20-årene, *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 73; telefonintervju med Kjetil Lehland. Tidligere lærer og skoleleder Eva Mannseth, som ikke hadde noen som helst pedagogisk erfaring da hun ble med på å kjempe fram FGB, men var hovedfagsstudent i statsvitenskap, opplevde at hun fikk ”skolen i fanget”. Hun hadde blitt kontaktet av en av elevene som ikke hadde fått plass på FGO, som hadde fått et arkiv over lærere som hadde søkt stilling på FGO, og ikke hadde fått jobb der. Mannseths motivasjon for å bli med å starte FGB var at hun syntes det var ”morsomt med demokrati”. Ideologisk var hun påvirket av studentopprøret i 1968. Ingeborg Lyche, som også var lærer på FGB det første året, det siste halve året også skoleleder sammen med Eva Mannseth, oppgir som motiv for å begynne å jobbe på FGB at hun aldri har vært så glad i lærerkollegier og lærerværelser, fordi der er mange stivbeinte folk med motstand mot nye ideer. Hun tenkte hun ville treffe andre slags mennesker på FGB. Telefonintervju med Eva Mannseth; intervju med Ingeborg Lyche.

⁵⁰ Drude Krussand, en av lærerne, i innlegg i *Morgenbladet*, 12.9.69.

2.4. Oppsummering

FGB kom i gang i en brytningstid preget av opprør mot gamle autoriteter og ønske om å starte noe nytt og annerledes. Samfunnsutviklingen hadde ført til at flere unge fortsatte lenger på skole, ble løsrevet fra forpliktelser, og fikk anledning til å stille seg kritiske til et system som de mente både var gammeldags, strengt og kjedelig. Grunnen til at de to forsøksgymnasene kan sees som en del av ungdomsopprøret, var at det var elever som tok initiativet til å starte sin egen skole, som de selv ville være med å styre, og at de ikke ble satt i gang fra sentralt politisk hold. Det lå ingen ferdig alternativ pedagogikk bak ønsket om og viljen til å starte sin egen skole, poenget var å prøve noe nytt. Forsøksgymnaset skulle være nettopp et forsøk. Et pedagogisk forsøk som ikke skulle begrenses til å dreie seg om nye undervisningsmetoder, nytt faglig innhold og frivillige, eksamensfrie fag, men som skulle handle om *hele* måten å organisere skole på. Den frihetsorienterte og anarkistiskinspirerte pedagogikken som ble forfektet av den engelske pedagogen A. S. Neill, fungerte som en viktig inspirasjonskilde for de to forsøksgymnasene. Også pedagoger som John Dewey og Olav Storstein (og seinere Paulo Freire) påvirket forsøksgymnasiastenes vektlegging av medbestemmelse og bevisstgjørende innhold i undervisningen. Motivene for å starte FGB var individualistiske selv om skolens formål, ifølge vedtektene, var å forandre den daværende gymnasform. Initiativtakerne ønsket fri utfoldelse og å slippe å tynges av kjedsommelige krav. De ressurssterke foreldrene som var avgjørende for at skolen kom i gang, var både påvirket av et konservativt og et kulturradikalt syn: De ønsket at barna deres skulle utvikle selvstendighet og ansvar.

Kapittel 3. Igangsettingen

Som nevnt i innledningen kom FGB i gang usedvanlig raskt. Foruten initiativtakernes stahet og evne til å trosse byråkratiske hindringer, var de personlige kontaktene og nettverkene viktige grunner til at FGB kom i gang i løpet av noen få måneders forberedelse. Som beskrevet i forrige kapittel hadde initiativtakerne innflytelsesrike støttespillere, både blant foreldre og politikere. Dette kapitlet starter med en redegjørelse for politiske forutsetninger som etter min oppfatning var avgjørende for igangsettingen av FGB i 1969. Deretter tar jeg for meg ulike politiske syn i Akershus fylke og i Bærum kommune, før jeg tar for meg selve igangsettingen av FGB. I 1970 ble skolen fylkeskommunal, og konsekvensene av dette blir drøftet på slutten av kapitlet.

3.1. ”Forsøk i skolen”

De reformpedagogiske ideene som ble beskrevet i kapittel 2, har som regel vakt motstand i kristne og konservative miljøer. Arbeiderpartiet, som dominerte norsk politikk fra 1935 til 1965, har imidlertid en tradisjon for å støtte radikale pedagogiske tanker, og i det følgende vil jeg ta for meg enkelte momenter i den politiske utviklingen fra 1930-tallet til slutten av 1960-tallet, som etter min oppfatning hadde avgjørende betydning for igangsettingen av FGB: Normalplanen av 1939, Lov om forsøk i skolen fra 1954 og opprettelsen av Forsøksrådet for skoleverket, utdanningseksplosjonen på 1960-tallet og oppstarten av FGO i 1967.

3.1.1. Normalplanen av 1939

Grunnen til at jeg trekker de politiske forutsetningene så langt tilbake som til 1930-årene, er at de reformpedagogiske ideene FGB var inspirert av, var framtreddende på denne tida. Nygaardsvold-regjeringen ønsket at skoleverket skulle iverksette reformpedagogikken, den såkalte ”arbeidsskolen”, som allerede hadde blitt innført ved flere foregangsskoler i landet.⁵¹ Normalplanen av 1939 ble retningsgivende for den norske skolen. Planen, som var utpreget elevsentrert, tok sikte på å

gjennomføre arbeidsskolens prinsipp, elevaktivitetens prinsipp i den utstrekning det høver, og slik at arbeidet gir de best mulige vilkår for barnas frie, harmoniske vekst og utvikling. Arbeidsskolen vil således ved sin appell til initiativ og selvstendig virksomhet - og derved vilje til handling - i stor monn

---

⁵¹ Bl. a. på Sagene folkeskole i Oslo, under overlærer Anna Sethne.

bl. a. kunne hjelpe til å fremme den oppdragelse til karakter og karakterdannelse som alltid må være en viktig oppgave for skolen.⁵²

Den nazistiske okkupasjonen av Norge mellom 1940 og 1945 hindret imidlertid gjennomføringen av arbeidsskoleprinsippet.

3.1.2. Lov om forsøk i skolen av 1954

Etter krigens slutt var gjenoppbyggingen av landet den prioriterte politiske oppgaven, og pedagogiske forsøk sto i liten grad på den politiske dagsorden. Til langt utpå 1950-tallet hadde mange skoler ikke engang satt i verk Normalplanen av 1939.⁵³ Skolepolitikken dreide seg hovedsakelig om å skaffe lokaler og lærerkrefter til de økende barnekullene, samtidig som skolepolitikken gikk ut på å legge ned bygdeskoler og bygge større sentralskoler dit elever ble fraktet med buss. Det ble hevdet at sentralskolene ville gi elevene større mulighet for lik utdanning, som var et viktig punkt i Arbeiderpartiets mål om sosial utjevning.⁵⁴ Samtidig var det krefter i partiet som mente at skolen måtte forandres for å henge med i samfunnsutviklingen. Lov om forsøk ble vedtatt 8. juli 1954 etter forslag fra Arbeiderparti-regjeringen, og Forsøksrådet for skoleverket kom i gang. Loven var en fullmaktslov som ga stor operasjonsfrihet for regjeringen og departementet, fordi skolepolitikkerne ikke hadde tro på forandring i skoleverket hvis det ikke ble styrt fra sentralt hold.⁵⁵

Forsøksrådet, som forsøksgymnasene siden håpet på et samarbeid med, skulle både bidra til fornyelse av skolen og drive pedagogisk forskning. På 1950-tallet arbeidet Rådet hovedsakelig med å utarbeide planer for hvordan en 9-årig grunnskole kunne innføres i hele landet. Forsøk med ungdomsskole kom i gang fra 1955, fra 1959 fikk kommunene mulighet til å innføre den, og i 1969 ble 9-årig grunnskole obligatorisk.⁵⁶ Første halvdel av 1960-årene drev Forsøksrådet mest med å planlegge og evaluere sentraldirigert undervisningsteknologi (normerte prøver o. l.), men fra slutten av tiåret og utover 1970-tallet ble Rådet påvirket av radikal pedagogikk.⁵⁷ Desentraliseringstanken vant innpass hos Forsøksrådet, som ble mer opptatt av at forsøkene skulle komme fra lokalt hold. Eksplisitt formidlet Rådet et sosialdemokratisk syn om at skolen skulle være pådriver for å forandre samfunnet, ved å opplære elevene til likestilling, samarbeid og solidaritet. Målet var å arbeide for å utvide det

---

⁵² *PaxLeksikon*, bind 1, 1978, s. 196.

⁵³ Alfred Oftedal Telhaug: *Forsøksrådet for skoleverket 1954-1984. En studie i norsk skoleutvikling*, Oslo: Universitetsforlaget, 1990, s. 30.

⁵⁴ Bull 1982, s. 312-13.

⁵⁵ Oftedal Telhaug 1990, s. 30-37.

⁵⁶ Bull 1982, s. 310-11.

⁵⁷ Telefonintervju med Per Dalin.

sosiale fellesskapet blant elevene, gjennom å legge vekt på problemløsning framfor tradisjonsformidling, motivasjon framfor informasjon og bevisstgjøring av underprivilegerte og undertrykte framfor kulturarv. Ideologisk var Forsøksrådet for opprettelsen av forsøksgymnasene, men hadde ikke midler til annet enn å skrive rapporter og utredninger, samt å komme med uttalelser og vurderinger.⁵⁸ Radikaliseringen av Forsøksrådet gjorde at det ble kritisert av de borgerlige partiene og kristenfolket for å drive politiske reformer framfor å drive med pedagogisk forskning. Willoch-regjeringen vedtok i 1981 å nedlegge Forsøksrådet.⁵⁹

3.1.3. Utdanningseksplasjonen

I løpet av 1960-tallet økte antall unge som ville fortsette på gymnas dramatisk. Elevtallet i gymnaset ble fordoblet fra ca. 25 000 i 1960 til ca. 50 000 i 1970.⁶⁰ I utgangspunktet hadde gymnaset vært en universitetsforberedende skole, i motsetning til den praktisk rettede yrkesskolen. I løpet av 1960-tallet begynte stadig flere på gymnas: i Oslo, Asker og Bærum ca. 60%.⁶¹ Gymnaset var ikke forberedt på å ta imot så mange elever, og en diskusjon om selve skolestrukturen kom i gang i løpet av tiåret. Reiulf Steen-komiteen ble nedsatt i 1965, og kom to år etter med sitt forslag om en kombinert videregående skole, der gymnas, yrkesskole og handelsskole skulle samles under ett, slik at det skulle bli enklere å kombinere utdanninger og skifte mellom studieorienterte og yrkesorienterte fag. Ideen bak forslaget var delvis bygd på enhetsskoleprinsippet om lik rett til utdanning, og delvis en tilpasning til næringslivets krav om en fleksibel arbeidsstokk, som lettere kunne omstilles til nye arbeidsoppgaver. Både representanter for yrkesskolen og Lektorlaget gikk imot Steen-komiteens innstilling. Begge parter ville beholde utdanningenes egenart, fordi de mente nivået og kvaliteten ville bli senket. Særlig protesterte yrkesskolene mot at deres elever skulle bli påtvunget teoretiske fag når de var innstilt på å lære seg et praktisk håndverk. Protestene hjalp lite, og i 1974 ble Lov om videregående opplæring vedtatt.⁶²

---

⁵⁸ Telefonintervju med Per Dalin, samt "Utvikling i skolen - en sosial prosess?", kronikk i *Aftenposten* av Dalin, 15.9.69.

⁵⁹ Oftedal Telhaug 1990, s. 110-115.

⁶⁰ Furre 1991, s. 318.

⁶¹ Ustvedt 1981, s. 169. Prosentandelen for Asker og Bærum har jeg fra et telefonintervju med tidligere fylkesskolestyrerepresentant Tor Dagre.

⁶² *Hvem Hva Hvor 1975*, s. 187-90.

3.1.4. Kampen for Forsøksgymnaset i Oslo

Norsk skolepolitikk hadde i stor utstrekning vært konsentrert om den materielle utformingen av skoleverket, og i liten grad vært opptatt av undervisningens innhold og organisering. Selv om de reformpedagogiske ideene som ble beskrevet i forrige kapittel ble forfektet av enkelte lærere, mente fortsatt mange at skolen var et foreldet system. På bakgrunn av dette bestemte de tre utålmodige 15-16 år gamle elevene Jon Lund Hansen, Knut Boe Kielland og Ingrid Kviberg seg for å starte et demokratisk gymnas vinteren 1965-66. De skrev et opprop som de trykket opp for hånd og distribuerte til noen Oslo-skoler og alle skolefolk de visste om, der de oppfordret folk til å være med på å starte opp et alternativt gymnas med målsetninger om å forandre den daværende gymnasform i demokratisk retning.⁶³

Det første svaret de fikk var fra professor i filosofi Arne Næss, siden kom ca. 60 svar fra elever og andre skolefolk.⁶⁴ Til å planlegge den videre organiseringen av skolen fikk ungdommene hjelp av Jo Vogt, gift med daværende rektor ved Universitetet i Oslo, og etter hvert av bl. a. adjunkt Mosse Jørgensen som seinere ble Forsøksgymnasets første rektor.

Lektorlaget stilte seg avvisende til planene om et forsøksgymnas, og det ble klart at skolen måtte skaffe lærere selv. Ifølge Jørgensen karakteriserte Lektorlagets formann FGO som et "villskudd", noe som gav forsøksgymnasiastene ideen om løvetannen som symbol for skolen.⁶⁵ Oslo skolestyre og skolerådsmann Ivar Knudtzon stilte seg derimot positive til ideen og hjalp initiativtakerne med å finne midler til driften og lokaler, seks rom på Tøyen skole. Verken Kirke- og undervisningskomiteen, Gymnasrådet eller Kirke- og undervisningsdepartementet var i utgangspunktet positive til Forsøksgymnaset, men etter flere avslag ga Gymnasrådet 14. juli 1967 initiativgruppa tillatelse til å sette i gang Forsøksgymnaset som privatskole samme høst.

Før vedtaket ble fattet, hadde saken vakt oppsikt i media, og blitt møtt med stor interesse både blant elever, lærere og politikere. Ca. 250 elever hadde søkt seg til skolen, det hadde blitt demonstrert, foredrag og møter hadde blitt avholdt, og brev og leserinnlegg hadde blitt skrevet. Kampen for Forsøksgymnaset ble sensasjonspreget, en sak mange hadde meninger om.

To viktige årsaker til at departementet godkjente igangsettingen, var for det første at to sentrale skolepolitikere i Arbeiderpartiet, Reiulf Steen og Helge Sivertsen, hadde lovt at deres parti, som hadde flertall i Oslo skolestyre, ville foreslå bevilgninger til Forsøksgymnaset. For

---

⁶³ Deler av oppropet ble gjengitt i kapittel 2. For en inngående gjennomgang av igangsettingen av FGO henviser jeg til Andersens hovedoppgave om FGO fra 1994.

⁶⁴ Jørgensen 1971, s. 18.

⁶⁵ Jørgensen 1971, s. 141. For øvrig hadde FGB en måkeliknende fugl i fritt sveis som sitt symbol.

det andre hadde forsøks-gymforkjemperne, etter oppfordring fra departementet om å oppnevne ”noen ansvarlige” departementet kunne forhandle med, knyttet til seg noen svært innflytelsesrike skolefolk.⁶⁶

Forsøks-gymnaset ønsket å få statsstøtte, men dette ble det ikke noe av. Skolen var privat fram til 1974, finansiert av Oslo kommune. Kjell Bondevik, statsråd i Kirke- og undervisningsdepartementet for Kristelig Folkeparti, hadde fått igjennom et stortingsvedtak som ga bedre støtteordninger for privatskoler, som særlig ble drevet av kristne organisasjoner.⁶⁷ Arbeiderpartiet og Sosialistisk Folkeparti var prinsipielt imot privatskoler, men da saken om statsstøtte til det private FGO kom opp i 1967, gikk det borgerlige flertallet imot støtte, mens det sosialistiske mindretallet gikk inn for økonomisk støtte. I utgangspunktet hadde stortingsflertallet vært innstilt på å støtte FGO, men statsråd Bondevik framla en sjokkerende rapport to medlemmer av Gymnasrådet hadde skrevet om de kaotiske tilstandene som hersket ved skolen, i tillegg til at han hentydet til andre, hemmelige opplysninger, som gjorde at han ikke ville tilrå statstilskudd. De ”hemmelige opplysningene” Bondevik ikke ville offentliggjøre fordi han ikke ville bryte et taushetsløfte, skapte en dramatisk debatt i Stortinget. Avisene hadde avslørt at kriminalsjefen i Oslo og riksadvokaten hadde gitt statsråden opplysningene, og at de dreide seg om narkotika. Det sosialistiske mindretallet tok på prinsipielt grunnlag opp spørsmålet om hvorvidt en statsråd skulle holde tilbake opplysninger overfor Stortinget. Ap og SF brukte saken som en kritikk av statsråd Bondevik hvis kristelige kirke- og undervisningspolitikk de var sterke motstandere av.⁶⁸

På tross av at Lektorlaget og de sentrale skolemyndigheter, Kirke- og undervisningsdepartementet, Gymnasrådet, Kirke- og undervisningskomiteen og statsråd Bondevik gikk imot støtte til FGO, fant initiativgruppa sine støttespillere i Ap og SF, samt blant høyt respekterte skolefolk. Uten denne støtten ville trolig skolen aldri ha kommet i gang, og det var Arbeiderpartiflertallet i Oslo skolestyre som sørget for driften.

3.2. Ulike politiske syn i Bærum kommune og Akershus fylke

Det var som nevnt en utbredt oppfatning at gymnaset trengte til forandring og forsøksvirksomhet, men det var ulike syn på hvordan det skulle gjennomføres. I

---

⁶⁶ De ansvarlige, omtalt av forsøks-gymforkjemperne som ”skytsenglene”, var dosent i pedagogikk Eva Nordland, rektor ved Fagerborg Gorgus Coward og universitetslektorene August Lange og Hans Vogt. Jørgensen 1971, s. 25.

⁶⁷ Furre 1990, s. 335.

⁶⁸ Ustvedt 1981, s. 176-77.

utgangspunktet var de borgerlige partiene tilhengere av privatskoler, mens sosialistene var imot. Debatten om FGO høsten 1967 hadde imidlertid delvis forrykket de tradisjonelle, prinsipielle synene på privatskoler, ved at Kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik fra Kristelig Folkeparti som nevnt gikk imot støtte til det privatdrevne FGO, og den sosialistiske opposisjonen gikk inn for støtte. De borgerlige partiene på Stortinget støttet opprettelsen av *kristne* privatskoler, mens sosialistene støttet FGO fordi det sto for radikale pedagogiske ideer.

Når det gjaldt opprettelsen av FGB, gikk de politiske holdningene til initiativet på tvers av partipolitiske skillelinjer. Mens alle partiene i Bærum forholdt seg positive til opprettelsen av et forsøks-gymnas i kommunen, var Arbeiderpartiet på fylkeskommunalt nivå delt i synet på om man skulle støtte initiativet.

Høyre var både på kommunalt og fylkeskommunalt nivå tilhengere av et privat forsøks-gymnas i Bærum. Som tidligere beskrevet støttet ikke Oslo Høyre opprettelsen av FGO, derfor er det interessant å finne ut av hvorfor Bærum Høyre var positivt innstilt til FGB. Jo Benkow, som var formann i Bærum skolestyre under behandlingen av FGB-saken i 1969, har sagt at selv om mange Høyremedlemmer mente Forsøks-gymnaset var et venstreradikalt tiltak, så han prinsipielt på saken. Han hevder at han aldri var redd for venstresida, og at han var mer opptatt av å opptre fordomsfritt enn mange andre i Høyre.⁶⁹ Han mente det var nyttig med et alternativ for elever som ikke fant seg til rette i den tradisjonelle skolen, og at han og Bærum Høyre var tilhengere av valgfrihet og mente at den offentlige skolen trengte konkurranse og alternativer. Det er vanskelig å vurdere om hvorvidt Benkows person og innflytelse hadde avgjørende betydning for Høyres innstilling til FGB i Akershus og Bærum. Tor Dagle, Ap-representant i Akershus fylkesskolestyre i 1969, mener Benkows toleranse overfor andre livssyn hadde betydning for Bærum Høyres innstilling til opprettelsen av FGB.⁷⁰ Dagle mener for øvrig, i likhet med Mosse Jørgensen, at den viktigste grunnen til at Akershus Høyre støttet FGB, var at det var et privat initiativ.⁷¹ Benkow hevder imidlertid at han ikke la avgjørende vekt på det, men at han var opptatt av å ha ”en fordomsfri holdning”, dessuten ville flere av Bærum Høyres medlemmer at deres barn skulle begynne på FGB.⁷² Tidligere hadde det kommet kritikk mot FGO for at den hadde ”en politisk slagside i en bestemt retning”, men Bærum ordfører Willy Greiner fra Høyre uttalte til *Aftenposten* i september 1969 at han hadde ”inntrykk av at forsøks-gymnasiet etterhvert er kommet inn i et

---

⁶⁹ Telefonintervju med Jo Benkow.

⁷⁰ Telefonintervju med Tor Dagle.

⁷¹ Ibid; brev fra Mosse Jørgensen.

⁷² Telefonintervju med Jo Benkow.

sunnere spor [...] [og at] den gruppe som har tatt initiativet i Bærum, er [...] allsidig sammensatt og bærer preg av en beundringsverdig entusiasme for saken.”⁷³ Han tilføyde at man i Bærum inntok ”prinsipielt en positiv holdning til friskoler.” Bærum hadde tidligere etablert en tilskuddsordning til Kristelig Gymnasium, og man kunne etter ordførerens mening ikke gjøre noen forskjell når det gjaldt Forsøksgymnaset, så sant det pedagogiske opplegget var forsvarlig. Etter at igangsettingen av FGB var et faktum, uttalte ordføreren at det opplegget skolen presenterte, harmonerte med et konservativt syn på skoleproblematikken fordi det ga de elever som ønsket det, et personlig ansvar for sin egen utvikling.⁷⁴

I Arbeiderpartiet var ikke entusiasmen for det private initiativ like overveldende. Selv om Oslo Ap hadde sørget for støtte til FGO, var flertallet i Akershus Ap snarere negativt innstilt til opprettelsen av en ny privatskole. Flertallet mente at skoleforsøk skulle igangsettes fra sentralt hold, innenfor det offentlige skoleverket, og var bekymret for at en støtte til et nytt privat forsøksgymnas ville kunne resultere i en oppblomstring av private skoler med derav følgende undergraving av det offentlige skoleverket. Andre argumenter dreide seg om ressurser. Det var store plassproblemer i Akershusgymnasene, og flere av kommunene hadde ikke gymnasdekning, slik at elevene måtte reise langt av sted for å få en videre utdanning, samtidig som Asker og Bærum hadde den høyeste gymnasdekning i hele landet. En mente dermed at det var feil å prioritere en allerede privilegert gruppe av elever framfor å satse på det store flertallet.⁷⁵

Skjønt flertallet i Akershus Ap ytret en generell skepsis til FGB og var mest opptatt av å få bygd flest mulig skoler, fantes det framtrepende urbane kulturradikalere i Ap som hadde sympati for FGB. Den innflytelsesrike skoledirektøren i Oslo og Akershus, Helge Sivertsen, tidligere statsråd i Kirke- og undervisningsdepartementet, anses som avgjørende for igangsettingen av FGB.⁷⁶ Sivertsens argumentasjon for å støtte FGB var at han mente det var nyttig å eksperimentere i små enheter slik at forsøkene etter hvert kunne komme hele skoleverket til gode, men som resten av Ap-politikerne mente han at skolen skulle bli offentlig på sikt.⁷⁷

---

⁷³ *Aftenposten*, 19.9.69.

⁷⁴ ”F-gymnasiet får mere enn andre frie skoler. ”A-partiet må ta konsekvensen av sin støtte””, *Aftenposten* 17.10.69.

⁷⁵ ”Forsøksgymnaset”, *Akershus Arbeiderblad*, 4.6.70; ”Vanskelig for fylkesutvalget å forklare forsøksgymnasie-bevilgning”, *Aftenposten*, 30.10.69; ”Ny runde forsøks-gymnas i fylkesskolestyret. Tor Dagle: Ukløkket beslutning i varamannspreget fylkesutvalg”, *Romerikes Blad* og *Akershus Arbeiderblad*, 30.10.69.

⁷⁶ Telefonintervju med Tor Dagle, Bettina Breidvik og Eva Mannseth; intervju med Dagfinn Reiersøl; brev fra Mosse Jørgensen.

⁷⁷ ”F-gymnasiet får mer enn andre frie skoler. ”A-partiet må ta konsekvensen av sin støtte””, *Aftenposten* 17.10.69.

3.3. Fra privatskole til fylkeskommunalt gymnas (juni 1969 - oktober 1971)

3.3.1. FGB blir privatskole

Grunnen til at landets andre forsøks­gymnas ble startet nettopp i Bærum, var som nevnt i innledningen at de fleste elevene som p.g.a. plassmangelen ikke kunne begynne på FGO høsten 1969, kom fra Asker og Bærum.⁷⁸ Oslo var ikke interessert i å finansiere skoleplasser for utenbys elever, og skolerådmannen i Oslo, Ivar Knudtzon, gav initiativtakerne råd om å forsøke seg i Bærum. Brit Ringdal, en av lærerne som var med på initiativet til FGB, uttalte til *Asker og Bærums Budstikke* at de anså ”Bærum som en svært forsøksvennlig kommune når det gjelder skolesaker.”⁷⁹ Haug gamle folkeskole, Bærums eldste skole fra 1865, sto tom, og dens idylliske beliggenhet ved Griniveien på Bekkestua med frukthage og tun appellerte til initiativtakerne. De mente trivselen ville bli bedre i gammeldagse omgivelser framfor i en kald og steril moderne bygning. At skolen trengte oppussing så de som en fordel, fordi de selv kunne innrede og sette sitt eget preg på den.

I Bærum ble skolestyrets formann Jo Benkow og skoleinspektør Thorleif Øisang kontaktmenn som i løpet av sommeren forhandlet med initiativtakerne ut fra en alminnelig feriefullmakt. Som nevnt var disse innflytelsesrike kommunepolitikerne velvillig innstilt til å hjelpe initiativtakerne med å sette i gang skolen på Haug, selv om de mente at man burde vente ett år.⁸⁰ Tilbudet fra Bærum var likevel bemerkelsesverdig, for gymnasdrift hører ikke under kommunens ansvarsområde, og Benkow og Øisang hadde kunnet henvise hele saken til fylkesadministrasjonen. Bærums konkrete tilbud veide trolig tungt for myndighetenes videre behandling av saken.

Initiativtakerne ville ikke vente ett år, de ville starte skolen allerede samme høst. De mente de hadde kvalifiserte lærere og nok søkere, og at det eneste de manglet var penger og tillatelse.⁸¹ Selv om Bærum skolestyre var positivt innstilt til planene, og sa seg villig til å bidra økonomisk sammen med fylket, måtte saksdokumentene godkjennes av departementet

---

⁷⁸ 10 av elevene kom fra Asker, 10 fra Bærum, 10 fra Oslo og 20 fra andre deler av landet. Søknad til Bærum kommune om bevilgning til opprettelse av FGB fra Brit Ringdal og Kristine Münsterhjelm, 25.6.69, SAO D-0001, 2; ”Initiativ for å få et forsøks­gymnas i Bærum!”, *Asker og Bærums Budstikke* 30.6.69.

⁷⁹ ”Initiativ for å få et forsøks­gymnas i Bærum!” *Asker og Bærums budstikke* 30.6.69.

⁸⁰ ”Bærum vil gjerne ha forsøks­gymnas. Men i år blir det IKKE tid nok”, intervju med Jo Benkow i *Asker og Bærums Budstikke* 8.7.69.

⁸¹ ”Forsøks­gymnaset i Bærum startklart. I gang fra høsten hvis alle gode makter vil”, *Dagbladet* 16.7.69.

og fylket.⁸² Initiativgruppa hadde en optimistisk tro på at FGB kunne starte omgående ettersom Bærum hadde vist slik velvilje overfor dem, og trodde at Gymnasrådet ville stille seg positive til det faglige opplegget de hadde beskrevet i søknaden.⁸³ De hevdet at elevene hadde brent alle bruer bak seg og sagt fra seg andre tilbud om skoleplass, og at både lærere og elever var villige til å starte på eget ansvar. Flere av elevene hadde tatt seg jobb for å samle inn penger til startkapital og lærerne var villige til å starte uten lønn.⁸⁴ Også foreldrene ønsket at skolen skulle starte omgående, og sendte en resolusjon til Gymnasrådet der de ga uttrykk for stor tillit til undervisningsopplegget og ba om at skolen ble opprettet allerede samme høst. Noen foreldre sa seg villige til å kausjonere for lån til et fond for innkjøp av materiell og utstyr.⁸⁵

Etter Gymnasrådets innstilling kunne Kirke- og undervisningsdepartementet imidlertid ikke ta standpunkt til planene om å opprette et forsøksgymnas i Bærum.⁸⁶ Planene måtte forberedes grundigere før de kunne settes ut i livet med departementets godkjenning. Ifølge Gymnasrådet var ikke lokalene og utstyret tilfredsstillende for å drive forsvarlig undervisning i henhold til planene, finansieringsplanene var mangelfulle, og lærerne og skoleledelsen manglet dessuten den nødvendige kompetansen. Rektorer i gymnas skulle være lektorer og ha minst fem års undervisningserfaring fra gymnas, og Brit Ringdal, som hadde påtatt seg lederansvaret, var ikke lektor.

Initiativtakerne gav seg ikke, og formannskapet i Bærum kommune vedtok enstemmig 23. september at FGB skulle få status som privatskole. Videre vedtok formannskapet at kommunen skulle stille Haug gamle skole gratis til disposisjon foreløpig for ett år, og påta seg utgifter til oppvarming og renhold av lokalene, samt til vaktmestertjeneste og til nødvendig

---

⁸² Brev til Akershus fylkesskolestyre ved skoledirektøren fra Bærum skolekontor, 13.8.69, SAO D-0001, 4; "Bærum skolestyremyndigheter går inn for etablering av forsøksgymnas. Ber om fylkesskolestyrets hjelp til driften", *Arbeiderbladet* 13.8.69.

⁸³ *Gymnasrådet*, som fram til 1964 ble kalt Undervisningsrådet, ble opprettet i 1896 til sakkyndig hjelp for Kirke- og undervisningsdepartementet. Gymnasrådet inspiserer skoler, gav oppgaver og oppnevnte sensorer ved realskole- og studenteksamen, *Lille Fokus* 1973, s. 326. Etter at Lov om videregående opplæring ble vedtatt i 1974, skiftet Gymnasrådet navn til Rådet for videregående opplæring (RVO).

⁸⁴ "Ingen eliteskole men sunne forsøk. Rammeplan for det nye forsøksgymnasium", *Aftenposten* 16.8.69; Pressemelding fra FGB v/Arne Nicholaisen og Brit Ringdal i *Arbeiderbladet* 19.8.69. Når det gjelder elevenes arbeid for å skaffe startkapital til skolen, forteller skolens første elev, Bettina Breidvik, at hun og søsteren jobbet på Mustad fabrikk, der de klemte pappkartonger flate for fem kroner timen, for å lønne lærerne. Siden fikk de pengene tilbake. Telefonintervju med Bettina Breidvik.

⁸⁵ "Min mening: Forsøk i skolen", av universitetslektor Torger Holtsmark, *Aftenposten* 9.9.69.

⁸⁶ Brev fra Gymnasrådet til initiativtakerne 3.9.69. SAO D-0001, 3; Sak nr. 290/69. Forsøksgymnas i Bærum. Tillegg til tidligere framlegg i saken, fra Akershus fylkesskolestyre, 24.9.69, SAO D-0001, 3; "Gymnasieplanen i Bærum utsatt. Departementet ønsker grundigere utredning", intervju med statssekretær Henrik Bargem i *Aftenposten* 9.9.69.

utstyr og bøker.⁸⁷ Imidlertid lå spørsmålet om pedagogisk ansvarlig ledelse utenfor kommunens myndighetsområde. For å løse dette problemet knyttet initiativgruppa til seg et ”konsultativt organ” bestående av fem erfarne pedagoger som forpliktet seg til å respektere skolens vedtekter, rammeplan og ”ånd”.⁸⁸ Punktene som departementet hadde ønsket utredet nærmere, om rom og utstyr, administrasjon og lærerkrefter, samt delvis finansiering, mente initiativtakerne at de nå hadde oppfylt.

På tross av at formannskapet i Bærum hadde vedtatt å ta ansvar for lokalene og at ”Det konsultative organ” hadde påtatt seg ansvaret for skolens drift, samt at lærerne sa seg villige til gi gratis undervisning til elevene, gikk Ap-flertallet på møtet i fylkesskolestyret 24. september imot støtte til opprettelsen av FGB i 1969, fordi de hadde betenkeligheter med den økonomiske siden av saken. Samtidig vedtok fylkesskolestyret enstemmig at det skulle opprettes et fylkeskommunalt forsøksgymnas høsten 1970.⁸⁹ Bærum ønsket imidlertid fortsatt et forsøksgymnas i kommunen, og dagen etter fylkesskolestyrets avslag vedtok Bærum skolestyre enstemmig å oppfordre Akershus fylkesutvalg, som hadde det endelig ordet i saken, å stille de nødvendige midler til rådighet for snarest igangsetting av FGB. Samtidig overbeviste Bærum Ap sine partifeller på fylkeskommunalt nivå om å støtte initiativet.⁹⁰ Fylkesutvalget vedtok 10. oktober å bevilge inntil 150 000 kroner til en umiddelbar igangsetting av FGB.⁹¹

3.3.2. FGB blir fylkeskommunalt

De borgerlige partiene så helst at FGB forble en privat skole, men Ap hadde flertallet i fylket, og allerede på møtet i fylkesskolestyret 29. oktober begynte man å drøfte om og i så fall

---

⁸⁷ ”Forsøksgymnasium i Bærum får støtte. Positiv rådmannsinnstilling til formannskapet”, *Aftenposten* 19.9.69; *Aftenposten* 24.9.69.

⁸⁸ A-møtevedtak 8.9.69. De fem konsulentene var rektor ved Fagerborg realskole og gymnas Gorgus Coward for fagene norsk, tysk og historie, lektor Inger Jahr for matematikk, fysikk, kjemi og astronomi, lektor Leif Balke for engelsk, fransk og historie, adjunkt Mosse Jørgensen for historie, norsk og engelsk, og dosent dr. philos Eva Nordland som pedagogisk rådgiver, *Aftenposten*, 20.9.69. Ifølge Bettina Breidvik var hun blitt kjent med Coward da hun gikk på realskolen på Fagerborg, Balke var faren til en av elevene som var med på å starte FGB, mens Jahr, Jørgensen og Nordland var venner av noen av elevenes foreldre. Telefonintervju med Bettina Breidvik.

⁸⁹ Sak nr. 290/69 FGB. Søknad om bevilgning til opprettelse av gymnaset, forslag til vedtak 15.9.69, SAO D-0001, 3; ”Sivertsen imot forsøksgymnasium i Akershus. Foreslår start høsten 1970 - hvis lokaler”, *Aftenposten* 20.9.69; ”Håp for Bærums F-gymnasium ennå. Initiativrik gruppe oppsøker skoledirektøren”, *Aftenposten* 24.9.69; ”33 ungdommer gir ikke opp - vil ha forsøksgymnas. Men fylkespolitikere anbefalte ikke forsøksgymnaset i Bærum i år”, *Arbeiderbladet* 25.9.69; ”NEI til nytt forsøksgymnas. - Fullt forsvarlig med start i år, sier Helge Sivertsen”, *Dagbladet* 25.9.69; ”Forsøksgymnasium i Bærum først i 1970. Fylkesskolestyret støttet skoledirektøren”, *Aftenposten* 25.9.69.

⁹⁰ ”Bærum skolestyre: Forsøksgymnasiet må igang snarest! Ber fylkesutvalget om å bevilge de nødvendige midler”, *Aftenposten* 26.9.69.

⁹¹ ”Klart for Forsøksgymnasium i Bærum. Avstemning i fylkesutvalget: 10 mot 1”, *Aftenposten* 11.10.69.

hvordan FGB fra skoleåret 1970-71 skulle bli fylkeskommunalt.⁹² Fylkesskolestyret vedtok enstemmig å oppnevne et utvalg som hadde som mandat å skulle legge fram forslag til organisasjons- og administrasjonsordning for FGB, samt å utrede spørsmålet om lokaler. Skoledirektøren foreslo at utvalget på fem medlemmer skulle bestå av en av initiativtakerne, en fra det konsultative organ, en rektor fra ett av de fylkeskommunale gymnasene og to folkevalgte.⁹³ Det var meningen at utvalget, som ifølge formannen Tor Dagle ikke hadde tilknytning til FGB, skulle skape et ”forsøksgymnasium meget mer planmessig enn hva vi hittil kombinerer med ordet [...] individet vil få den brede plass, og [...] skolen vil være basert på skoledemokrati i ordets rette forstand.”⁹⁴ ”Skoledemokrati” ble av utvalget kalt ”arbeidsformer”, og de drøftet også pensum, nye prøveformer og skolestruktur.⁹⁵ Utvalget fikk imidlertid problemer med å finne egnede lokaler til et fylkeskommunalt forsøksgymnas andre steder enn på Haug. De kontaktet Oslo, Bærum, Asker, Oppegård, Ski og Skedsmo kommuner, men ingen var villige til å stille lokaler til disposisjon for et fylkeskommunalt forsøksgymnas. Dagle kunngjorde i et brev til fylkesskolestyret og til FGB at hvis ikke fylket kunne finne egnede lokaler, ville utvalget legge ned sitt utredningsarbeid. Uten å ha levert noen innstilling, ble utvalget oppløst våren 1970.⁹⁶

Parallelt med utvalgets arbeid for å starte et mer ”planmessig” forsøksgymnas, arbeidet FGB med å få fylkeskommunal status. Begrunnelsen for at skolen ville bli fylkeskommunal var at man antok at en offentlig skole i større grad enn en privatskole ville kunne påvirke det øvrige skoleverket.⁹⁷ 3. mars 1970 inviterte FGB og skoleinspektør Thorleif Øisang kommunale og fylkeskommunale skolepolitikere til et uformelt besøk til FGB

---

⁹² ”Forsøksgymnasen”, *Akershus Arbeiderblad* 29.9.69.

⁹³ ”Vanskelig for fylkesutvalget å forklare forsøksgymnasiebeviling” Fylkesskolestyret nedsetter formannsutvalg i forsøksgymnas-saken”, *Aftenposten* 30.10.69; ”Ny runde forsøks-gymnas i fylkesskolestyret. Tor Dagle: Uklok beslutning i varamannspreget fylkesutvalg”, *Romerikes Blad* og *Akershus Arbeiderblad* 30.10.69.

⁹⁴ ”Ingen lokaler for forsøksgymnasium. Akershus-utvalg vil ha hjelp eller oppløsning”, *Aftenposten* 28.4.70; Ifølge Tor Dagle måtte følgende betingelser være til stede for at man kunne drive forsøk i skolen: ” 1. forsøket må være målbart; 2. arbeidsforholdene for de som deltar i forsøket må være tilfredsstillende; 3. skal forsøket skje med offentlige midler, må det være offentlige organer [sic] som leder og har ansvaret for forsøkene.” Dagle mente at punkt 3 var tilstrekkelig til at han ville forhindre at FGB fikk offentlige midler, fordi disse ikke skulle brukes til skoler som hadde paralleller i det offentlige skoleverk. Dessuten var han i tvil om at forsøkene var målbare, brev fra Tor Dagle til FGB som svar på det tilsendte budsjettforslaget for skoleåret 1970/71, udatert, trolig våren 1970, SAO D-0001, 3.

⁹⁵ ”Ikke forsøksgymnas i Bærum neste år? Umulig å få lokaler i hele Akershus”, *Asker og Bærums Budstikke* 29.4.70.

⁹⁶ Brev fra Tor Dagle til Eva Mannseth og Akershus fylkesskolestyre, april 1970, SAO D-0001, 2.

⁹⁷ Brev fra FGB til Akershus fylkesskolestyre, 22.9.69, SAO D-0001, 3.

for å fortelle om skolens arbeid.⁹⁸ Besøket ga signaler om at FGB kunne bli fylkeskommunalt det etterfølgende skoleår, men det var uenighet om hvordan det skulle ordnes. Ordføreren uttrykte at når kommunen hadde støttet opprettelsen av FGB, var det fordi det var et privat initiativ, og at skolens videre skjebne måtte avgjøres ut fra at de som drev skolen fikk uttale seg. I likhet med FGB var skoledirektøren derimot positiv til at skolen skulle utvide og at den skulle bli fylkeskommunal. Han mente at skolen kunne komme inn under Lov om forsøk og at staten skulle yte tilskudd til driften etter vanlige regler, under forutsetning av at Bærum kommune stilte lokalene på Haug til disposisjon og sørget for at de ble satt i stand slik at de ble godkjent av helsesrådet, brannvesenet og Kirke- og Undervisningsdepartementet.⁹⁹

Et enstemmig fylkesskolestyre vedtok 15. juli skoledirektørens innstilling. FGB ble dermed fylkeskommunalt og det ble vedtatt at det skulle utprøves hvordan en stor grad av selvstyre virket og hva økt ansvar for eget arbeid og for skolesamfunnet ville bety for elevene. Fylkesskolestyret vedtok også at det skulle ansettes en rektor og at retningslinjer for skolens organisasjons- og administrasjonsordning skulle utarbeides.¹⁰⁰

FGB så det som et framskritt at skolen var blitt fylkeskommunal, fordi man hadde tro på at demokratiseringstiltakene ville spre seg til andre offentlige skoler. Det viste seg imidlertid at den offentlige statusen medførte en del uønskede konsekvenser av økonomisk og juridisk art.¹⁰¹

Den viktigste juridiske konsekvensen av at FGB ble offentlig, var at Akershus fylkesskolestyre ble styre for skolen.¹⁰² Dette innebar bl.a. at fylkesskolestyret behandlet skolens forslag til budsjett og etter innstilling fra skolen ansatte og avskjediget skolens leder og lærere, som i siste instans ble godkjent av Kirke- og undervisningsdepartementet. Det første året hadde skolen kunnet ansette de lærerne den selv ønsket, heretter var det departementet som hadde ansettelsesretten. FGB ønsket at fylket skulle ha ansettelsesretten etter innstilling fra skolens Råd, fordi en vesentlig del av forsøket var å desentralisere administrasjonen. Dette ble det ikke noe av, og skolen måtte innfinne seg med at

---

⁹⁸ "Håp om forsøksgymnasium i Akershus allerede fra neste skoleår. Skolemyndighetene besøker Bærum forsøksgymnasium", *Aftenposten* 4.3.70; "Forsøksgymnas i flere av kommunene i Akershus?", *Asker og Bærums Budstikke* 4.3.70; "Autoritetene besøkte forsøksgymnasiet", *Arbeiderbladet* 5.3.70.

⁹⁹ "Fortsatt forsøksgymnas i Bærum", *Dagbladet* 14.7.70; "Forsøksgymnasiet i Bærum vil bli fylkeskommunalt", *Aftenposten* 13.7.70.

¹⁰⁰ "Forsøksgymnasiet får mer selvstyre. Bærum-skolen skal nå bli fylkeskommunal", *Aftenposten* 16.7.70; "Forsøksgymnasiet i Bærum får fylkeskommunal status. Ingen entusiasme i fylkesskolestyret - men enstemmig vedtak. Ny klasse blir tatt opp", *Akershus Arbeiderblad* og *Romerikes Blad* 16.7.70; "Bærums forsøksgymnas blir fylkeskommunalt. Enstemmig vedtak i fylkesskolestyret", *Arbeiderbladet* 16.7.70; "Fortsatt forsøksgymnas", *Morgenposten* 16.7.70; "Forsøksgymnasiet i Bærum får fylkeskommunal status. Fylkesskolestyret anbefaler å opprette ny 1. klasse fra høsten", *Asker og Bærums Budstikke* 17.7.70.

¹⁰¹ *Forsøksgymnasiet i Bærum - de første 5 årene*, s. 4.

¹⁰² Vedtekter for Forsøksgymnasiet i Bærum, SAO D-0001, 1.

departementet hadde den endelige avgjørelsen.¹⁰³ De formelle kravene departementet krevde i forhold til lærernes utdanning og ansiennitet harmonerte ikke alltid med FGBs ønsker om hvilke lærere de mente passet til å jobbe på skolen.

Overgangen til å bli offentlig skole innebar også en økonomisk innstramming. Som privatskole hadde skolen kunnet disponere pengene fritt, men etter at den ble fylkeskommunal fikk den øremerkede midler. FGBs ønske var å motta en sekkebevilling som de selv kunne styre fritt, men dette ble det aldri noe av.¹⁰⁴

En av forutsetningene for at FGB ble fylkeskommunal var at skoledirektøren skulle søke om at FGB skulle bli godkjent som forsøk i medhold av Lov om forsøk, og at det skulle søkes om tilskudd som følge av det. Gjentatte ganger søkte skolen om å komme inn under Lov om forsøk, men dette ble det heller aldri noe av, fordi Forsøksrådet ikke hadde budsjettmessig dekning for å ta på seg nye arbeidsoppgaver.¹⁰⁵

3.3.3. Husproblemet og utvidelsen av FGB

Husproblemet var fortsatt ikke løst, for skolen disponerte inntil juni 1970 bare den gamle folkeskolebygningen, som kun hadde plass til én klasse, kontor, bibliotek/realistrom og værerom. Før fylkesskolestyrets vedtak om at skolen skulle bli fylkeskommunal, hadde imidlertid Bærum kommune vedtatt at FGB kunne ta i bruk våningshuset som lå ved siden av den gamle skolestua.¹⁰⁶ Uten omfattende oppussing av våningshuset ville likevel ikke skolen kunne ta imot en ny klasse skoleåret 1971/72. Under alle omstendigheter ville FGB fortsette skoledriften på Gamle Haug skole, under forhold som fylkesordføreren under en befarings i sommerferien 1970 hadde karakterisert som ”under enhver kritikk”.¹⁰⁷ At det trengtes oppussing var klart, men det ble strid om det var kommunen eller fylket som skulle betale.¹⁰⁸

Det forelå tre ulike alternativer for hvordan man skulle skaffe skolen tilstrekkelig plass og akseptable sanitærforhold. Det første alternativet innebar at skolen ikke kunne utvide og måtte nøye seg med de gamle utedoene, mens det andre alternativet ville gi skolen nytt toalett,

---

¹⁰³ Skolen ble godkjent som tilskottsberettiget fylkeskommunalt gymnas etter Lov av 12.6.64 om realskoler og gymnas, 19.7.71, *Synopsis* 30/70-71, SAO D-0022, 218.

¹⁰⁴ *Forsøksgymnasets i Bærum - de første 5 årene*, s. 4; Jørgensen 1971, s. 186; brev til fylkesskolestyrerepresentant Tor Dagle fra FGB, 12.6.70, SAO D-0001, 3.

¹⁰⁵ Sak 345/70, møte i fylkesskolestyret 17.12.70; brev til KUD fra Forsøksrådet 5.10.70, referert i *Synopsis* 12/70-71, SAO D-0022, 217; *Synopsis* 21/70-71, SAO D-0022, 217; *Synopsis* 27/70-71, SAO D-0022, 218; ”FGB – skolens organisasjon og administrasjon”, skriv fra fylkesskolestyret 15.6.71, SAO D-0001, 3.

¹⁰⁶ Kopi av sosialrådmann Gunnar Hildes brev til Akershus fylkesskolestyre 29.6.70, SAO D-0001, 2.

¹⁰⁷ ”Bærumsgymnasets avgjør forsøksgymnasets skjebne!”, *Arbeiderbladet* 2.7.70.

¹⁰⁸ ”Forsøksgymnasets er hodepine for fylket. Bærum vil ikke bygge ut Haug skole for 240 000”, *Arbeiderbladet* 1.7.70.

men ingen nye rom. Det tredje og dyreste alternativet innebar å utbygge skolen med ett ekstra klasserom samt toaletter, grupperom, keramikkverksted, gymrom og smie.¹⁰⁹ Kommunen mente dette ble for dyrt, og FGB lanserte et fjerde alternativ som gikk ut på at det skulle settes opp en 100 kvadratmeters Moelven-brakke som skulle huse møterom, klasserom og grupperom. Videre skulle våningshuset pusses opp på dugnad, fjøset innredes til formingsrom og det skulle bygges toaletter.¹¹⁰

Bærum skolestyre vedtok 31. mars 1971 mot Aps stemmer at FGB ikke skulle utbygges.¹¹¹ Ap mente at skolestyret måtte følge opp forpliktelsene kommunen hadde påtatt seg med å stille lokaler til rådighet, for ordføreren i Bærum hadde tross alt uttalt sommeren 1970 at "kommunen hadde et moralsk ansvar for forsøks-gymnasiet".¹¹² Høyre mente derimot at FGB fikk klare seg i bygningene slik de var, fordi andre skoler trengte oppussing og dessuten var FGB blitt en fylkeskommunal skole, slik at Bærum ikke lenger hadde ansvaret for den. Verken fylket, som hadde påtatt seg driftskostnadene, eller kommunen, som hadde bestemt at skolen skulle settes i gang og hadde påtatt seg ansvaret for lokalene, ville nå finansiere skolen. Skolelederen mente kommunen håpet på et "stille drap" på FGB.¹¹³

Elevenes foreldre ble derfor mobilisert for å hjelpe skolen. De sendte en appell til de folkevalgte i kommunen der de ba om at det måtte bevilges midler til utvidelse av skolen, og en gruppe av bygningskyndige foreldre, bestående av en ingeniør, to arkitekter, en planleggingssjef og en sosialkurator arbeidet med å lage et billigst mulig alternativ. 4. mai vedtok Bærum formannskap å bevilge midler til at det ble satt opp en klasseromsbrakke og nytt toalettanlegg, slik at FGB kunne ta imot 90 elever skoleåret 1971-72.¹¹⁴

3.4. Oppsummering

Igangsettingen av FGB foregikk i et skolepolitisk klima der politikerne konkurrerte om å være mest mulig forsøksvennlige. "Forsøk i skolen" var en skolepolitisk målsetning, men borgerlige og sosialistiske politikere hadde ulik forståelse av hva forsøkene skulle innebære. De borgerlige partiene, særlig Høyre, ivret for større valgfrihet i skolen, og mente at

---

¹⁰⁹ "Uvisst om det blir flere klasser ved Bærum forsøks-gym." , *Arbeiderbladet* 24.2.71; "2 skoleklasser i Bærum henvist til ute-do", *Morgenposten* 24.2.71.

¹¹⁰ Brev fra FGB til medlemmene av formannskapet, 18.6.70 og 17.4.71, SAO D-0001, 4; "Vi vil drive forsøk i skolen - ikke i kunsten å overleve!", *Arbeiderbladet* 26.2.71.

¹¹¹ "Alternativ utbygging ved Haug skole ikke avgjort", *Aftenposten* 1.4.71; "Bærum skolestyre: Ingen foreløpig utbygging av Forsøks-gymnasiet", *Asker og Bærums Budstikke* 1.4.71; "AP-forslag om utbygging falt. Skolestyret støttet ikke Forsøks-gymnasiet i Bærum", *Arbeiderbladet* 2.4.71.

¹¹² "Bærum for utvidelse av forsøks-gymnasiet", *Aftenposten* 24.6.70.

¹¹³ "Stille drap på F-gymnas?", *VG* 26.4.71.

¹¹⁴ Brev fra FGB til formannskapet i Bærum, 18.6.70 og 17.4.71, SAO D-0001, 4; "Billigste alternativ for Bærum forsøks-gymnas", *Aftenposten* 5.5.71; "To forslag for forsøks-gymnasiet skal vurderes", *Asker og Bærums Budstikke* 5.5.71; "Forsøks-gymnasiet i Bærum kommer til å overleve!", *Arbeiderbladet* 6.5.71.

opprettelse av privatskoler var et middel til å oppnå dette. Dette var trolig grunnen til at Akershus Høyre og de andre borgerlige partiene gjerne ville opprette et privat forsøksgymnas i Bærum. I Oslo hadde imidlertid de borgerlige partiene vært imot støtte til FGO fordi de mente det var et venstreradikalt tiltak. At de borgerlige i Akershus gikk inn for å starte FGB hadde sammenheng med personlige kontakter og nettverk, og som vi har sett i dette kapitlet oppfattet Høyre-ordføreren i Bærum det slik at initiativtakerne ikke var venstreradikale.

Arbeiderpartiet var delt i synet på igangsetting av forsøksgymnas. Motstanderne av forsøksgymnasene representerte det tradisjonelle industriarbeidersynet i partiet som var opptatt av at alle, uansett hvor de bodde i landet, skulle ha lik rett til utdanning, som et ledd i det politiske målet om sosial utjevning. Etter denne oppfatningen var det feil å støtte FGB som privatskole i en allerede privilegert del av fylket, når andre kommuner nesten ikke hadde gymnasdekning. Samtidig ble det hevdet at forsøk i skolen måtte organiseres fra sentralt hold hvis det skulle ha overføringsverdi for andre skoler. Den urbane, kulturradikale delen av Arbeiderpartiet, samt Sosialistisk Folkeparti, var derimot tilhengere av opprettelsen av forsøksgymnasene, fordi de representerte en radikal pedagogikk som forfektet medbestemmelse og demokrati. Dette synet var påvirket av tanken om desentralisering, og det ble hevdet at forsøk i skolen skulle organiseres fra lokalt hold for så å komme resten av skoleverket til gode. Disse holdningene var klart påvirket av antiautoritære ideer som med ungdomsopprøret fikk større gjennomslagskraft, og forsøksgymnasene var på mange måter en konkretisering av disse ideene. FGB kunne derfor sette i gang sitt improviserte skoleprosjekt både ved å støtte seg til de borgerlige og til de kulturradikale på venstresida.

Etter at FGB ble offentlig, sank den borgerlige begeistringen betraktelig. De borgerlige partiene ønsket ikke lenger å bidra økonomisk slik at skolen kunne utvides til å kunne tilby et treårig løp. Takket være ressurssterke foreldre og et nå velvillig innstilt Arbeiderparti ble imidlertid skolen utvidet.

Kapittel 4. FGBs sosiale miljø

I dette kapitlet drøfter jeg hvordan FGB som et sosialt miljø fungerte og forandret seg i løpet av årene skolen eksisterte. Fordi skolen var et antiautoritært alternativ som hadde like mye karakter av å være et fritidssted som det var en skole, er det interessant å finne ut hvem som søkte seg til skolen og hvilke motiver de hadde for å begynne der, og om motivene forandret seg etter hvert. Mange av de som begynte på FGB hadde store forventninger til skolen, og jeg undersøker også i hvilken grad forventningene ble innfridd, og hvilke problemer skolen slet med. Som vi så i forrige kapittel hadde elever og lærere i utgangspunktet vært sammen om å kjempe fram skolen og det var meningen at det skulle være et likeverdig forhold mellom dem. Hvordan forholdet mellom lærere og elever utviklet seg etter at skolen ble etablert, blir drøftet i dette kapitlet. I løpet av 1970-tallet sank rekrutteringen til skolen, og på slutten av kapitlet undersøker jeg mulige årsaker til skolens rekrutteringsproblemer, sett i lys av FGBs forhold til omverdenen.

4.1. Elevenes sosiale bakgrunn

Som nevnt i innledningen er det blitt hevdet at det særlig er middelklassebarn som har anledning til å gjøre opprør mot autoritetene. Derfor har jeg funnet det formålstjenlig å undersøke om også FGB særlig rekrutterte barn fra øvre sosiale lag. Flere av informantene hevder som nevnt at deres bakgrunn var utypisk for FGBerne, og at det var mange akademiker- og kunstnerbarn, gjerne med Steinerskolebakgrunn, som begynte på FGB. Som vi snart skal se, hadde svært få av elevene kunstnerforeldre, og den typiske forsøksgykkeren hadde en far som var ingeniør og en mor som var husmor.¹¹⁵

I 1971 ble det foretatt en spørreundersøkelse på FGB som viste at ca. 75% av fedrene hadde yrker som kan sorteres under kategorien øvre middelklasse. Over 20% av fedrene var ingeniør eller sivilingeniør, og bare to av elevene (tvillinger) hadde en far som var kunstmaler og én far var forfatter. Når det gjaldt mødrene, var over halvparten av dem husmødre i 1971. Av de som arbeidet utenfor hjemmet, var 35% pedagoger på ett eller annet nivå (fra barnehage til universitet) og 6% var leger. Flere av mødrene hadde arbeideryrker eller var

---

¹¹⁵ Kildematerialet jeg bygger denne framstillingen på er en spørreundersøkelse fra 1971, rapporten *Forsøks-gymnaset i Bærum – de første 5 årene* fra 1975, samt intervjuer med informantene.

lavere funksjonærer, enn det som var tilfellet blant fedrene (24% av de mødrene som var i arbeid). Bare én av mødrene var kunstner.¹¹⁶

I 1974 ble det igjen foretatt en undersøkelse over elevenes sosiale bakgrunn, og den viktigste endringen, som gjenspeiler den generelle utviklingen på 1970-tallet, var at flere mødre enn tidligere var i jobb utenfor hjemmet (ca. 70%). Bortsett fra dette hadde ikke elevenes sosiale bakgrunn endret seg fra 1971. 75% av fedrene var akademikere eller høyere funksjonærer, ofte på direktørnivå, de fleste mødrene som jobbet var akademikere eller lavere funksjonærer.¹¹⁷

Fordi jeg ikke har funnet noen fullstendig oversikt over foreldrenes yrker etter 1974, er det vanskelig å vurdere om den sosiale rekrutteringen endret seg i løpet av de ti årene skolen tok opp nye elever. Alle elevinformantene som begynte på skolen mellom 1969 og 1979 hadde imidlertid middelklassebakgrunn. 30% av elevinformantenes fedrene var (sivil-) ingeniører, 20% var leger og 20% professorer. Ingen var arbeidere, men én far var håndverker og én var lærer og kunstmaler. Av mødrene var 20% husmødre, 20% var lærere (hvorav én lektor), 20% var i omsorgsykker, 10% var leger, 10% jobbet på bibliotek og 10% var kontordamer.¹¹⁸

Ut fra disse resultatene kan man slutte at FGB hovedsakelig rekrutterte elever fra middelklassen. Noen av elevene kom fra velstandshjem, mens andre hadde foreldre med mye "kulturell kapital", selv om de ikke nødvendigvis var "rike" økonomisk sett.¹¹⁹ FGB ønsket å prioritere elever med arbeiderklassebakgrunn, samt elever fra distrikter utenfor Asker, Bærum og Oslo. Ifølge opptaksgruppa viste dette seg vanskelig, da "99% av søkerne kommer fra et

---

¹¹⁶ Spørreundersøkelsen fra 1971 baserer seg på svar fra 75 elever, og kan derfor sies å være nokså representativ for de elevene som gikk på skolen da. Av 72 fedre var 60% enten direktører, økonomi-/avdelings-/byråsjefer eller (sivil-) ingeniører, 16% var lektorer og adjunkter, 9% arkitekter og 5% leger. 4% av fedrene var håndverkere og kun én av fedrene var arbeider (stasjonsbetjent), spørreundersøkelse utført høsten 1971, SAO D-0017, 159.

¹¹⁷ Spørreskjema utført 1974, basert på 44 svar. *Forsøksgymnasiet i Bærum – de første 5 årene*, s. 72.

¹¹⁸ Fedres yrke, fordeling: (sivil-) ingeniør 6, lege 4, professor 4, lærer og kunstmaler 1, kontorsjef 1, salgssjef 1, skredder 1, disponent 1. Mødres yrke, fordeling: husmor 4, lærer 3, lege 2, kontordame 2, biblioteksassistent 2, lektor 1, sykepleier 1, fysioterapeut 1, sosionom 1, arkivleder 1, student 1.

Flere av informantene er opptatt av at foreldrene enten hadde dårlig råd eller lite utdanning. Når det gjelder eventuell sosial reproduksjon, er det lite som tyder på at informantene har vært opptatt av å "klatre" på den sosiale rangstigen. Blant de 12 kvinnelige informantene er 33% akademikere på universitetsnivå, 17% studenter, 33% er høyskoleutdannet innen omsorgsykker (sykepleier, sosionom, førskolelærer), og én er selvstendig næringsdrivende. Blant de åtte mannlige informantene jobber halvparten innen næringslivet (med økonomi eller som daglige ledere), mens to er akademikere og to er studenter. Intervju med Dagfinn Reiersøl, J. Henning Schönheyder, Margarete Wulfsberg, Inga Gullhav, Olav Eikeland, Jon Eeg-Henriksen, Kjeld Drevvatne, Hilde Sandvik, Ragnhild Sollid, Liv Langberg, Line Gjersø, Øyvind Tønnesson og Kai Ekstrøm; telefonintervju med Bettina Breidvik, Guro Berge, Bjørn Kjendalen, Ellen Heyerdahl; e-post fra Beate Braanen, Ellisiv Hovig og Trine Hofvind.

¹¹⁹ Begrepet kulturell kapital er hentet fra sosiologen Pierre Bourdieus sosiale teori, f. eks. Pierre Bourdieu og Jean-Claude Passeron: *Les héritiers. Les étudiants et la culture*. Paris: Les éditions de minuit, 1964.

såkalt "akademikermiljø".¹²⁰ Akershus fylke betalte dessuten ikke skoleplasser for elever som ikke bodde i Akershus.

Et nødvendig forbehold før man kan konkludere med om det var en høyere andel elever som kom fra øvre sosiale lag på FGB enn på andre skoler, er hvorvidt arbeiderfamilier generelt rekrutterte elever til gymnas/videregående i Asker og Bærum på 1970-tallet. Dessverre har jeg ingen oversikt over antall arbeiderbarn som tok videregående utdanning i Asker og Bærum, men ifølge en landsdekkende undersøkelse som ble gjort over 16-18-åringenes utdannings situasjon i 1974, var det ca. tre ganger flere middelklassebarn enn barn av arbeidere, bønder og fiskere som tok gymnasutdanning. Totalt sett var det ca. 40% barn av arbeidere, bønder og fiskere i gymnasene på landsbasis.¹²¹ En av informantene som gikk på FGB på begynnelsen av 1970-tallet hevder at det generelt var få arbeiderungdom i Asker og Bærum som gikk på gymnas i den aktuelle perioden.¹²² Som nevnt i kapittel 2, ville trolig de av arbeiderungdommene i Asker og Bærum som ønsket examen artium, velge en sikrere måte å oppnå det på enn ved å begynne på FGB.

4.2. Motiver for å begynne på FGB

Fordi FGB representerte et antiautoritært sosialt miljø undersøker jeg i det følgende hvilke motiver elevene hadde for å begynne på skolen, og hvordan de forandret seg i løpet av 1970-tallet. I 1976 oppfattet en av elevene motivene for å begynne slik:

Noen av oss går her fordi det er oppmøtefrihet, noen fordi dette skal være et "reelt demokratisk [sic] alternativ" til den vanlige menneskefiendtlige og autoritære skolen [...] noen går her for å få et alibi fra foreldrenes mas om framtida, 30-åra, samfunns/himmelsstigen, fet lønn og villa i Holmenkolls asen [sic] [...] Den største gruppa går her av flere av de ovenfor nevnte alternativer.¹²³

Denne framstillingen er bygd på søknader til skolen i 1970, 1972, 1973, 1974, 1975, 1978 og 1979, som blir presentert i tabellform. Deretter undersøker jeg kilder fra elever som hadde begynt på FGB, deriblant et intervju med to elever på TV-programmet "Vindu mot vår tid" fra 1971, et møtereferat fra FGB-dagen i 1972, to spørreskjemaer fra 1973 og 1979, samt svarene fra informantene i ettertid. Når det gjelder læreres motiver for å søke jobb på skolen,

---

¹²⁰ Referat fra møte i opptaksgruppa, *Synopsis* 1/70-71, D-0022, 213.

¹²¹ Aamodt 1982, s. 56-60. Over 50% av middelklasseungdommen gikk på gymnas i 1974, mens under 20% av barna til arbeidere, bønder og fiskere gjorde det. Nesten halvparten av sistnevnte kategori var ikke i utdanning, mens nesten 25% av dem var under yrkesutdanning. Av middelklasseungdommen gikk ikke ca. 25% på skole, mens under 20% var under yrkesutdanning.

¹²² Intervju med Olav Eikeland.

¹²³ "Vårt skoledemokrati - bør det bygge på anarki eller kaos?", *Synopsis* 3/76-77, SAO D-0025, 243.

er materialet for spinkelt til å trekke konklusjoner. Mye tyder på at deres motiver samsvarte med elevenes, dvs. at de ville vekk fra den autoritære skolen og ønsket et annerledes miljø.

4.2.1. Søknader om opptak

Til og med 1974 krevde FGB at søkerne skulle grunngi søknaden, fordi skolen hadde en spesiell form man ikke regnet med ville passe for alle typer ungdommer. Materialet fra 1969 til 1974 er derfor relativt omfattende, med unntak av søknader til skolen i 1971, som jeg ikke har funnet i arkivet. Som tidligere nevnt sank søkningen til skolen dramatisk i 1975, og alle som søkte seg til FGB kom inn. Bare tre av elevene oppgav grunn for å søke seg til skolen dette året. I 1976 og 1977 ble ingen av søknadene til skolen begrunnet, alle ble utfylt på fylkets standardiserte søknadsskjema, og det er derfor ikke mulig å vurdere hvilke motiver elevene hadde for å begynne på skolen. For 1978 har jeg funnet tre begrunnede søknader, mens jeg for 1979 har funnet ni begrunnede søknader.

Et kildeproblem når en undersøker materialet om forsøksgymmerne er, som nevnt i innledningen, spørsmålet om hvilke elever som faktisk gikk på skolen. Mange av elevene, da særlig ”avhoppere” fra andre gymnaser, kom i løpet av høsten og ble ikke oppført i materialet jeg har undersøkt. En del av dem som begynte på FGB, sluttet raskt. Likevel angir søknadene en tendens som er fruktbar når en analyserer forandringer i motivene elevene hadde for å begynne på FGB. Fordi søknadene er utformet som personlige brev til skolen, oppgir søkerne mange motiver for å begynne på skolen. For at det ikke skal bli for mange og overlappende motiver, har jeg kategorisert dem.

Tabellen nedenfor viser de hyppigst oppgitte grunnene for å søke seg til FGB i 1969, 1970, 1972, 1973, 1974 og 1979. Fordi mange av elevene oppga flere grunner overstiger den prosentvise andelen 100. Søknadene fra 1969 var i hovedsak var rettet til FGO, fordi FGB ennå ikke hadde blitt opprettet. Jeg har likevel tatt resultatene med fra 1969 for å undersøke hvordan motivene forandret seg.¹²⁴

---

¹²⁴ Jeg har bare tatt med de søkerne som begynte på skolen, og ikke tatt med søkere som trakk seg eller ikke-aktuelle søkere, selv om det som skilte dem var at de enten hadde for få poeng, eller at de bodde utenfor Akershus. Tallene fra 1969 baserer seg på 41 søknader, hvor samtlige hadde oppgitt grunn. Tallene fra 1970 baserer seg på 35 søknader, hvor også alle hadde oppgitt grunn. Tallene fra 1972 baserer seg på 37 søknader, hvorav 76% hadde oppgitt grunn. I fire av tilfellene hadde foreldrene søkt på vegne av eleven. Av de 37 elevene var ni avhoppere fra vanlig gymnaser. Tallene fra 1973 baserer seg på 19 søknader hvorav 79% hadde oppgitt grunn. Fire av de 19 elevene var avhoppere. Tallene fra 1974 baserer seg på 32 søknader, hvorav 75% hadde oppgitt grunn. Fem av søkerne var avhoppere. Tallene fra 1979 er basert på 38 søknader, hvorav 24% hadde oppgitt andre grunner enn at de ikke hadde kommet inn andre steder. Grunnen til at det var så mange som 38 søkere til skolen i 1979 var at skolen hadde drevet en intens vervekampanje for å unngå å bli nedlagt. Av de 38 søkerne hadde 10 hatt FGB som første valg. 18 hadde søkt om skoleplass etter å ha fått beskjed om at det var

Motiver	1969	1970	1972	1973	1974	1979
Vekk fra autoritær skole	51	71	61	33	62	5
Arbeide selvstendig, ta ansvar	56	66	43	33	33	8
Bedre miljø	17	34	32	66	50	13
Skoleledemokratiet	9	26	18	33	42	8
Mer interessant undervisning	17	23	7	20	13	-
Bedre samarbeid med lærerne	15	23	7	33	17	5
Kjente noen der	29	11	29	13	25	11
Personlighetsutviklende	17	23	7	20	13	3
Politiske grunner	-	-	11	7	4	-
Gått på Steinerskole	12	-	7	7	8	-
Ikke kommet inn andre steder	-	-	7	20	-	76

Tabell 4.1. Motiver for å begynne på FGB 1969-79 (i prosent).

Tabellen viser at hovedmotivet for de fleste elever som ville begynne på FGB fram til 1974, var at de ville vekk fra autoritær skole. Denne gruppa omfatter i mange tilfeller lange utlegninger om karakterjag, upersonlige forhold mellom lærere og elever og elever seg imellom, konkurransementalitet, følelsen av ufrihet, meningsløshet, avmakt og apati. Motivet ”bedre miljø” inneholder grunner som både omfatter ønsker om å gå på en liten og hyggelig skole med færre elever i klassene og en mer menneskevennlig skole som representerer andre verdier enn samfunnet utenfor. ”Personlighetsutvikling” i denne sammenhengen betyr ikke kun utvikling av ens egne individuelle sider, å kunne ”være seg selv”, det omfatter også behovet for tilhørighet, fellesskap, toleranse, og hensyn til andre. Fordi mange oppgav som eksplisitt motiv at en ønsket å ha bedre samarbeid og kontakt med lærerne, har jeg valgt å lage en egen kategori for dette motivet, selv om det for så vidt er en del av ”bedre miljø”.

Motivet ”vekk fra autoritær skole” var sterkest i 1970, og var, med unntak av i 1973 og i 1979, hele tida den viktigste grunnen søkerne hadde for å begynne på FGB. Et sitat fra ei jente som søkte FGB i oktober 1970, illustrerer dette motivet:

---

ledige plasser, og i den grad disse oppgav grunn, var det at de ikke hadde kommet inn andre steder. 18 av søkerne var ikke tatt opp gjennom fylket, men hadde søkt seg direkte til skolen, SAO D-0014, 137 og 138; D-0015, 141, 146, 148 og 150; D-0016, 151.

På vanlige skoler sier lærerne du skal gjøre det og du skal, du skal, skal, ellers blir det straff. Vi blir kuet. Vi blir dirigert. Lærerne tenker for oss, jeg mener når det gjelder det vi skal gjøre og når. På den måten kan man ikke bli selvstendig. Jeg tror forsøks gym utvikler et menneskes evne til selvstendighet. En ting til, det å elske skolen en går på, er en stor fordel, så vær så snill, slipp meg inn!¹²⁵

Denne eleven forventet at FGB ville bidra til å utvikle hennes selvstendighet, samtidig som hun mente det var en fordel å elske skolen. Motivet for å arbeide selvstendig og ha muligheten til å ta ansvar nådde et høydepunkt i 1970, men ble stadig mindre viktig etter hvert. Miljøet derimot, ble et viktigere motiv. I 1973 var miljøet på FGB den hyppigst oppgitte grunnen til søkerne.

Skoledemokratiet ble ikke oppgitt som en viktig grunn for å begynne på Forsøks gymnaset i 1969, men ble viktigere etter hvert. Dette kan ha sammenheng med at FGB særlig la vekt på at forsøket med utstrakt skoledemokrati var skolens særpreg. I 1974 ble det laget en informasjonsbrosjyre om FGB som ble distribuert til ungdomsskolene i omlandet, der skolens demokratiske struktur særlig ble framhevet. Dette kan ha bidratt til at mange av elevene oppga skoledemokratiet som en viktig grunn til at de ønsket å begynne på FGB.¹²⁶

Ønsket om mer interessant undervisning var aldri en særlig viktig grunn til å søke seg til skolen. I 1970 oppgav imidlertid nesten fjerdeparten dette som motiv, mens ingen la vekt på dette i 1979. Bedre samarbeid og kontakt med lærerne var vel så viktig som at selve undervisningen skulle være interessant, likeledes motivet om at FGB kunne medvirke positivt til personlighetsutviklingen. I 1972 oppgav elever for første gang politiske grunner for å begynne på FGB. Kampen mot norsk medlemskap i EEC var en aktuell politisk sak som mange engasjerte seg i, og kan ha medvirket til at noen oppgav et politisk motiv for å begynne på FGB. Det var likevel ikke særlig mange som oppgav dette motivet i søknadene. I 1969 kjente nesten 30% av søkerne noen som gikk på FGO. Fordi FGB hadde få elever i 1970, var det naturlig nok ikke så mange som kjente noen der fra før. Etter hvert som skolen ble større, var det flere som kjente noen der. Mens 12% av søkerne hadde gått på Steinerskolen i 1969, var det ingen som oppga Steiner-bakgrunn i 1970. Antallet som oppgav Steiner-bakgrunn holdt seg jevnt på én til to elever hvert år. Dette stemmer for øvrig overens med informantenes opplysninger om at antroposofene sluttet å rekruttere til FGB i noen særlig grad.¹²⁷

Fram til 1972 oppgav ingen av elevene at de ikke hadde kommet inn andre steder. I denne tida hadde FGB de samme opptakskrav som andre skoler. I 1972 søkte to elever seg til

---

¹²⁵ Søknad fra jente, avhopper fra Nadderud, oktober 1970. SAO D-0014, 138.

¹²⁶ *Alternativet. Informasjon fra FGB*, s. 2-14.

¹²⁷ Telefonintervju med Eva Mannseth og Bettina Breidvik; intervju med Dagfinn Reiersøl.

skolen på bakgrunn av at de ikke hadde kommet inn andre steder, og denne grunnen ble stadig viktigere etter hvert. I 1979 hadde over 75% av elevene ikke kommet inn på andre skoler.

Oversikten nedenfor viser et prosentvis gjennomsnitt av motivene basert på søknadene fra 1970 til 1974. Jeg har utelatt søknadene fra 1979 fordi jeg er usikker på representativiteten, da søkerne på denne tida ikke var nødt til å begrunne søknaden for å begynne på FGB.

Vekk fra autoritær skole:	57%
Miljøet:	46%
Arbeide selvstendig, ta ansvar:	44%
Skoledemokrati, medbestemmelse:	30%
Kjente noen:	21%
Bedre samarbeid og kontakt med lærerne:	20%
Mer interessant undervisning:	18%
Personlighetsutviklende:	16%
Politiske grunner:	6%
Gått på Steinerskole:	6%
Ikke kommet inn andre steder:	7%

4.2.2. Andre kilder om motiver for å begynne på FGB

Hvilke motiver elevene oppga i søknaden gjenspeiler ikke nødvendigvis den virkelige motivasjonen. I startfasen, da skolen ennå var populær, kan det være slik at elevene som søkte, skrev begrunnelser de trodde skolen ønsket. F. eks. var det svært få som oppgav motiver som "frammøtefrihet", "alibi overfor foreldre" eller at en hadde lyst til å begynne fordi en hadde hørt at det var lett å ruse seg på skolen, selv om disse motivene dukker opp i andre sammenhenger. I nedgangsfasen er det mulig at elevene hadde motiver for å begynne som de ikke anså for nødvendig å skrive ned, fordi de ville komme inn uansett. Derfor har jeg også undersøkt andre kilder som kan si om hvilke motiver elevene hadde for å begynne.

I TV-programmet "Vindu mot vår tid" vinteren 1971/72 ble to av FGBs elever intervjuet. På spørsmål om hvorfor de begynte på FGB, svarte de at de hadde søkt etter et

alternativ fordi de ikke hadde trivdes på vanlig gymnas, der ”en ikke hadde noe å si over sin egen tilværelse i det hele tatt”.¹²⁸

På en FGB-dag høsten 1972 ble motivasjonen for å begynne på skolen drøftet. Det kom fram at noen søkte skolen pga. frammøtefriheten, noen fordi de kunne legge opp undervisningen selv, og noen for å være med på å administrere skolen. Det kom også fram at noen hadde ”rømt” fra andre gymnas.¹²⁹ Året etter ble det laget et ”spørreskjema om oppmøte, trivsel m.m. på FGB”, som overraskende mange av elevene hadde besvart. Ett av spørsmålene lød: ”Hvorfor begynte du på FGB? (VÆR ÆRLIG!)”. Dessverre ble svarene behandlet på en slik måte at de lange svarene ikke fikk plass, og sorterer under rubrikken ”mange grunner/for lange svar”. De vanligste svarene som er oppgitt samsvarer likevel med spørreskjemaene jeg refererte til ovenfor, der motvilje mot tradisjonelt gymnas var hovedgrunnen til at elevene begynte, og at en søkte et virkelig demokratisk alternativ.¹³⁰

Den siste 1. klassen som ble tatt opp på skolen, høsten 1979, svarte også på hvorfor de hadde begynt på FGB. Av 24 elever svarte 54% at de begynte for å jobbe med fag, mens 33% begynte pga. miljøet og for å få nye venner. Bare 13% oppgav at de ikke hadde kommet inn andre steder, og ingen hadde begynt for ”å ta livet med ro”. Sammenliknet med resultatene fra søknadene samme år, ser man at disse ikke stemmer overens med hverandre. Dette kan henge sammen med at flere av de som søkte på grunnlag av at de ikke hadde kommet inn andre steder, i noen tilfeller ikke hadde begynt på skolen, eller hadde sluttet raskt. En annen mulighet kan være at de ikke var på skolen den dagen undersøkelsen ble gjort, eller at de ikke ville vedkjenne seg at de hadde begynt av den grunnen. Pedagogikkgruppas kommentar til undersøkelsen tyder for øvrig på at gruppa ikke tok resultatene særlig alvorlig.¹³¹

Elevinformantene fikk som nevnt i kapittel 1 spørsmål om hvorfor de hadde begynt på FGB, og det er interessant å sammenlikne svarene de som voksne har med undersøkelsene ovenfor. Svarene i ettertid samsvarer til en viss grad med de samtidige kildene, men med noen tankevekkende forskjeller.¹³²

---

¹²⁸ TV-programmet ”Vindu mot vår tid” ble nedskrevet fra lydbånd, og referert til i *Synopsis* 14/71-72, SAO D-0023, 219. De to elevene, Marte og Oddvar, var begge avhoppere fra vanlig gymnas.

¹²⁹ Referat fra FGB-dagen 11.11.72, SAO D-0023, 224.

¹³⁰ ”Spørreskjema om oppmøte, trivsel m. m. på FGB”, utført høsten 1973, referert i *Synopsis* 34/73-74, SAO D-0024, 231. Alle skolens elever skulle besvare skjemaet. Skolen fikk inn 46 svar av 65. Dessverre er det dårlig trykt, slik at det ikke er mulig å se fem av svarene, resultatene baserer seg derfor bare på 41 besvarelser.

¹³¹ ”Spørreskjema om innstilling til fag og undervisning i 1.kl.”, høsten 1979, laget av Pedagogikkgruppa, *Synopsis* 3/79/80, SAO D-0026, 249.

¹³² Intervju med Dagfinn Reiersøl, J. Henning Schönheyder, Margarete Wulfsberg, Inga Gullhav, Olav Eikeland, Jon Eeg-Henriksen, Kjeld Drevvatne, ”Leif”, Hilde Sandvik, Ragnhild Sollid, Liv Langberg, Line Gjersø, og Kai Ekstrøm; telefonintervju med Bettina Breidvik, Guro Berge, Ellen Heyerdahl; e-post fra Beate Braanen, Ellisiv Hovig og Trine Hofvind.

Mistrivsel med tradisjonell skole:	79%
Miljøet:	47%
Kjente noen:	32%
Politiske grunner:	21%
Familien ønsket at eleven skulle begynne:	16%
Skoledemokratiet, medbestemmelse:	11%
Bedre samarbeid med lærerne:	11%
Fleksibilitet (jobbe ved siden av):	5%
Gått på Steinerskole:	5%
Kom ikke inn andre steder:	5%

Av 19 tidligere elever som svarte på hvorfor de begynte på FGB, var ca. 25% avhoppere fra videregående skole, resten kom rett fra ungdomsskolen. Blant informantene oppgav nesten 80% mistrivsel på vanlig skole som hovedmotiv for å søke seg til FGB, som er atskillig mer enn gjennomsnittet på 57% som oppgav dette motivet i 1970-74. Samtlige av avhopperne hadde mistrivsel som motiv for å begynne på FGB.¹³³

Nesten halvparten av informantene oppgir miljøet som motiv for å begynne, akkurat som gjennomsnittsresultatet viste at elevene som søkte på skolen mellom 1970 og 1974 hadde hatt. I søknadene fra 1970 til 1974 hadde imidlertid bare 6% eksplisitt oppgitt politiske grunner for å begynne på FGB, i ettertid var det over 20% som oppgav dette motivet, særlig blant elever som begynte på skolen i nedgangstida. Mens elever som begynte på skolen fram til 1975 oppgir at FGBs miljø appellerte til dem fordi de var opptatt av politikk og kultur, trekker elever som begynte på FGB i sluttfasen i større grad fram at de var i opposisjon til konformitetspresset og sossekulturen i Bærum, der Unge Høyre og Moderat Ungdom dominerte skolene. Av de ni elevene som begynte på skolen mellom 1977 og 1979, oppgav alle de seks jentene miljøet som en viktig faktor til at de begynte. I nesten 70% av disse tilfellene var det politiske aspekter ved miljøet som gjorde at ikke orket vanlig skole. Mange av disse jentene var mer eller mindre engasjert i Rød Ungdom og Sosialistisk Ungdom, og i flere av intervjuene kommer det fram at det kunne være tøft å være venstreradikal jente i det

---

¹³³ Blant avhopperne hadde over halvparten gått på Eikeli gymnas/videregående.

strømlijneformede Bærum, med sosser, merkepress og høyrebølge. De søkte seg til FGB fordi de hadde et behov for å høre til i et fellesskap med meningsfeller.¹³⁴

Det er lite som tyder på at det var utbredt at elevene begynte på FGB for å gjøre opprør mot familien. I 16% av tilfellene ønsket foreldrene eksplisitt at barna deres skulle begynne der, noen av dem fordi de hadde sans for idealene skolen sto for, andre fordi barna deres ellers ikke ville gå videre på skole. Blant informantenes foreldre var nesten 60% av dem positivt innstilt til skolen, mens ca. 30% av foreldrene var imot at barna deres skulle begynne der. De av foreldrene som var imot, mente at skolen var for ustrukturert, og et par av foreldrene fryktet at avkommet skulle bli narkoman av å gå på FGB.¹³⁵

En interessant forskjell mellom informantenes svar i ettertid og søknadene mellom 1970 og 1974, er at motivene for å delta i skoledemokratiet, utvikle selvstendighet og ansvar, samt ha bedre kontakt og samarbeid med lærerne blir mye sjeldnere nevnt. Slik jeg oppfatter det, er den viktigste grunnen til disse endringene at en som voksen tolker sine motiver som ung i et annet lys enn man gjorde da man var 16 år. 16-åring har ofte et stort ønske om å bli behandlet som en voksen og bli tatt på alvor. FGBs "ideologi" som gikk ut på at lærere og elever skulle ha like mye å si var trolig viktigere for elevene da de søkte på skolen, enn det kan synes i ettertid.

Ikke alle som begynte på FGB hadde et bevisst forhold til hvilket alternativ skolen representerte. Mange begynte fordi foreldrene sørget for at deres skoletrøtte avkom fortsatte skolegangen. Følgene sitat illustrerer at det kunne være relativt tilfeldige grunner til at man begynte på FGB:

Var skikkelig skolelei. Ungdomsskolen syntes jeg var helt pyton. [...] Ved to anledninger med to forskjellige lærere så tror jeg at jeg spurte helt spesielt om å få litt hjelp til ting og sånt, og det var ikke snakk om. Han sa rett ut at jeg driter i hva du får på eksamen, jeg har et pensum jeg skal igjennom, sa lærer'n. [...] Når jeg gikk ut av ungdomsskolen visste jeg at [...] dette her synes jeg er dritkjipt. Har ikke noe lyst til å gå videre, visste ikke egentlig ikke hva jeg skulle gjøre. [...] Og så så mor min eller faren min annonse for, de søkte etter elever til Forsøksgym [...]. Så jeg bare dro dit sammen med moder'n eller fader'n, det var sånne dager du kunne komme og da hadde det nettopp vært tre dagers sammenhengende fest der når vi kom dit. Og det lå jo på Nordhaug gård, en gårdsbygning. Det så ikke ut i måneskinn. [...]. Vi ble veldig sjarmert av de folka vi møtte der, for de var ordentlige selv om de hadde langt hår og så ut som en

---

¹³⁴ Intervju med Line Gjersø, Liv Langberg og Ragnhild Sollid, telefonintervju med Ellen Heyerdahl, e-post fra Ellisiv Hovig og Trine Hofvind. Bærum Unge Høyre hadde ca. 1800 medlemmer i 1978, intervju med Kjeld Drevvatne, selv leder av Bærum UH på den tida.

¹³⁵ Intervju med Olav Eikeland, Hilde Sandvik og Line Gjersø; telefonintervju med Ellen Heyerdahl; e-post fra Kirsti Næss og Ellisiv Hovig.

gjeng med dopa hippier alle sammen, så var de fornuftige mennesker... så jeg ble forelska med en gang. Så da bare begynte jeg der.¹³⁶

4.3. Forventninger til skolen: trivsel og skuffelser

Mange av skolemedlemmene som begynte på FGB hadde store forventninger til hva de skulle få ut av tida si der. Ofte kunne det være ”et skrikende misforhold mellom det folk ønsker å få ut av skolen, og det resultatet ofte blir.”¹³⁷ Når det gjelder kildematerialet denne framstillingen bygger på, er også den preget av et ”skrikende misforhold”. Kildene gjenspeiler oppfatninger om skolen som spenner fra det rent ekstatiske til den sørgeligste jamring. Det er betegnende at mange av informantene, da særlig blant elevene, i ettertid har et mer rosenrødt bilde av skolens sosiale liv enn det man finner i de samtidige, skriftlige kildene. En av informantene som gikk på skolen mellom 1975 og 1977 mener at mye av klagingen i *Synopsis* henger sammen med at det blant elevene var et stort krav om ærlighet, og man stilte spørsmålsteget ved alt. Mange av elevene som begynte, hadde drømmer om en helt ideell skole, men det var mange ulike drømmer. 16-åringer kan være kompromissløse, og på FGB hadde man frihet til å klage.¹³⁸

Ei jente som begynte i 2. klasse høsten 1972 etter å ha sluttet på Eikeli, ble forvirret av alt det nye som møtte henne på FGB. Det var mange nye ting å være med på som hun aldri hadde vært med på før:

Lysten til å være med på alt slåss med lyst til å gi blaffen i alt, som igjen slåss med følelsen av ikke å strekke til på noen områder. Det foregår en kamp inne i en som gjør at humøret svinger fra det ene ytterpunkt til det andre. Denne kampen tror jeg mange av de som begynner her må igjennom, og det er bare tiden som kan slette den ut. [...] Jeg tror nemlig mange setter alt for store krav til skolen og elevene når de begynner her. De har hørt at miljøet her skal være SÅ fantastisk og SÅ fint. Finner man ikke da akkurat det man venter seg, er det veldig lett å gi opp. [...] Jeg tror det er viktig å tenke over at en sely er noe av skolen, og at det er mye opp til en sely hvordan miljøet og skolen er.¹³⁹

At det var lett å gi opp hvis man ikke fant det man forventet, er det svært mange eksempler på når man leser skoleavisa. En elev som gikk på skolen i 1974, mente at skolens rykte som ”oppsamlingsanstalt for frikere” skapte misoppfatninger som gjorde at folk som begynte, hadde gale forventninger. Aktive folk begynte ikke på FGB mente han, fordi de trodde at de ikke kom til å få gjort noe. De som begynte fordi de ville ha det lettere og mer behagelig, ble skuffet:

---

¹³⁶ Intervju etter diktafon med Kai Ekstrøm.

¹³⁷ *Forsøgsgymnasiet i Bærum – de første 5 årene*, s. 75.

¹³⁸ Intervju med Hilde Sandvik.

¹³⁹ Innlegg av Anne om overgangen mellom Eikeli og FGB, *Synopsis* 14/72-73, SAO D-0023, 225.

[Det er] ikke for ingenting at folk som har gått her noen år er desillusjonerte, gørr leie og ønsker seg vekk. [...] Hva er grunnen til at mange mennesker ikke orker miljøet på FGB og rett og slett blir ødelagt av å gå her? [...] Hvorfor er det så forferdelig mange sløve, triste og stille mennesker og så få trallende, syngende, jublende glade mennesker på FGB? Først på festene kommer humøret fram og da som regel ikke uten hjelp av litt rusgift.¹⁴⁰

Denne eleven var skuffet over at folk hadde fordommer mot hverandre og at det ikke var nok spontanitet på skolen. Han mente at problemet var at folk var selvopptatte og hadde nok med seg selv. ”Folk tar ikke skolen alvorlig, men tar seg sjøl dødsens alvorlig [...] Det er jo opplagt at folk som er så opptatt av seg sjøl og ikke ser lenger enn til sin egen navle aldri kan skape et aktivt og åpent miljø.”¹⁴¹ Denne formen for kritikk er typisk for mange av innleggene i *Synopsis*. Ofte var det de samme menneskene som klaget, og de klaget som oftest over at de var skuffet over at de andre skolemedlemmene var passive og manglet fellesskapsfølelse og ansvar. En elev hadde nok et poeng da hun etter å ha snakket med en tidligere elev, skrev:

Her på denne skolen går det hvertfall an å sj at man synes det er jævlig. Det går an å komme på skolen å være sur og sint, å si at her er det bare FOR JÆVLIG. Du kan sette deg ned å gråte å [sic] snakke med de folka som er på være-rommet, og fortelle til alle at du synes det blir for lite gjort!!!!!! Det er fan ikke alle skoler du kan det på!!¹⁴²

Fordi klagingen i *Synopsis* ikke nødvendigvis er representativ for holdningen flertallet av skolemedlemmene hadde, har jeg undersøkt andre kilder også.

Våren 1970 fikk foreldrene et spørreskjema om det første kullet elevenes trivsel på FGB. Samtlige av foreldrene mente avkommets trivsel var blitt større etter å ha begynt på FGB. 95% mente ”skolens frie form” var grunnen til at trivselen var blitt større, i tillegg mente 90% at den økte trivselen skyldtes ”bedre forhold til lærerne”, mens 57% også la vekt på ”bedre forhold elevene i mellom”. Bare 29% mente at ”bedre undervisning” var årsak til den økte trivselen.¹⁴³

Mange av lærernes forventninger var imidlertid ikke blitt innfridd det første året. De fleste sluttet, ”lærerne døde som fluer”.¹⁴⁴ De som sluttet ble oppfordret av skolelederen om å skrive en rapport om hvilke forhåpninger de hadde hatt til skolen, og hvorvidt disse ble innfridd. Bare tre av rapportene foreligger, og de tre lærerne hadde hatt forhåpninger om å møte mennesker på en ny måte i et annet og bedre miljø enn det som fantes i det tradisjonelle gymnaset. To av dem ble skuffet over den manglende faglige interessen hos elevene, men

¹⁴⁰ ”FGB – ideal ideal og virkelighet”, innlegg av Olav, *Synopsis* 24/73-74, SAO D-0024, 230.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² ”Gammel FGB ´ers ord”, innlegg av Anne Sigfrid, *Synopsis* 8/77-78, SAO D-0025, 244.

¹⁴³ Resultatene baserer seg på 21 svar, og er utformet med svaralternativer, bortsett fra der foreldrene skulle svare på eventuelle årsaker til at eleven hadde mistrivedes tidligere. Spørreundersøkelse av foreldre om elevenes trivsel på FGB, april/mai 1970, SAO D-0027, 260.

¹⁴⁴ Bernard Ragvins rapport, *Synopsis* 16/70-71, SAO D-0022, 216.

mente at atmosfæren virket positivt sosialt sett. Den tredje mente hovedproblemet handlet om at lærerne var mer opptatt av å uttrykke sine egne meninger framfor å møtes i et felles opplegg og innsats for skolen. Det var mange ”kollisjoner” mellom lærerne, og flere av dem fikk sammenbrudd.¹⁴⁵

I rapporten *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene* fra 1975 er det referert til en undersøkelse om elevenes holdninger til skolen. På spørsmål om hva elever som hadde gått ut av skolen hadde fått mest og minst utbytte av på FGB, var skolens sosiale liv det området de fleste hadde fått både mest og minst ut av. Av positive sider ved skolen ble følelsen av samhørighet, trygghet og utbytte av å jobbe sammen med andre særlig trukket fram. Samtidig var mange frustrert over avtalebrudd og manglende oppfølging av Allmannamøtevedtak. På tross av skuffelsene over at forventningene ikke ble innfridd og problemene som jeg tar for meg i neste punkt, svarte nærmere 80% av elevene i undersøkelsen at de ville gått på FGB hvis de hadde kunnet velge om igjen. Kun 9% svarte at de ville gått på vanlig gymnas.¹⁴⁶

I ettertid trekker elevinformantene fram mange av de samme aspektene som er nevnt ovenfor. Bare to av informantene oppfatter tida på FGB som en overveiende negativ erfaring. Særlig trekker elever som gikk på skolen i nedgangstida og nedleggingsfasen fram det sosiale fellesskapet som det beste ved skolen.¹⁴⁷ Eleven jeg siterte ovenfor, som nærmest ved en tilfeldighet hadde begynt på FGB, oppfatter erfaringene sine på FGB slik:

Og jeg synes at jeg aldri har angra. Jeg tror det er de tre beste åra av min ungdom, asså, noen gang. [...] Asså, drit i pensum og det faglige, men som sagt når du er 16-17 år og egentlig ikke veit hva du skal drive med, du er i opprør med familien din, du vet ikke om du skal flytte hjemmefra, det er masse kaos ikke sant. Og så kommer du plutselig inn i en skolesituasjon hvor du skal ta avgjørelser som de voksne gjør. Plutselig skulle du være en voksen-person, asså det var for meg helt rått. Vi var jo med... vi styrte... det var jo en elevstyrt skole. Så vi satt jo i elevutvalg og vi ansatte lærere og vi sparka lærere og vi ringte til fylkesskattekontoret og kommunen og sånt no', vi drittunger og gjorde det liksom, det var helt rått. Så det var kjempegøy.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Rapport fra lærere som hadde sluttet etter det første året, *Synopsis 16/70-71*, SAO D-0022, 216.

¹⁴⁶ Undersøkelsen er basert på i alt 90 svar, og utarbeidet i to utgaver, ett til tidligere elever og ett til daværende elever, *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 43-48.

¹⁴⁷ Intervju med ”Leif”, Hilde Sandvik, Liv Langberg, Kai Ekstrøm og Dagfinn Reiersøl; telefonintervju med Guro Berge, Bjørn Kjendalen og Ellen Heyerdahl; e-post fra Kirsti Næss, Trine Hofvind og Ellisiv Hovig.

¹⁴⁸ Intervju etter diktafon med Kai Ekstrøm.

4.3.1. Problemer: rot, rus og sløveri

Passivitet og sløveri ble av skolemedlemmene selv oppfattet som hovedproblemet på FGB.¹⁴⁹ Med unntak av det aller første året er det mye som tyder på at passivitetsproblemet ble oppfattet som konstant i hele skolens historie. Sløveriet og de nedgrisede tilstandene på skolen førte til mange frustrasjoner, og var et gjennomgangstema i *Synopsis*:¹⁵⁰

Noget der især er fremtrædende for FGB, er den sløvhed der findes overalt. Folk sidder halvtavse i værerummet og kommer ikke til timerne og efter skoletid er der kun ganske få aktiviteter i gang (en dag så jeg et kor). Et sammenhold af virkelig grad, som det kunne ha været på en så lille skole, er svært at finde.¹⁵¹

Flere mente imidlertid at sløveriet på skolen ikke bare var negativt: ”Det er en svært viktig forskjell på sløvningen her og på andre skoler. For sløvningen her er konstruktiv, tror jeg. Her får man nemlig følelsen av at man virkelig sløver, blir derfor lettere frustrert, og begynner å gjøre noe.”¹⁵² En elev som hadde gått ut av skolen så også problemene som konstruktive:

Jeg kan vel si at jeg er glad for alle problemene som oppsto, som sleit på humør o. l. m. m., og jeg synes det er fint at jeg ikke unngikk dem. Og jeg håper at alle fortvilte lærere og alle ”aktive” elever [...] snart innser at disse problemene som de tynger sine hoder med, alle disse uregelmessighetene og ”feilskjærene” og skråplanene og misbruk av frihet fra og til, alle disse tingene som ikke går som planlagt, alle disse individene som ”ødelegger” og ”sinker” o. l. – at alle disse tingene ikke er utelukkende negative og destruktive, men at de også er nødvendige ledd i en utvikling, en utvikling bl. a. av 100 vidt forskjellige individer som prøver å leve sine egne liv sammen – og på den måten har stor positiv verdi.¹⁵³

Vaktmesteren har i ettertid gitt uttrykk for at han, i motsetning til mange andre på FGB, oppfattet miljøet mindre sløvt enn andre. Han mener at det bare er slik at ikke alle engasjerer seg like mye, og at det ikke trenger å være et problem.¹⁵⁴ Selv om folk velger å spille gitar, drive med keramikk eller lese tidsskrifter på biblioteket framfor å gå til timen eller engasjere seg i skoleadministrasjonen, betyr det ikke nødvendigvis at de er passive, fordi det finnes flere måter å være aktiv på. At mange av ”aktivistene” ble skuffet over at alle ikke var like aktive som dem selv, hang trolig sammen med de store forventningene mange hadde til skolen. Grunnen til at miljøet på FGB virket mer passivt enn andre steder, hadde dessuten

---

¹⁴⁹ *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 74.

¹⁵⁰ Bl. a. referat fra seminaret ”Er det noe fundamentalt galt med selve systemet her”, av Douglas i *Synopsis* 13/78-79, SAO D-0026, 245. Allerede i 1970 fryktet man at skolen kunne bli stengt pga. rot og møkk hvis Helserådet kom på inspeksjon, ”Evas minutter”, *Synopsis* 2/70-71, SAO D-0022, 213,

¹⁵¹ ”Lidt om aktiviteter på FGB”, innlegg av Mickey, gjest fra Virum Statsskole, *Synopsis* 7/74-75, SAO D-0024, 232.

¹⁵² ”Går dette på rævvva eller ikke?”, innlegg av VOKK, *Synopsis* 22/73-74, SAO D-0024, 230.

¹⁵³ Svar fra spørreskjema til tidligere elever i 1974, *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 54.

¹⁵⁴ Intervju med Dagfinn Reiersøl.

sammenheng med at man ikke ble tvunget til å være aktiv. Dette vil bli drøftet nærmere i de to neste kapitlene.

Bruk av hasj og andre ”personlighetsutvidende” stoffer, som f. eks. LSD og fleinsopp, var for mange en viktig del av ungdomsopprøret på slutten av 1960-tallet. Utover 1970-tallet synes det imidlertid som at mange fikk et mer negativt syn på hasjrøyking. Oppfatningen om at hasj virket passiviserende ble mer vanlig. Informantene som holdt til på skolen de første årene trekker særlig fram at det foregikk en del hasjrøyking på FGB. Samtidig blir det påpekt at det ikke var mer hasjrøyking der enn på andre skoler i Bærum, der røykingen foregikk i smug. Derimot var det større åpenhet rundt røykingen på FGB, slik at den var mer synlig.¹⁵⁵ Konsumering av alkohol på skolen var heller ikke uvanlig, og selv om forbud mot drikking i skoletida ble vedtatt flere ganger, vedtok A-møtet i 1977 at drikking av alkohol, sprit inkludert, skulle være tillatt.¹⁵⁶

Hvorvidt hasjrøyking ble oppfattet som et problem er det ikke enighet om, verken i de samtidige kildene, eller blant informantene i ettertid. De mange hasjvedtakene på FGB tyder imidlertid på at flere på skolen oppfattet det som problematisk at skolen hadde fått rykte på seg som en ”flippeskole” der det var lett å røyke hasj, slik at flere av elevene av den grunn hadde søkt seg til skolen.¹⁵⁷ I *Synopsis* var det stadige diskusjoner om hvorvidt hasjrøykingen var *årsaken* til passiviteten, eller om den var et *symptom* på passivitet, og i flere tilfeller kommer det fram at synet på hasj splittet skolen.

På ”det store hasjopprøret” våren 1975 ble det vedtatt at folk som røykte hasj på skolen skulle bli utvist.¹⁵⁸ Hasjgruppa, som hadde kommet med forslaget om utvisning, understreket at hasjrøyking hadde vært et problem på skolen i mange år, men at den direkte grunnen til forslaget var at ryktet om at FGB var en ”hasj-skole” gjorde at folk søkte seg til skolen på feil premisser, og skremte bort elever som virkelig var interessert i skolepolitikk og skolens formål.¹⁵⁹ Hasjgruppa mente røykingen bidro til skolens isolasjon og gjorde FGB til et ufarlig alternativ til tradisjonelle gymnas. Dessuten understreket gruppa at hasjrøyking faktisk var ulovlig, og at skolen kunne bli nedlagt dersom det ble oppdaget. Heretter skulle folk som røykte hasj på skolen bli ”tatt”, og avgi forklaring til klassemøtet eller A-møtet. Ble man tatt for annen gang, skulle man kastes ut av skolen. Problemet var at ingen ville være

---

¹⁵⁵ Intervju med Ingeborg Lyche, J. Henning Schönheyder, Margarete Wulfsberg, Inga Gullhav, Jon Eeg-Henriksen og Liv Langberg, telefonintervju med Kjetil Lehland, Bettina Breidvik og Guro Berge.

¹⁵⁶ A-møtevedtak 16.11.77 og 2.12.77, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002.

¹⁵⁷ ”Tilfeldighetenes betydning for apostlenes samling og håpet om framtidens utvikling”, innlegg av Harald, *Synopsis* 6/77-78, SAO D-0025, 244.

¹⁵⁸ Utvisningsparagrafen ble vedtatt 23 mot 5 stemmer, 4 var avholdene, referat fra A-møte 25.4.75, *Synopsis* 30/74-75, SAO D-0024, 235.

¹⁵⁹ ”Forslag til vedtak på A-møtet” av hasjgruppa, *Synopsis* 29/74-75, SAO D-0024, 235.

”politi”, og det er lite som tyder på at dette vedtaket noen gang ble fulgt opp, for høsten 1977 blusset hasjdebatten opp igjen. Denne gangen var det flere av elevene som mente at det ikke var noe problem med røyking i skoletida, og at det ikke fantes noe grunnlag for å legge skylda for sløvheten på røykerne. Det ble hevdet at hasj virket positivt på den mentale utviklingen, og at man fant mange av de mest aktive skolemedlemmene blant røykerne.¹⁶⁰ Dessuten mente hasjtilhengerne at det ville bli drukket mer alkohol i skoletida dersom hasj ble forbudt. Argumentet om at ryktene gikk likevel, og at det derfor ikke var noen grunn til å la være å røyke på skolen, ble også nevnt. Hasjmotstanderne mente derimot at hvis det ikke var noe i ryktene ville de antakelig forsvinne. Dessuten mente hasjmotstanderne at røykingen gjorde at de som ikke røykte, unnlot å komme på skolen etter skoletid fordi de var redd for å bli tatt for å spionere.¹⁶¹

Resultatet av hasjdiskusjonen endte med at det igjen ble vedtatt at hasjrøykerne skulle kastes ut, men ifølge et innlegg i *Synopsis* førte dette til at folk sluttet å være på skolen etter skoletid.¹⁶² I et annet innlegg ble det hevdet at etter at syndebukken (dvs. hasjen) ble borte, ble også reaksjonene på passiviteten borte, ved at diskusjonene forsvant med ”hasjproblemet”.¹⁶³ Selv om det ble mindre hasjrøyking på skolen etter dette, er det ingenting som tyder på at vedtaket om utvisning noen gang ble fulgt opp.¹⁶⁴

4.4. Forholdet mellom lærere og elever

Forholdet mellom lærere og elever på FGB skulle preges av det absolutte likeverd. Det er lite som tyder på at forholdet mellom lærere elever var preget av konflikter, men at motsetningene på skolen dreide seg om sak.¹⁶⁵ Forskjellen mellom lærere og elever gikk ut på at førstnevnte fikk betalt for å være på skolen og hadde frammøteplikt, mens elevene kunne komme og gå

---

¹⁶⁰Leder i *Synopsis* 6/77-78, SAO D-0025, 244; innlegg av Anne, *Synopsis* 6/77-78, SAO D-0025, 244.

¹⁶¹”Hasj????”, leder av Ragnhild og Hilde, *Synopsis* 10/77-78, SAO D-0025, 244; referat fra hasjmøte, *Synopsis* 11/77-78, SAO D-0025, 244.

¹⁶² Innlegg i *Synopsis* 16/77-78, SAO D-0026, 245.

¹⁶³ Innlegg av Norvis, *Synopsis* 22/77-78, SAO D-0026, 245.

¹⁶⁴ Innlegg av Øyvind, *Synopsis* 13/79-80, SAO D-0026, 250.

¹⁶⁵ Intervju med Dagfinn Reiersøl, J. Henning Schönheyder, Margarete Wulfsberg, Inga Gullhav, Olav Eikeland, Hilde Sandvik, Ragnhild Sollid, Liv Langberg og Line Gjersø; telefonintervju med Guro Berge; e-post fra Ellisiv Hovig og Trine Hofvind; I 1971 mente 52% av elevene at forholdet mellom lærere og elever var ”bra”, ”Superpapir”, spørreskjema laget av strukturgruppa, 1971, SAO D-0027, 265. Resultatene baserer seg på 23 svar, hvorav 19 elever og fire lærere. Kun én av elevene mente forholdet var dårlig. Tre av de fire lærerne mente derimot at forholdet kunne bli bedre. En av dem mente at elevene ventet for mye av læreren, én mente elevene hadde for mange hemninger og én mente at forholdet kunne bli mer likeverdig. I 1973 svarte 55% av elevene avkreftene på spørsmålet om det fantes ”motsetningsforhold mellom lærere og elever som ikke kommer fram”. 18% mente det fantes motsetningsforhold, uten at dette ble nærmere presisert. ”Spørreskjema om oppmøte, trivsel m. m. på FGB”, *Synopsis* 34/73-74, SAO D-0024, 231.

som de ville. Fordi lærerne på FGB ikke hadde de samme sanksjonsmuligheter som lærere på vanlige skoler, var lærerens personlige karisma avgjørende for om elevene gadd å komme til timene. En lærer som ikke hadde noe å tilby som elevene syntes var interessant, kunne risikere å bli sittende alene i klasserommet, mens andre læreres timer ble hyppig besøkt, også av elever som egentlig ikke gikk i klassen. Lærerrollen ble mye diskutert på skolen, og det ble stilt høye krav til læreren: ”De skal være likeverdige kamerater, faglige veiledere, strukturerere, grensesettere, oppfinnsomme og initiativrike. Kravene kan komme i konflikt med hverandre.”¹⁶⁶ En av elevinformantene som gikk på FGB i nedleggingsfasen har i ettertid reflektert over forholdet til lærerne:

At elevene har så mye frihet krever veldig mye av en lærer. Noen lærere fungerte ikke i det hele tatt, og undervisningen ble nærmest gitt opp. En slik skole krevde sterke lærere, som kunne tåle elever som var krevende på hele skalaen, fra å ikke gidde noe, til å sette spørsmålstegn ved det meste. Læreren måtte ha stor tro på seg selv og sin evne til å formidle, og dessuten ikke la seg knekke av 16-17-åringene som var verdensmestere i det meste. [...] Enkelte lærere ble redde for å ta ledelsen, kanskje ut fra en misforstått tro om at en elevstyrt skole betydde at elevene også skulle styre all undervisning. [...] Friheten gjaldt jo også lærerne, og i likhet med elevene kunne disse også misbruke denne.¹⁶⁷

I løpet av de første fire årene sluttet 31 lærere på skolen.¹⁶⁸ Årsakene til at de sluttet var for manges del at de var timelærere og derfor ikke kunne livnære seg på lønnen, men kravene og arbeidsforholdene som er nevnt ovenfor kan også ha spilt inn. I startfasen var det dessuten sterke konflikter lærerne imellom. Tidligere skoleleder Eva Mannseth har fortalt at det var så store motsetninger mellom lærerne, deriblant ideologiske konflikter, at de måtte få en psykiater til å komme på lærermøtene for å lære lærerne å løse konflikter på en profesjonell måte. I tillegg mener hun at det var problematisk at mange av lærerne manglet en visjon om hva skolen skulle være. Fordi mange lærere hadde små stillinger, tok de ikke det nødvendige ansvaret, dessuten ble det ikke noe samarbeid fordi det var uklart hva man skulle samarbeide om.¹⁶⁹

Selv om forholdet mellom elever og lærere var preget av et likeverdig samarbeid, er det i flere sammenhenger kommet fram at det var uklare skiller mellom lærere og elever, at dette gikk på bekostning av ledelse og veiledning, og at enkelte lærere var redde for å ta

---

¹⁶⁶ *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 49.

¹⁶⁷ E-post fra Trine Hofvind.

¹⁶⁸ Innlegg i *Synopsis* 34/73-74, SAO D-0024, 231.

¹⁶⁹ Telefonintervju med Eva Mannseth; Ingeborg Lyche har også fortalt om sterke konflikter lærerne i mellom. Konfliktene førte til at hun sluttet på FGB etter ett år, intervju med Ingeborg Lyche.

ansvar. ”Av frykt for å være autoritære, kaster vi folk ut i et tomrom,” skrev en av lærerne i *Synopsis*, og påpekte at man på skolen ikke torde å stille krav til hverandre.¹⁷⁰

Det er mye som tyder på at forholdene mellom lærere og elever endret seg i årenes løp. Noen hevder at lærerne ble ”vanligere og mindre engasjerte” etter hvert, andre mener de ble mer ”ordentlige”.¹⁷¹ Ifølge skolelederen drev skolen de første årene en form for omvendt ansettelsespolitikk, ved at det var en utbredt oppfatning på skolen at folk med hovedfag ikke var gode pedagoger, og at man derfor foretrakk yngst mulig lærere med minst mulig utdanning, såkalte ”halvstuderte røvere”.¹⁷² Skolelederen savnet en mer moden og erfaren person på skolen. På denne tida var lærerne gjennomsnittlig 27-28 år gamle, ca. 10 år eldre enn elevene.¹⁷³ Det er blitt hevdet at lærerkorpset i begynnelsen var en blanding av sosiale kasus og idealister. Flere av dem hadde en ”dysfunksjon”, og i flere tilfeller hadde lærerne dårlige sosiale nettverk, slik at elevene ble sterkt engasjert i lærernes sorger og gleder.¹⁷⁴ I mange tilfeller opptrådte ikke lærerne som veiledere og voksenpersoner i forhold til elevene, og særlig gjaldt dette stoffproblematikken. Mange av lærerne ”oppførte seg like tullete som elevene.”¹⁷⁵

En av grunnene til at så noen av lærerne i mange tilfeller oppførte seg ansvarsløst i begynnelsen, henger trolig sammen med at de selv var ”ungdomsopprørere”. I mange tilfeller oppfatter jeg det som om flere av lærerne i den første tida faktisk var mer ”ungdomsopprørske” enn hva elevene var. Selv om det begynte flere ”ordentlige” lærere etter hvert, ble det stadig diskutert om lærerne var redde for å påta seg en ”tanteholdning” og om de i større grad burde henvende seg til elever som ikke møtte opp.¹⁷⁶

---

¹⁷⁰ Referat fra seminaret ”Er det noe fundamentalt galt med selve systemet her?” av Douglas, *Synopsis* 13/78-79, SAO D-0026, 245.

¹⁷¹ Intervju med Dagfinn Reiersøl, Brit Bang og Olav Eikeland; E-post fra Douglas Draper.

¹⁷² ”Refleksjoner fra sykeleiet 1. desember 1971”, av ”Henreva Mannland Wergeseth”, *Synopsis* 13/71-72, SAO D-0023, 221. Som vi skal se i neste kapittel hadde elevene avgjørende innflytelse på læreransettelsene.

¹⁷³ Telefonintervju med Kjetil Lehland. Lehland var selv 29 år gammel da han overtok som skoleleder, og hadde ingen annen pedagogisk erfaring enn at han hadde jobbet et halvt år på FGB før han ble skoleleder.

¹⁷⁴ Telefonintervju med Bettina Breidvik; intervju med Olav Eikeland og Brit Bang.

¹⁷⁵ Intervju med Olav Eikeland. Ifølge Eikeland var det et problem at mange av lærerne var for ”utfrika”, ikke hadde nok selvdisiplin og så på skolen som et frirom der de kunne leve ut sine særheter og stenge verden ute. Også Kjetil Lehland hevder at noen av lærerne hadde ”anarkistiske tilbøyeligheter” og brukte skolen for å leve ut sin egen ”egotripp”, telefonintervju med Kjetil Lehland. De første årene var det bl. a. allment akseptert at lærere og elever kunne ha seksuelle forbindelser til hverandre, og i flere tilfeller inngikk varige forhold. Telefonintervju med Bettina Breidvik; intervju med Inga Gullhav, Ingeborg Lyche og J. Henning Schönheyder.

¹⁷⁶ Referat fra pedagogikkmøte 17.3.76, *Synopsis* 27/75-76, SAO D-0025, 238. På et lærermøte i 1977 ble det diskutert om lærerne i større grad burde ta initiativ og ikke puffe ansvaret over på elevene, referat fra lærermøte i mars 1977, *Synopsis* 22/76-77, SAO D-0025, 240. En gruppe studenter fra pedagogisk seminar som i 1978 hadde et feltstudium på FGB, overvar et lærermøte der de fikk inntrykk av at lærerne mente at elevene hadde behov for krav og at elevene ønsket at lærerne stilte krav, men at skolens høyeste organ, Allmøtet, ikke godtok begrepet krav, ”Feltstudium på Forsøgsgymnaset i Bærum”, av en gruppe studenter fra pedagogisk seminar for yrkeslærere, januar 1978, SAO D-0027, 266.

Samtidig som det ble oppfattet som et problem at lærerne ikke tok det nødvendige ansvaret, ble også spørsmålet om lærerdominans diskutert. I et innlegg i *Synopsis* i 1977 mente en elev at lærerne hadde for stor innvirkning og var skyld i den depressive stemningen på skolen, fordi flere av dem mente at skolen burde legges ned. Eleven mente at mange av lærerne burde skiftes ut fordi de var blitt lei av skolen og ikke ville at andre heller skulle ha glede av den. Lærerne var negative til nye forslag fra idealistiske sjeler, og var med på å bryte ned skolen.¹⁷⁷ Samme år påpekte to elever at grunnen til at lærerne virket dominerende var at de gjorde sine plikter som skolemedlemmer, mens elevene ikke gjorde det. De to elevene mente at hvis skolens elever, som jo var i flertall, ble mer aktive, ville lærernes makt reduseres: ”Er det ikke vi som uten å nøle gjør oss avhengige av lærerne – det er jo mer lettvint å fortsatt bli matet med skje.”¹⁷⁸

I ettertid uttrykker de fleste av informantene, og da i særdeleshet elever som gikk på skolen fra 1975 og utover, stor sympati med lærerne. Mange uttrykker at de følte at lærerne tok dem på alvor og var fleksible i forhold til å tilpasse seg elevenes behov.¹⁷⁹ At informantene oppfatter forholdet til lærerne annerledes etter at de selv ble voksne er ikke overraskende, da erfaringene en har gjort etter at en gikk ut av skolen vil prege ens oppfatninger av ungdomstida, både fordi en har møtt andre sosiale systemer, som kan oppfattes som mer autoritære enn det man var en del av på FGB, og fordi en selv er blitt voksen.

4.5. Den synkende rekrutteringen til FGB

Til og med 1974 var det relativt mange elever som søkte seg til FGB. Skolen hadde så mange elever som det var plass til i de små lokalene. I 1975 sank søkningen dramatisk, og bare tre elever hadde FGB som sitt førstevalg. For å få svar på hvorfor skolen så plutselig hadde mistet sin appell, undersøker jeg både indre og ytre årsaker.

En årsak til den synkende rekrutteringen som ble påpekt av skolemedlemmene, var at skolen bare tilbød samfunnsfaglinje, og at interessen for samfunnsfag generelt var dalende i

---

¹⁷⁷ Innlegg av BLÆÆÆÆÆÆÆÆÆÆÆÆÆÆÆÆ?, *Synopsis* 15/77-78, SAO D-0025, 240; Også i 1975 mente noen av lærerne at skolen burde legges ned, fordi søkningen til skolen var lav og skolen ble brukt til et ”oppholdssted for hasjrøyking og rot”, referat fra ekstraordinært A-møte 30.4.75, *Synopsis* 30/74-75, SAO D-0024, 235.

¹⁷⁸ ”FGB/Nordhaug – demokratiets og frihetens høyborg”, innlegg av Hilde og Sissel, *Synopsis*, 4/77-78, SAO D-0025, 240.

¹⁷⁹ Intervju med Jon Eeg-Henriksen, Hilde Sandvik, Kjeld Drevvatne, ”Leif”, Ragnhild Sollid, Liv Langberg og Line Gjersjø, telefonintervju med Guro Berge og Ellen Heyerdahl, e-post fra Kirsti Næss, Trine Hofvind og Ellisiv Hovig.

Bærum, til fordel for naturfag.¹⁸⁰ Den tidligere kontordamen på FGB, Brit Bang, mener at flere elever i løpet av 1970-tallet tenkte ”brødnytte”, og at færre ville begynne på FGB fordi de mente at FGB ikke var ”brødnyttig”.¹⁸¹ En annen årsak til at færre elever søkte seg til skolen kan ha vært det lurvete ryktet som ”flippeskole” og ”oppsamlingsanstalt for frikere”. Som tidligere nevnt mente flere av skolemedlemmene at aktive elever ikke begynte på FGB fordi de ikke trodde at de fikk gjort noe der, samtidig som en del begynte nettopp fordi de tenkte at det var lett å ruse seg der. Våren 1975 ble for øvrig to av skolens elever arrestert pga. hasj, noe som trolig forsterket det negative inntrykket av FGB som en ”hasj-skole”.¹⁸² Foruten skolens kriminelle rykte er det mye som tyder på at FGB både politisk og kulturelt ble stadig mer isolert i forhold til omverdenen utover 1970-tallet, ved at skolen i sterkere grad ble oppfattet som et ”raddisreir”. FGB var et resultat av det antiautoritære opprøret og representerte ”myke” verdier, som i løpet av 1970-tallet i stadig sterkere grad kom i konflikt med det rådende verdisynet i samfunnet for øvrig. Dette kan ha bidratt til at skolen mistet sin appell til Asker- og Bærumsungdommen. For å belyse hvordan skolen i stadig sterkere grad ble isolert i forhold til omverdenen, undersøker jeg i det følgende hvordan det sosiale miljøet på FGB forandret seg fra 1969 til 1982.

4.5.1. Utviklingen av det sosiale miljøet på FGB

Selv om skolens sosiale miljø forandret seg fra 1969 til 1982, var det visse trekk ved skolen som var stabile: FGB var like mye et sted å være som det var en skole, fordi ”infrastrukturen” med felles værerom og kjøkken la til rette for sosialt samvær. Fordi skolen besto av individualister fikk hvert kull sin spesielle kultur, noen kull var mer politiske enn andre og den generelle aktiviteten varierte fra kull til kull.

Det første kullet elever oppfattet seg selv som både aktive og opptatte av å dyrke seg selv.¹⁸³ Mye tyder på at skolen isolerte seg i forhold til omverdenen allerede i pionertida, og

---

¹⁸⁰ Referat fra foreldremøte 8.5.79, *Synopsis* 26/78-79, SAO D-0026, 246. Et interessant aspekt som også kom fram under møtet var spørsmålet om ideene skolen bygde på hørte til i 1960-åra, det ble vist til ”høyrebølgen” og generell passivitet blant ungdom i den videregående skolen som medvirkende faktorer til skolens manglende rekruttering. Resultatet av møtet var at skolen mobiliserte til en vervingskampanje som vi tidligere har sett førte til mange søkere skoleåret 1979/80.

¹⁸¹ Intervju med Brit Bang.

¹⁸² De to elevene ble ikke arrestert på skolens område. Den ene ble tatt av svenske tollere i det han forsøkte å smugle hasj fra Danmark, intervju med Jon Eeg-Henriksen og ”Leif”; ”FGB og friheten”, innlegg av Kjetil, *Synopsis* 34/74-75, SAO D-0024, 235.

¹⁸³ Intervju med J. Henning Schönheyder og Margarete Wulfsberg; telefonintervju med Eva Mannseth og Bettina Breidvik; ”Kjære medelever, lærere, sekretær & Sædewugen”, innlegg av Helge, *Synopsis* 25/71-72, SAO D-0023, 222.

at skolemedlemmene levde sitt eget liv på Haug, selv om omverdenen, med unntak av Helserrådet, var relativt velvillig innstilt til skolen.¹⁸⁴ Det første året var skolen som nevnt preget av at det var mange antroposofere der, men disse ble stadig mindre dominerende. Høsten 1970 gikk det en diskusjon i *Synopsis* om forholdene på skolen. En av debattantene mente at skolen var isolert og ikke gjennomførte den skolepolitikken som hadde vært meningen at de skulle drive, ved at FGB'erne "glemte" at det fantes andre gymnas med pugging og "hvor ordet skoledemokrati er en drøm man helst ikke skal drømme!"¹⁸⁵

Som vi så i forrige kapittel, inviterte FGB våren 1970 myndighetene til et uformelt møte på FGB, der det kom fram at myndighetene fortsatt var positivt innstilt til skolen.¹⁸⁶ En av elevene som kommenterte møtet og avisenes dekning av det, mente at myndighetene bare "tilsynelatende" var positive, og at de egentlig brukte "FGB som en prydgenstand som de kan bruke som unnskyldning for det øvrige skolesystemet", for å vise at det skjedde noe i skoleverket. Han mente demokratiet bare kunne realiseres hvis myndighetene overhodet ikke blandet seg inn.¹⁸⁷

Mye tyder på at skolen var mindre isolert i storhetstida mellom 1971 og 1975, enn den var både før og etter. På denne tida kom det en del besøkende til skolen, særlig av progressive sosiologer, pedagoger og psykologer som var interessert i FGBs spesielle form. I denne perioden begynte det flere politisk aktive elever: "Vi er splittet i mange store og små grupper, anarkister, m-l'ere, sofaradikalere, og vel de fleste andre avskygninger på "venstre-siden" pluss noen mer liberale, konservative."¹⁸⁸ Mye tyder på at anarkistene ble dominerende på skolen i storhetstida, men også ml-erne gjorde seg bemerket. Avstemningen om norsk medlemskap i EF i 1972 viste med all tydelighet at FGB var på kant med sine omgivelser. Mens Bærum hadde høyest andel ja-stemmer i landet med over 70%, var FGB, i likhet med Tana gymnas i Finnmark, den eneste skolen i landet der ingen stemte ja til EEC på skolevalget.¹⁸⁹ Etter dette var FGBs parole stadig å se i 1. maitogene i Sandvika, og den venstreradikale aktiviteten kuliminerte med at A-møtet vedtok å ha en Sør-Afrika-aksjon i skolens navn våren 1978.¹⁹⁰

---

¹⁸⁴ Helserrådet kom bl. a. på besøk fordi de mistenkte at skolen ble brukt som bolig, og ifølge Bettina Breidvik kom det en helsesøster for å sjekke om de hadde lus, telefonintervju med Bettina Breidvik.

¹⁸⁵ "Oss selvdiggere i mellom", *Synopsis* 3/70-71, SAO D-0022, 213.

¹⁸⁶ Uformelt møte med myndighetene, referert i *Aftenposten* 4.3.70; *Arbeiderbladet* 5.3.70; *Asker og Bærums Budstikke* 4.3.70; *Synopsis* 4/70-71, SAO D-0022, 213.

¹⁸⁷ "Hvor lenge vil vi kunne holde på vårt demokrati?", innlegg av Helge, *Synopsis* 4/70-71, SAO D-0022, 213.

¹⁸⁸ Innlegg i *Synopsis* 12/71-72, SAO D-0023, 221.

¹⁸⁹ Ustvedt 1982, s. 537; referat fra FGB-dagen 11.11.72, SAO D-0023, 224; telefonintervju med Kjetil Lehland.

¹⁹⁰ A-møtet vedtok 7.4.78 å ha en aksjon på Oluf Lorentzen mot sørafrikanske varer. Sju av elevene ble politianmeldt for skadeverk. Saken fikk store konsekvenser for det var uklart om hvorvidt Allmannamøte/elevråd kunne engasjere seg i kontroversielle politiske saker, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002; *Asker og Bærums*

I nedgangstida mellom 1975 og 1979, begynte forholdet til fylkesskolestyret å bli anstrengt, og skolen følte seg nedleggingstruet.¹⁹¹ Rekrutteringen sank år for år, og selv om det fortsatt var mange politisk aktive på skolen, var det blitt færre av dem enn det hadde vært tidligere. Mange ville bare ha frihet og orket ikke ”streite boblejakkemennesker”, flere av elevene hadde psykiske problemer og taklet ikke det vanlige samfunnet.¹⁹²

Alle elevinformantene som gikk på FGB i nedleggingsfasen gir uttrykk for at skolen var isolert i forhold til det Høyre-dominerte samfunnet rundt dem. Å begynne på FGB innebar et brudd med miljøet rundt, og flere av informantene sier at de følte seg uglesett av Bærums borgerskap, fordi FGB ble oppfattet som en utklekkingsanstalt for radikalere og et uønsket uromoment. ”Vi var en kvise på samfunnets rumpe” er et uttrykk som går igjen blant flere, og det blir vist til høyrebølgen.¹⁹³ En av informantene sammenlikner det å begynne på FGB som å gå i politisk asyl. Når det gjelder det sosiale miljøet innad, er det en tendens til at informantene som gikk på FGB i nedleggingsfasen i større grad enn tidligere sammenlikner skolen med et kollektiv. Skolen fikk stadig færre elever, og de levde i sin egen verden. For mange ble skolen som et hjem og flere nevner at de hadde en sterk vi-følelse og at de følte at de var annerledes enn andre.

[V]i var som en familie. Vi hørte sammen og tok vare på hverandre, det var ”oss” mot ”dem”. ”Dem” i dette tilfellet var resten av samfunnet rundt oss og elevene ved de andre videregående skolene [...] Og ikke minst spilte selve bygningene en svært stor rolle. Hvilken annen skole hadde være-rom med sofaer og peis, og egen låvebro å sole seg på? Kalde vintermorgener foran peisen gjør mye for familiefølelsen, spesielt i en ungdomstid hvor mange sliter med konflikter i sin egentlige familie.¹⁹⁴

Det er uenighet om miljøet var så inkluderende som flere har hevdet. En av informantene hevder det ikke skulle så mye til for å skille seg ut, mens en annen mener skolen var litt elitistisk. En tredje mener sekterisme preget kollektivet, og at samholdet ble styrket ved at man ekskluderte andre.¹⁹⁵

Noen av informantene som gikk på skolen i nedleggingsfasen ser på skolen i et politisk perspektiv i forhold til samfunnet omkring, andre hevder at de fleste ikke engang

---

Budstikke, 21.4.78. For øvrig henviser jeg til punkt 2 i tillegget for en oversikt over støtteerklæringer, resolusjoner og aksjoner i skolens navn.

¹⁹¹ Intervju med Kjeld Drevvatne og Hilde Sandvik; telefonintervju med Douglas Draper. I neste kapittel tar jeg nærmere for meg forhold som gjorde at fylkesskolestyret irriterte seg over FGBs egenrådighet.

¹⁹² Intervju med ”Leif” og Øyvind Tønnesson. ”Leif” mener at mange av elevene var ”drop-outs” før de begynte på skolen, og at de ble tiltrukket av FGB fordi det hadde karakter av å være et fritidssted. Ved flere anledninger ble ungdom med psykiske problemer plassert på FGB av hjelpeapparatet, trolig fordi det ble oppfattet som at FGB hadde et ”snillere” miljø enn andre skoler, e-post fra Kirsti Næss.

¹⁹³ Intervju med Liv Langberg, Ragnhild Sollid, Line Gjersø og Brit Bang; telefonintervju med Bjørn Kjendalen; e-post fra Trine Hofvind.

¹⁹⁴ E-post fra Trine Hofvind.

¹⁹⁵ Intervju med Line Gjersø og Øyvind Tønnesson; telefonintervju med Bjørn Kjendalen.

visste at skolen eksisterte. Andre igjen mener FGB ble sett på som en kuriositet, en lurvete, dopliberal gjeng.

4.6. Oppsummering

I dette kapitlet har jeg undersøkt hvordan FGB som sosialt miljø forandret seg i løpet av den tida skolen eksisterte. Innledningsvis undersøkte jeg elevenes sosiale bakgrunn, og fant ut at skolen i hele sin levetid særlig rekrutterte elever fra middelklassen, men at det er vanskelig å avgjøre om det var færre arbeiderbarn på FGB enn på andre gymnas/videregående skoler i Asker og Bærum. Videre undersøkte jeg elevenes motiver for å begynne på FGB, og fant ut at det viktigste motivet i de første årene var å komme seg vekk fra den tradisjonelle skolen. Ved å begynne på FGB håpet mange å komme inn i et hyggeligere og mer menneskevennlig miljø. I skolens slutfase er det mye som tyder på at et stort antall elever begynte på FGB fordi de ikke kom inn andre steder, samtidig som det kan synes som at flere begynte på skolen fordi den var venstreorientert og representerte andre, ”myke” verdier. Fordi mange søkte seg til skolen fordi den representerte et alternativt miljø, hadde også mange elever store forventninger til skolen, og mange ble skuffet. I ettertid synes det imidlertid som at informantene generelt ser skolen i et mer flatterende lys enn det som er tilfellet når en studerer de samtidige kildene. I denne sammenhengen er det verdt å understreke at de samtidige kildene for en stor del er skapt av 16-19-åringer som var i en periode av livet da det var viktig å ”finne seg sjæl” og man stilte spørsmålsteget ved det meste. På FGB fikk de som ville det, muligheten til å klage. Mange klaget over passivitet, rot og bruk av rusmidler i skoletida, og vi har sett at synet på hasj i flere tilfeller splittet skolen, særlig etter 1975. Fordi hasjrøykingen foregikk mer åpenlyst enn det som var vanlig på andre skoler, tiltrakk skolen seg en del elever som ville utnytte skolens frihet til egen fordel. Skolens ”lurvete” rykte fikk dermed følger for hvilke elever som søkte seg til skolen, og for hvordan skolen ble oppfattet i samfunnet rundt.

Det kan synes som om forholdet mellom lærere og elever på skolen endret seg noe etter hvert, ved at forholdet ble mer ”normalisert” etter som tida gikk. I begynnelsen var det flere idealistiske lærere, og skillet mellom lærere og elever var vagt. Dette kan ha sammenheng med at lærerne selv var ”ungdomsopprørere” som flyktet fra den tradisjonelle skolen, mens lærerne som begynte på midten av 1970-tallet og utover, var mer ”voksne”.

For å finne ut hvorfor stadig færre elever søkte seg til FGB, har jeg forsøkt å finne ut av den generelle utviklingen av skolens sosiale miljø og dets forhold til omverdenen, og funnet at skolen ble stadig mer isolert etter hvert. At skolen sto fast ved de antiautoritære og

venstreradikale idéene den i utgangspunktet var sprunget ut av, samtidig som samfunnet omkring ble stadig mer Høyre-dominert, kan ha bidratt til skolens isolasjon. Jeg har så vidt vært inne på muligheten for at FGBs sosiale miljø kan ha virket ekskluderende på enkelte, men det er problematisk å trekke noen konklusjoner om dette, foruten at FGB var preget av at ting var ustrukturert og rotete slik at ikke alle følte seg hjemme i miljøet.

Kapittel 5. Skoledemokratiet

Skoledemokratiet var noe av det mest særegne ved FGB. Som det framgår av FGBs formålsparagraf, gjengitt i kapittel 1, skulle skolen ”bygge på skoledemokrati for å skape grunnlag for elevenes og lærernes vekst og utvikling i videst mulig betydning”.¹⁹⁶ Demokratiets prinsipp er: ett individ - én stemme. I forhold til skoledemokratiet slik det ble tolket på FGB, innebar dette prinsippet at alle skolemedlemmene hadde lik rett til å øve innflytelse på skolen. Tanken bak var at elevene gjennom å ha reell medbestemmelse skulle forberedes til å delta som aktive og ansvarlige samfunnsmedlemmer når de ble voksne.¹⁹⁷

Kapitlet starter med en kort redegjørelse for de ulike demokratiske organene på FGB. Dernest drøfter jeg forskjellige oppfatninger av demokratibegrepet slik det ble forstått på FGB, fordi skolemedlemmene i pionertida var uenige om skolen skulle organiseres etter en direkte eller indirekte demokratimodell. Hvordan skoledemokratiet ble virkeliggjort i praksis utgjør hoveddelen av dette kapitlet, og jeg ser også på problematiske sider ved det direkte demokratiet, slik som dominansspørsmålet. I 1971 ble det som tidligere nevnt gjennomført en ”liten revolusjon” på FGB, og bakgrunnen for og konsekvensene av denne strukturendringen blir nærmere undersøkt i dette kapitlet. Til slutt drøfter jeg hvordan skoledemokratiet kom i konflikt med krav stilt av myndighetene.

Allmannamøtet (A-møtet), som ble holdt en gang i uka, besto av samtlige skolemedlemmer og tok opp alle saker som angikk skolen.¹⁹⁸ A-styret, som besto av tre elever som ble valgt hvert halve semester, hadde ansvaret for å forberede saker og lede A-møtet. I 1969 var A-møtet ”skolens kontrollorgan”, fra 1970 ble det ”skolens høyeste organ”.¹⁹⁹ Fram til høsten 1971 var Rådet skolens utøvende organ, som skulle sette A-møtets vedtak ut i livet. Rådet, som også møttes ukentlig, besto av to lærere, valgt av lærerne, fire elever valgt av elevene, en foreldrerepresentant valgt av foreldrene, ett medlem fra Det konsultative organ, samt skolelederen som ikke hadde stemmerett, men fungerte som en slags sekretær. Skolen hadde ulike arbeidsgrupper som ga sine innstillinger til Rådet, hvorpå Rådet ga sin innstilling til endelig vedtak på A-møtet. Hvis A-møtet forkastet Rådets innstilling, stilte det mistillitsforslag og valgte nye representanter til Rådet. Skolelederen skulle stå for den daglige

---

¹⁹⁶ Vedtekter 1970, SAO D-0001, 1.

¹⁹⁷ ”Forsøks-gymnasets idé, ved cand. mag. Eva Mannseth”, innlegg i *Asker og Bærums Budstikke*, 23.10.69.

¹⁹⁸ Fra midten av 1970-tallet skiftet Allmannamøtet navn til Allmøtet, for å markere at kvinner og menn er like mye verdt, vedtekter 1976, SAO D-0001,1. For enkelhets skyld benytter jeg meg hovedsakelig av betegnelsen ”A-møte”.

¹⁹⁹ Vedtekter 1969; Vedtekter 1970, SAO D-0001, 1. Denne vedtektsendringen blir drøftet i punkt 5.2. om Allmannamøtet.

administrasjonen av skolen etter retningslinjer gitt av A-møtet, være ansvarlig for skolens økonomi, og være skolens kontaktperson utad. (Se fig. 5.1.)

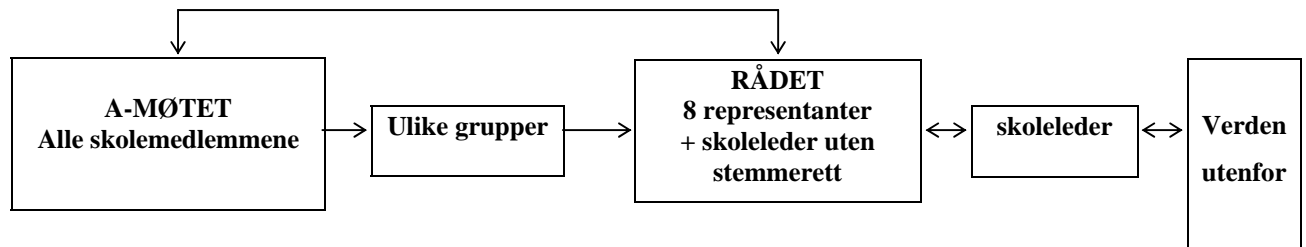

Fig. 5.1. Skolens struktur før den "lille revolusjonen" i 1971.

5.1. Skoledemokratiet: direkte eller indirekte demokrati?

Som nevnt i kapittel 2 ble det på slutten av 1960-tallet fornyet interesse for demokratibegrepet, og det ble diskutert hva ekte demokrati egentlig innebar. Statsviteren William M. Lafferty drøfter tre ulike perspektiver for hvordan man tolker forholdet mellom deltakere og demokrati.²⁰⁰ Disse perspektivene er relevante for å få innsikt i hvordan demokratibegrepet ble forstått av skolemedlemmene på FGB. De tre perspektivene omtales som instrumentelt, ekspressivt og læringsperspektiv. Det instrumentelle perspektivet har et rasjonelt og målrettet syn på demokrati. Resultatet og effektiviteten i beslutningsprosessen er ifølge dette perspektivet det sentrale ved demokratiet.²⁰¹ Det ekspressive perspektivet står for et motsatt syn ved at en ikke ser demokratiet som et middel til å oppnå resultater, men som en aktivitet som er et mål i seg selv. Målet, ifølge det ekspressive perspektivet, er selvrealisering og utvikling av personligheten.²⁰² En slags syntese av disse oppfatningene er læringsperspektivet der en er opptatt av demokratiet som en læringsprosess som skal føre til økt bevisstgjøring, der deltakerne både forholder seg til virksomhetens formål og til virksomhetens egenart som en menneskelig handling. Ifølge Lafferty er resultatene av deltakerstyring uforutsigbare både ved at det kan føre til tilbaketrekning og privatisme istedenfor økt åpenhet og engasjement, og ved at det kan føre til at den interne konflikten økes

²⁰⁰ William M. Lafferty: "Dannelse og demokrati" i Trond Bergh (red.): *Deltakerdemokratiet. Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget, 1983, s. 30-50.

²⁰¹ Ifølge Lafferty kan det instrumentelle perspektivet føres tilbake til konservative teoretikere som Adam Smith, John Loche, Machiavelli, samt Jon Elster og Robert Dahl i nyere tid.

²⁰² Det ekspressive perspektivet er ifølge Lafferty blitt formidlet av filosofer som Aristoteles, Rousseau, Kant, Hegel og Hannah Arendt, samt av den i kapittel 2 omtalte John Dewey.

og at det kan resultere i handlingslammelse. For det tredje hevder Lafferty at deltakerstyring kan fremme liberalistiske framfor solidariske holdninger.²⁰³ Alle disse utilsiktede konsekvensene er relevante når en skal analysere hvordan skoledemokratiet på FGB fungerte. I kildematerialet kommer det tydelig fram at det var et fåtall av skolemedlemmene som virkelig engasjerte seg, mange lot være å hevde sine meninger, og den interne konflikten kunne til tider være stor. I punktet om Allmannamøtet blir spørsmålet om dominans behandlet nærmere, mens interne konflikter særlig blir omhandlet i punktene om Rådet og om skolelederen. At liberalistiske holdninger preget skolen på bekostning av solidariske verdier, er også et gjennomgangstema i kildematerialet. Dette problemet blir også behandlet i neste kapittel.

Når det gjelder FGBs tolkning av deltakelse og demokrati, var det ekspressive perspektivet framtrædende. Skoledemokratiet var et mål i seg selv, på tross av at det ikke var særlig effektivt. De langdryge diskusjonene på de utallige møtene fungerte som selvrealisering for mange, som lærte seg å ta ordet i forsamlinger. Samtidig diskuterte og vedtok man saker som hadde betydning, ved at diskusjonene og vedtakene var målrettede og dreide seg om saker som angikk skolens drift. En kan derfor slå fast at læringsperspektivet var dominerende i skoledemokratiet, fordi det omfattet både instrumentelle, målrettede og ekspressive, personlighetsutviklende elementer.

Likevel var det ulike meninger om tolkningen av demokratibegrepet. Noe forenklet kan man hevde at hovedforskjellen dreide seg om man var tilhenger av direkte eller indirekte, representativt demokrati. Ifølge samfunnsforskeren Rune Slagstad innebærer direkte demokrati en ”rådsdemokratisk organisering av politikk og samfunnsliv”,²⁰⁴ knyttet til et sosialistisk samfunnssyn, som skiller seg fra det indirekte demokratiet ved at Allmannamøtet er høyeste organ, eller ved at grunnplanet til enhver tid kan tilbakekalle sine valgte representanter. Det indirekte, representative demokratiet, også kalt ”borgerlig-liberalt demokrati”, er ifølge Slagstad en følge av det kapitalistiske samfunnet og utviklingen av parlamentarismen. Etter dette synet er demokrati redusert til å dreie seg om stemmerett og visse økonomiske og juridiske rettigheter og plikter.²⁰⁵

Skoleleder Eva Mannseth, som i pionertida var den mest framtrædende tilhengeren av ”indirekte” demokrati, mente at skoledemokratiet var en blanding av indirekte og direkte demokrati, og at det ikke var det samme som parlamentarisme fordi A-møtet, i motsetning til

---

²⁰³ Lafferty 1983, s. 45.

²⁰⁴ Rune Slagstad i *PaxLeksikon*, bind 2, 1979, s. 97-98.

²⁰⁵ Slagstad 1979, s. 76-77.

Stortinget, ikke hadde valgte representanter.²⁰⁶ Likevel var Mannseth og tilhengerne av ”indirekte” demokrati påvirket av et parlamentaristisk syn på demokrati, der Rådet skulle tilsvare regjeringen og A-møtet parlamentet, selv om deres fortolkning av demokratibegrepet også var påvirket av den rådsdemokratiske varianten med tilbakekalling av grunnplanets valgte representanter. Følgelig er det uriktig å omtale dem som ”tilhengere av indirekte demokrati”. Likevel har jeg, for å få uenighetene klarere fram, valgt å omtale de to ulike oppfatningene av demokrati som ”direkte” og ”indirekte”, selv om det trolig er mer riktig å omtale førstnevnte som representanter for et mer moderat deltakerdemokrati, og sistnevnte som anarkister eller tilhengere av flat struktur. Uansett hvilke begreper som benyttes, er poenget at forskjellene mellom de to oppfatningene besto i hvilket syn en hadde på A-møtets myndighet og arbeidsområder. Tilhengerne av direkte demokrati ønsket at A-møtet skulle være skolens høyeste organ, og bestemme alt som angikk skolen, slik som læreransettelser, opptak av nye elever og innkjøp. Tilhengerne av indirekte demokrati mente at A-møtets valgte representanter i Rådet skulle ha ansvaret for slike oppgaver, og at A-møtet skulle fungere som et kontrollorgan.

De ulike synspunktene på A-møtes myndighet hang altså sammen med ulike holdninger til struktur og ledelse, og til mål og middel. Det var allmenn enighet om at skoledemokratiet skulle ha et læringsperspektiv og at de valgte representantene til enhver tid kunne tilbakekalles av A-møtet. Uenigheten dreide seg om de instrumentelle eller ekspressive elementene skulle være mest framtrædende, samt graden av maktkonsentrasjon. Mens tilhengerne av indirekte demokrati ønsket en sterk ledelse av skolen som effektivt kunne planlegge, organisere og gjennomføre målet om ”å forandre den nåværende gymnasform” i demokratisk retning, ville tilhengerne av det direkte demokrati ha en desentralisert, flat struktur, inspirert av anarkistisk og feministisk organisasjonsideologi. Fordi den sistnevnte oppfatningen etter hvert ble den dominerende demokratioppfatningen på FGB, er det fruktbart å utdype den nærmere.

Ifølge kvinneforsker og statsviter Britta Gulli sprang flat organisasjonsstruktur ut fra kvinnebevegelsens ønske om deltakelse i de mannsdominerte organisasjonene under studentopprøret.²⁰⁷ Hennes analyse er relevant for mange av FGB’ernes forståelse av skoledemokratiets organisering:

---

²⁰⁶ ”Evas minutter (timer) første del av innføringsuka 30. august – 7. september 1971”, *Synopsis 1/71-72*, SAO D-0023, 219.

²⁰⁷ Britta Gulli i *PaxLeksikon*, bind 2, 1979, s. 352-53. Det er verdt å påpeke at Kvinnefronten i Norge ikke fulgte denne modellen. De ble tidlig en del av ml-bevegelsen og praktiserte en sentralistisk organisasjonsmodell.

[Den feministiske delen av kvinnebevegelsen skapte] organisasjonsformer der makt og arbeidsoppgaver ble jevnt fordelt mellom medlemmene. Makten skulle ikke sentraliseres, organisasjonen skulle ikke styres av et lite lederskap; alle kvinner skulle være med på å bestemme og utvikle politikken. [...] [For at grunnplanet skulle få makt og beholde den, har en] forsøkt å virkeliggjøre dette ved å grunnlegge organisasjonen på selvstendige smågrupper. Gruppene bestemmer selv hva de vil drive med, og det er deres interesser og virkeområde som bestemmer det politiske innholdet i organisasjonen. Smågruppene er organisasjonens grunnlag. Avgjørelser på vegne av hele organisasjonen, alle smågruppene, må treffes av alle medlemmene i fellesskap. [...] Den nye kvinnebevegelsen la vekt på ikke å produsere et fiks ferdig program, men å finne ut hva den skulle sette seg som mål. [...] Gruppene skulle stå fritt i forhold til hverandre for å utvikle en politikk; for å gjøre det mulig å eksperimentere.²⁰⁸

Målet Gulli referer til er ”frigjøring”, og i likhet med den ekspressive demokratioppfatningen, hevdes det at målet må ligge i midlene, ved at målet og midlene glir over i hverandre. Flat organisering i praksis innebærer prinsippet om rotasjon av arbeidsoppgaver:

Dette motvirker at det utvikler seg ledere og ”vet-best´ere” på ulike områder. Mangel på valgt ledelse, og fellesbeslutninger der alle deltar, og ingen representerer andre enn seg selv, er liknende virkemidler. [...] Like viktig som å produsere beslutninger for omverdenen, er måten de fattes på. Det er altså et mål i seg selv å finne andre måter å fungere sammen på. [...] Poenget med den flate strukturen var nettopp å organisere massene/medlemmene på en slik måte at ledelsen blir overflødig, eller i det minste ikke permanent, og oppnå en aktiv medlems-”masse”.²⁰⁹

På FGB mente også mange at alle ville aktivisere seg selv gjennom å organisere seg i smågrupper, at smågruppene skulle være skolens grunnlag, og at alle beslutninger skulle tas i fellesskap. En var skeptiske til ledelse og ferdigdefinerte mål, og mente at rotasjon av verv var et middel til å unngå maktmisbruk. I følgende punkter vil jeg ta for meg hvordan de ulike oppfatningene av demokratibegrepet kom til uttrykk gjennom skolens demokratiske organer i forhold til A-møtet, Rådet, skolelederen og gruppene.

5.2. Allmannamøtet

Slik presenterte FGB Allmannamøtets funksjon i en informasjonsbrosjyre som var laget for å verve nye elever til skolen i 1974:

FGB er en demokratisk skole. Skolen blir ikke ledet av rektor/lærerråd, men av et allmannamøte som er skolens høyeste organ. Bare A-møtet kan fatte vedtak som skolen i dens helhet [sic]. A-møtet består av alle skolemedlemmer, det vil si elever, lærere og kontorpersonell. A-møtet kommer sammen en gang i uka og alle medlemmer har tale- og stemmerett. Avstemningene skjer ved håndsopprekning, og avgjørelsene fattes ved simpelt flertall. [...] Fast punkt på A-møte dagsordenen er også det vi kaller ”skjedd siden sist”. Under dette punktet refererer alle admingruppene siste ukes arbeid til A-møtet. Her

---

²⁰⁸ Gulli 1979, s. 355.

²⁰⁹ Ibid.

kommer forøvrig klassemøtene med sine referater. [...] Klasse møte holdes rett før A-møtet og det er alminnelig at man nyter noe av tiden [til] gjennomgåelse og løsere diskusjon av A-møte dagsordenen.²¹⁰

A-møtet var det mest sentrale demokratiske organet ved FGB, og representerte selve konkretiseringen av deltakerdemokratiet i praksis. Før jeg drøfter ulike oppfatninger av A-møtets funksjon, vil jeg ta for meg enkelte problematiske sider ved at FGB omtalte A-møtet som ”skolens høyeste organ”.

I vedtektene for 1969 var A-møtet som nevnt omtalt som skolens ”kontrollorgan” som skulle ta opp spørsmål som angikk skolens prinsipielle retningslinjer og medlemmenes velferd.²¹¹ Grunnen til at A-møtet fra 1970 ble ”skolens øverste organ”, hang trolig sammen med erfaringer skolemedlemmene hadde gjort i løpet av det første året. Det var stor iver etter å bestemme, og i den tidligere nevnte diskusjonen om hvilket syn en hadde på demokratibegrepet, var flertallet tilhengere av flat struktur. A-møtet vedtok skolens vedtekter, og utnevnte dermed seg selv til ”skolens øverste organ”. Dette var problematisk, fordi det var Akershus fylkesskolestyre som var skolens styre. Vedtektene, der A-møtet var omtalt som skolens høyeste organ, ble likevel godkjent av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1971, men skolens administrasjons- og organisasjonsordning ble seinere gjenstand for mye kritikk av myndighetene fordi de var lovstridige.²¹² A-møtene var som nevnt skolens sentrale samlingspunkt, og alt fra dagligdagse problemer med rydding, vasking, innkjøp og husdyrhold til viktige saker som gjaldt skolens framtid og drift, ble diskutert. Flere av informantene hevder at det var ”stappfullt” på A-møtene, og at oppmøtet var mye større der enn i timene.²¹³ I prinsippet hadde elevene oppmøteplikt på A-møtene, mens lærere uten full stilling ikke hadde det. Elevene var således alltid i stort flertall, og selv om ikke alle var like interesserte, appellerte møtene trolig til mange av ungdommene som snart voksne mennesker.

---

²¹⁰ *Alternativet. Informasjon fra FGB 1974*, s. 4. ”Klassemøtet er det enkelte individs sosiale plattform. D. v. s. at klassemøtet diskuterer den enkeltes og klassens problemer.” Av plasshensyn har jeg valgt å ikke ta for meg klassemøtenes og lærermøtenes funksjon i denne framstillingen.

²¹¹ Vedtekter 1969, SAO D-0001, 1.

²¹² Brev fra fylkesskolestyresjef Kortner til Kirke- og undervisningsdepartementet 18.10.79, SAO D-0001, 6. Dette blir for øvrig nærmere drøftet i punkt 5.6. om muligheter og begrensninger, samt i kapittel 7 om nedleggingen av FGB.

²¹³ At informantene oppfatter det som at det var ”stappfullt på A-møtene” stemmer ikke overens med de samtidige kildene. At oppmøtet sjelden oversteg 50% av skolemedlemmene var et gjennomgangstema i *Synopsis*. I februar 1974 ble det såkalte ”50%-vedtaket” vedtatt. Dette innebar at minst halvparten av skolens medlemmer skulle være til stede for at A-møte skulle være beslutningsdyktig. Det ble bestemt å holde A-møte hver dag inntil 50% av skolemedlemmene møtte, *Synopsis 21/73-74*, SAO D-0024, 230. Vedtaket ble utsatt for sterk kritikk, fordi det ble hevdet at man ikke kunne tvinge folk til å gå på A-møtet hvis de ikke hadde interesse av det, ”Går dette på rævva eller ikke?”, innlegg av VOKK, *Synopsis 22/73-74*, SAO D-0024, 230. Året etter ble den såkalte ”Aprilrevolusjonen” vedtatt. Denne gikk bl. a. ut på at det ble obligatorisk oppmøte på A-møtet, og at man ble utvist hvis man hadde mer enn ett ubegrunnet fravær i måneden. Heller ikke dette hjalp, og samme høst ble utvisningsparagrafen strøket. A-møtevedtak, 2.5.75 og 14.10.75, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002.

Som nevnt i innledningen fikk informantene spørsmål om hvordan de mener skoledemokratiet fungerte, og alle som har besvart dette spørsmålet, nevner A-møtet spesielt. Av 24 informanter mener 15 at skoledemokratiet fungerte bra, mens to er overveiende negativt innstilt. Ni av elevene og to lærere sier at A-møtene var viktige og spennende, og elevene følte at de ble tatt på alvor, lærte å ta stilling og var delaktige med reell innflytelse.²¹⁴ Bare to elever trekker fram at det egentlig var fylket som hadde det avgjørende ordet.²¹⁵ Fem av elevene trekker fram at de lærte mye om møtekultur, møteledelse, møteplagere, argumentasjon og føring av referater.²¹⁶ Samtidig trekkes det fram av seks elever at det var et tungrodd, byråkratisk og lite effektivt system.²¹⁷ A-møtene kunne vare opp til fem timer, og f. eks. kunne man ha endeløse diskusjoner om fargen på støvsugeren man hadde bestemt å kjøpe.²¹⁸ De som mener systemet var lite effektivt, trekker samtidig fram at det likevel fungerte positivt som læringsprosess. Kritikken mot at A-møtet var skolens høyeste organ dreier seg bl. a. om at det var problematisk at man til en hver tid kunne forandre skolens høyeste myndighet ved å bestemme nye regler, og at A-møtet fungerte som et spontandemokrati med spontandagsorden.²¹⁹ Manglende oppfølging av vedtakene var også et problem som kommer fram i flere sammenhenger. Ofte ble samme vedtak fattet flere ganger, særlig gjaldt dette forhold som hadde med oppmøte, røyking, alkohol og hasj å gjøre.²²⁰ Når det gjelder andre problematiske sider ved det direkte demokratiet med håndsopprekning, er det særlig to faktorer som etter min oppfatning er relevante i denne sammenhengen: dominansspørsmålet og eventuell maktkamp mellom ulike fløyer.

5.2.1. Makt og dominans

I likhet med andre demokratiske forsamlinger med ytringsfrihet og avstemninger ved håndsopprekning vil det alltid være noen som snakker mer og har større innflytelse enn andre. Det direkte demokratiets problem er på den ene siden språkets manipulatoriske makt, på den andre siden frykten for å konfrontere grupper med motstridende synspunkter. En organisasjonsmodell som er bygd på direkte demokrati, vil stå i fare for å bli dominert av

---

²¹⁴ Intervju med J. Henning Schönheyder, Inga Gullhav, Olav Eikeland, Ragnhild Sollid, Liv Langberg, Kai Ekstrøm og Ingeborg Lyche; telefonintervju med Bettina Breidvik, Ellen Heyerdahl, Trine Hofvind og Kåre Grøtting.

²¹⁵ Intervju med Kjeld Drevvatne og Liv Langberg.

²¹⁶ Intervju med Margarete Wulfsberg, Inga Gullhav, Ragnhild Sollid, Liv Langberg; e-post fra Ellisiv Hovig.

²¹⁷ Intervju med Jon Eeg-Henriksen, "Leif", Dagfinn Reiersøl og Hilde Sandvik; telefonintervju med Bjørn Kjendalen; e-post fra Kirsti Næss.

²¹⁸ E-post fra Trine Hofvind.

²¹⁹ Intervju med Kjeld Drevvatne og Hilde Sandvik. Sandvik husker at lærerne var oppgitt over at man nesten hvert år opphevd alle regler for så å begynne på nytt.

²²⁰ Se oversikt over A-møtevedtak i tillegget.

holdningene til taleføre enkeltindivider som er mer skolert enn flertallet når det gjelder kunnskap og debatteknikk. På FGB var det mange som ikke innfant seg med dette faktum, og dominansproblematikken var et stadig tilbakevendende tema. En av de tidligere elevene har karakterisert A-møtet som et "veltalenhetsdiktatur".²²¹ Flere numre av *Synopsis* tar opp denne problematikken, og det kommer bl. a. fram at mange av elevene på skolen ikke våget å si noe på A-møtene av frykt for å dumme seg ut og ikke uttrykke seg fint nok.²²² Mange unnlot å komme på A-møtet fordi møtene varte for lenge og det ble tatt opp for mange uvesentlige saker, og fordi noen "elsket å høre sin egen stemme", ved at de samme uttalelsene ble gjentatt av forskjellige personer.²²³

Hvorvidt forholdene ble opplevd som konfliktfylte eller ikke, er høyst subjektivt, men mye tyder på at det var mer bråk og uenigheter på A-møtene i pionertida. Diskusjonene var hissige og uenighetene store. I noen tilfeller var det maktkamp mellom ulike fløyer. Maktkampene handlet særlig om personlige uoverensstemmelser, spesielt mellom lærere, men også om uenigheter mellom anarkister og ml-ere, og mellom "aktive" og "passive" skolemedlemmer.²²⁴

I skolens andre år var det så mye krangling på skolen at det ble besluttet å ha et "selvransakelsesmøte". Det var konflikt mellom de "aktive", dvs. de som snakket på A-møtet, og de "passive", men også de "aktive" imellom. Et problem som kom fram på dette møtet, var at man måtte kunne skille person og sak og ikke henge seg opp i bagateller. Det ble oppfordret til å holde seg til talelista og slutte å "slenge dritt til de som kommer med innlegg

---

²²¹ Telefonintervju med Guro Berge.

²²² Referat fra klassemøte i 1. kl., 19.10.73, *Synopsis* 8/73-74, SAO D-0024, 228; "Kommentar til Kåres innlegg", innlegg av Dagfinn, *Synopsis* 25/74-75, SAO D-0024, 236; "De råtne svina!! Sensasjonell avsløring", anonymt innlegg fra "A-møteopposisjonen på FGB", *Synopsis* 8/76-77, SAO D-0024, 242. I 1971 ble det laget en spørreundersøkelse der også skolemedlemmenes forhold til A-møtet ble undersøkt. Ca. 35% svarte bekræftende på spørsmålet: "Synes du det er guffent å ta ordet på A-møtene?", mens ca. 43% mente at det ikke var det. Nesten 75% kritiserte måten A-møtet fungerte på. Usaklighet, personkritikk og dominans var de hyppigst nevnte grunner til at skolemedlemmene mente A-møtet fungerte dårlig. Undersøkelsen baserte seg på 23 svar (19 elever og 4 lærere), "Superpapir", SAO D-0027, 265. Høsten 1976 ble det laget en statistikk over hvor mange som snakket på FGB-dagen. Man var misfornøyd med at bare 42% av de oppmøtte snakket. Statistikken viste at jo eldre man var, jo mer snakket man. F. eks. snakket bare ca. 20% av 1. klassingene, mens 64% av 3. klassingene og over 80% av lærerne snakket. "Statistikk over hvor mange som snakka på FGB-dagen 6.10.76", *Dette er ikke Synopsis men "Fandens Melkebøtte" nr. 1.1976*, SAO D-0025, 242.

²²³ Referat fra FGB-dagen, 11.11.72, SAO D-0023, 224; "Superpapir", SAO D-0027, 265; "Litt kritikk av A-møtet", innlegg av Mette, *Synopsis* 21/72-73, SAO D-0023, 224; "Saklighet", innlegg av "noen som kjeder seg på A-møtet", *Synopsis* 13/73-74, SAO D-0024, 229; "Om rimelige og realistiske krav med mere", innlegg av skoleleder Kåre, *Synopsis* 25/74-75, SAO D-0024, 235.

²²⁴ Intervju med Margarete Wulfsberg, J. Henning Schönheyder, Ingeborg Lyche, Jon Eeg-Henriksen og Dagfinn Reiersøl; telefonintervju med Eva Mannseth og Bettina Breidvik.

på A-møtet”.²²⁵ De ”passive” forsvarte seg mot ”den aktive gjengen”, som de mente fungerte som en ”aktiv mur” det var umulig å komme igjennom, og mente at de ikke var passive selv om de ikke skrek på møtene. Spørsmålet om det var ”meningsterror” på skolen ble også diskutert. ”Meningsterror” innebar at det ble krevd å ha meninger om ”alt”, og meningene var som oftest politisk farget. ”De aktive” hevdet retten til å ytre sine meninger og mente at det var jantelov som ble praktisert.²²⁶

Når det gjelder den eventuelle maktkampen mellom anarkister og ml-ere, er det som nevnt særlig lærerne og elevene som var på skolen i begynnelsen, som har trukket fram at A-møtet var preget av uenigheter mellom disse. En elev mente at ml-erne ødela miljøet fordi de tok politikken altfor alvorlig, og misbrukte A-møtet ved å samle inn penger til Rote Armé Fraksjon (RAF), Arbeiderkomiteen Mot EEC og Dyrtid (AKMED), Solidaritetskomiteen for Vietnam (SOLKOM) og streikestøttekomiteer.²²⁷ Én av elevinformantene hevder at ml-erne forsøkte å ”kuppe” A-møtet ved å drive en slags utmattelsestaktikk, som gikk ut på å kverulere til alle motstanderne hadde forlatt møtet, slik at de fikk igjennom sine saker.²²⁸ Fra midten av 1970-tallet synes det som om motsetningene på skolen mellom de ulike politiske fraksjonene på venstresida ble mindre. Samtidig er det mye som tyder på at det ikke var uproblematisk å stå for et konservativt politisk syn. I et leserinnlegg i *Asker og Bærums Budstikke* i 1978 hevdet to elever som var medlemmer i Unge Høyre, at A-møtet ble manipulert av folk som oppfordret til lovbrudd. De mente at man hele tida ble utsatt for politisk påvirkning og at de som ikke var enige med ”skoledemokratiets beskyttere” ble pepet ut og utsatt for psykisk press og mobbing, samt at håndsopprekningen gjorde at det var vanskelig å hevde sine meninger.²²⁹ Også en annen av elevene var enig i at det foregikk hetsing av personer med meninger som ikke var godtatt på A-møtet, og som ikke ville delta på politiske aksjoner flertallet hadde gått inn for.²³⁰

Selv om det er vanskelig å vurdere graden av manipulasjon av A-møtet er det klart at enkelte dominerte mer enn andre, slik det alltid vil være i forsamlinger der mennesker samles.

---

²²⁵ Referat fra ”selvransakelsesmøte”, 7/1-71, *Synopsis* 12/70-71, SAO D-0022, 217. I sine ”minutter” i *Synopsis* oppfordret skolelederen folk til å snakke sammen framfor å krangle, diskutere sak, ikke person, og forsøke å løse konfliktene på fredelig vis framfor å rive hverandre i stykker, *Synopsis* 16/70-71, SAO D-0022, 217.

²²⁶ Referat fra ”selvransakelsesmøte”, 7/1-71, *Synopsis* 12/70-71, SAO D-0022, 217.

²²⁷ Innlegg av Jan Ingar, *Synopsis* 30/71-72, SAO D-0023, 223. Se for øvrig punkt 2 i tillegget for en oversikt over støtteresolusjoner m. v.

²²⁸ Intervju med Jon Eeg-Henriksen.

²²⁹ Leserinnlegg av elevene Kjeld Drevvatne og Morten Grønningsæter: ”Elever med skarpt skyts mot forsøksgym i Bærum”, *Asker og Bærums Budstikke*, 21.4.78. Det omtalte ”lovbruddet” dreide seg om at A-møtet hadde vedtatt å ha en aksjon på Oluf Lorentzen mot sørafrikanske varer. Denne saken ble omtalt i forrige kapittel.

²³⁰ Innlegg av Tor, *Synopsis* 23/78-79, SAO D-0026, 245.

I FGBs tilfelle var det de aktive og talføre med venstreradikale meninger som var dominerende i deltakerdemokratiet.

5.3. Skolelederen

Skolelederen sto for skolens daglige ledelse etter retningslinjer fra Allmannamøtet og Rådet, og var skolens ansvarlige overfor myndighetene.²³¹ Skolelederen ble valgt hvert år av A-møtet, og det var meningen at stillingen skulle gå på omgang blant skolens lærere. Vanligvis satt skolelederen i ca. to år. Som beskrevet i forrige punkt var A-møtet i 1970 blitt definert som skolens høyeste organ, og jeg undersøker derfor hvordan skolelederstillingen fungerte i forhold til det direkte demokratiet som ble praktisert på FGB.

I utgangspunktet mente mange på skolen at skolelederrollen i seg selv fungerte udemokratisk, og ønsket at man i stedet for å ha skoleleder burde ha rådssekretær, uten stemmerett i Rådet.²³² Fylket og departementet krevde imidlertid at alle skoler skulle ha en rektor, og selv om FGB kalte sin leder for ”skoleleder”, var den offisielle tittelen ”rektor”. Dette innebar at skolelederen måtte møte på Asker og Bærums rektorkollegiemøter og Akershus fylkes rektorutvalg, og i det hele tatt utføre samme rektoroppgaver som myndighetene forventet av rektorer ved andre ”udemokratiske” skoler. Når FGB samtidig tok mål av seg å være en deltakerstyrt skole, lå det i dette forholdet en kime til konflikt.²³³

Skolelederstillingen var krevende og innebar svært mange arbeidsoppgaver. I tillegg til å ha 14 undervisningstimer i uka måtte skolelederen bruke ettermiddager og kvelder på skolen til møtevirksomhet og kontorarbeid. Skolelederen fikk for øvrig ingen ekstra lønn for arbeidet. De primære oppgavene var å være bindeledd mellom skolen og omverdenen, sette Rådets og A-møtets vedtak ut i livet, samt sørge for at myndighetenes bestemmelser ble iverksatt. For at strukturen skulle fungere demokratisk, skulle skolelederen informere gjennom *Synopsis*, og redegjøre ved de ukentlige møtene: Rådsmøte, A-møte og lærermøte. I tillegg skulle skolelederen informere foreldre og Det konsultative organ, samt ta seg av gjester

---

²³¹ Vedtekter 1969, SAO D-0001, 1. Det har lyktes meg å intervju fire av i alt sju tidligere skoleledere. Felles for dem er at ingen av dem tidligere hadde erfaring fra å være rektor. Alle var unge, i hvert fall var tre av dem i slutten av tjuetårene da de startet i jobben. Bare to av dem hadde tidligere jobbet i skoleverket, en av dem på FGO og Friundervisningen, den andre hovedsakelig i ungdomsskolen. Intervju med Ingeborg Lyche; telefonintervju med Eva Mannseth, Kjetil Lehland og Kåre Grøtting.

²³² Intervju med Eva Mannseth i *Aftenposten* 6.2.71; ved flere anledninger ble det foreslått og ikke ha noen skoleleder, eller eventuelt dele jobben på flere personer, ved å ha én ”informasjonssekretær” til å representere skolen utad, én ”økonomisekretær”, én ”organisasjonssekretær” og eventuelt én pedagogisk ansvarlig. ”Skolelederstillingens fremtid”, innlegg av Douglas, *Synopsis* 3/72-73; SAO D-0023, 219; ”Det skolelederløse FGB”, innlegg av Douglas, *Synopsis* 22/74-75, SAO D-0024, 234.

²³³ Telefonintervju med Ketil Lehland og Eva Mannseth.

som kom på besøk. Skolelederens daglige arbeid gikk bl.a. ut på å se gjennom all post som kom til skolen, fordele den og holde orden i arkivet, samt anwise regninger og tilfeldige utbetalinger, og føre kontroll med kasse og regnskaper. Skolelederen skulle også skrive brev, men var de viktige, måtte de godkjennes av A-møtet før de ble sendt.²³⁴

Det krevde diplomatisk sinnelag å være i stand til å manøvrere på en måte som gjorde både myndigheter, elever og lærere til lags, og ifølge en av skolelederne var man ofte utsatt for krysspress mellom skolemedlemmene og myndighetene. Han mente at den uklare definisjonen av skolelederrollen gjorde at det var vanskeligere å være skoleleder på FGB enn på tradisjonelle skoler, og at det var nødvendig at skolelederen solidarisererte seg fullt ut med skolen, og betraktet seg som skolens representant overfor myndighetene og ikke motsatt.²³⁵ Den vanskelige mellomstillingen skolelederen hadde med å både skulle sørge for at myndighetenes avgjørelser ble iverksatt, og være valgt av A-møtet som ifølge vedtektene var skolens høyeste organ, gjorde at få av lærerne ønsket denne jobben. Det er ingenting som tyder på at det noen gang var flere enn en kandidat til stillingen.²³⁶

Forholdet mellom skolelederen og A-møtet var mest konfliktfylt i pionertida. Dette kan ha sammenheng med at skolen de første årene utvidet med en klasse i året og at skolelederen derfor måtte ha hyppigere kontakt med myndighetene enn det mange av elevene likte. I pionertida var FGB dessuten preget av at skolen ennå ikke var blitt skikkelig etablert, og at det var uenighet om hvordan den skulle drives. Uenighetene som førte til den "lille revolusjonen" i 1971 blir drøftet i neste punkt.

Fordi den første skolelederen ble sykemeldt allerede på nyåret i 1970, forsøkte skolen en kort tid med delt lederskap. Eva Mannseth skulle være skoleleder "utad", dvs. være myndighetenes kontaktperson på skolen, mens Ingeborg Lyche skulle være skolens "sosiale leder". Denne ordningen viste seg å være svært lite vellykket, og sterkt preget av personlige motsetninger.²³⁷ Det endte med at Lyche forlot skolen samme høst, og Mannseth fortsatte aleine. Selv om Mannseth ble gjenvalgt med stort flertall, oppfattet mange av skolemedlemmene henne som dominerende.²³⁸ Som man ser av skolelederens arbeidsinstruks

---

²³⁴ *Synopsis* 20/70-71, SAO D-0022, 217.

²³⁵ "Kort rapport fra Kjetil – våren 1972", *Synopsis* 6/72-73, SAO D-0023, 219.

²³⁶ *Synopsis* 27/75-76, SAO D-0025, 238.

²³⁷ Uenighetene dreide seg bl. a. om ulike syn på om skolen skulle organiseres etter en direkte eller indirekte demokratimodell; intervju med Ingeborg Lyche, Dagfinn Reiersøl og J. Henning Schönheyder; telefonintervju med Eva Mannseth.

²³⁸ Mannseth har selv hevdet at hun ble oppfattet som dominerende, innlegg av Eva Mannseth i *Talerøret* nr.2, 1978/79, (*Synopsis* skiftet navn i to utgaver, men fikk tilbake sitt opprinnelige navn), SAO, D-0026, 246, samt telefonintervju med Eva Mannseth. Ifølge Dagfinn Reiersøl, som ikke oppfattet Mannseth som dominerende, ble hun utsatt for mobbing av en av de mannlige lærerne, intervju med Dagfinn Reiersøl; i punkt 5.6.1. skal vi se at også seinere var konflikt mellom skolelederen og A-møtet.

ovenfor, var posisjonen som skoleleder dominerende i seg selv. Dessuten kan det tenkes at Mannseth ble oppfattet som dominerende fordi hun var en bestemt og handlekraftig kvinne. Kvinnelige ledere var ikke vanlig på begynnelsen av 1970-tallet, og en sterk kvinne i lederposisjon kan ha blitt oppfattet som provoserende på mange. Selv om Mannseths mannlige etterfølgere hadde den samme arbeidsinstruksen som henne, er det ikke kommet fram at noen oppfattet dem som dominerende. At skolen etter hvert fant sin form og ble mer sammensveiset i forhold til det mange av skolemedlemmene oppfattet som en fiendtlig innstilt omverden, kan ha bidratt til at forholdet mellom skolelederen og A-møtet ble mindre preget av konflikt.

5.4. Rådet

Fordi Rådet ble avsatt ved en liten ”revolusjon” i 1971, har jeg valgt å konsentrere framstillingen her om konfliktfylte forhold mellom Rådet og A-møtet framfor å ta for meg Rådets konkrete arbeid. I utgangspunktet var Rådets mandat som følger:

Rådet er skolens utøvende myndighet. Det består av fire elever valgt av elevene, to lærere valgt av skolens lærere, skolelederen [uten stemmerett], en representant for elevenes foreldre, samt en representant fra Det konsultative organ. Rådet velges for et ½ semester av gangen, og halvparten av lærere og elever blir sittende ved neste valg. Medlemmene i Rådet kan til enhver tid avsettes av A-møtet.

a. Rådet er innstillende organ for alle stillinger ved skolen. Departementet ansetter som vanlig ved høgre skoler, men kan ikke ansette noen som ikke er godkjent av Rådet. Rådet er ansvarlig for opptak av nye elever.

b. Om et skolemedlem ikke fungerer arbeidsmessig og sosialt og ikke viser noen tegn til bedring etter at en har snakket med medlemmet, kan vedkommende ikke gjøre krav på plass ved neste skoleår. Medlemmet har rett til å være til stede ved alle konferanser som angår vedkommende. Rådet er ansvarlig i slike avgjørelser.

c. Dagsorden bør gjøres kjent før hvert møte. Møtene er i alminnelighet åpne for skolens medlemmer, men Rådet avgjør selv dette.²³⁹

Som man ser av utdraget ovenfor, samt av redegjørelsen for skolelederens arbeidsoppgaver, hadde Rådet de samme ansvarsområder som rektor på andre skoler. ”Rådet er skolens rektor”, hevdet skolelederen.²⁴⁰ Fordi det var like mange elever som voksne som hadde stemmerett,

---

²³⁹ Vedtekter 1969, SAO D-0001, 1. Originale understrekninger. Punkt b. ble strøket i 1970-vedtektene, Vedtekter 1970, SAO D-0001, 1.

²⁴⁰ ”Evas minutter: Kommentarer til rådsvedtaket 1.10.71”, *Synopsis* 5/71-72, SAO D-0023, 220.

og fordi medlemmene ikke satt særlig lenge, og dessuten kunne avsettes av A-møtet, skulle en anta at demokrati var garantert. Likevel ble Rådet utsatt for sterk kritikk fra en del skolemedlemmer. Kritikken gikk ut på at Rådet var et eliteorgan som opererte over hodene på folk.²⁴¹ Motstanderne av Rådet mente at diskusjonene i Rådet ble dominert av skolelederen, foreldrerepresentanten og representanten for Det konsultative organ, og at elevene hadde vanskelig for å følge med. De mente at ”vanskelige prinsippaker i realiteten ble avgjort i Rådet før de gikk til Allmannamøtet for sandpåstrøing”, og kritiserte at vedtak som ble gjort i andre grupper måtte godkjennes av Rådet før de kunne bli iverksatt.²⁴² De mente at det representative demokratiet betydde en utvanning av skoledemokratiet. Hvis Rådets arbeidsoppgaver ble fordelt på ulike administrasjonsgrupper, ville dette føre til at skolemedlemmene ville identifisere seg mer med skolen og ta mer ansvar, ifølge dette synet.

Tilhengerne av Rådet mente derimot at elevene gjorde lite for å bruke sine representanter i Rådet, og gjentatte ganger ble det påpekt at elevrepresentantene ikke møtte på Rådsmøtene.²⁴³ Skolelederen mente at hun var avhengig av Rådet for å få skolen til å fungere, og at hvis man overlot all makt til A-møtet, som var helt dominert av elever, ville man få et ”elevenes diktatur”, basert på stemningsbølger framfor saklige og fornuftige diskusjoner. Hun fryktet at A-møtet kunne komme til å fatte uheldige avgjørelser som ville kunne skade skolen. Motstanderne av Rådet mente imidlertid at A-møtet ikke vedtok ting i opphisset tilstand, men at man trengte spontanitet og ”stemningsbølger”.²⁴⁴

Diskusjonene om Rådet førte til den anarkistisk inspirerte ”lille revolusjonen” våren 1971, da Rådet som en forsøksordning delegerte sine arbeidsoppgaver til ulike grupper. Selv om det i utgangspunktet skulle være en forsøksordning fra skolestart til jul, endte det i praksis med at Rådet ble nedlagt, selv om denne vedtektsendringen aldri ble godkjent av myndighetene.

---

²⁴¹ *Forsøksgymnaset i Bærum - de første 5 årene*, s. 13; referat etter lydband fra strukturgruppemøte 30.8.71, *Synopsis* 16/71-72, SAO D-0023, 222. Spørsmålet om skolemedlemmene følte seg representert i Rådet ble også stilt i ”Superpapir”-spørreundersøkelsen. Nesten halvparten av skolemedlemmene som besvarte spørsmålet følte seg ikke representert i Rådet, mens ca. 30% gjorde det. Over halvparten av de spurte kunne ikke tenke seg å gå på rådsmøtene, mens ca. 30% hadde vært der. ”Superpapir”, SAO D-0027, 265.

²⁴² *Forsøksgymnaset i Bærum - De 5 første årene*, s. 13.

²⁴³ Brev fra lærerrepresentanten Douglas til elevrepresentantene i Rådet, udatert, vinteren 1971, SAO D-0002; ”Evas minutter”, *Synopsis* 16/70-71, SAO D-0022.

²⁴⁴ ”Evas minutter”, *Synopsis* 16/70-71, SAO D-0022; ”Dagfinns minutter”, innlegg i *Synopsis*, 17/70-71, SAO D-0022; ”Noen tanker fra uka som er gått”, innlegg av Marte, *Synopsis* 28/70-71, SAO D-0022, 218.

5.4.1. "Den lille revolusjonen" våren 1971

Den direkte foranledningen til den "lille revolusjonen" var en kompetansestrid mellom Rådet og opptaksgruppa. Opptaksgruppa hadde laget en innstilling om at elever fra hele landet, ikke bare fra Asker og Bærum, kunne begynne på FGB, og at skolen ikke skulle ta hensyn til fylkesskolestyrets krav om at elever måtte ha mer enn 27 poeng for å komme inn på gymnas.²⁴⁵ I stedet for å levere innstilling til Rådet som var den vanlige prosedyren, forela opptaksgruppa saken om elevopptak direkte til A-møtet. Ifølge skolelederen stred denne framgangsmåten mot skolens vedtekter. Det vanlige var at opptaksgruppa og Rådet diskuterte seg fram til en løsning, og hvis de ikke ble enige skulle de forelegge saken for A-møtet. Hvis A-møtet deretter gikk imot Rådets innstilling, og Rådet mente at saken var av stor betydning, skulle Rådet tre tilbake og man skulle ha nyvalg. Resultatet av at opptaksgruppa ikke fulgte vedtektenes prosedyrer, endte med at et overveldende A-møteflertall vedtok "den lille revolusjonen" i juni 1971. Vedtaket ble bekreftet i september uten at noen stemte imot. Rådet skulle overlate alle sine arbeidsområder til de nye gruppene, og meningen var at også skolelederen skulle delegere flest mulig av sine arbeidsoppgaver til andre.²⁴⁶

Den nye strukturen innebar opprettelse av følgende grupper: økonomigruppe, ansettelsesgruppe, myndighetsgruppe, informasjonsgruppe og timeplangruppe, i tillegg til de allerede eksisterende hus- og hagegruppa, opptaksgruppa, fag- og foredragsgruppa, A-styret og Synopsisredaksjonen. Den siste ble forandret ved at man heretter ikke ønsket en fast redaksjon, men at alle skulle skrive i skoleavisa. Gruppene skulle være ansvarlige overfor A-møtet, som skulle ta alle prinsippavgjørelser, men de skulle arbeide selvstendig innenfor retningslinjer som var godkjent av A-møtet. Gruppene skulle rapportere om sitt arbeid på A-møtet, samt i *Synopsis*. Gruppemøtene skulle være åpne for alle. I utgangspunktet skulle alle gruppene bestå av en elev fra hvert trinn, bortsett fra at det skulle være en foreldrerepresentant i husgruppa, og at skolesekretæren og skolelederen skulle være med i økonomigruppa. Man skulle melde seg frivillig til gruppene, og i grupper hvor for mange meldte seg, skulle det foretas loddrekning. Man kunne ikke være med i mer enn en gruppe, og halvparten av hver gruppe skulle skiftes ut i løpet av hvert semester. Elever som tidligere ikke hadde sittet i noen

---

²⁴⁵Opptaksgruppa hadde ansvar for opptak av nye elever, vurderte søknader, o.l.; "Evas minutter", *Synopsis* 27/70-71, SAO D-0022, 218.

²⁴⁶"Den lille revolusjonen våren 1971", SAO D-0002, 14; A-møtevedtak 16.6.71, *Synopsis* 30/70-71, SAO D-0022; På A-møtet 7.9.71 stemte 67 for forslaget og tre var avholdende. A-møte 7.9.71, *Synopsis* 2/71-72, SAO D-0023, 219; Rådet fortsatte likevel å møtes høsten 1971. Fordi den nye strukturen var en forsøksordning ville Rådet samles med den koordinerende gruppa "Gremiet" en gang i måneden for å informeres om gruppenes arbeid. 1.10.71 vedtok Rådet at det ikke hadde noen beslutningsmyndighet foruten retten til å trekke seg. Referat fra rådsmøte 1.10.71, *Synopsis* 5/71-72, SAO D-0023, 220; A-møtet godtok imidlertid ikke at Rådet hadde tillatelse til å møtes regelmessig, referat fra A-møte 19.10.71, *Synopsis* 9/71-72, SAO D-0023, 220.

gruppe, skulle prioriteres som nye gruppedlemmer. For å utveksle informasjon mellom de ulike gruppene, skulle hver av dem utpeke en representant som skulle møte de andre gruppens representanter i en egen koordinerende gruppe, det såkalte "Gremiet", som ikke hadde noen beslutningsmyndighet.²⁴⁷

Den nye strukturen ble sterkt kritisert av skolelederen, og hun advarte mot "pulveriseringen av ansvar" hun mente forsøket med delegering av ansvarsområder ville innebære.²⁴⁸ Hun var ikke enig i at skolens skulle administreres på grunnlag av håndsopprekning og direkte demokrati: "Alle kan ikke være med å avgjøre alt - men alle bør være med på å bestemme noe", mente hun. Grunnen til at hun ville ha representativt demokrati, var blant annet at hun mente det var "umulig å spørre 100 elever om hva de mener om en hver ting hver gang."²⁴⁹ Forgjeves forsøkte skolelederen å appellere til at skolemedlemmene skulle ha tillit til rådsrepresentantene de selv hadde valgt, og påpekte at de tidligere gruppene i liten grad hadde henvendt seg til Rådet selv om de hadde hatt muligheten til det. Hun mente skolen burde konsentrere seg om pedagogikk og skolepolitikk framfor å ha stadig nye administrasjonsordninger. I tillegg til disse forholdene ved den nye strukturen mente skolelederen at den stred mot vedtektene. Rådet hadde vært ansvarlig for innstillingene til fylkesskolestyret når det gjaldt ansettelse og økonomi, og hadde sammen med skolelederen hatt ansvar for skolens administrasjon. Skolen hadde kommet i gang fordi Det konsultative organ, som hadde en representant i Rådet, hadde påtatt seg det pedagogiske ansvaret for skolen. Skolelederen undret seg over hvordan representanten fra Det konsultative organ og skolelederen skulle fungere i den nye strukturen, fordi de ikke kunne ha kontinuerlig møtevirksomhet med alle gruppene, og hun fryktet at resultatet ville bli en gammeldags rektor. Uten grundige vedtektsforandringer som klarla gruppens og skolelederens ansvarsforhold, var skolelederen redd for at myndighetene ikke ville ta skolen høytidelig.²⁵⁰

Tilhengerne av den nye strukturen mente at det ikke var noe problem at gruppene kunne møtes med skolelederen, og at skolelederen sammen med A-møtet var ansvarlige for skolens administrasjon.²⁵¹ Når det gjaldt kontakten med myndighetene ble det diskutert hvorvidt gruppene kunne kontakte myndighetene direkte, eller om de måtte gå gjennom skolelederen. Man kom fram til at gruppene kunne kontakte myndighetene direkte, fordi det

---

²⁴⁷"Den lille revolusjonen våren 1971", SAO D-0002, 14; "Morsom, vennlig & tankefull struktur til høsten?", *Synopsis* 30/70-71, SAO D-0022, 218; "Strukturgruppa" i *Synopsis* 2/71-72, SAO D-0023, 219.

²⁴⁸"Evas minutter (timer) første del av første dag i innføringsuka 30. aug. - 7. sept. 1971", *Synopsis* 1/71-72, SAO D-0023, 219.

²⁴⁹Ibid.

²⁵⁰"Evas minutter: Kommentarer til rådsvedtaket 1.10.71", *Synopsis* 5/71-72, SAO D-0023, 219.

²⁵¹"Kort svar til "Evas kommentar til Rådets vedtak"." Fra "Strukturgruppa", *Synopsis* 5/71-72, SAO D-0023, 219.

innebar en avlastning for skolelederen og ”en åpenbaring utad av vårt demokrati”.²⁵² Gruppene skulle utnevne en fast kontaktperson for hver sak, og gruppenes arbeid skulle dessuten koordineres gjennom Gremiet, og utkast til brev skulle renskrives av kontorassistenten.

Grunnen til at A-møtet kunne vedta ”den lille revolusjonen”, var at skolen i 1970 hadde lagt til en paragraf i vedtektene om ”forandring av vedtektene”.²⁵³ Her ble det slått fast at vedtektene kunne tas opp til vurdering ved hvert årsskifte, og at vedtektsendringer skulle være behandlet på to påfølgende A-møter, hvor minst halvparten av skolens medlemmer skulle være til stede. Denne paragrafen i vedtektene fungerte til ”opprørernes” fordel. Strukturgruppa, som hadde arbeidet for å få igjennom ”den lille revolusjonen”, visste å benytte seg av elevenes misnøye og iver etter å bestemme, og valgte et heldig tidspunkt: siste A-møte før sommerferien og første A-møte etter ferien. Strukturgruppa besto hovedsakelig av elever, mens Rådet var ”voksendominert”, selv om det var like mange elever som voksne der. Elevrepresentantene i Rådet manglet trolig forutsetninger til å hevde seg blant de taleføre voksne når en skulle ta opp vanskelige spørsmål om ansettelser, utvidelse av skolen, o. l., og flere av elevene valgte å ikke møte på Rådsmøtene. Det var trolig lettere å hevde sine meninger blant jevnaldrende på A-møtet, der elevene var i stort flertall, og som etter 1970-vedtektene i tillegg var blitt ”skolens høyeste organ”. Slik er ”den lille revolusjonen” faktisk å betrakte som et internt ”ungdomsopprør” på skolen, men som avstemningsresultatet viste, var det bred enighet om forslaget, også blant lærerne.

Oppløsningen av Rådet førte til at skolen fikk en svakere ledelse. Selv om arbeidet i administrasjonsgruppene gjorde at elevene fikk større ansvar og medbestemmelse, ble skolen samtidig mer sårbar, fordi den ble mer avhengig av skolemedlemmenes vekslende engasjement, og gruppeaktiviteten varierte sterkt fra år til år. Skolelederen mente at den nye strukturen førte til at skolen ble handlingslammet og at A-møtet ble utmanøvrert pga. manglende informasjon.²⁵⁴ Hun påpekte at gruppene hadde sviktende oppmøte og møtefrekvens, at de var dårlig koordinert, og dessuten informerte lite om hva de drev med. Hun mente at når alle skulle ha like mye ansvar, betydde det også at alle hadde like lite ansvar. På tross av skolelederens pessimistiske syn viste den nye strukturen seg likevel levedyktig, og de fleste av gruppene besto helt til skolen ble nedlagt.

---

²⁵² Referat fra myndighetsgruppa 15.11.71, *Synopsis* 11/71-72, SAO D-0023, 220.

²⁵³ Vedtekter 1970, SAO D-0001, 1.

²⁵⁴ ”Vår struktur – informasjonssituasjonen på skolen”, innlegg av Eva, *Synopsis* 14/71-72, SAO D-0023, 221; ”Evas rapport for 1971/72”, *Synopsis* 23/72-73, SAO D-0023, 226.

5.5. Administrasjonsgruppene

FGB hadde som nevnt allerede grupper før ”den lille revolusjonen”, forskjellen var at de fikk større innflytelse. Fra å være ”arbeidsgrupper” ble de nå ”administrasjonsgrupper”, også kalt ”admingrupper”. Hver av gruppene besto av tre til fem elever, og gjerne en lærer. I 1975, under den såkalte ”April-revolusjonen”, da man forsøkte å stramme inn forholdene på skolen, ble det vedtatt at alle skolemedlemmer skulle være med i en admingruppe, men det er lite som tyder på at dette vedtaket ble fulgt opp.²⁵⁵ Som nevnt ble det opprettet en koordinerende gruppe, Gremiet, og selv om denne etter få møter falt bort, opprettet man med jevne mellomrom liknende grupper, som f. eks. gruppe-gruppa, som aldri fungerte i særlig grad. Av og til ble det dannet ulike ad-hocgrupper som bare eksisterte en viss tid. I det følgende tar jeg kort for meg arbeidsområdene til de ulike gruppene.²⁵⁶

Økonomigruppa overtok mange av Rådets oppgaver. Sammen med skolelederen og kontorassistenten satte økonomigruppa opp skolens forslag til budsjett, og sørget for at skolens regnskap var i orden. Alle søknader om penger ble behandlet av økonomigruppa, som sendte sine innstillinger til godkjenning av A-møtet, for i siste instans å få dem godkjent av myndighetene. Som nevnt i kapittel 3 måtte skolen forholde seg til et budsjett basert på faste poster, og fikk aldri noen ”sekkebevilgning” som den hadde ønsket.

Også ansettelsesgruppa overtok noen av Rådets oppgaver. Ansettelsesgruppa hadde ansvaret for å definere skolens lærerbehov og finne egnede lærere. Det første året hadde skolen kunnet ansette de lærerne den ville, men etter at skolen ble fylkeskommunal var det departementet som hadde den formelle ansettelsesretten. Ansettelsesgruppa kunne derfor bare innstille søkere, og lærere som søkte seg til skolen ble intervjuet av denne gruppa. En av elevene som satt i ansettelsesgruppa, har fortalt at intervjuene foregikk som et kollektivt intervju, der elevene satt i en stor ring rundt de 5-6 søkerne og bombarderte dem med spørsmål. Det viktigste var om søkeren virket ”kul”, og elevene hadde det avgjørende ordet.²⁵⁷

Rett etter ”den lille revolusjonen” hadde skolen en ”myndighetsgruppe”, som var en slags overgangsgruppe etter Rådets fall. Denne gruppa besto av en representant fra hver av de andre gruppene, og meningen var at den skulle hjelpe skolelederen i forhold til myndighetene.

---

²⁵⁵ A-møtevedtak 2.5.75, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002.

²⁵⁶ Min konklusjon om at gruppe-gruppa o. l. koordinerende grupper ikke fungerte baserer seg på referatbøker fra disse gruppene. I den grad referater overhode ble skrevet, var de svært sporadiske. I tillegg nevner *Forsøks gymnaset i Bærum - De første 5 årene* at det etter kort tid ikke var behov for Gremiet, fordi gruppene utvekslet erfaringer på A-møtet, s. 14.

²⁵⁷ Telefonintervju med Guro Berge. Første gang myndighetene ansatte en annen lærer enn skolen ville ha var i 1977, *Synopsis 1/77-78*, SAO D-0025, 244.

Denne gruppa falt bort etter få møter, fordi det etter sigende ikke lenger var så mange problemer i forhold til myndighetene.²⁵⁸

Opptaksgruppa hadde som nevnt eksistert før Rådet delegerte sine arbeidsoppgaver til admingruppene. Gruppa behandlet søknader om elevopptak til skolen. Som de to foregående gruppene måtte også opptaksgruppa forholde seg til myndighetene og deres krav om at søkerne måtte ha en viss poengsum fra ungdomsskolen for å komme inn på gymnas. Som nevnt fikk FGB utover 1970-tallet stadig færre søkere, slik at det begynte en del elever der som ikke hadde kommet inn andre steder.

Pedagogikkgruppa oppsto under ”den lille revolusjonen” og hadde som oppgave å ta initiativet til og samle erfaringer fra pedagogiske forsøk, samt å informere om disse internt og eksternt.²⁵⁹ Pedagogikkgruppa fremmet forslag om læremidler og bøker til undervisningen, men slik jeg oppfatter det, fungerte den mest som et diskusjonsforum for pedagogiske spørsmål. Fra ca. 1973 ble det opprettet en slags undergruppe til denne som ble kalt *Alt.ex-gruppa* (forkortelse for alternativ til examen artium), som satte mål av seg å komme Lov om videregående opplæring i forkjøpet. I denne gruppa arbeidet man med å få gjort FGB til en temaskole, med andre kriterier for vurdering enn karakterer. Hva de pedagogiske diskusjonene gikk ut på, blir behandlet nærmere i neste kapittel.

Timeplangruppa hadde ett medlem fra hver klasse, og laget forslag til timeplan for hele skolen. Hvordan timeplanen ble organisert, blir også gjennomgått i neste kapittel. I tillegg samarbeidet timeplangruppa med ansettelsesgruppa og pedagogikkgruppa om forventet bruk av lærertimer og hvilke frivillige fag skolen skulle tilby.²⁶⁰

Seminargruppa, den tidligere fag- og foredragsgruppa, arrangerte hver uke foredrag om aktuelle temaer, oftest med foredragsholdere utenfra. I den grad det har vært mulig å finne ut hvem som holdt foredrag, og hva det ble holdt foredrag om, er det å finne i tillegget bakerst i oppgaven.

Informasjonsgruppa, den tidligere PR- og arrangementskomiteen, hadde til oppgave å spre informasjon om skolen til de omkringliggende ungdomsskoler og gymnas. Informasjonsgruppa laget brosjyrer om skolen, og holdt kontakt med andre ”frie gymnas” i Skandinavia.²⁶¹

Da skolen de første tre årene utvidet med en klasse i året, var hus- og hagegruppa viktig. Som beskrevet i kapittel 3 manglet FGB lokaler, og hadde det ikke vært for

---

²⁵⁸ *Forsøksgymnasene i Bærum – de første 5 årene*, s. 14.

²⁵⁹ *Alternativet - Informasjon fra FGB*, s. 4.

²⁶⁰ *Forsøksgymnasene i Bærum - De første 5 årene*, s. 21.

²⁶¹ *Alternativet - Informasjon fra FGB*, s. 5. Denne brosjyren var for øvrig produsert av informasjonsgruppa.

bygningsskyndige foreldre, ville ikke skolen ha kunnet utvide driften. I begynnelsen hadde hus- og hagegruppa en foreldrerepresentant, men etter at skolen hadde fått de lokalene den trengte, var det ikke lenger behov for det. Hus- og hagegruppa utførte reparasjoner, foreslo nyanskaffelser, organiserte dugnad i hagen, o. l.²⁶²

Som beskrevet i kapittel 1, var tanken bak *Synopsis* at en demokratisk skole måtte ha et informasjonsorgan der alle skolemedlemmer kunne få sine meninger på trykk. Møtereferater og viktige brev ble offentliggjort i *Synopsis*, i tillegg til skolemedlemmenes egne bidrag. Sammensetningen av *Synopsis*redaksjonen varierte noe fra år til år, man forsøkte blant annet å la det redaksjonelle ansvaret gå på omgang blant klassene, men det vanligste var at den hadde en fast redaksjon på 3-5 elever.

For å holde orden på alle gruppene ble det som nevnt opprettet ulike koordinerende grupper som besto av en representant fra hver av de andre gruppene. Gremiet, koordgruppa, propaktasjonsgruppa, og gruppe-gruppa var slike grupper.²⁶³ Felles for disse gruppene var at de aldri varte særlig lenge, bl. a. fordi man kunne utveksle informasjon på A-møtet eller i *Synopsis*. Samtidig er det mye som tyder på at det var usikkerhet om hva de koordinerende gruppene egentlig skulle gjøre. 1980 ble gruppe-gruppa vedtatt nedlagt, men samtidig vedtok skolen igjen å opprette en *ny* koordinerende gruppe, den såkalte koordgruppa.²⁶⁴

I tillegg til de mer eller mindre faste gruppene som er nevnt ovenfor, opprettet man innimellom ulike ad-hocgrupper. I forbindelse med Lov om videregående opplæring, opprettet man f. eks. en gruppe som skulle studere den, og da man arbeidet med å lage *Forsøksgymnaset i Bærum - de første 5 årene*, var det 5-årsrapportgruppa som sto bak. Det er vanskelig å få oversikt over det mangfoldet av grupper som fantes på FGB, men noen kan jeg nevne. Basisgruppa besto av FGBs representanter i Norges gymnasiastsamband (NGS). Skolen hadde som oftest en egen jentegruppe, og på slutten av 1970-tallet fantes også en Chile-adopsjonsgruppe. Av andre politiske grupper ble det i denne perioden dannet Nordhaug Unge Høyre med tre medlemmer, for øvrig de samme tre som var russ for første og eneste

---

²⁶² *Synopsis* 3/71-72, SAO D-0023, 219.

²⁶³ Propaktasjonsgruppa: PROPaganda - AKTivisering - kommunikasjons-gruppa, *Alternativet - Informasjon fra FGB*, s. 5. Gruppe-gruppa ble opprettet første gang høsten 1975, *Synopsis* 1/75-76, SAO D-0025, 237. Gruppe-gruppas instruks var å holde oversikt over hvem som var med i admingruppene og føre dette inn i kartotek kortene, sørge for at gruppene visste hva de skulle gjøre ved å gjøre dem oppmerksomme på at de hadde en "kokebok", og dessuten holde orden på oppslagstavlene, *Kjempesynopsis* 1976, SAO D-0025, 238; I 1979 ble det vedtatt å lage nye retningslinjer for gruppe-gruppa. Gruppe-gruppa skulle ha ansvar for gruppeskifte, den kunne nekte folk å gå ut av en gruppe hvis de ikke klarte å få et nytt medlem, den kunne nekte folk å gå inn i overfylte grupper, og den hadde ansvar for *Kjempesynopsis*, A-møtereferat i *Synopsis* uke 13 1979, SAO D-0026, 245.

²⁶⁴ A-møtevedtak 1.2.80, Allmøteprotokoll, SAO D-0002.

gang i skolens historie.²⁶⁵ I perioder hadde også skolen dramagruppe, eventyrgruppe, Kvinnefrontgruppe, mek-tek-gruppe, rockegruppe og en gruppe kalt Klatremusklubben, der medlemmene klatret på låven. Mindre underholdende grupper var f. eks alt.vid-gruppa, som laget et alternativt vitnesbyrd til elevene, og ”kan vi gjøre FGB til en skole”-gruppa våren 1974. Et påfallende innslag i floraen av grupper var den såkalte ”X-gjengen” som skulle se etter at A-møtevedtak ble fulgt opp. Den fungerte aldri i særlig grad, og ble vedtatt nedlagt uten å ha utrettet noe. En annen gruppe som heller ikke varte særlig lenge, og som hadde en liknende oppgave, var den i forrige kapittel nevnte hasjgruppa i 1975, også kalt kontrollkommisjonen eller granskingskommisjonen, som skulle påse at hasjvedtaket ble fulgt opp, dvs. at den skulle passe på at ingen røykte hasj på skolen.²⁶⁶

5.6. Muligheter og begrensninger

Ifølge tidligere skoleleder Ketil Lehland fungerte skoledemokratiet ”litt dårligere” enn skolemedlemmene ønsket seg, og særlig var det problematisk at vedtakene ikke ble fulgt.²⁶⁷ Han mener at demokratiet fungerte mer for den enkelte elev enn for skolen, ved at de som orket å engasjere seg, følte at de var med på å bestemme. Dette hang sammen med at det ekspressive elementet i skoledemokratiet var framtrødende. I tillegg til de indre problemene som virkeliggjøringen av den skoledemokratiske idéen innebar, fantes det også ytre, juridiske krav som medførte en begrensning av det direkte demokratiet. I det følgende vil jeg ta for meg noen juridiske hindringer som hadde sammenheng med at Akershus fylkesskolestyre krevde at alle skoler skulle ha et skoleutvalg som øverste myndighet.

5.6.1 Fra det konsultative organ til skoleutvalg: en undergraving av demokratiet?

Som beskrevet i kapittel 3 om igangsettingen av FGB var en av forutsetningene for at myndighetene ga skolen tillatelse til å starte, at den måtte knytte til seg et konsultativt organ bestående av erfarne skolefolk. Det første året spilte enkelte av representantene for Det konsultative organ en aktiv rolle i utformingen av skolen, særlig den av representantene som satt i Rådet. Det konsultative organ var ikke økonomisk ansvarlig for skolen og hadde ingen

---

²⁶⁵ Intervju med Kjeld Drevvatne.

²⁶⁶ A-møtevedtak 2.5.75, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002.

²⁶⁷ Telefonintervju med Ketil Lehland.

beslutningsmyndighet, men fungerte kun som et rådgivende organ. De møttes ”en gang i mellom” med Rådet.²⁶⁸

Fra 1972 krevde Akershus fylkesskolestyre at alle gymnas skulle ha et skoleutvalg.²⁶⁹ Skoleutvalget skulle være skolens lokale styre, og var ”sammensatt etter Lovens krav”.²⁷⁰ Det ville si to representanter valgt av fylkesskolestyret, to lærere, to elever og en fra det øvrige personalet ved skolen. Skolens representanter i utvalget, som ikke hadde stemmerett, ble valgt for ett år om gangen av A-møtet og var ansvarlig overfor dette. Skolelederen var utvalgets sekretær. Skoleutvalget møttes 2-3 ganger i semesteret. Etter forslag fra A-møtet skulle skoleutvalget vedta skolens reglement, skolens tilbud av valgfrie fag, ordningen av undervisningen, samt skolens forslag til budsjett. Skoleutvalget skulle også innstille til ledige stillinger og uttale seg om skolens tilbud av studieretninger og linjer, og ellers behandle saker som ble lagt fram for det av A-møtet. Skoleutvalget overtok altså mange av Rådets oppgaver.

Selv om skoleutvalget hadde vide fullmakter og skolens representanter ikke hadde stemmerett, fant FGB det tilrådelig med et utvalg for skolen. Grunnen til dette var at skolen håpet at skoleutvalget ville besøke skolen og dermed få større innsikt i skolens behov, deriblant økonomi.²⁷¹ Det var det ingen konflikter mellom FGB og skoleutvalget fram til 1975. Utvalget fulgte skolens innstillinger, og fungerte mest som et formelt organ. På et A-møte våren 1972 kom det fram at skoleutvalget var ”lett å manipulere”.²⁷²

I 1975 oppsto det en kompetansestrid mellom utvalget og skolen, eller for å være mer korrekt, mellom flertallet på A-møtet og skolelederen/utvalget. Det startet med at A-møtet hadde vedtatt at det skulle være lov til å bo på skolen.²⁷³ Folk hadde tidligere bodd på skolen uten at det ifølge bo-tilhengerne hadde vært noe problem. Det ble argumentert for at FGB var et sosialt eksperiment og at elever i familiekonflikt skulle ha anledning til å bo der. Skolelederen hevdet at det var ulovlig å bo på skolen, og at det skadet skolens rykte at folk

---

²⁶⁸ Referat fra rådsmøte med Det konsultative organ 6.10.69, SAO D-0003, 16.

²⁶⁹ Bestemmelsen om at fylkesskolestyret skulle oppnevne egne utvalg for hvert av gymnasene fylket drev, var en del av lovendringene i loven om realskoler og gymnas som ble iverksatt ved kongelig resolusjon av 11.12.1970. Opprettelsen av skoleutvalgene var en del av desentraliseringen av skoleverket. De overtok mange av fylkesskolestyrets oppgaver. 4.1.72 fikk FGB brev fra departementet om at skolen ikke hadde anledning til å fravike bestemmelsen om utvalg, ”En kort orientering for byråkratisk interesserte og selvplagere om utvalget”, innlegg av Kjetil, *Synopsis* 1/72-73, SAO D-0023, 224.

²⁷⁰ Vedtekter for Nordhaug videregående skole, 26.5.76, SAO D-0001, 1.

²⁷¹ Referat fra myndighetsgruppemøte og konsultativt organmøte 14.12.71, *Synopsis* 16/71-72; SAO D-0023, 221; *Synopsis* 20/70-71, SAO D-0022, 217; brev fra Eva Mannseth til medlemmer av myndighetsgruppa og Det konsultative organ samt til fylkesskolestyret 21.12.71, SAO D-0003, 17.

²⁷² A-møtereferat 21.4.72, *Synopsis* 27/71-72, SAO D-0023, 223. Når det gjelder de muntlige kildene er det påfallende hvor få av disse som husker noe som helst fra skoleutvalget. Tidligere skoleleder Kjetil Lehland husker at ingen på skolen likte utvalget, de ”sukket over det” og drev med ”systematisk forskjøning” av skolen, uten å hykle eller lyve, telefonintervju med Kjetil Lehland. Tidligere skoleleder Kåre Grøtting husker at utvalget ble opplevd som et ”fremmedelement”, telefonintervju med Kåre Grøtting.

²⁷³ A-møtevedtak 7.5.75. 20 stemte for, 6 imot, 12 avholdende, *Synopsis* 32/74-75, SAO D-0024, 235.

bodde der. Mot dette ble det hevdet at skolen også ble skadet av at folk *ikke* bodde der, pga. innbrudd, brann, o. l. Dessuten trengte ikke skolelederen stå ansvarlig når A-møtet var skolens høyeste organ. Skolelederen hevdet at A-møtet ikke kunne avgjøre spørsmålet, og ba folk trekke sine argumenter for boing tilbake. Han ville ta saken opp med skoleutvalget uansett hva A-møtet mente. Bosaken ble avgjort i skoleutvalget, og ingen andre enn skolens vaktmester fikk lov til å bo på skolen.²⁷⁴

En konsekvens av Lov om videregående opplæring som trådte i kraft i 1976, var at skoleutvalget ble alle videregående skolers høyeste organ, bundet av retningslinjer som ble fastlagt av departementet.²⁷⁵ Skoleutvalgene hadde det samme mandat som nevnt ovenfor, men hadde åpenbart fått større makt enn før, fordi det førte til omfattende protester fra to hold. På den ene siden gikk Lektorlaget inn for boikott av skoleutvalgene fordi de var uenige i at umyndige elever skulle ha innflytelse i ansettelsessaker. På den andre siden ble bestemmelsen kritisert av Landsmøtet i Norges Gymnasiastsamband (NGS), fordi de mente at skoleverket ville bli mer kontrollert av staten, og at ordningen med skoleutvalg som høyeste organ innebar en innstramming av organisasjonsfriheten som særlig rammet skoler som hadde A-møte som høyeste organ. NGS mente man skulle avsløre ordningen innenfra, men en del skoler, deriblant FGB, ville ha ”skikkelige aksjoner”, bl. a. boikott.²⁷⁶ Særlig var kravet om tilbakekallingsrett av skolens representanter i skoleutvalget et viktig argumentet mot den nye ordningen. At de tillitsvalgte hadde bundet mandat og at tillitsvervene gikk på omgang, mente man var prinsipielt viktig for å unngå maktkonsentrasjon.

I 1976 vedtok A-møtet nye vedtekter der tilbakekallingsretten av representantene i skoleutvalget ble stadfestet, og søkte fylket om dispensasjon fra Lov om videregående opplæring for dette prinsippet. Fordi fylket ikke ville gi skolen dispensasjon fra tilbakekallingsretten, vedtok A-møtet å boikotte skoleutvalget.²⁷⁷ Fylkesskolestyresjefen truet imidlertid med å nedlegge skolen hvis ikke boikotten opphørte, og A-møtet vedtok derfor å oppheve boikotten.²⁷⁸

---

²⁷⁴Referat fra A-møtet 9.6.75, *Synopsis* 35/74-75, SAO D-0024, 235. Folk fortsatte likevel å bo på skolen i perioder. Intervju med ”Leif” og Kai Ekstrøm. Samme høst ytret skoleutvalget ønske om at skolen skulle stenges etter klokka 19, og at tilstelninger utenom måtte overværes av vaktmesteren eller en lærer. Det er lite trolig at dette ønsket ble fulgt heller. *Synopsis* 8/75-76, SAO D-0025, 236.

²⁷⁵ *Synopsis* 26/75-76, SAO D-0025, 238.

²⁷⁶ *Synopsis* 27/75-76, SAO D-0025, 238; ”Opprop. Det nye regelverket og skoleutvalget”, undertegnet FGB, Berg gymnas, Frogner gymnas for voksne, Oslo og Bergen Katedralskole, gjengitt i *Synopsis* 29/75-76, SAO D-0025, 238.

²⁷⁷ Referat fra A-møtet, 20.2.76, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002.

²⁷⁸ Referat fra A-møtet, 21.5.76, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002; *Synopsis* 36/75-76, SAO D-0025, 237.

5.7. Oppsummering

I startfasen praktiserte FGB en moderat form for skoledemokrati som var hentet direkte fra FGO, med Rådet som utøvende myndighet. På slutten av det andre skoleåret gikk imidlertid FGB sine egne veier, ved at Rådets myndighet og arbeidsområder ble delegert til en mangfoldig flora av ulike grupper. Skolen var mindre enn FGO, og dette, kombinert med en del personlige uoverensstemmelser, gjorde at det trolig ble opplevd som overflødig å ha et Råd som mellomledd. At skolen gikk over til en anarkistisk inspirert flat struktur førte på den ene siden til at flere fikk være med på å bestemme, på den andre siden at ansvarsområdene ble mer fragmentert. Opprettelsen av ulike koordinerende grupper som Gremiet og gruppe-gruppa illustrerer at flere ved skolen mente det var et behov for på en eller annen måte å samle ansvaret. At slike grupper aldri fikk lang levetid kan sees på som et uttrykk for at iveren til å bestemme var større enn viljen til å ta ansvar.

FGB praktiserte en form for skoledemokrati som var påvirket av læringsperspektivet med både instrumentelle og ekspressive elementer. Det er blitt hevdet at utilsiktede konsekvenser av deltakerdemokratisk organisering kan bli handlingslammelse og liberalistiske holdninger, i tillegg til interne konflikter. I FGBs tilfelle tillot organisasjonsmodellen at konfliktene fikk komme til overflaten, og ikke ble bilagt av en autoritær ledelsesstruktur. Etter min oppfatning var ikke de utilsiktede konsekvensene nødvendigvis bare negative. Selv om det trolig var ubehagelig for de som var i konfliktens midte, førte samtidig konfliktene til at skolemedlemmene ble bevisst sosiale mekanismer som de ellers ikke ville fått anledning til i en tradisjonell skole. Erfaringene skolemedlemmene på FGB fikk, ble på den måten enestående i forhold til andre elevers erfaringer. Bl. a. viste dette seg i det bevisste forholdet mange av skolemedlemmene på FGB hadde i forhold til dominansspørsmålet. Elever som gikk på hierarkisk oppbygde skoler, fikk mindre mulighet til å reflektere over hvordan dominans og passivitet likevel kan framtre selv om aktørene har full anledning til deltakelse. Organisasjonsstrukturen førte til at de av skolemedlemmene som visste å nyttiggjøre seg av skoledemokratiets muligheter, fikk anledning til selvrealisering.

Når det gjelder den instrumentelle siden av skoledemokratiet, har jeg vært inne på problematiske forhold ved at A-møtet hadde blitt utnevnt til skolens øverste organ, når det i virkeligheten var skoleutvalget som var det. Dette kunne komme i konflikt med myndighetenes krav til hvordan en skole skulle styres, og fikk etter hvert konsekvenser for hvordan myndighetene oppfattet skolen. Dette blir for øvrig nærmere behandlet i kapittel 7 om nedleggingen av FGB.

Kapittel 6. Frivillighetsprinsippet i teori og praksis

Pedagogisk forskning opererer gjerne på tre plan, som danner utgangspunkt for strukturen i dette kapitlet. For det første stiller pedagoger opp *intensjoner* for hvilket mål opplæringen skal ha, dvs. hvilket pedagogisk ideal man søker å virkeliggjøre og hvilken ideologi man bygger den på. Det andre planet dreier seg om *forutsetningene* for virkeliggjøringen av de pedagogiske idealene, selve strukturen for hvordan opplæringen skal organiseres. Dette innebærer blant annet pedagogiske metoder og administrering av skolehverdagen. Det tredje planet er den *virkelige praksis*. Spørsmålet pedagoger er opptatt av, er hvordan disse tre planene virker i forhold til hverandre. Samsvarer idealet og forutsetningene med de faktiske forhold? Eller sagt på en annen måte: Er det motsetninger mellom teori og praksis, mellom ideal og virkelighet? Svaret på dette vil i de fleste tilfeller være bekreftende, og spørsmålet blir da å få en oversikt over hva som hindrer idealene i å bli virkeliggjort, for så å forsøke å lage strategier for å løse problemene.

I FGBs tilfelle har vi sett at de organisatoriske forsøkene med skoledemokrati var det mest framtrædende ved skolen. Utover dette sto ikke FGB for noen enhetlig ideologi, og jeg oppfatter det slik at synet på hvilke intensjoner skolen skulle ha var fragmentert. Likevel vil jeg forsøke å klargjøre hva skolens fragmenterte ideologi(er) gikk ut på. Deretter drøfter jeg skolens forutsetninger for å virkeliggjøre idealene, og hvordan disse utviklet seg i den tida skolen eksisterte. Til sist tar jeg for meg den pedagogiske virkeligheten på skolen ved å drøfte ulike problematiske sider ved gjennomføringen av de pedagogiske idealene, mulige årsaker til problemene, samt ulike strategier som ble foreslått av skolemedlemmene for å løse dem.

6.1. FGBs fragmenterte ideologi

I utgangspunktet bygde skolens "ideologi" på tanken om at "gymnasiaster er mennesker som kan og må ta ansvaret for sine egne handlinger og konsekvensene av dem".²⁷⁹ Framfor å skulle skape "artianere av første rang", var målet med opplæringen å lære seg å leve sammen i et fellesskap.²⁸⁰ Som jeg beskrev i innledningen var skolens målsetning å utvikle selvstendighet, ansvar og samarbeid, utvikle og oppmuntre elevenes egne interesser og særlige evner i teoretisk og praktisk arbeid, samt vurdere elevenes arbeid etter graden av selvstendighet og evne til å arbeide i grupper, framfor dyktighet i reproduksjon av lærestoff.

---

²⁷⁹ Brev fra skoleleder Eva Mannseth til fylkesskolestyrerepresentant Tor Dagle, 12.6.70, SAO D-0001, 3.

²⁸⁰ "Ingen eliteskole men sunne forsøk", intervju med Eva Mannseth i *Aftenposten*, 16.8.69.

Disse generelle målsetningene danner utgangspunktet for dette kapitlet, fordi det var ulike måter å virkeliggjøre disse idealene på. Jeg vil derfor undersøke ulike syn på dette, noe jeg har valgt å definere som ulike pedagogiske ideologier. De ulike ”ideologiene” hang for en stor del sammen med forskjellige syn på forholdet mellom individ og kollektiv, mellom bevisstgjøring og regler, samt med eventuell overføringsverdi til andre skoler.

FGB var preget av de samme idealene som mange andre alternative bevegelser på 1960- og 70-tallet. Kollektivism, solidaritet og fellesskap var tidsmessige honnørord. Mange hadde idealer om at man gjennom samarbeid og fellesskap kunne forandre både seg selv og samfunnet for øvrig. Samtidig sto også frihetsidealet og ønsket om selvrealisering sterkt. Noen hevdet at frihet og ansvar var to sider av samme sak, samtidig ble spørsmålet reist om hvor fritt et enkeltindivid kunne være innenfor et forpliktende kollektiv. I praksis kunne dette by på problemer, fordi frihet for den ene kan gå på bekostning av andre. Løsningen på dette dilemmaet var på den ene siden å innføre regler for atferd, på den andre siden øke ”bevissthetsnivået” til deltakerne, noe jeg kommer nærmere inn på om litt.

Et viktig skille i synet på hva skolen skulle være, gikk mellom de som mente at FGB skulle være et sted for individuell utfoldelse, og de som oppfattet skolen som et ”forpliktende fellesskap”.²⁸¹ De som sto for det første synet, ofte kalt liberalister, ble stadig angrepet av de som mente at skolen skulle basere sin virksomhet på en kollektivistisk ideologi. Konflikten mellom individualistene og kollektivistene dannet motsetninger på skolen, og førte til frustrasjoner både for de som ikke likte begrensninger i sin individuelle utfoldelse, og for de som mente at individualistene ikke tok nok hensyn til fellesskapet. Samtidig som det nok ble opplevd som frustrerende, utgjorde denne konflikten en egen dynamikk som jeg oppfatter som karakteristisk for skolens fragmenterte ideologi. Det er imidlertid nødvendig å understreke at de fleste av skolemedlemmene trolig ikke sto for en klar pedagogisk ideologi, men hadde begynt på skolen fordi de syntes at det virket som en hyggelig måte å få artium på. De som hadde en pedagogisk visjon, var gjerne skoleidealistene som hadde meninger om det meste. Jeg har valgt å omtale de ulike oppfatningene som anarkistiske, sosialistiske og tradisjonalistiske, selv om denne kategoriseringen kan være problematisk, fordi de forskjellige synene ikke nødvendigvis gjenspeilte bevisste politiske ideologier.

Som nevnt gikk det et skille mellom de som mente at skolen trengte regler for å fungere som et forpliktende fellesskap, og de som mente regler var unødvendig. Anarkistene på FGB, som var en ressurssterk og dominerende gruppe i hvert fall fram til 1975, sto for et

---

²⁸¹ Referat fra Ekstraordinært A-møte 30.4.75, *Synopsis* 30/74-75, SAO D-0024, 235.

kollektivistisk syn, samtidig som de var imot regler. Ifølge anarkismen kan man ikke nå anti-autoritære mål med autoritære midler, som f. eks. regler, og motviljen mot regler henger sammen med synet om ingen har rett til å undertrykke og bestemme over andre. FGBs anarkister mente at regler passiviserer deltakerne fordi de blir avhengige av at andre passer på dem, og at man på denne måten ikke kunne skape selvstendige og kritisk tenkende mennesker.²⁸² Dessuten mente anarkistene at innsatsviljen ble knust dersom en hadde regler som bygde på mistillit, og at hvis en fjernet reglene ville man skape grunnlag for gjensidig tillit og en fri, demokratisk skole.²⁸³ I likhet med den nye feministiske retningen som vokste fram fra slutten av 1960-tallet, mener anarkister at det framfor regler er nødvendig med ”bevisstgjøring” av massene.²⁸⁴ Når det gjelder begrepet ”bevisstgjøring”, oppfatter ikke anarkister og nyfeminister dette som det samme som skolering i et gitt lærestoff, men som en læringsprosess der målet er politisk handling og ”frigjøring”. På samme måte som det hevdes innenfor den frigjørende pedagogikken, som jeg var inne på i kapittel 2, er det de daglige erfaringene som skal danne grunnlaget for bevisstgjøringsprosessen. Ved å allmenngjøre erfaringene og sette dem inn i en samfunnsmessig sammenheng, skal en ifølge dette synet oppnå en forståelse som gir grunnlag for endring, både av en selv og av samfunnet. Desentralisering av makt og deltaking er to sentrale begreper i bevisstgjøringsprosessen, og måten å oppnå dette på er blant annet ved å ha en flat organisasjonsstruktur, med rotasjon av verv, som jeg var inne på i forrige kapittel. Konsekvensen av dette synet ble for FGBs vedkommende at en så skolen som et middel for å medvirke til skolemedlemmenes bevisstgjøring. Strukturendringene som ble gjennomført i 1971, var klart inspirert av anarkistisk og feministisk organisering.

Synet på at demokrati ikke var det samme som et samfunn uten regler, var på den ene siden påvirket av sosialisme, på den andre siden av en tradisjonell oppfatning av pedagogikk. Da FGB eksisterte, sto ml-bevegelsen sterkt i de radikale miljøene i Norge, og flere av FGB’erne var selv ml-ere.²⁸⁵ ML-bevegelsen hadde klare autoritære trekk med detaljerte regler og instruksjoner for kadrenes oppførsel. Det er ikke usannsynlig at ml-ernes ”strenge livsførsel” kan ha påvirket enkelte av skolemedlemmenes syn på hva FGB skulle være. Den samme mulige innvirkningen kan Tvind ha hatt. Tvind, den danske ”reisende folkehøyskolen”, hadde som mål å bidra til å frigjøre den tredje verden, og fordi Tvind ikke bare snakket, men handlet

---

²⁸² ”Om skolen”, innlegg av Olav, *Synopsis* 4 og 5/73-74, SAO D-0024, 228

²⁸³ ”Opprop til det frie FGB”, innlegg av Harald, *Synopsis* 8/75-76, SAO D-0025, 236.

²⁸⁴ Siri Nørve i *PaxLeksikon*, bind 1, 1978, s. 369; Svein Gommerud, Andreas Hompland, Mads Strand, Hans Petter Aastorp i *PaxLeksikon*, bind 1, 1978, s. 83.

²⁸⁵ Bl. a. intervju med Margarete Wulfsberg, Jon Eeg-Henriksen og Olav Eikeland; telefonintervju med Eva Mannseth.

i praksis, ble den sett opp til av mange idealistiske unge mennesker, også blant noen av forsøksgymerne. Tvind var preget av strenge atferdsregler, disiplin og underordning i forhold til skolens autoriteter, og ble derfor av mange kalt "Tving-skolen".²⁸⁶ Både MI-bevegelsen og Tvind begrunnet nødvendigheten av disiplin og lydighet innen organisasjonen med en sosialistisk ideologi, inspirert av Lenins teori om demokratisk sentralisme.

Lite tyder på at det var en utbredt oppfatning på FGB at skolen skulle organiseres etter en sentralistisk kommunistisk partimodell, snarere oppfatter jeg det slik at de fleste som mente at skolen ikke kunne fungere uten forpliktende regler, var de mer "tradisjonelle" kreftene ved skolen. Skolemedlemmer som sto for et slikt syn, mente at FGB skulle være en *skole* med fastere rammer, og ikke et ustrukturert "oppholdsrom for hasjrøyking og rot".²⁸⁷ Skolelederne sto ofte for et slikt syn, i tillegg til de "moralistiske" elevene og lærerne. Forslag om innføring av strengere regler ble bl. a. begrunnet med redsel for at skolen ville bli nedlagt dersom myndighetene ble klar over de anarkistiske tilstandene ved skolen, og at det faglige utbyttet ville bli større hvis folk i større grad møtte opp i timene, og at skoledemokratiet ville fungere bedre dersom flere engasjerte seg.

Skoleleder Kjetil Lehland oppfattet FGB som en kompromisskole. Han mente at det var helt nødvendig at FGB var et kompromiss, fordi det representerte det minst vanskelige alternativet for et antall mennesker: "Kompromisset FGB hjelper mange skolemedlemmer å holde flere baller i luften (også ballen examen artium) i en helt annen utstrekning enn et vanlig (kompromissløst) eksamensgymnas."²⁸⁸ I ettertid påpeker han at det var vanskelig å gjennomføre en enhetlig pedagogikk når hundre stykker skulle styre sammen.²⁸⁹

Hvis en skal analysere "ideologien" FGB representerte, er det trolig riktig å konkludere med at skolen sto for en "kompromissideologi", et minste felles multiplum som de fleste av skolemedlemmene kunne godta. Selv om flere av skolemedlemmene mente at skolen burde ha en kollektivistisk ideologi, gjorde det uforbeholdne frivillighetsprinsippet at ideologien var sterkt preget av individualisme.

Når det gjelder den eventuelle overføringsverdien av forsøkene sto det i FGBs vedtekter at skolen skulle samle erfaringer som kunne bidra til å forandre den daværende

---

²⁸⁶ Intervju med "Leif". Tvind, som fortsatt eksisterer, har siden 1980-tallet vært utsatt for sterk kritikk, bl.a. for sitt sektpreg og sin udemokratiske struktur. Avhoppere fra Tvind har dannet Foreningen mod Tvind, <http://home5.inet.tele.dk/bentj/foreningen.html>, ("Hva enhver guru må vide"; "Tvind – set indefra"); for øvrig har Mosse Jørgensen ved flere anledninger gitt uttrykk for forståelse og sympati for Tvinds organisasjonsstruktur, Mosse Jørgensen: *Skoler jeg møtte*. Namsos: Pedagogisk Psykologisk Forlag, 1997, s. 163-66.

²⁸⁷ Referat fra ekstraordinært A-møte, 30.4.75, *Synopsis* 30/74-75, SAO D-0024, 235.

²⁸⁸ "Sædewugens wandrepokal", *Synopsis* 27/71-72, SAO D-0023, 223.

²⁸⁹ Telefonintervju med Kjetil Lehland.

gymnasform. Imidlertid var det ulike oppfatninger om hvordan dette skulle gjøres. Skulle skolen drive systematiske forsøk som siden kunne overføres til andre skoler, eller skulle den vise at den var et demokratisk alternativ som gjorde at andre skoler adopterte skolens struktur? Argumentet FGB brukte for at den ville bli fylkeskommunal, var at man mente at en offentlig skole i større grad enn en privatskole ville kunne påvirke det øvrige skolesystemet.²⁹⁰ FGB ønsket å bli forsket på, slik at forsøket kunne få vitenskapelig betydning ”utover vår lille krets”.²⁹¹ Akershus fylke bevilget imidlertid verken midler til forskning eller til pedagogisk utviklingsarbeid.²⁹² I 1970 avslo dessuten departementet FGBs søknad om å komme inn under Lov om forsøk.²⁹³ Selv om det pedagogiske forskningsmiljøet viste liten interesse for FGB, mente likevel flere at skolens forsøk skulle ha overføringsverdi til andre skoler. Argumentene mot at FGB skulle være en ”forsøks-”skole som skulle forsyne myndighetene med gode ideer som kunne inkorporeres i skolesystemet, var at det ville skape ustabile forhold på FGB og dessuten skape ”skinndemokrati” på andre skoler. Etter dette synet var den vanlige skolen tilpasset samfunnets og næringslivets krav, og ville aldri kunne bidra til å frambringe ”virkelige [sic] selvstendige og kritiske mennesker”, slik FGBs intensjon var.²⁹⁴

6.2. FGBs forutsetninger

Med utgangspunkt i FGBs rammeplan slik den ble presentert høsten 1969, vil jeg i det følgende ta for meg endringer i skolens pedagogiske forutsetninger:

1. Nye samarbeidsformer mellom elever, lærere og hjem, særlig i form av utstrakt skoledemokrati.
2. Fag utenom pensa.
3. Delvis oppløsning av klasse- og timeplanssystemet og dermed tempodifferensiering.
4. Nye pedagogiske metoder.
5. Sterk begrensning av karaktersystemet.
6. Nye læremidler.
7. Nye eksamensformer i samarbeid med Forsøksrådet og universitetene og høyskolene.²⁹⁵

Når det gjelder det første punktet om nye samarbeidsformer, behandlet jeg dette i kapittel 4 og 5. Av fag utenom pensum tilbød skolen frivillige, eksamensfrie fag som f. eks. forming, dans, drama, musikk, filosofi og psykologi. Punkt tre, om delvis oppløsning av klasse- og

---

²⁹⁰ Brev fra initiativtaker Brit Ringdal til skoledirektøren i Akershus fylke, 22.9.69, SAO D-0001, 3.

²⁹¹ ”Generelle kommentarer”, skrevet etter det første skoleåret, 1970, SAO D-0001, 2; brev fra Eva Mannseth til fylkesskolestyrerepresentant Tor Dagle, 12.6.70, SAO D-0001, 3.

²⁹² Fylkesskolestyrevedtak 15.7.70, SAO D-0001, 4.

²⁹³ ”FGB – skolens organisasjon og administrasjon”, brev fra fylkesskolestyret 15.6.71, SAO D-0001, 3; brev fra fylkesskolestyrerepresentant Tor Dagle til FGB, udatert, vår/sommer 1970, SAO D-0001, 3.

²⁹⁴ ”Om skolen”, innlegg av Olav, *Synopsis* 4 og 5/73-74, SAO D-0024, 228.

²⁹⁵ Rammeplanen er bl. a. gjengitt i *Vårt Land* 21.10.70.

timeplanssystemet, ble bl. a. konkretisert ved at man adopterte Steinerskolens periodeundervisning, som går ut på at man i stedet for å stykke opp timene i 45 minutters bolker, fordyper seg i ett fag de første timene hver dag i en hel uke, og har andre fag på slutten av dagen. Timeplanen ble for øvrig stadig forandret for som jeg nevnte i forrige kapittel, hadde skolen en egen gruppe som foreslo nye måter å organisere timeplanen på. Det mest ytterliggående forsøket når det gjaldt timeplanen var vinteren 1972, da timeplanen ble avskaffet helt, med unntak av det ukentlige A-møtet og gymtimen i Nadderudhallen.²⁹⁶ Tanken bak forsøket var å stimulere elevene til å definere sitt eget læringsbehov, og det skulle være opp til hver enkelt å bestemme hvordan en ville legge opp sin studieplan, f. eks. om man ville arbeide aleine, i grupper, eller avtale faste møter med en lærer. For at elevene ikke skulle stå aleine, skulle det dannes små ”celler”, bestående av ca. fire elever som skulle samarbeide med hverandre, og hver lærer skulle ha ansvaret for to celler. Meningen med celleordningen var at ansvarsfølelsen og samhörigheten ville bli styrket, og at kontakten mellom lærere og elever ville bli bedre. ”Timeplanrevolusjonen” ble ingen suksess, og etter et par måneder ble vanlig klasseundervisning gjeninnført. På et klassemøte i 1. klasse kom det fram at 12 av 16 elever var misfornøyde, fordi ordningen hadde vært for idealistisk og lite gjennomtenkt.²⁹⁷ Flere av elevene hadde følt seg isolert, og manglende ansvarsfølelse og selvdisciplin ble pekt på som årsaker til at forsøket hadde mislyktes. I 5-årsrapporten som ble laget et par år etter ”timeplanrevolusjonen”, ble det hevdet at selv om et stort flertall av skolemedlemmene hadde vært med på å vedta forsøket, var det i virkeligheten en liten gruppe som hadde stått bak. 5-årsrapporten konkluderte med at hvis et så drastisk forsøk skulle lykkes, måtte det ha grunnlag i hele elevmassen, fordi man ikke kunne regne med at alle elever var tilstrekkelig klar over problemene sine til at de søkte hjelp på eget initiativ.²⁹⁸

En annen måte å oppløse timeplanen på var at det ble arrangert såkalt tverrfaglige dager der man belyste et emne fra flere vinkler, og at det ble holdt ukentlige seminarer for alle skolens medlemmer, ofte med innledere utenfra. Skoleåret 1971-72 begynte FGB å arrangere temauker, som gikk ut på at all vanlig undervisning i begynnelsen av hvert semester ble satt til side for at en i to-tre uker kunne fordype seg i et tverrfaglig emne, basert på problemorientert arbeidsmetode.²⁹⁹ De første årene var det vanligst at hver klasse stemte over et tema de ville arbeide med. Fra 1973 ble temaukene imidlertid organisert ved at elever og lærere foreslo

---

²⁹⁶ ”Timeplanrevolusjonen” ble vedtatt 18.12.71, *Jule-Synopsis 15/71-72*, SAO D-0023, 221; *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 9-10.

²⁹⁷ Referat fra klassemøtet 15.3.72, *Synopsis 24/71-72*, SAO D-0023, 223; rapport fra planleggingsuken 12.-16.6.72, *Synopsis 33/71-72*, SAO D-0023, 223.

²⁹⁸ *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 10.

²⁹⁹ *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 7-9.

ulike temaer, og så kunne man melde seg på det man ville være med på, uavhengig av hvilken klasse man gikk i. Temaene skulle munne ut i et ferdig produkt, enten i form av en temarapport, en utstilling eller en framføring, som siden ble evaluert. Evalueringen foregikk ved at to grupper evaluerte hverandres produkter, og det ble ikke satt noen karakter, fordi at det å ha fullført prosjektet var det samme som å ha bestått. Ofte innebar temaene reiser, men økonomiske forhold gjorde at dette ble vanskelig, fordi fylket ikke bevilget penger til den type pedagogisk arbeid. En oversikt over ulike temaer er som nevnt å finne i tillegget bakerst i oppgaven.

Fordi forsøket med temauker ble oppfattet som vellykket, arbeidet FGB en tid med å gjøre skolen til en temaskole. Den i forrige kapittel nevnte *Alt.ex-gruppa* (Alternativ til eksamen) som ble dannet på nyåret 1973, satte som mål å komme Lov om videregående opplæring i forkjøpet. I stedet for privatisteksamen mente gruppa at all undervisning skulle basere seg på tema med kontinuerlig innleveringer av temarapporter, ikke ulikt dagens mappesystem ved universiteter og høyskoler. Alt.ex-gruppa diskuterte evalueringsmåter og fagutvikling, og utvekslet erfaringer med en tilsvarende gruppe på FGO.³⁰⁰ Ifølge to av informantene som var aktive i Alt.ex-gruppa, var arbeidet intenst, men førte ikke til noe. Grunnen til dette var bl.a. motstridende synspunkter om gruppesammensetningen i en eventuell temaskole.³⁰¹ Uenighetene gikk mellom de som mente gruppene skulle dannes etter FTS-prinsippet (fast tilfeldig sammensetning) og de som mente gruppene skulle dannes etter IG-prinsippet (interessegrupper).

Når det gjelder ”nye pedagogiske metoder”, var temaarbeidet også en del av dette, og gruppearbeid ble sett på som en måte å lære på som både motvirket konkurransementalitet og utviklet elevenes samarbeidsevne. Et annet argument for gruppearbeidet var at ”flere hoder tenker bedre enn ett”.³⁰² Når det gjelder selve undervisningens innhold, hadde elevene større medbestemmelse enn det som var tilfellet i andre gymnas, bl. a. ble det satt av tid hver uke til felles planlegging av neste ukes undervisning. Dessuten la skolen vekt på at tilnæringsmetoden skulle være problemorientert og gjerne tverrfaglig, og ofte hadde undervisningen et ”bevisstgjørende” innhold.³⁰³ Undervisningen foregikk ofte som dialog mellom lærer og elever, og av og til la elevene fram et selvvalgt emne for klassen. Høsten 1976 organiserte skolen en ”lærerfri uke”, der alle lærerne måtte holde seg vekk fra skolen

---

³⁰⁰ *Synopsis 22/72-73*, SAO D-0023, 226.

³⁰¹ Intervju med Olav Eikeland og Dagfinn Reiersøl.

³⁰² *Forsøks-gymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 30.

³⁰³ F. eks. tok man for seg ulike typer frigjøringsbevegelser, ikkevold og miljøvern, se f. eks *Synopsis 1/70-71*, SAO D-0022, 213.

hele uka. Dette forsøket ble oppfattet som vellykket, elevene hadde klart seg bra, og samholdet blant elevene som deltok hadde etter sigende blitt bedre.³⁰⁴ Den viktigste ”nye pedagogiske metoden” var imidlertid det frivillige oppmøtet og de frivillige innleveringene, og som vi snart skal se, var ikke erfaringene med denne metoden like uproblematisk.

Den ”sterke begrensningen av karaktersystemet” ble virkeliggjort ved at skolen verken ga standpunkt karakterer eller karakterer på prøver og innleveringer, med mindre eleven ønsket det selv. Et viktig forbehold når det gjaldt karaktersettingen var at skolen ikke hadde eksamensrett, slik at elevene måtte gå opp som privatister på Stabekk gymnas/videregående i alle fag. På linje med andre gymnas måtte derfor skolen rette seg etter departementets instruks når det gjaldt pensum, og eventuelle faglige forsøk utenom pensum ga ikke elevene noen formell kompetanse etter endt skolegang. Dette medførte at skolen i tida før eksamen satte all uortodoks pedagogisk virksomhet til side, og undervisningen ble fullstendig konsentrert om eksamensstoff. Konflikten mellom pensum og tema er blitt pekt på som en viktig årsak til begrensning av de pedagogiske forsøkene, bl. a. fordi flere av elevene oppfattet at virksomhetene utenom pensum var en ”luksusaktivitet”.³⁰⁵

Jeg har ikke funnet ut hva ”de nye læremidlene” som ble nevnt i rammeplanen innebar. Etter mønster fra FGO drev skolen tidlig med databehandling, og det ble brukt musikk og billedkunst som inspirasjon i norskundervisningen.³⁰⁶ Som tidligere nevnt slet skolen hele tida med dårlig økonomi, og fylket bevilget ikke midler til faglige forsøk. Det pedagogiske forsøksarbeidet måtte derfor foregå på frivillig basis. Det siste punktet om nye eksamensformer og samarbeid med Forsøksrådet, universitetene og høyskolene, ble det som tidligere antydte aldri noe av.

Av andre pedagogiske foretak bør *FGB-dagene* og *Samrøra* nevnes. Begge disse kom i gang i det jeg har kalt skolens storhetstid (1971-75). I 1972 begynte skolen å arrangere FGB-dager, som et resultat av at flere av skolemedlemmene hadde behov for å diskutere det fundamentale spørsmålet ”hva skal skolen være”.³⁰⁷ FGB-dagene ble arrangert med ujevne mellomrom, etter som man hadde behov for det, og gikk ut på at man satte av en hel dag til å diskutere skolen, samt spise og hygge seg sammen. Referater fra ulike FGB-dager har vært nyttige når jeg har undersøkt hvordan FGB fungerte i praksis.

---

³⁰⁴ Oppsummering av lærerfri uke, *Synopsis* 15 og 16/76-77, SAO D-0025, 241.

³⁰⁵ *Forsøksgymnaset i Bærum - de første 5 årene*, s. 9; intervju med Dagfinn Reiersøl; e-post- og telefonintervju med Douglas Draper; telefonintervju med Kjetil Lehland.

³⁰⁶ Intervju med Ingeborg Lyche; e-post- og telefonintervju med Douglas Draper.

³⁰⁷ Første FGB-dag ble arrangert i mars 1972, SAO D-0027, 261.

Samrøra som ble arrangert fra 1973 av, var et populært kulturarrangement på FGB. Poenget med Samrøra var at det skulle være et ”sosialt eksperiment”, en ”kollektiv røre”, der man skulle ”røre sammen tri heile dagar til ende”.³⁰⁸ Meningen var at alle skolemedlemmene skulle være sammen, helst hele tida, i de tre dagene før jul Samrøra sto på. Programmet til dette kulturarrangementet var til enhver tid illustrerende for hva skolemedlemmene var opptatt av, og var en blanding av barnslige og voksne aktiviteter, som spente fra aking, tegnefilmer og gjemsel, til foredrag, polonese og konserter.³⁰⁹

En viktig endring i 1973 var at 1.klassingene fra da av kun fikk tilbud om å gå på samfunnsfaglinja. Tidligere hadde FGB hatt engelsk- og reallinje i kombinerte klasser. I utgangspunktet hadde skolen ytret ønske om å tilby ”sosiallinje” som et tillegg til en av de andre linjene, for tre linjer var det ikke plass til i lokalene. Da dette ble foreslått i 1971/72, var ”sosiallinje” nytt og radikalt og fantes kun som forsøk på et par skoler i landet. Påtroppende skoleleder i 1972 foreslo at den eventuelle sosiallinja skulle ha sosiologi og psykologi som obligatoriske fag, at en skulle skjære ned på tysk og fransk, og tilby andre, ikke-europeiske språk i stedet. I tillegg mente han at den skulle bestå av flere estetiske fag.³¹⁰ Skolen fikk det ikke slik den ønsket, og fra skoleåret 1975/76 var det kun samfunnsfagelever som gikk på FGB. Dette ble oppfattet som uheldig, fordi det ble hevdet at det faglige miljøet ville bli for snevert, og at mange elever ikke ville søke seg til skolen når den ikke lenger tilbød realfag.³¹¹

De pedagogiske forutsetningene var preget av både det uforbeholdne frivillighetsprinsippet skolen selv hadde valgt å basere sin virksomhet på, og ytre forutsetninger skolen selv ikke rådte over, som dårlig økonomi og departementets pensumkrav. FGB var relativt innovativ fram til 1973, men etter dette kan det synes som om den pedagogiske utviklingen stagnerte. Bortsett den lærerfrie uka har jeg ikke funnet at det ble drevet noe pedagogisk nybrottsarbeid i nedgangsfasen.

6.3. Frivillighet i praksis

Når det gjelder spørsmålet om i hvilken grad skolens målsetninger ble oppnådd, er det mye som tyder på skolen lyktes best i å utvikle elevenes selvstendighet og samarbeidsevne. Spesielt ble temaarbeidet og elevenes arbeid i skoleadministrasjonen trukket fram som eksempler på pedagogiske tiltak som gjennomførte selvstendighet og samarbeid i praksis, samt oppmuntret ”elevenes egne interesser” gjennom at arbeidet ble vurdert etter ”graden av

---

³⁰⁸ *Synopsis 13/73-74*, SAO D-0024, 229.

³⁰⁹ I tillegget finnes to Samrøraprogrammer fra 1976 og 1978.

³¹⁰ Forslag fra påtroppende skoleleder Kjetil Lehland i *Synopsis 14/71-72*, SAO D-0023, 221.

³¹¹ *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 11.

selvstendighet og evne til å arbeide i grupper, framfor dyktighet i reproduksjon av lærestoff.”³¹² Halvparten av elevinformantene mener at det var spennende med tema, at de lærte mer gjennom denne arbeidsmetoden, og at temaarbeidet fungerte bedre enn den vanlige undervisningen. Særlig legger informantene som gikk på skolens slutfase, vekt på at temaarbeidet fungerte bra.³¹³ En av informantene hevder at hun lærte en akademisk måte å arbeide på, en annen mener at temaarbeidet fungerte særlig bra for elever som ellers ikke var faglig sterke.³¹⁴ Mange av elevinformantene hevder i ettertid at selv om de pedagogiske forsøkene ikke var det mest framtreddende ved skolen, oppfattet de det som befriende å kunne samarbeide med lærerne mot et felles mål (eksamen), at de satte pris på fleksibiliteten og at de hadde medbestemmelse i undervisningen.³¹⁵

Når det gjelder utviklingen av ansvaret var erfaringene delte, og jeg vil i det følgende drøfte enkelte problematiske sider ved den pedagogiske praksisen på FGB. Deretter tar jeg for meg mulige årsaker til problemene, for til slutt å undersøke ulike synspunkter på hva som skulle til for å ”hjelp skolen”.

6.3.1. Problemer

Som jeg har vært inne på ved flere anledninger, ble det oppfattet som problematisk at bare et fåtall av skolemedlemmene tok ansvar og engasjerte seg i administreringen av skolen. Det manglende engasjementet gjaldt også fagarbeidet, og hang sammen med det frivillige oppmøtet. Man får inntrykk av at det dårlige oppmøtet utgjorde et hovedproblem på FGB. En av elevene som gikk på skolen de første tre årene har sagt at alt var opp til en selv, man var *nødt* til å ta ansvar, fordi det ikke fantes noen gratis fjøl å flyte på. Samtidig framhever hun at man hele tida ble oppfordret til å delta, og det var mange oppgaver å ta ansvar for, ikke bare de faglige og administrative, men også daglige gjøremål som vasking og rydding.³¹⁶

Nesten halvparten av elevinformantene uttrykker at de var oppgitte over at medelevene ikke møtte opp. Samtidig mener et flertall av disse at de selv taklet friheten bra, og syntes det var deilig å kunne velge bort timer de ikke fikk noe ut av. Fire av de tidligere elevene mener at de selv taklet den plutselige friheten dårlig, og flere påpeker at det frivillige oppmøtet

---

³¹² Ibid, s. 18.

³¹³ Intervju med Olav Eikeland; Jon Eeg-Henriksen; Hilde Sandvik; ”Leif”; Ragnhild Sollid; Liv Langberg; Line Gjersø; Øyvind Tønnesson; telefonintervju med Guro Berge; Bjørn Kjendalen; Trine Hofvind.

³¹⁴ Intervju med Ragnhild Sollid; telefonintervju med Guro Berge.

³¹⁵ Intervju med Margarete Wulfsberg; Inga Gullhav; Jon Eeg-Henriksen; ”Leif”; Ragnhild Sollid; Liv Langberg; Øyvind Tønnesson; Kai Ekstrøm; telefonintervju med Guro Berge; Trine Hofvind; e-post fra Ellisiv Hovig.

³¹⁶ Intervju med Margarete Wulfsberg.

fungerte best for ressurssterke elever og for de eldste elevene. Fem elever og en lærer mener at det manglende oppmøtet gjorde at det pedagogiske utviklingsarbeidet stagnerte, fordi en aldri kunne vite hvem som kom på skolen. Tre av elevinformantene mener det må ha vært vanskelig for lærerne å ha så ustabile elever. En av elevinformantene som kom på skolen hver dag, mener at skolen ødela arbeidsvanene hans fordi det ikke var noen vits i å forberede seg fordi ingen av de andre elevene gjorde det. Og fordi det sjelden var de samme elevene som var der hver gang, ble det samme stoffet gjennomgått flere ganger. En annen som gikk der samtidig, framhever derimot det positive med det manglende frammøtet, fordi timene fikk preg av å være gruppeundervisning der man fikk personlig veiledning fordi det var så få elever der.³¹⁷

Frammøteproblematikken var konstant i hele skolens historie.³¹⁸ I 1973 svarte likevel over 90% av elevene ja på spørsmålet om de møtte ”regelmessig på skolen”.³¹⁹ Selv om disse elevene oppfattet at de møtte ”regelmessig”, betyr ikke det at de møtte til timene, for som nevnt kunne man velge å sitte på værerommet og spille kort, eller gjøre noe annet morsomt, i stedet for å gå til timer man ikke fant interessante. Det kan synes som om problemet med manglende oppmøte forverret seg i løpet av årene. Dette kan ha en sammenheng med at flere av elevene begynte på FGB fordi de ikke hadde kommet inn noen andre steder, og egentlig ikke hadde lyst til å gå på skole. På en FGB-dag høsten 1978 ble det hevdet at det var et problem at mange ikke var klar over hensikten med at ting måtte gjøres, og at de ikke var orientert om ”skolens grunntanker”, dvs. hva slags skole man hadde ønsket å starte i 1969.³²⁰ En gruppe studenter fra pedagogisk seminar som hadde et feltstudium på FGB samme år, skrev i sin rapport:

Før hadde flere elever på skolen hatt som ideal en kollektiv frihet under ansvar – og oppfattet frihet i en større sammenheng enn individuelle krav. Denne innstillingen har vist seg mindre i dagens elevgrupper, hvor en del setter stor pris på sine egne frihetsbehov selv om det går på bekostning av skolens funksjon.³²¹

---

³¹⁷ Intervju med Inga Gullhav, Olav Eikeland, Jon Eeg-Henriksen, Kjeld Drevvatne, ”Leif”, Hilde Sandvik, Ragnhild Sollid, Liv Langberg, Line Gjersø og Kai Ekstrøm; telefonintervju med Guro Berge, Bjørn Kjendalen, Ellen Heyerdahl, Kåre Grøtting; e-post fra Beate Braanen; Ellisiv Hovig; Trine Hofvind og Kirsti Næss.

³¹⁸F. eks. ”Evas minutter”, *Synopsis 2* og 17/70-71, SAO D-0022, 213 og 216; ”Forvirring, kaos og oppløsning”, av ”ulykkelig”, *Synopsis 20/71-72*, SAO D-0023, 221; referat fra pedagogikk møte 17.3.76, *Synopsis 27/75-76*, SAO D-0025, 238; innlegg av Ellisiv, *Synopsis 1/78*, SAO D-0026, 245; innlegg av Kent, *Synopsis 5/78-79*, SAO D-0026, 248.

³¹⁹ ”Spørreskjema om oppmøte, trivsel m. m. på FGB”, *Synopsis 34/73-74*, SAO D-0024, 231.

³²⁰ Referat fra FGB-dagen 5.10.78, *Synopsis 5/78-79*, SAO D-0026.

³²¹ ”Feltstudium på Førosgymnas i Bærum”, av en gruppe studenter fra pedagogisk seminar for yrkeslærere, januar 1978, SAO D-0027, 266.

Om skolen opprinnelig hadde hatt noen ”grunntanker” utover å ville vekk fra den autoritære skolen, og om individene hadde tatt større ansvar for kollektivet i skolens første år, er usikkert. Om disse vurderingene stemte med virkeligheten, eller om de var et utslag av nostalgi, er vanskelig å vurdere, fordi som nevnt var disse problemene konstante i skolens historie. Likevel er det mulig at de aktive elevene i starten hadde større forventninger til skolen, og derfor så større grunn til å klage i *Synopsis*, enn elevene som gikk på skolen i nedgangstida.

Frivillighetsprinsippet gjorde at mange sosiale mekanismer som ellers ikke er synlige i vanlig skole, kom til overflaten, og manglende oppmøte hang sammen med manglende ansvarsfølelse og brudd på avtaler. En av de aktive elevene mente at hovedproblemet på skolen dreide seg om at noen hadde lite frihet og mye ansvar, mens de fleste hadde mye frihet og lite ansvar.³²² Noen mente at frivilligheten bidro til å utvikle ansvarsløshet og reduserte kontakten mellom skolemedlemmene, mens andre påpekte at det førte til den sterkeste dominans.³²³ Et annet gjennomgangstema var at individualismen og liberalismen som hersket på skolen, gikk ut over fellesskapet og førte til at skolen ikke fungerte tilfredsstillende.³²⁴

Et annet problem som ble påpekt, særlig av lærere, var at det var dårlige arbeidsforhold på skolen. En kamp mellom de som ville arbeide og de som ville høre på musikk, førte til at det en kort periode i 1973 ble innført ”ro-perioder” mellom kl. 11 og 12 mandager og tirsdager. Dette tiltaket ble for øvrig ignorert på samme måte som at grupperom som skulle vært brukt til skolearbeid, ble brukt til kort- og platespilling.³²⁵ Et annet synlig ”bevis” på den manglende ansvarsfølelsen var det beryktede rotet og den mugne oppvasken FGB var kjent for: ”Hvert møkkete gulv, hver skitne tekopp, hver mislykkede time er et SYMPTOM PÅ VÅR UDUGELIGHET SOM ANSVARSBEVISSTE SOSIALE VESENER.”³²⁶

En lærer som sluttet etter det første året, mente at hovedproblemet på FGB var at skolen ”gapte over for mye.”³²⁷ Han mente at skolen satte seg for høye mål, ved at den både skulle være en lystbetont fri skole og drive skoledemokrati, samtidig som den skulle forberede elevene til examen artium. De færreste ville klare å gjøre alle disse tingene samtidig, mente han, og understreket at samvittighetsfulle mennesker som forsøkte å nå over alt, ville spreng

---

³²² ”Om skolen”, av Olav, *Synopsis* 4 og 5/73-74, SAO D-0024, 228.

³²³ Bl. a. innlegg av Douglas, *Synopsis* 19/73-74, SAO D-0024, 229; samt i *Synopsis* 12/78-79, SAO D-0026, 247; referat fra ekstraordinært A-møte 30.4.75, *Synopsis* 30/74-75, SAO D-0024, 235.

³²⁴ Evas rapport for 1971-72, *Synopsis* 23/72-73, SAO D-0023, 226; ”Evas svanesang del II”, *Synopsis* 2/72-73, SAO D-0023, 224.

³²⁵ *Kjempesynopsis* 35/73-74, 0024, 231; referat fra lærermøte 17.3.75, *Synopsis* 25/74-75, SAO D-0024, 235.

³²⁶ ”Evas svanesang, del II”, *Synopsis* 2/72-73, SAO D-0023, 224.

³²⁷ Rapport fra lærer Bernard Ragvin, som hadde sluttet etter det første året, *Synopsis* 16/70-71, 0022, 216.

seg. Mye tyder på at denne lærerens analyse etter det første året var relevant for hvordan skolen fungerte hele tida. Det var nødvendig å velge hva man ville engasjere seg i, og i mange tilfeller måtte elever som valgte å engasjere seg i skolens drift, velge bort det faglige arbeidet og vice versa.³²⁸ Som i alle organisasjoner som er basert på frivillig innsats, var det noen ”supermennesker” som engasjerte seg på alle fronter, både faglig, organisatorisk og sosialt, mens andre ikke hadde den samme kapasiteten. Fordi man var nødt til å ta ansvar for sin egen utvikling, da all bruk av tvang var bannlyst, er det selvsagt at folk reagerte forskjellig på den plutselige friheten man fikk. Som jeg var inne på i kapitlet om det sosiale miljøet, var nok mange av ”moralistene” på skolen preget av at de selv var ”supermennesker” som ofte kunne mangle forståelse for at andre ikke hadde samme kapasitet som dem selv, og skoledemokratiets struktur gjorde at slike moralistiske utlegninger kunne få fritt spillerom.

6.3.2. Mulige årsaker til problemene

Fordi mange av skolemedlemmene mente at skolen ikke fungerte tilfredsstillende, forsøkte man å finne årsaker til problemene. Når en skulle forklare problemene ble det både pekt på samfunnsmessige, organisatoriske og individuelle årsaker.³²⁹

Når det gjelder den samfunnsmessige årsaksforklaringen, mente flere at den liberalistiske og individualistiske frihetsoppfatningen mange av skolemedlemmene hadde, hang sammen med det kapitalistiske samfunnets idealer. Det ble hevdet at kapitalismen representerer et syn som innebærer maksimal frihet for enkeltindividet, på bekostning av andre. Konkurransementaliteten som blir fremmet ved at det er opp til hver enkelt å karre til seg det han eller hun vil ha, medvirket ifølge dette synet til at solidaritet og fellesskap ikke kunne ventes å bli virkeliggjort på en skole som eksisterte innenfor det kapitalistiske samfunnssystemet.

Selve skolestrukturen på FGB ble av noen brukt til å forklare hvorfor mange av skolemedlemmene ikke tok det nødvendige ansvaret for fellesskapet. En elev som skrev et lengre innlegg i *Synopsis*, som det ved flere anledninger ble henvist til av skolemedlemmer som ønsket å ”stramme inn”, mente at problemet dreide seg om at frivillighetsprinsippet førte til at ”ansvaret ble kollektivisert bort”. Med dette mente han at holdningen om at ”hvis ikke

---

³²⁸ Telefonintervju med Douglas Draper.

³²⁹ Kildene jeg bygger disse årsaksforklaringene på er hentet fra diverse innlegg og møterefater i *Synopsis*, samt *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*.

jeg gjør det, gjør sikkert noen andre det” og ”hvorforskal jeg gjøre det, når ingen andre gjør det”, preget skolen.³³⁰

I 5-årsrapporten hevdes det at skolens problemer hang sammen med at den definerte seg selv negativt i forhold til skoleformen man ville vekk fra, ved at alt som foregikk i den tradisjonelle skolen ble forkastet, i stedet for å definere en konstruktiv teori om hvordan en demokratisk skole burde fungere.³³¹ Ifølge 5-årsrapporten var disse problemene velkjente for forsøksskoler av liknende type som FGB, og det ble henvist til pedagogen John Deweys analyser og kritikk av forsøksskolers dilemmaer på 1930-tallet:

Det er alltid en fare for at en ny bevegelse ved å forkaste mål og metoder i det som den vil erstatte, utvikler sine prinsipper negativt snarere enn positivt og konstruktivt. Den tar så sitt utgangspunkt i den forkastede praksis i stedet for i konstruktiv utvikling av sin egen filosofi.³³²

Eksempler på denne holdningen var f. eks. at fordi man ikke fikk lov til å røyke på andre skoler, røykte man overalt på FGB, og fordi man var imot lekser, arbeidet man ikke jevnlig med fag.³³³

En annen forklaring på skolens problemer som ble foreslått i 5-årsrapporten, var at skolen inngikk i tre forskjellige strukturer som ofte kom i motsetning til hverandre, nemlig den offisielle strukturen (juridiske, formelle og økonomiske forhold), den teoretiske strukturen (skolens ideologi) og den faktiske strukturen (skolehverdagen).³³⁴ Konfliktene mellom de ulike strukturene gikk bl. a. ut på at den offisielle strukturen som skolen av myndighetene var pålagt å følge, kom i motsetning til den teoretiske strukturen, som gikk ut på at A-møtet var skolens høyeste organ. Med dette mente man at skoledemokratiet ble hindret av ytre begrensninger som økonomi og ikke minst pensumkrav, i tillegg til at myndighetene krevde at skolelederen hadde det formelle ansvaret for skolen utad.

Skolens problemer kan også forklares på individnivå. Elevenes alder og ”lave bevissthetsnivå” ble trukket fram som mulige årsaker til manglende ansvarsfølelse. Dette hang sammen med tidligere passiviserende skolegang, og det ble hevdet at fordi elevene ikke hadde vært vant til å ta ansvar selv, men alltid hadde blitt fortalt hva de skulle gjøre, ble overgangen til FGB stor. Oppdragelsen i middelklassen ble brukt som forklaring på ansvarsfraskrivelsen: ”Vi har aldri måttet gjøre noe for vår egen tilværelse.”³³⁵ Selvpoptattheten blant middelklasseungdommen bidro heller ikke til å utvikle

³³⁰ ”FGB og friheten” av Kjetil, *Synopsis* 34/74-75, SAO D-0024, 235.

³³¹ *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 22.

³³² Sitatet er hentet fra *Erfaring og oppdragelse* av John Dewey, referert i *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 22-23.

³³³ ”FGB – ideal og virkelighet”, innlegg av Olav, *Synopsis* 24/73-74, SAO D-0024, 230.

³³⁴ *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s. 23-24.

³³⁵ ”FGB – ideal og virkelighet”, innlegg av Olav, *Synopsis* 24/73-74, SAO D-0024, 230.

felleskapsfølelsen, ifølge dette synet. Som beskrevet i kapittel 4 mener dessuten flere av informantene at lærerne ikke tok det nødvendige ansvaret, og overlot for mye av ansvaret til elevene.

6.3.3. Hva skal til for å hjelpe skolen: regler eller bevisstgjøring?

For å løse FGBs problemer mente noen at man måtte gjennomføre en revolusjon i Norge før skolen kunne ventes å fungere tilfredsstillende. Av mer realistiske forslag gikk hovedskillet mellom de som mente at skolen måtte innføre strengere regler, og de som mente bevisstgjøring av skolemedlemmene var løsningen. Disse motstridende synene var konstante i hele skolens historie.

De som mente at skolen burde innføre strengere regler, hevdet at skolen forutsatte et høyere bevissthetsnivå enn det som var tilfellet. Ifølge dette synet var det ”et umulig mål å heve skolemedlemmenes bevissthetsnivå uten å gripe inn i deres personlige frihet.”³³⁶ Styrking av skolens lederskap ved å gjeninnføre Rådet og obligatorisk frammøteplikt var noen av de mest ytterliggående forslagene som aldri ble gjennomført. Den tidligere omtalte ”Aprilrevolusjonen” i 1975 var drevet fram av krefter som sto for ”regelsynet”, selv om resultatet av ”revolusjonen” ikke ble omveltende. I 1978 foreslo skolelederen noen tiltak han mente var nødvendig for å ”hjelpe skolen”.³³⁷ Disse tiltakene gikk ut på at skolen skulle lukkes etter skoletid, at det ikke skulle festes der, og at ingen lenger skulle få lov til å bo på skolen. Dessuten mente skolelederen at elever som hadde brutt stoffvedtaket, skulle utvises. I diskusjonen som fulgte kom det fram at mange av skolemedlemmene antok at skolelederen ikke egentlig mente dette alvorlig, fordi det brøt med alt skolen sto for, og at han sa det fordi han var skoleleder og følte ansvar i forhold til myndighetene. Skolelederen sa seg enig i dette, og forslaget hans gikk aldri igjennom.

Det andre synet, som gikk ut på bevisstgjøring av skolemedlemmene, var det klart mest framtrædende på FGB. De ulike strukturendringene i skolens administrasjonsform var tiltak som ble gjennomført ut fra en kollektivistisk ideologi. Gjennom deltaking i grupper og rotasjon av verv var det meningen at skolemedlemmene skulle identifisere seg mer med skolen, og dermed ta større ansvar for kollektivet. En av de aktive og beleste elevene mente at skolen burde gjøres til en ”primærgruppe i sosiologisk forstand”, dvs. at skolemedlemmene skulle ha det samme forholdet til skolen som de hadde til familie og venner. Denne eleven

---

³³⁶ ”Demokratisk sentralisme. Teoretisk flip dedikert til Klekkring” av Kjetil, 1974, SAO D-0027, 266.

³³⁷ Referat fra A-møte 13.1.78, *Synopsis* 15/78-79, SAO D-0026.

mente at det var nødvendig at skolen måtte utvikle en kollektivistisk ideologi for å komme ut av den ”negative sjøldefineringa”.³³⁸

De aktive elevene i nedgangsfasen hadde en noe mindre intellektualistisk holdning til løsningen av problemene. På en FGB-dag høsten 1978 ble det f. eks. foreslått en del sosiale tiltak for å skape en ”ny ånd” på FGB. Foruten at det ble hevdet at nye elever ikke måtte møtes med en passiv holdning som ”smittet over”, ble det foreslått konkrete tiltak som bl. a. gikk ut på at man måtte holde det rent og ryddig så folk orket å komme på skolen, samt ha felles turer, vanndakt (morgensamling), eventyrstunder og TV-kvelder. Det ble også lagt vekt på at skolen måtte drive med mer utadrettet virksomhet, som f. eks. å åpne skolen for utenforstående ved å ha jazzkafé på lørdager og keramikkvelder. Et annet forslag gikk ut på at elevene skulle utplasseres en tid på vanlig gymnas for å finne ut hvor fint det var å gå på FGB.³³⁹

6.4. Oppsummering

FGBs ideologi gikk ut på at skolemedlemmene skulle ha mest mulig medbestemmelse over skolehverdagen. Mange av de ”bevisste” skolemedlemmene ønsket at skolen skulle fungere som et kollektiv, men i virkeligheten var ideologien individualistisk, fordi flertallet av skolens medlemmer var individualister som ikke hadde særlige visjoner om hva skolen skulle være, utover at det var en hyggelig måte å få artium på. Konflikten mellom individ og kollektiv hang sammen med motsetningen mellom frihet og ansvar, og vi har sett at det ble oppfattet som et problem at skolemedlemmene var mer opptatt av sin individuelle frihet framfor ansvar for kollektivet. Denne spenningen førte til mange frustrasjoner, særlig gjaldt dette problemet med at folk ikke møtte på skolen. Det manglende oppmøtet kan ha ført til at skolens pedagogiske utvikling stagnerte. Samtidig som mange av informantene husker at de var oppgitte over at folk ikke kom, satte de selv stor pris på at de kunne velge bort timer de ikke syntes var interessante. Selv om det lave frammøtet konstant var gjenstand for omfattende kritikk fra de aktive skolemedlemmene, ble det aldri seriøst foreslått å innføre frammøteplikt, fordi frammøtefriheten var et av de viktigste pedagogiske forsøkene skolen gjorde, noe som hang sammen med at skolen i utgangspunktet var grunnlagt på frivillighetsprinsippet.

Problemene ble forsøkt forklart både individuelt og strukturelt. Den vanligste forklaringen var at elever ikke var vant til å ta ansvar etter å ha blitt overstyrt i ni år på vanlig

---

³³⁸”FGB – ideal og virkelighet” av Olav, *Synopsis* 24/73-74, SAO D-0024, 230.

³³⁹ Referat fra FGB-dagen 5.10.78, *Synopsis* 5/78-79, SAO D-0026.

skole, og dermed ikke var ”bevisste” nok til å føle forpliktelse overfor kollektivet. Noen mente at frivillighetsprinsippet skolen var bygd på, var årsak til at folk ikke tok ansvar, mens andre mente at det kapitalistiske samfunnet hadde skylden for at skolen ikke fungerte som den skulle.

Når en skulle finne løsninger på spørsmålet om hva som skulle til for å hjelpe skolen, var oppfatningene delt mellom de som mente at det burde innføres strengere regler, og de som mente at bevisstgjøring av skolemedlemmene var utveien. Tilhengerne av regler og strammere struktur fikk lite gjennomslag for sine forslag. Dette kan trolig henge sammen med at det var en utbredt oppfatning av at friheten var det viktigste særpreget ved skolen.

En av grunnene til at jeg ikke har konsentrert meg om skolens faglige virksomhet, er at faglige forsøk aldri var særlig framtreddende, fordi det var de organisatoriske aspektene ved skoleforsøket som var dominerende. I den grad skolen drev med ”nye” undervisningsmetoder, var disse hentet fra Steinerskolen og FGO. Det årlige kulturarrangementet Samrøra var likevel unikt for FGB, men hadde mer karakter av å være underholdning enn et pedagogisk forsøk. Den pedagogiske utviklingen på FGB var relativt dynamisk i pionertida og i storhetstida, men synes å ha stagnert de siste årene. Stagnasjonen hang trolig både sammen med at det dårlige frammøtet gjorde at det ble vanskelig å gjennomføre kontinuerlig pedagogisk utviklingsarbeid, og at skolen måtte forholde seg til departementets pensumkrav. Andre årsaker til at det pedagogiske utviklingsarbeidet stagnerte, kan ha sammenheng med at det pedagogiske forskningsmiljøet viste liten interesse for FGB. Rekrutteringsgrunnlaget kan også ha spilt inn, for som vi så i kapittel 4, begynte stadig flere av elevene på FGB fordi de ikke hadde kommet inn andre steder. Mange av elevene som begynte, var dessuten skoletrøtte og hadde egentlig ikke lyst til å gå på skolen.

Kapittel 7. Nedleggingen

Mens igangsettingen av FGB var hurtig og dramatisk, var nedleggingen en langsom prosess. Skolen var truet av nedlegging hele tida, og allerede i 1973 kom det fram at de bevilgende myndigheter mente at FGB var et forsøk som var begrenset i tid.³⁴⁰ Tidligere nestleder i Forsøksrådet Per Dalin hevder at i USA blir nesten ingen forsøksskoler eldre enn ti år, 40% av dem dør etter ett år.³⁴¹ Uten at han kjente direkte til FGBs tilfelle, mener han at grunnen til at så mange forsøksskoler dør, er at de stagnerer og ikke fornyer seg. Når det gjelder FGB, har vi sett i de tidligere kapitlene at skolen allerede i 1975 viste tegn på nedgang, både når det gjaldt rekruttering og pedagogisk utviklingsarbeid. I dette kapitlet drøfter jeg ulike årsaker til at skolen 14. desember 1979 ble vedtatt nedlagt. Jeg starter med å ta for meg ulike argumenter fra myndighetenes side for hvorfor de mente at skolen ikke lenger hadde noen eksistensberettigelse. Våren 1979 var det klart at fylkesskolestyret ikke lenger ønsket FGB, og jeg vil derfor redegjøre for ulike strategier skolen hadde for å unngå nedlegging. Etter nedleggingsvedtaket gjorde skolen noen spede forsøk på å bli privatskole, og i den forbindelse vil jeg også se på hvilke muligheter FGB hadde for å overleve. Fordi FGO ikke ble nedlagt, kan det også være fruktbart å sammenlikne de to forsøksgymnasene med hverandre.

7.1. Forholdet til myndighetene

Som vi så i kapittel 3 om igangsettingen av FGB, var de fleste politikerne i begynnelsen relativt velvillig innstilt til skolen. Høyre var begeistret for skolen så lenge den var privat, men kjølnet betraktelig da den ble fylkeskommunal og etter hvert viste seg å bli et såkalt raddisreir. Med Arbeiderpartiet gikk det den motsatte veien. Partiet var i utgangspunktet negativt innstilt til FGB da det var privat, men støttet skolen da den ble offentlig. Så lenge Ap hadde flertall i fylket, ble skolen holdt i gang, men i 1979 kom de borgerlige partiene i flertall, og fikk dermed igjennom nedleggingsvedtaket. I det følgende undersøker jeg faktorer ved FGBs organisasjonsstruktur som gjorde at de borgerlige partiene ikke lenger ønsket å opprettholde skolen, og jeg tar særlig for meg to dokumenter som fikk avgjørende betydning for nedleggingen, nemlig Figvedutvalgets rapport fra 1977 og Akershus fylkes sektorplan fra 1979.

---

³⁴⁰ Ifølge en artikkel om Hellern-komiteén, *Synopsis 9/73-74*, SAO D-0024, 228. Tidligere skoleleder Kjetil Lehland og tidligere lærer Douglas Draper hevder at skolen hvert år måtte kjempe for å overleve, telefonintervju med Kjetil Lehland og Douglas Draper.

³⁴¹ Telefonintervju med Per Dalin.

7.1.1. Figvedutvalgets rapport fra 1977

Fylkesskolesjefen i Akershus, venstremannen Olaf Kortner, så med skepsis på FGB. Kortners argumentasjon mot skolen gikk i hovedsak ut på at skolen var lovstridig i forhold til Lov om videregående opplæring. I 1975 søkte fylkesskolesjefen departementet om dispensasjon fra en del bestemmelser i loven som bl. a. gjaldt FGBs skoleordning, fagkrets og læreplan, skoleutvalg, rektor, lærerråd, råd for andre ansatte, elevråd og Allmøte.³⁴² Departementet avsto søknaden under henvisning til manglende hjemmel.³⁴³

Fylkesskolesjefen mente at hvis FGBs skoleordning skulle opprettholdes, måtte det trolig gjøres med hjemmel i Lov om forsøk i skolen, og gikk derfor inn for at det skulle oppnevnes et utvalg som skulle vurdere skolens framtid, det såkalte Figvedutvalget. I utgangspunktet var ikke FGB representert i utvalget, som skulle bestå av tre representanter: en fra fylkesskolestyret, en fra Forsøksrådet og en fra Rådet for videregående opplæring (RVO).³⁴⁴ Etter heftige protester ble likevel skolen representert med en lærer og en elev.³⁴⁵

Utvalgets mandat var:

1. Å gi en sammenfattende vurdering av Forsøksgymnasets virksomhet - faglig, pedagogisk og når det gjelder styringsordning.
2. Å vurdere det framtidige behov - skolemessig og kvantitativt - for en skole av denne art.
3. Å vurdere hvilke krav til ominnredning/tilbygg og hvilke krav til driftsutgifter ut over den ordinære ramme fortsatt drift av skolen vil medføre.
4. Å vurdere de legale muligheter for fortsatt drift, enten med hjemmel i Lov om videregående opplæring eller i Lov om forsøk i skolen.
5. På dette grunnlag å fremme forslag om fremtidig drift/nedleggelse av skolen.³⁴⁶

Etter ett drøyt års arbeid, med seks felles møter og besøk på skolen, kom Figvedutvalgets innstilling i februar 1977. Vurderingen av skolen var positiv, men selv om det kom fram i rapporten at forsøkene på FGB hadde overføringsverdi og kunne bidra til den generelle demokratiseringen av den videregående skolen, konkluderte innstillingen med at skolen måtte gjøre noen dyptgripende endringer av organisasjons- og administrasjonsordningen. Endringene gikk bl. a. ut på at FGB måtte forandre vedtektene sine slik at de kom i samsvar med Lov om videregående opplæring. De viktigste endringene gikk ut på at skolen måtte gi avkall på tilbakekallingsretten i skoleutvalget og at A-møtet måtte kalles "elevråd", der

---

³⁴² Lov om videregående opplæring §3, §5, §27-30, "FGB Plan for overgang til ny skolestruktur", skriv fra Olaf Kortner, 3.12.75, SAO D-0001, 5.

³⁴³ Uttalelse fra fylkesskolesjef Olaf Kortner, 28.9.79, SAO D-0001, 6.

³⁴⁴ "FGB Plan for overgang til ny skolestruktur", skriv fra Olaf Kortner, 3.12.75, SAO D-0001, 5.

³⁴⁵ Brev til fylkesskolestyret fra FGB ved Annelise Ottesen, 18.11.75, SAO D-0001, 5; brev til fylkesskolestyret og KUD fra FGB ved skoleleder Kåre Grøtting, SAO D-0001, 5.

³⁴⁶ "FGB Plan for overgang til ny skolestruktur", skriv fra Olaf Kortner, 3.12.75, SAO D-0001, 5.

elevene var elevrådsmedlemmer og lærerne lærerrådsmedlemmer, og der A-styret var "elevrådsstyre".³⁴⁷ FGB motsatte seg disse endringene.³⁴⁸ Tilbakekallingsretten mente FGB var en forutsetning for å praktisere direkte demokrati, fordi man måtte ha kontroll over saker som angikk skolen: "Virkelig demokrati betyr at hver enkelt har direkte medbestemmelsesrett over sin egen situasjon og skolens drift."³⁴⁹

At FGB sto så steilt på disse prinsippene, hadde allerede forut for Figvedutvalgets innstilling vakt irritasjon hos myndighetene. Fylkesskolestyret mente at skolens struktur var uforenlig med de demokratiske prinsippene som var lagt til grunn for utarbeidelse av loven, og som "står mer i samsvar med de rådende forhold i det norske samfunn."³⁵⁰ Også departementet så med skepsis på FGB. I et intervju i *Asker og Bærums Budstikke* i mars 1976 uttalte statssekretær Thomas F. Skarby at

[e]n skole av Nordhaug videregående karakter kan skape kunstige behov hos store deler av elevmassen [...] Man har forkastet det representative demokrati og innført det såkalte direkte demokrati som skarp kontrast til vår frie samfunnsordning ellers. FGB vil måtte innordne seg loven, og selv om man kan si at Allmøte er mer demokratisk enn skoleutvalget, må man huske på at elevene er umyndige mennesker, lettpåvirkelige individer som kan manipuleres av ekstreme elementer slik at skolens forhold kan bli fullstendig uoversiktlig og i verste fall kaotisk.³⁵¹

På tross av at skolen ikke ville innordne seg endringene, uttrykte den samtidig ønske om å tilpasse seg de videregående skolene, men med dispensasjoner. Hvis det var mulig, ville den eventuelt bli en permanent forsøksskole, i samarbeid med Forsøksrådet.³⁵² Ingenting tyder likevel på at det ble inngått noe konkret samarbeid med Forsøksrådet, eller at skolen arbeidet seriøst med å komme inn under Lov om forsøk i skolen, og i 1979 ble FGB igjen truet av myndighetene.

---

³⁴⁷ "Innstilling fra utvalget til vurdering av Nordhaug videregående skoles framtid", 3.2.77, SAO D-0001, 5.

³⁴⁸ På A-møtet 26.11.76 ble det vedtatt å ikke følge Figvedutvalgets innstilling om å kalle elevene på A-møtet for elevrådsmedlemmer og lærerne for lærerrådsmedlemmer, ikke minst fordi det var selvmotsigende at "lærerrådsmedlemmene" skulle være med i elevrådet, Allmannamøteprotokoll, SAO D-0002.

³⁴⁹ Referat fra møte i skoleutvalget 9.2.77 der Figvedutvalgets innstilling ble behandlet, brev til fylkesskolestyret fra FGB ved skoleleder Dag Fjelstad, 10.2.77, SAO D-0001, 5.

³⁵⁰ Brev fra fylkesskolestyret, referert i *Synopsis* 29/75-76, SAO D-0025, 238.

³⁵¹ Intervju med Thomas F. Skarby fra Kirke- og undervisningsdepartementet, *Asker og Bærums Budstikke*, 30.3.76. Som vi så i kapittel 5 boikottet FGB skoleutvalget våren 1976.

³⁵² Brev til fylkesskolestyret fra FGB ved skoleleder Dag Fjelstad, 10.2.77, SAO D-0001, 5.

7.1.2. Akershus fylkes sektorplan 1979

I en innstilling fra pedagogisk utvalg, som var et underutvalg av fylkesskolestyret, ble det i mars 1979 forutsatt at ”Nordhaug videregående legges ned”.³⁵³ Argumentene i innstillingen var de samme som fylkesskolesjefen påpekte overfor departementet i et brev samme høst, der det kom fram at skolens styringsordning og undervisningsvirksomhet fortsatt ikke var brakt i samsvar med Lov om videregående opplæring. Fylkesskolesjefen ba om departementets vurdering og avgjørelse om hvorvidt fylket fortsatt ville motta statstilskudd til skolen på linje med de øvrige videregående skoler. I stedet for å forsvare FGB i forhold til departementet, understreket Kortner de forholdene ved skolen som han mente var lovstridige. For det første påpekte Kortner at skolen ikke hadde eksamensrett, slik at elevene ikke fikk standpunktkarakterer og gikk opp som privatister. For det andre mente han at kontrollen med undervisningen ble vanskeliggjort pga. av frammøtefriheten: ”Nordhaug videregående er en skole av hospitanter, ikke av elever i lovens forstand.”³⁵⁴ Videre påpekte fylkesskolesjefen at skolen ikke hadde noe godkjent reglement, og at bestemmelser om elevenes rettigheter og plikter ble fastsatt etter hvert gjennom vedtak i A-møtet. At rektor delte det pedagogiske og administrative ansvaret med A-møtet og administrasjonsgruppene, mente Kortner også var problematisk, i tillegg til at han påpekte konflikten mellom skoleutvalget og A-møtet som ble beskrevet i kapittel 5.

Slik disse uttalelsene viser, var FGBs skoledemokratiske struktur i strid med Lov om videregående opplæring. Også skolens lokaler var i strid med loven. Ifølge loven skulle videregående skoler ha en viss materiell standard, bl. a. spesialrom og gymsal. Fordi FGBs lokaler ikke var tilfredsstillende i henhold til loven, hadde Figvedutvalget konkludert med at skolen måtte utbygges for 5 millioner kroner. Fylket mente at utbygging av FGB ikke var en prioritert oppgave, når andre store skoleutbyggingsprosjekter var på gang i fylket.³⁵⁵

Et annet argument mot opprettholdelse av FGB var at søkningen til skolen var svak.³⁵⁶ Av de 26 elevene som hadde begynt på skolen høsten 1979, hadde dessuten bare 7 elever

---

³⁵³ ”Sektorplan for utbygging av det videregående skoleverket i Akershus”, innstilling fra pedagogisk utvalg, 8.3.79, SAO D-0001, 6.

³⁵⁴ Brev fra fylkesskolesjef Olaf Kortner til KUD, 18.10.79, SAO D-0001, 6.

³⁵⁵ Uttalelse fra fylkesskolesjef Olaf Kortner, 28.9.79, SAO D-0001, 6.

³⁵⁶ ”Sektorplan for utbygging av det videregående skoleverket i Akershus”, innstilling fra pedagogisk utvalg, 8.3.79, SAO D-0001, 6.

poengsum over inntaksgrensen på 27,5. Kortner mente at dette satte vestregionen i en særstilling i forhold til resten av Akershus fylke.³⁵⁷

Ti av informantene hevder at en annen grunn til at fylket ikke lenger ønsket å drive skolen, var mangelen på resultater.³⁵⁸ Dette har jeg ikke funnet noen skriftlig dokumentasjon på, men det virker som en sannsynlig årsak. Få av elevene fullførte artium på normert tid, og eksamensresultatene lå generelt under gjennomsnittet.³⁵⁹ Trolig mente fylkespolitikerne at det var feil å prioritere en liten gruppe elever, når ett av målene med loven om videregående opplæring var at alle elever i fylket skulle få et tilbud om utdanning.³⁶⁰

En annen årsak til nedleggingen som særlig elevene som gikk på skolen i slutfasen peker på, er at myndighetene ikke ønsket miljøet.³⁶¹ Som jeg pekte på i kapittel 4 om skolens sosiale miljø, oppfattet flere av elevene, samt kontordamen, FGB som et politisk uromoment og et rusk i samfunnsmaskineriet. FGB hadde politiske aksjoner i skolens navn, som f. eks. aksjonen mot sørafrikanske varer våren 1978, og dessuten deltok noen av skolemedlemmene i 1. mai- og 8. marsdemonstrasjoner med skolens parole. I tillegg til det politiske ryktet hadde skolen som nevnt et rykte som "narkoreir".³⁶² Hvorvidt skolens rykte var avgjørende for nedleggingen er vanskelig å avgjøre, men kombinasjonen av skolens venstreradikale profil og hasjryktet kan ha bidratt til at de borgerlige partiene så med skepsis på miljøet.

7.2. Strategier for å unngå nedlegging

I forkant av nedleggingsvedtaket laget en gruppe som skulle se på skolens framtid, en beredskapsplan i tilfelle fylket ikke lenger ville drive skolen.³⁶³ Som privatskole ville skolen

---

³⁵⁷ Uttalelse fra fylkesskolesjef Olaf Kortner, 28.9.79, SAO D-0001, 6.

³⁵⁸ Intervju med Kjeld Drevvatne, "Leif", Line Gjersø, Dagfinn Reiersøl; telefonintervju med Ellisiv Hovig, Bjørn Kjendalen, Ellen Heyerdahl, Trine Hofvind, Douglas Draper, Kåre Grøtting.

³⁵⁹ Gjennomsnittskarakteren for skriftlige fag fra 1972 til 1976 var i norsk I og II, sosialøkonomi og samfunnsfag 2-3, i tysk 2 og i matte 1-2, *Kjempesynopsis* 1976, SAO D-0025, 237. Ifølge en oversikt i *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, som jeg av plasshensyn bare refererer deler av, var gjennomsnittresultatene fra 1972 til 1974 på engelsklinja 3-4 i engelsk skriftlig og fransk, samt 0-2 i tysk skriftlig. På reallinja var gjennomsnittskarakteren 0-2 i fysikk og matte. De muntlige karakterene lå i gjennomsnitt over de skriftlige, f. eks. var gjennomsnittskarakteren 5-6 i norsk muntlig og geografi, 3-4 i databehandling, 5-6 i astronomi og biologi. mens det i historie I og II var 3-4, *Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene*, s.39.

³⁶⁰ Tidligere fylkesskolepolitiker Tor Dage fra Lørenskog peker særlig på dette argumentet for hvorfor han var imot FGB. Dage satt ikke i fylkesskolestyret i 1979, men trolig delte flere av fylkespolitikerne hans synspunkt.

³⁶¹ Intervju med Olav Eikeland, Ragnhild Sollid, Liv Langberg, "Leif", Brit Bang; telefonintervju med Bjørn Kjendalen; e-post fra Ellisiv Hovig.

³⁶² Fire av informantene mener skolens kriminelle rykte bidro til nedleggingen, intervju med Jon Eeg-Henriksen, Ragnhild Sollid, Kai Ekstrøm og Brit Bang.

³⁶³ "Beredskapsplan i tilfelle fylket ikke vil drive skolen", *Synopsis* 16/78-79, SAO D-0026, 247. I desember 1978 hadde en komité i fylket foreslått at FGBs elever skulle overføres til Nadderud videregående, men både FGB og Nadderud var skeptiske til forslaget, *Kjempesynopsis* 1979, SAO D-0026, 246.

få 85% statsstøtte, men dette var skolen i prinsippet sterkt imot. FGB ønsket å være en offentlig skole, og forsøkte å unngå nedlegging ved å snu den negative holdningen til skolen. For å gjøre dette tok skolen kontakt med fylkespolitikere som støttet FGB, samt med foreldre som hadde ”innflytelse i kommunen”.³⁶⁴ På et krisemøte i mai 1979 ble foreldrene mobilisert, og en storstilt kampanje for å redde skolen ble iverksatt. Stand og løpeseddelutdeling ble organisert, 1050 underskrifter ble samlet inn i Sandvika-Bekkestuaområdet, og skolen fikk støtteerklæringer fra organisasjoner på venstresida. Leserinnlegg ble skrevet, og atskillige nye elever ble vervet for skoleåret 1979-80.³⁶⁵

Høsten 1979 hadde en egen gruppe FGB-krisa som tema, og laget bl. a. forslag til endring av vedtektene. I de nye, mer moderate vedtektene ble A-møtets rolle sterkt nedtonet. Fra å være ”skolens høyeste organ” skulle A-møtet som før 1970 bli ”skolens kontrollorgan”.³⁶⁶ For å omgå lovens paragrafer om lærerråd og elevråd, og samtidig beholde A-møtet, benyttet de nye vedtektene seg av den diffuse betegnelsen ”skolens øvrige organer” flere av stedene der ”A-møtet” tidligere hadde vært nevnt. I 1979-vedtektene skulle skolens formål ikke lenger være å forandre den videregående opplæringen, men å ”demokratisere” den. A-møtet skulle fortsatt nedsette og oppløse administrasjonsgruppene og definere deres arbeidsområder, men i stedet for at A-møtet skulle ta den endelige avgjørelsen om gruppens innstillinger, skulle skoleutvalget gjøre det. Tidligere hadde klassemøtene kunnet vedta valg av lærebøker og interne regler for klassen.³⁶⁷ I 1979-vedtektene ble klassemøtenes innflytelse svekket, ved at de heretter bare skulle ”diskutere saker”. Denne gangen firte FGB på kravet om tilbakekallingsretten i skoleutvalget, slik at dette punktet i 1976-vedtektene ble strøket. Vedtektsendringene i 1979 forandret imidlertid ikke oppfatningene til det borgerlige flertallet i Akershus fylke, og i desember 1979 ble skolen vedtatt nedlagt.

Etter nedleggingsvedtaket er det mye som tyder på at FGB gikk inn i en kollektiv depresjon. Flere av lærerne unnlot å møte opp på skolen og *Synopsis* kom ut mye sjeldnere enn før.³⁶⁸ Ideen om å prøve å få gjort FGB til en privatskole ble imidlertid ikke gitt opp. I mars 1980 søkte ”Interimstyret for FGB” Bærum skolestyre om å få bruke lokalene på Haug

---

³⁶⁴ Referat fra A-møte 28.4.79, *Synopsis* 25/78-79, SAO D-0026, 246.

³⁶⁵ Bl. a. uttalelse fra fylkesskolesjef Olaf Kortner, 28.9.79, SAO D-0001, 6.

³⁶⁶ ”Vedtekter for Nordhaug videregående skole”, 21.11.79, SAO D-0001, 1.

³⁶⁷ ”Vedtekter 1976”, SAO D-0001, 1.

³⁶⁸ *Synopsis* 12/79-80, SAO D-0026, 250. I mars 1980 evaluerte koord-gruppa (tidligere gruppe-gruppa) de andre gruppene og fant ut at verken informasjons-, seminar-, basis- eller hus- og hagegruppa fungerte. Det gjorde derimot både A-styret, ansettelses-, pedagogikk-, økonomi- og Synopsisgruppa, *Synopsis* 14/79-80, SAO D-0026, 250. Ikke alle er enige i at skolen gikk inn i en kollektiv depresjon. De som ble igjen til siste slutt, mener at det ble hyggeligere på skolen etter hvert som det ble færre elever og lærere der, intervju med Dagfinn Reiersøl og Kai Ekstrøm.

til et eventuelt privat forsøksgymnas.³⁶⁹ Skolestyret svarte at kommunen hadde planer om å bruke bygningene til skolemuseum eller som filial under Haslum skole.³⁷⁰ FGB ga seg ikke i første omgang, og arbeidet med å lage en stiftelse, ”FGB”. Stiftelsen hadde som formål å ”skaffe til veie økonomisk støtte og legge forholdene til rette for en videreføring av FGB etter at det opphører som fylkeskommunal skole.”³⁷¹ Stiftelsen skulle bestå av ”elever, lærere og andre som har sitt daglige virke på skolen, såfremt de har vært minst to måneder ved skolen.”³⁷² Også andre kunne etter søknad opptas i stiftelsen. Stiftelsen skulle en gang i året velge et styre bestående av fem medlemmer, som skulle stå ansvarlig for skolens drift, regnskap og ansettelse etter innstilling fra A-møtet. Hvorvidt dette forslaget ble sendt til departementet eller ikke, er uklart. I hvert fall har jeg ikke funnet noe svar fra KUD, eller noen andre dokumenter som tyder på at arbeidet med å gjøre om skolen til en stiftelse ble iverksatt. Trolig hadde lærerne gitt opp, og elevene som allerede hadde begynt, orket ikke engasjere seg mer i saken, da de tross alt fikk fullføre sin skolegang.

7.3. Sammenlikning av FGB og FGO

Fordi FGB ble nedlagt og FGO ikke, kan det være fruktbart å belyse noen likheter og forskjeller mellom de to skolene. I likhet med FGB har også FGO vært truet av nedlegging, men FGO har klart å forhindre dette gjennom lobbyvirksomhet i kommunen, selv om et flertall av kommunepolitikerne i utgangspunktet var negative til å opprettholde skolen. Som vi har sett forsøkte også FGB å unngå nedlegging, uten at dette førte fram. Tidligere skoleleder Kåre Grøtting mener en viktig forskjell mellom Oslo og Akershus har vært at mens Oslo har satset på å gi et utdanningstilbud til flest mulig elever, har Akershus satset på utstyr og skolebygninger.³⁷³ Likevel er ikke dette en tilstrekkelig årsak til at den ene skolen ble opprettholdt og ikke den andre, og det er nødvendig å undersøke andre forhold ved de to skolene.

En viktig forskjell mellom FGO og FGB var at FGO hadde mer karakter av å være en skole, mens FGB var mer et sted å være.³⁷⁴ I det følgende redegjør jeg for faktorer som gjorde

---

³⁶⁹ Søknad til Bærum skolestyre fra Interimstyret for stiftelsen ”FGB”, 26.3.80, SAO D-0001, 10.

³⁷⁰ Brev fra Bærum kommunes skoleadministrasjon, 23.4.80, SAO D-0001, 10.

³⁷¹ ”Utkast til vedtekter for et privat FGB, 21.6.80, SAO D-0001, 11.

³⁷² Ibid.

³⁷³ Telefonintervju med Kåre Grøtting.

³⁷⁴ Mange av informantene har påpekt dette, intervju med Kjeld Drevvatne, ”Leif” og Liv Langberg; telefonintervju med Bettina Breidvik, Trine Hofvind og Douglas Draper. For øvrig hadde de to skolene lite kontakt med hverandre, intervju med Inga Gullhav, Olav Eikeland, Jon Eeg-Henriksen, ”Leif”, og Line Gjersø.

FGO mer skolepreget enn FGB. For det første skilte størrelsen og fagtilbudet skolene fra hverandre. På det meste hadde FGB ca. 80 elever, mens FGO hadde rundt 180 elever.³⁷⁵ Mens FGB fra 1975 kun tilbød samfunnsfaglinje, hadde FGO både real-, språklig-estetisk og samfunnsfaglinje. At FGO hadde større faglig bredde, fikk konsekvenser for det pedagogiske utviklingsarbeidet. FGO hadde flere lærere som var aktive i å utarbeide en alternativ pedagogikk, og fikk mer karakter av å være en foregangsskole med betydning for det øvrige skoleverket. Skolen satte tidlig i gang forsøk med matematikk og EDB, samt at den tilbød spansk og russisk fra 1972. I 1978 var FGO først ute blant de videregående skolene i landet med å integrere funksjonshemmede i undervisningen.³⁷⁶ Forsøksrådet og Rådet for videregående opplæring (RVO) synes også å ha vist større interesse for FGO enn for FGB.

En annen faktor som gjorde FGO mer skolepreget enn FGB, var at FGO hadde en form for fraværsfortegnelse fra starten av, selv om det var i form av egenmelding.³⁷⁷ Fra slutten av 1970-tallet risikerte FGOerne å bli kastet ut av skolen dersom de brøt regelen om å ha minst 75% oppmøte, men kunne inngå særavtaler med læreren hvis de av en eller annen grunn ikke ønsket å følge undervisningen.³⁷⁸

En annen forskjell mellom FGO og FGB var at sistnevnte ikke hadde noen sterk talsperson. FGO hadde Mosse Jørgensen og Hermann Ruge som i en årrekke profilerte skolen utad. Selv om Jørgensen sluttet som skoleleder på FGO allerede i 1971, forbinder mange skolen med hennes navn, fordi hun har engasjert seg i skoledebatten helt fram til i dag. Matematikkprofessoren Ruge arbeidet ved FGO til langt opp i pensjonsalderen på 1990-tallet, og har deltatt aktivt i å utvikle nye måter å tilnærme seg matematikken på. I tillegg har FGO hatt andre profilerte lærere som har arbeidet ved skolen i årevis, og som har bidratt til å tilføre FGO en kontinuitet som FGB aldri var i nærheten av. At FGB manglet sterke talspersoner som markerte skolen utad, og lærere som tok ansvar for det pedagogiske utviklingsarbeidet, kan ha bidratt til at skolen ikke fikk alternativet sitt klart fram, og ble oppfattet som ”surrete”.³⁷⁹

---

³⁷⁵ Flest elever hadde FGB skoleåret 1971-72 med 87 elever. I 1975-76 hadde den 57 elever, i 1978-79 hadde skolen ca. 40 elever. *Kjempesynopsis 1979*, SAO D-0026, 246.

³⁷⁶ Per Helmer Andersen, ”Forsøksgymnaset i Oslo 1966-1991”, hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo 1994, s. 77-84, 104, 143.

³⁷⁷ Andersen 1994, s. 119.

³⁷⁸ Det er usikkert når denne regelen ble innført. Ifølge Andersen ble ikke dette innført før i 1984, men ifølge *Synopsis* var dette gjeldende praksis allerede i 1978. For øvrig ble ikke elevene kastet ut før de hadde brutt en prøvetid der de måtte møte 90% av skoletida i en måned. Andersen 1994, s. 119-120; referat fra seminar med FGO i november 1978, unummerert *Synopsis 1978*, SAO D-0026.

³⁷⁹ Intervju med Hilde Sandvik; telefonintervju med Eva Mannseth.

Som vi så tidligere i dette kapitlet, var fylkesskolestyremyndighetene i Akershus' fremste argument mot FGB at den brøt med Lov om videregående opplæring. FGO ble derimot ikke negativt berørt av loven, skolen hadde ønsket å tilpasse seg loven på et tidlig tidspunkt.³⁸⁰ Begrunnelsene fylkesskolesjefen i Akershus hadde brukt mot FGB var bl. a. at skolen ikke hadde eksamensrett, godkjent reglement eller rektor som øverste myndighet. Disse forholdene gjaldt også FGO, men fikk altså ikke følger for at skolen ble nedlagt. FGB hadde i tillegg tilpasset seg lovens krav om å ha skoleutvalg som øverste myndighet, mens FGO hadde fått dispensasjon fra denne bestemmelsen. FGO beholdt Rådet som utøvende organ mens A-møtet var skolens kontrollorgan.³⁸¹ Rådet var, som skoleutvalget, ansvarlig for skolens økonomi, ansettelse og oppmøte. Forskjellen besto bl.a. i at Rådet hadde flere representanter fra skolen og dessuten møttes to ganger i uka, noe som var langt oftere enn skoleutvalgets møter seks ganger i året. FGO hadde derfor en langt sterkere sentralledelse på skolen, noe som også bidro til at FGO fikk mer karakter av å være en skole med en strammere struktur. Som vi så i kapittel 5, blandet skoleutvalget seg generelt lite inn i styringen av FGB, og fungerte mest som et formelt organ.

Beliggenheten var også forskjellig. FGB lå svært avsides, og det krevde både vilje til å komme seg dit - og til å dra derfra, hvis man først hadde kommet.³⁸² FGO lå fram til 1991 i Oslo sentrum, og elever som kom på skolen, kom dit for å gå til undervisning, og dro andre steder når de ville kose seg.

I 1973 utvekslet de to skolene elever med hverandre, og deres sammenlikninger av skolene i *Synopsis* er en interessant kilde i denne sammenhengen. I innleggene FGBERne skrev, kommer det fram at de oppfattet FGO som en udemokratisk skole som hadde mye å lære av FGB.³⁸³ Ifølge de to elevene var lærerne på FGO langt mer dominerende enn de var på FGB, og forholdet mellom lærere og elever var preget av motsetninger, ikke minst på A-møtene og rådsmøtene. A-møtene på FGO var tidsberammet og hadde færre avstemninger, og ofte skjedde avgjørelsene ved akklamasjon. Det var mer bråk og uro på FGOs A-møter, og verken klassemøtene eller gruppene refererte på møtet. Ifølge de to elevene hadde FGO få grupper, og saker som på FGB ble tatt hånd om av administrasjonsgruppene, ble avgjort av Rådet. Bare når det var uenighet i Rådet ble sakene sendt videre til A-møtet. I tillegg til Rådet

---

³⁸⁰ Andersen 1994, s. 91.

³⁸¹ Referat fra seminar med FGO i november 1978, unummerert *Synopsis* 1978, SAO D-0026. Rådet besto av fire elever, fire lærere, en forelder og en representant fra kommunen, mens skoleutvalget besto av to fylkesskolestyrerepresentanter, to lærere, to elever og en representant fra de øvrige ansatte ved skolen.

³⁸² Telefonintervju med tidligere skoleleder Kjetil Lehland.

³⁸³ "Er den demokratiske skolen FGB en saga blott?", innlegg av Henrik, *Synopsis* 7/73-74, SAO D-0024, 228; "FGO kontra FGB", innlegg av Inger Marie, *Synopsis* 9/73-74, SAO D-0024, 228.

hadde FGO et ukentlig lærer-tillitsmannmøte (L-T-møte), som besto av alle lærerne samt en tillitsvalgt elev fra hver klasse. Ifølge de to FGBERne dominerte lærerne også her. Disse påstandene stemmer overens med observasjonene til en elev fra FGO som var utplassert på FGB tidligere samme år.³⁸⁴ Hun hevdet at det var misnøye med Rådet på FGO, og at FGB fungerte bra uten Råd fordi det var lettere å administrere en liten skole. Også hun mente at lærerne dominerte mindre på FGB enn det de gjorde på FGO. Hun mente det var bra med de korte referatene fra klasse- og gruppemøtene på A-møtene, men var forundret over de mange avstemningene på FGB. På FGO mente man at det var uheldig med for mange avstemninger fordi det ikke var tilfredsstillende at mindretallet bare ble nedstemt. I stedet forsøkte man i Oslo å diskutere seg fram til enighet. Ifølge denne eleven hadde de nesten aldri avstemninger på FGO, mens FGB hadde opp til ti avstemninger i løpet av ett A-møte.

At de skolemyndighetene i Oslo ønsket å beholde FGO som et tilbud til elever som ikke fant seg til rette i vanlige skoler, hadde sammenheng med at FGO hadde et bredt fagtilbud, sterke talpersoner og en mer ryddig administrasjonsform, samt at skolen i større grad ble oppfattet som nettopp en *skole*, og ikke i fullt så stor grad som et fremmedelement.

7.4. Oppsummering

Når det gjelder mulige indre årsaker til at skolen ble nedlagt, har jeg i tidligere kapitler vært inne på områder der skolen ikke fungerte etter sine intensjoner. At skolen manglet en klar profil og var ustrukturert, samt at den fra omkring 1975 ikke lenger var særlig innovativ pedagogisk sett, og dessuten slet med å rekruttere nok elever, kan indirekte ha bidratt til nedleggingen. En interessant forskjell mellom informantene som gikk på skolen i begynnelsen og de som gikk der på slutten, er at det er en tendens til at elever som gikk på skolen i begynnelsen, mener at skolen hadde utspilt sin rolle, ved at den hadde vært med på å bidra til at det i dag er større valgfrihet i videregående skole generelt.³⁸⁵ Informantene som gikk på skolen i slutfasen, og da særlig de av dem som var aktive i kampen for å forhindre nedlegging, mener i langt større grad at FGB var et alternativ med eksistensberettigelse, og at skolen ble ”drept” av politikerne.³⁸⁶

Når en studerer FGB som et opprørsfenomen, er det nærliggende å anta at skolen i de første årene var frisk og innovativ, og at deltakerne i større grad enn det som var tilfellet etter

---

³⁸⁴ Innlegg av FGO'er Elisabeth, *Synopsis 26/72-73*, SAO D-0023, 226.

³⁸⁵ Intervju med J. Henning Schönheyder, Inga Gullhav; telefonintervju med Guro Berge.

³⁸⁶ Intervju med Liv Langberg, ”Leif” og Dagfinn Reiersøl; telefonintervju med Trine Hofvind.

hvert, søkte å utforme et alternativ til det de oppfattet som et foreldet skolesystem. Etter at skolen fant sin form, stagnerte forsøkene, og selv om deltakerne fortsatt så på skolen som et demokratisk alternativ, kom de til et ferdiglaget, bestemt system.

I forhold til omverdenen er det klart at mange av reformene elever og lærerne som gikk på skolen i startfasen kjempet for, var kommet inn i skoleverket, selv om FGBs demokratiske struktur var langt mer ytterliggående enn styringsstrukturen både i samtidas og i dagens videregående skoler. Etter hvert som skolen var blitt etablert og det øvrige skoleverket gjennom Lov om videregående opplæring var blitt reformert, ble FGB i langt større grad isolert som en liten radikal øy i forhold til det stadig mindre radikale samfunnet omkring. En rekke forhold ved FGB avvek fra den standarden som loven satte for hvordan man skulle drive en skole, i tillegg til at FGBs definisjon av skoleforsøk var forskjellig fra det myndighetene oppfattet som seriøse forsøk. Slik jeg ser det, er det viktig å understreke at skolen var en utpreget representant for et verdisyn som var typisk for 1970-tallets radikale bevegelser, og at dette indirekte førte til nedleggingen.

Kapittel 8. Avslutning

8.1. Oppsummering

FGB var på mange måter et ytterliggående skoleforsøk. Meningen med skoleforsøket var at det skulle være et sosialt eksperiment. Dette var vidt forskjellig fra hva skolemyndighetene mente var planmessige og målrettede forsøk. I FGBs vedtekter het det at skolen skulle bidra til å forandre den daværende gymnasform, men i praksis var FGBs viktigste formål ”å skape grunnlag for elevenes og lærernes vekst i videst mulig betydning”. Skoledemokratiet, som innebar at alle skulle være likeverdige deltakere og at ingen skulle tvinges til å gjøre noe de ikke hadde lyst til, var det vesentligste midlet til å oppnå dette noe diffuse målet.

FGB oppsto i et velferdssamfunn preget av strukturendringer, økonomisk vekst og utbygging av skoleverket. Parallelt med velstandsøkningen kritiserte stadig flere, ikke minst de unge, samfunnsutviklingen og etablerte verdier. I denne framstillingen har jeg satt FGB inn i en ungdomsopprørssammenheng. Ungdommer var med på å ta initiativet til skolen og var delaktige i organiseringen av den. Skolen representerte dessuten et verdisyn som var typisk for det man forbinder med det antiautoritære opprøret på slutten av 1960- og begynnelsen av 1970-tallet. Etter hvert som det antiautoritære opprøret minket i styrke, både ved at noen av holdningene ble forkastet, mens andre ble inkorporert i den rådende verdinormen i det etablerte samfunnet, mistet skolen sin appell til Asker- og Bærumsungdommen.

FGB kom i gang som et resultat av kritikken mot den tradisjonelle skolen. I likhet med andre antiautoritære bevegelser kritiserte forsøksgymnasiastene hierarkisk oppbygde systemer som de mente var undertrykkende og umenneskelige. En følge av dette synet var at demokratibegrepet fikk nytt innhold. Oppfatningen at virkelig demokrati innebærer at ethvert individ har rett til å bestemme over sitt eget liv, førte til at tanken om desentralisering av makt og ansvar fikk større gjennomslagskraft. En konsekvens av dette synet var at ideologier som anarkisme og sosialisme, fikk en renessanse. De som kritiserte industrikapitalismens samfunnsstruktur, var imidlertid ikke enige om hvordan man burde organisere en annen type samfunn. Et hovedskille gikk mellom de som mente at man bare kunne oppnå samfunnsendringer gjennom revolusjonære, sentralstyrte organisasjoner med sterk indre disiplin, og de som mente at virkelige endringer ikke kunne gjennomføres hvis man benyttet de samme undertrykkende midlene som det samfunnet man ville bort fra. Det første synet ble særlig forfektet av marxist-leninistene, mens anarkistene og store deler av den nye kvinnebevegelsen sto for det siste synet. De sistnevnte mente at flat organisasjonsstruktur var

et av midlene for å oppnå bevisstgjøring av massene, som i sin tur ville føre til samfunnsomveltning. Ledende krefter på FGB var sterkt påvirket av dette synet.

FGBs viktigste pedagogiske inspirasjonskilde var den engelske pedagogen A. S. Neill, som på internatskolen Summerhill helt siden mellomkrigstida hadde virkeliggjort en anarkistiskinspirert pedagogikk. Neill, som var påvirket av psykoanalysens kritikk av undertrykkende barneoppdragelse, mente at barn var mer eller mindre selvregulerende, og at de derfor måtte få utfolde seg fritt uten å bli utsatt for tvang og moralisme. I likhet med FGBs ideologi forfektet Neill et menneskesyn som gikk ut på at frie individer - selv de under myndighetsalderen - både kan og vil ta ansvar for sine handlinger og konsekvensene av dem, hvis de får sjansen til det. Skoledemokratiet, med felles møter der alle hadde en stemme hver, som skolens besluttede organ, var en konsekvens av dette synspunktet. Fordi Neill var lite opptatt av selve undervisningens innhold og metoder, fant de norske forsøksgymnasene også inspirasjon hos pedagoger som John Dewey, Olav Storstein og Paulo Freire. Disse pedagogene var opptatt av at undervisningen skulle ha et bevisstgjørende innhold og at metodene skulle fungere frigjørende, både som ledd i elevenes personlige utvikling, og som ledd i den allmenne samfunnsutviklingen, der målet var økt medbestemmelse for borgerne.

Den kulturradikale venstresida i Norge har siden mellomkrigstida hatt tradisjon for å dele det synet på pedagogikk som er skissert her. I Akershus fylke var imidlertid Ap på slutten av 1960-tallet fortsatt påvirket av det tradisjonelle industriarbeidersynspunktet. Mange av arbeiderpartimedlemmene var sterke motstandere av privatskoler, og tok dessuten avstand fra den kulturradikale middelklasseprofilen FGB hadde. Den intellektuelle og radikale delen av Ap hadde i løpet av 1960-tallet blitt påvirket av desentraliseringstanken, og mente at det kunne være nyttig å eksperimentere i små enheter, slik at resultatene på sikt kunne komme hele det offentlige skoleverket til gode. De støttet derfor opprettelsen av de to forsøksgymnasene. Også de borgerlige partiene i Akershus ønsket i 1969 et privat forsøksgymnas i Bærum. Ifølge Bærum Høyre harmonerte skolens frihetlige og individorienterte ideologi med et konservativt verdisyn. Selv om FGB i utgangspunktet manglet både tilfredsstillende lokaler, finansiering og lærerkrefter, klarte initiativtakerne ved hjelp av ressurssterke støttespillere å få igjennom igangsettingsvedtaket, ved å appellere både til de radikale og til de konservative politikerne i Akershus. Ved å gi uttrykk for at FGB ønsket å bli offentlig på sikt, fikk initiativtakerne majoriteten i Ap over på sin side. Så lenge Ap hadde flertall i fylket, ble skolen holdt i gang. De borgerlige partiene ønsket derimot ikke lenger å beholde FGB etter at det var blitt offentlig, bl. a. fordi skolen opptrådte egenrådig i forhold til lover og regler, og dessuten hadde utviklet seg til å bli et såkalt raddisreir.

FGB som sosialt miljø var gjenstand for både kontinuitet og forandring. Kombinasjonen av skolens struktur og lave antall skolemedlemmer gjorde at skolens kultur og aktivitetsnivå endret seg fra år til år. FGB var hele tida like mye et sted å være som det var en skole, og ble i likhet med andre radikale tiltak på 1970-tallet, stadig mer isolert i forhold til omverdenen.

Denne framstillingen har langt på vei avlivet myten om at det særlig var kunstner- og akademikerbarn, gjerne med Steinerskolebakgrunn, som begynte på FGB. Selv om mange av elevene hadde foreldre med høyere utdanning, rekrutterte skolen elever med relativt alminnelig bakgrunn i forhold til de andre elevene i Asker og Bærum som tok gymnasutdanning på 1970-tallet. Elevene som begynte på FGB, særlig de som begynte på skolen i slutfasen, var likevel generelt mer i opposisjon til etablerte normer enn majoriteten av Asker- og Bærumsungdommen, og skolen rekrutterte hele tida skoletrøtt middelklasseungdom som ville vekk fra vanlig skole, og som ønsket å begynne på FGB fordi det representerte et alternativt miljø.

Lærerne var særlig i starten nokså forskjellige fra gjennomsnittslæreren i samtida. I begynnelsen var mange av dem sterkt preget av ungdomsopprøret. Noen av dem var påvirket av den politiske delen av opprøret, mens andre, trolig de fleste, var en del av det såkalte livsstilsopprøret. Generasjonsmessig sett var lærerne det som i ettertida populært er blitt kalt "sekstiåttene".³⁸⁷ Etter som tida gikk ble også "sekstiåttene" eldre, og dette førte til at lærerkorpsets gjennomsnittsalder steg. Det er likevel nødvendig å understreke at FGB hadde en stor utskiftning av lærere, noe som delvis hang sammen med at få av dem hadde stor nok stillingsprosent til å kunne livnære seg på lønna. Dessuten kunne arbeidsforholdene være tøffe på en skole som for en stor grad var elevstyrt.

FGBs skoledemokratiske oppbygning endret seg fra å være en kopi av organisasjonsstrukturen på FGO, til å bli en anarkistiskinspirert organisasjon med flat struktur. Den "lille revolusjonen" i 1971 var et resultat av misnøye med det mange av elevene oppfattet som et byråkratisk og voksendominert Råd. Begrunnelsen for at Rådets ansvarsområder skulle overlates A-møtet og de mange smågruppene, var at skolemedlemmene ville identifisere seg mer med skolen og ta større ansvar. Mye tyder på at denne ordningen førte til at flere av elevene faktisk tok større ansvar, og mange viste en gripende omsorg for skolen. Likevel var det svakheter ved ordningen, ikke minst var den

---

³⁸⁷ "Sekstiåttene"-definisjonen er selvfølgelig problematisk. I snever forstand skulle vel helst en "ekte sekstiåttene" ha vært radikal student med høyere middelklassebakgrunn i 1968. Begrepet har slik jeg har forstått det, blitt utvidet til å gjelde alle som var mer eller mindre unge og radikale på slutten av 1960-tallet.

lovstridig. Myndighetene hadde bestemt at skoleutvalget var alle videregående skolars øverste organ, mens FGB insisterte på at A-møtet skulle være skolens høyeste organ. Likevel var det generelt få konflikter mellom FGB og skoleutvalget. En annen konsekvens av den ”lille revolusjonen” var at FGB fikk en svakere ledelse enn før, ved at skolen i større grad ble avhengig av skolemedlemmenes skiftende engasjement. I enkelte tilfeller kunne administrasjonsgruppene opptre egenrådig og utenfor demokratisk kontroll, fordi ordningen innebar at folk meldte seg frivillig til gruppene. Likevel er det lite som tyder på at det var et problem at gruppene handlet egenrådig, snarere var det problematisk at saker som kunne vært avgjort av en demokratisk valgt ledelse, ble gjenstand for nesten parodiske debatter og avstemninger på A-møtet. Fordi A-møtene varte så lenge, unnlot mange å komme på dem, selv om en ved nærmere ettersyn kan se at oppmøtet på FGBs A-møter ikke var så dårlig som skolemedlemmene ville ha det til.

FGBs pedagogiske praksis var påvirket av det samme prinsippet om deltakerstyring som er blitt beskrevet ovenfor. Ideologien som gikk ut på at gymnasiaster er mennesker som kan og må ta ansvar for og konsekvensene av sine handlinger, ble praktisert i ytterste konsekvens: Det uforbeholdne frivillighetsprinsippet gjorde at det faktisk var mulig å tilbringe årevis på skolen uten å gjøre skolearbeid i tradisjonell forstand. Likevel begynte de fleste elevene på skolen fordi de hadde tenkt til å ta examen artium, og de måtte gå opp som privatister i alle fag, i det samme pensumet som andre artianere. Kombinasjonen av at elevene måtte forholde seg til departementets fastlagte pensumkrav, mangelen på økonomiske midler til å drive faglige forsøk og det frivillige oppmøtet, førte til at FGB ikke drev pedagogisk nybrottsarbeid. De utradisjonelle pedagogiske metodene som ble praktisert, slik som temaukene, de tverrfaglige seminarer og periodeundervisningen, var hentet fra FGO og Steinerskolen. Faktisk var det årlige tre dagers kulturarrangementet Samrøra den eneste pedagogiske nyskapingen på FGB.

Som jeg har vært inne på ved flere anledninger, var FGB, i likhet med andre organisasjoner som er basert på frivillig innsats, preget av konflikten mellom individ og kollektiv, mellom frihet og ansvar, mellom passivitet og dominans. Det var motsetninger mellom skoleidealistene som mente at skolen skulle fungere som et kollektiv, der alle skolemedlemmene skulle vise omsorg for skolen, og flertallet som ikke hadde like høye ambisjoner for skolens del, men var der fordi de hadde en individuell interesse av det. I autoritære organisasjoner og i den tradisjonelle skolen blir slike mekanismer tilslørt fordi aktørene mer eller mindre blir tvunget til deltakelse. Når en organisasjon eller utdanningsinstitusjon legger ”alt til rette” for aktiv utfoldelse og aktivitet, og det viser seg at

flertallet forholder seg relativt passivt, er det naturlig at den aktive og velmenende eliten blir skuffet over manglende engasjement. FGBs skolestruktur førte til at de som ønsket det, hadde store muligheter til å utvikle selvstendighet, ansvar og medbestemmelse, særlig ved at skolemedlemmene hadde anledning til reell innflytelse både når det gjaldt den faglige og administrative delen av skolen. Selv om deltakerdemokratiet ikke var effektivt, fungerte det som læringsprosess, ikke bare fordi det viste mulighetene, men også fordi begrensningene ble åpenbart for deltakerne.

8.2. Videre forskning

Under arbeidet med denne oppgaven er det kommet fram en rekke nye problemstillinger som kan danne utgangspunkt for videre forskning. Som nevnt i kapittel 2, har de mer elitistiske delene av ungdomsopprøret, som ml-bevegelsen og studentopprøret, blitt oppfattet som mer interessante å forske på enn andre deler av opprøret. Etter min mening hadde det vært konstruktivt om flere sider av det antiautoritære opprøret hadde blitt belyst, ikke minst fordi ulike erfaringer kan lære oss noe om både hvilke feilgrep som er blitt gjort, og hvilke muligheter som finnes, når folk forsøker å finne nye måter å organisere hverdagen på. Slik jeg oppfatter det dette en av historiefagets viktige oppgaver.

En problemstilling jeg ofte har vært inne på i denne framstillingen, har vært hvilke sosiale mekanismer som opptrer i antiautoritære bevegelser, slik som dominansspørsmålet og spenningen mellom individ og kollektiv. Selv om psykologer, sosiologer og sosialantropologer trolig er mer innforstått med slike problemstillinger enn historikere, kunne det vært interessant å utdype slike mekanismer innenfor andre opprørsfenomener, ikke nødvendigvis bare innenfor 1960- og 70-tallets bevegelser, men også i forhold til ungdomsopprøret på begynnelsen av 1980-tallet, da ungdom i flere norske byer okkuperte hus og sloss mot politiet. Ungdomsopprøret på 1980-tallet var mer ekstremt ved at det omfattet færre ungdommer, var mer voldelig og mindre ideologisk forankret enn det generelle opprøret mot autoritetene på slutten av 1960-tallet, og det kunne vært interessant å sammenlikne ulike ungdomsopprørs karakter. Blitzhuset, som i disse dager igjen er truet med nedlegging, har en liknende styringsstruktur som FGB hadde, med arbeidsgrupper og Allmøte som øverste organ. Det kunne vært interessant om noen hadde undersøkt Blitz' historie, gjerne med utgangspunkt i dominansspørsmålet, for selv om Blitz i prinsippet har en flat organisasjonsmodell, er det klart at enkelte individer som holder til der, spiller en utpreget dominerende rolle.

I forhold til den tidsepoken jeg har studert, har jeg så vidt vært inne på at det var opprørstilstander på vanlige gymnas, realskoler og ungdomsskoler på slutten av 1960- og begynnelsen av 1970-tallet. I flere av tilfellene var det mye bråk på de store kombinerte skolene i Oslos østlige drabantbyer. Det hadde vært interessant å finne ut mer om elevenes opprør rundt omkring på vanlige skoler.

I en større sammenheng kunne det vært nyttig å finne ut om de to forsøksgymnasene, da særlig FGO, kan ha bidratt til å påvirke det øvrige skoleverket. Skolene satte jo som mål å forandre den daværende gymnasformen, og var på mange måter pionerer for både individorientert og temabasert pedagogikk, som i dagens skoleverk er blitt det rådende pedagogiske paradigmet. Imidlertid er det vanskelig å avgjøre om forsøksgymnasene har hatt innvirkning på endringene av læreplanene, eller om forandringene i skoleverket hadde skjedd uansett. I oppgaven har jeg også nevnt at det ble startet flere forsøksgymnisknende videregående skoler i Europa etter inspirasjon fra FGO. Det hadde vært spennende å sammenlikne de ulike europeiske forsøksgymnasene med hverandre, hvordan de ble organisert, og hvilket forhold de hadde til omverdenen og til det øvrige skoleverket.

Sist, men ikke minst, har jeg savnet en metode for behandling av historiske kilder som er laget av ungdom. Denne oppgaven er i stor grad bygd på kilder som er laget av ungdommer som syter og klager, overdriver og ironiserer. Verdensoppfatningen til 16-åringer er annerledes enn voksnes oppfatninger, ikke minst fordi normative kilder som er laget av ungdom er mindre målrettede og i mindre grad uttrykk for maktønsker enn voksenproduserte kilder. En ungdoms fortolkning av verden som grusom og hyklerisk gjenspeiler ikke nødvendigvis virkeligheten, men er uttrykk for hvordan det oppleves å være ung i enn gitt situasjon. På den måten er slike kilder mer verdifulle som levninger enn som beretninger.

Etter det jeg vet, er det ikke utarbeidet noen kildekritisk metode innenfor historiefaget for hvordan man kan nyttiggjøre seg slike ”ungdomskilder”. I arbeidet med denne oppgaven har jeg vært henvist til å bruke egne erfaringer og skjønnsvurdering når jeg har behandlet kildene. Psykologien, sosiologien og sosialantropologien har metoder for å fortolke ungdommelige atferdsmønstre, og det kunne vært fruktbart om historikere kunne dra nytte av andre fagdisipliners resultater, slik at det kunne utarbeides en kildekritisk metode som kunne brukes når man behandler historiske kilder skapt av ungdom. I forhold til videre forskning på kulturhistoriske fenomener, deriblant ungdomsopprørsfenomener, kunne det vært fruktbart å videreutvikle en slik kildekritisk metode.

Kilde- og litteraturhenvisninger

Muntlige kilder:

Intervjuer:

Dagfinn Reiersøl (elev 1969-72, vaktmester 1973-82), Kaffistova, 29.10.02
J. Henning Schönheyder (elev 1969-71), Frogner, 2.2.02
Margarete Wulfsberg (elev 1969-72), Nesodden, 26.2.02
Inga Gullhav (elev 1971-73), Diakonhjemmet, 8.2.02
Olav Eikeland (elev 1971-75), Grønnegata, 18.6.02
Jon Eeg-Henriksen (elev 1972-75), Berg, 22.2.02
Hilde Sandvik (elev 1975-77), Blindern, 19.11.02
Kjeld Drevvatne (elev 1975-78), Café Abel, 6.2.02
"Leif" (elev 1975-78), Blindern, 31.1.02
Ragnhild Sollid (elev 1977-79), Nesodden, 28.2.02
Liv Langberg (elev 1978-80), Café Sjakk Matt, 12.2.02
Line Gjersø (elev 1978-81), Torshov, 4.2.02
Øyvind Tønnesson (elev 1979-81), Blindern, 24.1.02
Kai Ekstrøm (elev 1979-82), Schøyen, 1.2.02
Ingeborg Lyche (lærer 1969-70, skoleleder våremesteret 1970), Nydalen, 1.2.02
Brit Bang (kontordame 1971-78), Sankthanshaugen, 9.5.02

Telefonintervjuer:

Bettina Breidvik (elev 1969-72), 21.8.02
Bjørn Freberg (elev 1969-70), 25.1.02
Guro Berge (elev 1973-76), 12.2.02
Bjørn Kjendalen (elev 1977-80), 13.2.02
Ellen Heyerdal (elev 1978-80), 27.2.02
Trine Hofvind (elev 1979-82), 23.2.02
Eva Mannseth (lærer 1969-72, skoleleder 1.1.70-1.1.72), 17.7.02
Kjetil Lehland (lærer 1971-74, skoleleder 1.1.72-31.7.73), 23.8.02
Douglas Draper (lærer 1970-76, innom skolen hver uke fram til slutten), 23.1.70
Kåre Grøtting (skoleleder 1973-76), 28.1.02
Tor Dage (tidligere representant i Akershus fylkesskolestyre), 13.6.02
Per Dalin (pedagogisk veteran, forfatter, nestleder i Forsøksrådet 1967-70), 19.6.02
Jo Benkow (Høyrepolitiker, formann i Bærum skolestyre i 1969), 25.6.02
Ove Borgersen (Bærum kulturetat), 15.10.02

E-post:

Beate Braanen (elev 1970-73), 19.9.02
Kirsti Næss (elev 1974-76), 27.1.02
Ellisiv Hovig (elev 1978-80), 26.8.02
Trine Hofvind (elev 1979-82), 25.1.02; 23.8.02
Douglas Draper (lærer 1970-76)

Brev:

Mosse Jørgensen (pedagogisk veteran, FGOs første rektor), 4.7.02

Skriftlige kilder:

Rapport:

Forsøksgymnaset i Bærum – de første 5 årene, Bekkestua, 13.2.75.

Avisartikler:

Aftenposten: 16.8.69; 5.9.69; 6.9.69; 8.9.69; 9.9.69; 15.9.69; 18.9.69; 19.9.69; 20.9.69; 24.9.69; 25.9.69; 26.9.69; 3.10.69; 11.10.69; 13.10.69; 17.10.69; 24.10.69; 30.10.69; 7.11.69; 15.11.69; 2.3.70; 4.3.70; 28.4.70; 4.5.70; 9.5.70; 23.5.70; 28.5.70; 18.6.70; 24.6.70; 26.6.70; 13.7.70; 16.7.70; 6.2.71; 1.4.71; 3.4.71, 23.4.71; 27.4.71; 5.5.71; 12.5.71; 2.10.71; 7.10.71; 8.10.71; 3.11.71; 14.12.71; 28.12.71; 28.5.72; 17.6.72; 22.3.73; 3.11.73; 8.12.75; 13.12.75; 19.12.75.

Akershus Arbeiderblad: 29.10.69; 30.10.69; 1.6.70; 4.6.70; 18.6.70; 13.7.70; 16.7.70; 29.4.71; 13.5.71; 23.6.72.

Arbeiderbladet: 19.8.69; 8.9.69; 25.9.69; 26.9.69; 27.9.69; 11.10.69; 13.10.69; 19.12.69; 15.1.70; 2.3.70; 5.3.70; 6.5.70; 12.5.70; 21.5.70; 24.6.70; 1.7.70; 2.7.70; 16.7.70; 17.7.70; 18.7.70; 20.7.70; 3.9.70; 17.11.70; 2.1.71; 17.2.71; 24.2.71; 26.2.71; 2.4.71; 6.5.71; 8.12.72; 1.2.72; 13.5.75; 18.3.80.

Asker og Bærum Budstikke: 60.6.69; 18.8.69; 24.9.69; 3.10.69; 13.10.69; 23.10.69; 24.10.69; 3.11.69; 6.11.69; 7.11.69; 8.12.69; 27.2.70; 4.3.70; 12.3.70; 29.4.70; 4.5.70; 11.5.70; 22.5.70; 26.6.70; 17.7.70; 12.8.70; 2.9.70; 15.10.70; 8.11.70; 30.12.70; 18.2.71; 23.2.71; 1.3.71; 9.3.71; 10.3.71; 26.3.71; 1.4.71; 22.4.71; 30.4.71; 4.5.71; 5.5.71; 7.5.71; 10.5.71; 7.10.71; 29.11.71; 4.11.71; 29.11.71; 9.12.71; 23.12.71; 28.12.71; 2.3.72; 4.12.75; 26.1.76; 30.1.76; 21.4.78; 27.11.79.

Dagbladet: 23.9.69; 25.9.69; 26.9.69; 8.5.70; 24.6.70; 26.6.70; 14.7.70; 17.2.71; 27.2.71; 28.12.71; 1.2.72; 15.4.75.

Dag og Tid: 3.2.72.

Frisprog: 4.10.69.

Fædrelandsvennen: 26.6.70

Morgenbladet: 12.9.69; 20.9.69; 8.7.70; 5.6.79.

Morgenposten: 20.9.69; 14.7.70; 15.7.70; 16.7.70; 24.2.71.

Verdens Gang: 8.7.69; 10.7.69; 1.11.69; 5.5.70; 30.10.70; 6.11.70; 26.4.71.

Vårt Land: 21.10.70.

Statsarkivet i Oslo (SAO):

SAO jnr. 99/137, D-sakarkiv etter organets hovedsystem.

Arkivskaper: Forsøksgymnaset i Bærum.

0001: Vedtekter, div. korrespondanse, Figvedutvalget, nedlegging, privatskole

0002: Allmannamøteprotokoller, referater fra møter i Rådet

0003: Det konsultative organ, skoleutvalget

0014-16: Søknader om opptak

0017: Elevlister

0022-26: *Synopsis*

0027-28: Div. spørreskjemaer, korrespondanse, klasselister, fotografier, o.a. om skolen

Hovedoppgaver:

Andersen, Per Helmer. "Forsøksgymnaset i Oslo 1966-1991", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1994.

Daidsen, Silje. "En kjetter i det medisinske miljø? Enstudie av Jan Greves bruk av LSD og hasj i behandling av pasienter 1962-1971", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2002.

Lindhjem, Anders. "Karlsøyakollektivene. Drøm og virkelighet 1971 til 1977", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1999.

Sjøli, Hans Petter. "Fra raddis til kader. Kineseri i tidens ånd (om ml-erne og det antiautoritære opprøret)", hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo 2002.

Litteratur:

Bjurström, Erling. *Generasjonsopprøret. Ungdomskultur, ungdomsbevegelser og tenåringsmarked fra 50-80-årene*. Oslo: Universitetsforlaget, 1982.

Breines, Wini. *Community and Organization in the New Left: 1962-1968: The Great Refusal*. New York: Praeger, 1982.

Brodersen, Karl. *Skole og antiskole. Er den norske skolen moden for revolusjon?* Oslo: Pax Forlag, 1969.

Bourdieu, Pierre og Jean Claude Passeron. *Les héritiers. Les étudiants et la culture*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1964.

Bull, Edvard. *Norgeshistorien etter 1945*. Oslo: Cappelen, 1982.

Christie, Nils. *Hvis skolen ikke fantes*. Oslo: Universitetsforlaget, 1971.

Dahl, Robert A. *Om demokrati*. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 2000.

Freinet, Célestin. *Folkets skole*. Oslo: Pax Forlag, 1975.

Freire, Paulo. *De undertryktes pedagogikk*. Oslo: Gyldendal, 1974.

Furre, Berge. *Vårt hundreår. Norsk historie 1905- 1990*. Oslo: Det Norske Samlaget, 1991.

Førland, Tor Egil. "Ungdomsopprøret: dongeri eller Wertewandel?", *Nytt Norsk Tidsskrift* 14 (1997), nr.1, s. 47-68.

Førland, Tor Egil. *Club 7*. Oslo: Pax Forlag, 1998.

Hambro, Carl. *Er gymnasiaster mennesker?* Oslo: Pax Forlag, 1966.

Hem, Lars og Tom Remlov (red.). *Forsøksgymnaset i praksis*. Oslo: Pax Forlag, 1969.

Jørgensen, Mosse. *Fra skoleopprør til opprørsskole*. Oslo: Pax Forlag, 1971.

Jørgensen, Mosse. *En nødvendig skole. Plan for et forsøk*. Oslo: Pax Forlag 1972.

Jørgensen, Mosse. *Skoler jeg møtte*. Namsos: Pedagogisk Psykologisk Forlag, 1997.

- Le Goff, Jean Pierre. *Mai 68, l'héritage impossible*. Paris: Éditions La Découverte, 1998.
- Myhre, Reidar. *Grunnlinjer i pedagogikkens historie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996.
- Neill, A. S. *Summerhill*. Oslo: Pax Forlag, 1965.
- Neill, A. S. *Spørsmål om Summerhill*. Oslo: Pax Forlag, 1967.
- Neill, A. S. *Hjertes, ikke hjerner i skolen*. Oslo: Pax Forlag, 1971.
- Naeslund, Jon (red.). *Boken om pedagogerna. Gamla och nya idéer i aktuell utbildningsdebatt*. Vällingby: Liber UtbildningsFörlaget, 1979.
- Reinertsen, Eivind. *Reise uten ankomst: undergrunns-kulturen og vår tid*. Oslo: Aschehoug, 1976.
- Roszak, Theodore. *The Making of a Counter Culture*. New York: Doubleday, 1969.
- Skolen i oppbrudd. 13 elevinnlegg om demokratiseringen av skolen*. Oslo: Gyldendal, 1969.
- Skrindo, Magne. *En skole for demokrati. Et innlegg i debatten om skolelov og undervisningsplan*. Oslo: Pax Forlag, 1967.
- Storstein, Olav. *Fremtiden sitter på skolebenken*. Oslo: Tiden Norsk Forlag, 1946.
- Telhaug, Alfred Oftedal. *Vår nye videregående skole. Oversikt over og kommentarer til reformarbeidet*. Oslo: Lærerstudentenes forlag, 1975.
- Telhaug, Alfred Oftedal. *Forsøksrådet for skoleverket 1954-1984. En studie i norsk skoleutvikling*. Oslo: Universitetsforlaget, 1990.
- Ustvedt, Yngvar. *Overflod og opprør*, bd. 3 i *Det skjedd i Norge*. Oslo: Gyldendal, 1981.
- Yablonsky, Lewis. *The Hippie Trip: a firsthand account of the beliefs, drug use and sexual patterns of young drop-outs in America*. New York: Pegasus, 1968.
- Aamodt, Per O. 1982. *Utdanning og sosial bakgrunn*. Samfunnsøkonomiske studier nr. 51. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Metodelitteratur:**
- Dahl, Ottar. *Grunntrekk i historieforskningens metodelære*. Oslo: Universitetsforlaget, 1988.
- Førland, Tor Egil. *Drøft. Lærebok i oppgaveskriving*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996.
- Hodne, Bjarne, Göran Rosander og Knut Kjeldstadli (red.). *Muntlige kilder. Om bruk av muntlige kilder i etnologi, folkeminnevitenskap og historie*. Oslo: Universitetsforlaget, 1981.
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den engang var*. Oslo: Universitetsforlaget, 1994.

Pettersen, Tove. *Skriv. Fra idé til fagoppgave*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1996.

Slettan, Dagfinn. *Minner og kulturhistorie. Teoretiske perspektiver*. Trondheim: Skriftserie fra Historisk institutt, nr. 4, Universitetet i Trondheim, 1994.

Titlestad, Torgrim. *Når folket fortell – ei handbok i intervjueteknikk og tradisjonsinnsamling*. Oslo: Universitetsforlaget, 1982.

Oppslagsverk:

Hvem Hva Hvor, utgivelser 1967-1980, Oslo: Schibsted.

Lille Fokus. Oslo: Aschehoug, 1973.

Pax Leksikon, bd. 1-6. Oslo: Pax Forlag, 1978-81.

Tillegg

Denne oversikten er ikke fullstendig, men jeg har tatt med den relevant informasjon jeg har funnet i kildene. Fordi det ble gjort en rekke vedtak på de fleste A-møtene, har jeg ikke tatt med vedtak om bevilgninger til innkjøp, refusjoner, o. l., innstillinger til lærer- og skolelederstillinger, og vedtak som omhandler når man skulle ha ferier, møter, fester, temauker, o. s. v. Heller ikke vedtak om hvilke frivillige fag som skulle organiseres og forandring av timeplaner. Punkt 1 er en oversikt over A-møtevedtak som omhandler skolens liv, mens punkt 2 er vedtak om støtteresolusjoner o. l. som dreide seg om politiske saker som ikke direkte hadde med skolen å gjøre, men som var viktige for skolemedlemmene. Vedtakene er hentet fra A-møteprotokoller og diverse løse ark, SAO D-0002, samt forskjellige utgaver av *Synopsis*. Skoleavisa har også vært kilden til punkt 3 om temaukenes temaer og punkt 4 om FGBs seminarer. Når det gjelder oversikten over de ulike seminarene er den langt fra fullstendig. Dette skyldes at seminarene sjelden ble protokollført. Selv om Samrøra ble arrangert hvert år fra 1973 har jeg bare funnet programmene fra 1976 og 1978.

1. Oversikt over A-møtevedtak

9.9.69 Vedtatt å opprette et konsultativt organ

9.4.70 Vedtatt å prioritere elever med arbeiderbakgrunn.

7.9.70 Vedtatt at valg av lærere skal foregå på A-møtet

19.9.70 Vedtatt at det er lov til å ha kaniner på skolen.

10.2.71 Vedtatt at en ikke lenger prioriterer arbeiderbarn, fordi ingen av dem søker seg til skolen likevel.

16.6.71 Strukturgruppas forslag om at Rådet delegerer sin myndighet til A-møtet og sine arbeidsområder til gruppene vedtatt med 30 (av 40) stemmers overvekt.

7.9.71 Bekreftelse av vedtaket fra 16.6.71 med 67 (av 70) stemmers overvekt.

10.3.72 Vedtak om retningslinjer for ansettelse av lærere:

1) De som ansettes skal ha tid og kapasitet til å delta i skolens virksomhet utenom den oppsatte undervisningen. Skolen skal legge vinn på å flest mulig lærer i full post.

2a) Søkere skal vurderes etter hvorvidt de egner seg, ut fra sine faglige og menneskelige kvalifikasjoner, uten at det tas hensyn til at lærerne skal være representative for den norske lærerstand.

b) Heller ikke en søkers alder skal telle for eller imot i skolens vurdering.

3) Det er en selvfølge at lærere som vil fortsette i sine stillinger innstilles av skolen.

29.9.72 Røykeforbud på biblioteket vedtatt.

Vedtatt at det før det kan holdes fest på skolen, skal det oppnevnes minst 2 personer som er ansvarlige. Disse må godkjennes av A-møtet. De skal påse at det blir ryddet og vasket og at alle tomflasker blir gjort usynlige innen kl. 10 neste dag (kl. 9 hvis det er vanlig skoledag).

1.11.72 Røykeforbud på kjøkkenet vedtatt.

1.12.72 Vedtatt at hvis man skal være borte fra skolen i semesteret p. g. a. f. eks. jobbing eller ferie, skal dette først tas opp og godkjennes av klassemøtet og den admingruppe man er medlem av. Man skal gi 14 dagers varsel før man går ut av en gruppe, og sørge for at de(n) som overtar blir satt skikkelig inn i arbeidet.

2.2.73 Vedtatt at musene skal fanges i musefelle, og kjøkkenet vaskes skikkelig så det ikke blir så fristende for dem.

16.2.73 Vedtatt å lage oppvaskliste, og at alle vasker opp etter tur.

21.2.73 Vedtatt at man skal vaske opp etter seg selv om man har fått turnusordning.

Vedtatt at de som har biler eller campingvogner på skolen, må spørre A-møtet om lov til dette innen to A-møter eller flytte.

6.4.73 Vedtatt at det er møteplikt på alle FGB-dager.

13.4.73 Vedtatt at skolens medlemmer ikke får penger for å holde seminar.

11.5.73 Vedtatt at A-møtet skal orienteres om at folk flytter inn på skolen, brakke, e.l.

15.6.73 Vedtatt at årspermisjon for lærere generelt ikke kan gies.

14.9.73 Nytt vedtak om at før det skal holdes fest på skolen skal det godkjennes av A-møtet. To stykker skal være ansvarlig for ryddingen. Skolen skal være blåst til kl. 10 neste dag, 9 hvis skoledag. De som knuser flasker må rydde etter seg.

21.9.73 Vedtatt at man skal vaske gryter etter seg, og at man skal bruke askebegre, ikke tekopper, samt tømme tegruten i søppelkassa, ikke i utslagsvasken.

28.9.73 Vedtatt at A-møtet er beslutningsdyktig selv om under halvparten av skolemedlemmer er til stede, men at over halvparten må være til stede ved ekstraordinært A-møte.

16.11.73 Vedtatt å opprette spesialtrenet ryddekorps.

Vedtatt at A-møtet hver uke skal nedsette noen til å skrive artikler om FGB til tidsskrifter.

Vedtatt at det er forbudt å nyte alkohol i skoletiden. Hvis det er undervisning etter 15, er det ikke lov til å drikke alkohol før undervisningen er ferdig.

31.11.73 Vedtatt å opprette Propaktasjonsgruppa.

18.1.74 Vedtak om papirelever: "Hvis en person over et lengre tidsrom ikke deltar i undervisning, administrasjon eller andre aktiviteter på skolen, uten at det er gitt beskjed til klassen, skal klassen ta kontakt med vedkommende og diskutere problemet med hyn. Kontakten kan skje gjennom enkeltpersoner i eller utenfor klassen som har klassens og vedkommendes tillit eller ved innkallelse til et klassemøte. Klassen må vurdere hvert tilfelle. Hvis klassen etter gjentatte kontaktforsøk ikke har lyktes i å rette på forholdene og å gjenopprette et tillitsforhold mellom eleven og klassen/skolen, tas saken etter grundig overveielse opp på A-møtet. Hvis situasjonen ikke bedrer seg etter å ha bli tatt opp på 3 A-møter, kan A-møtet tilrå personen å slutte på skolen. Tilrådinga må skje skriftlig ved brev."

15.2.74 "50%-vedtaket": Minst halvparten av skolens medlemmer må være til stede for at A-møtet skal være beslutningsdyktig. Avholding av A-møte hver dag inntil det møter 50%.

8.3.74 Vedtatt at referentjobben skal gå på omgang mellom klassene, slik at klassemøtet før hvert A-møte velger 2 referenter. Man velger en referent fra hver klasse av klassene på samme klassetrinn.

5.4.74 Møteansvar, ikke møtefrihet, vedtatt. Folk må fortelle *hvorfor* de ikke holder en avtale, ikke bare at de ikke gjør det. Vedtatt at skolen skal være åpen i helgene og bli et sted å vanke, samt at A-møtet skal orienteres om folk som flytter inn på skolen, i brakker o.l.

19.4.74 Vedtatt om at man fra skoleåret 1974-75 ikke skal ha faste avtaler mellom lærere og elever om undervisning på lørdager.

16.5.74 Vedtatt at midttimen ikke skal brukes til fag.

31.5.74 Vedtatt at A-møteprotokollen er en vedtaksbok, ikke en referatbok.

17.1.75 Vedtatt at folk utenfor skolen ikke har lov til å overnatte. Folk fra skolen må ha dispensasjon fra A-møtet.

24.1.75 Vedtatt at vitnesbyrd skal underskrives av skolestyreseren og en representant fra A-styret.

29.1.75 Vedtatt at vanlig praksis skal være godkjenning av forrige A-møtes referat før A-møtets begynnelse.

14.3.75 Røykeforbud på formingsrommet vedtatt.

25.4.75 Vedtatt at det ikke er lov å røyke hasj på skolen. Blir man "tatt", må man forklare seg for klassemøtet eller A-møtet. Blir man tatt for annen gang, blir man kastet ut av skolen.

2.5.75. Aprilrevolusjonen vedtatt:

Klassemøtet: Alle har møteplikt. Navnopprop og protokollføring. Klassemøtet bestemmer om grunn for fravær er akseptabel. Folk har plikt til å melde fra dersom de ikke kan komme på klassemøtet. En gang i måneden går klassemøtet gjennom protokollen og tar en spørreunde om hver enkelt elevs forhold til skolen, og videre om hyn har fungert tilfredsstillende. Dersom folk har vært fraværende på halvparten av disse møtene i løpet av en måned, uten gyldig grunn, må utvisning vurderes. Klassemøtereferenten sørger for å sjekke frammøtet på A-møtet.

A-møtet: Lov til ett ubegrunnet fravær i måneden. Se ovenfor. Dersom noen er borte fra 3 A-møter i løpet av måneden, uten gyldig grunn, må utvisning vurderes. Alle utvisninger må godkjennes av A-møtet. Alle referenter går på omgang.

Admingrupper: Alle må være medlem av en admingruppe. Alle har møteplikt. Ett ubegrunnet fravær i måneden er tillatt. Dersom folk er borte fra 2 møter i måneden, uten gyldig grunn må utvisning vurderes. Admingruppene utarbeider retningslinjer slik at alle medlemmene deltar like mye etter funksjonsrotasjonsprinsippet.

Fagarbeidet: Klassemøtet må utarbeide klare planer for fagarbeidet (konkret hvilke tidsfrister o.l.) og hver enkelt må gjøre greie for sine individuelle planer. Faglæreren har plikt til å se til at planene overholdes. Dersom faglæreren eller andre finner situasjonen uholdbar må hyn ta det opp med klassemøtet og vedkommende kan nektes å ta eksamen i skolens navn. Folk som ikke følger timene kan ikke vente å få spesialbehandling. Hør på lærerens råd i fagarbeidet.

Hver klasse utnevner 2 personer og lærermøtet 1 som i 2 uker skal kontrollere at rusmiddelforbudet på skolen overholdes. Utnevneelse skjer alfabetisk. Denne "kontrollkommisjonen"/"granskningskommisjonen"/"hasjgruppa" har ansvaret for at klassemøtet og A-møtet tar opp overtramp. Eventuelle overtredere får en advarsel før utvisning vurderes.

7.5.75 Vedtatt at det er lov å bo på skolen.

16.5.75 Vedtatt at "granskningskommisjonen" skal byttes ut annenhver uke, og bestå av 2 medlemmer fra hver klasse og ett medlem fra lærermøtet.

25.5.75 Vedtatt at oppfølging av revolusjonen skal være et fast punkt på klassemøtene.

1.6.75 Vedtatt at alle telefoner angående admingruppenes arbeid betales av skolen.

6.6.75 Vedtatt at kontrollkommisjonen/granskningskommisjonen/hasjgruppa har referatplikt på A-møtet under Skjedd Siden Sist.

9.6.75 Vedtatt at dersom en elev skal bo på skolen, skal skolen kontakte foreldrene og innhente deres samtykke før eleven flytter inn. (Bosaken avgjort i skolens utvalg: Ingen andre enn skolens vaktmester har lov til å bo på skolen.)

22.8.75 Vedtatt at A-styret utarbeider retningslinjer for gyldig fravær (sykdom og viktige familiebegivenheter).

29.8.75 Vedtatt at *Synopsis* skal lages av hver klasse 4 uker av gangen.

Vedtatt at hver klasse skal rydde A-møterommet etter møtet, og at dette går på omgang med ny klasse hver uke.

24.9.75 Vedtatt at hvis avholdsgruppa [sic] er større enn noen av de enkelte voteringsgruppene, er det ikke fattet gyldig vedtak.

10.10.75 Vedtatt å bytte navn til "Haug demokratiske videregående".

14.10.75 Vedtatt at Aprilrevolusjonens regler blir værende, men at utvisningsparagrafen sløyfes.

31.10.75 Vedtatt å bytte navn til "Solhaug demokratiske videregående skole".

14.11.75 Vedtatt at de som driver med kritikk av Regler for videregående skoler får fullmakt til å sende sine brev etter at de har hatt møte om enkelte endringer.

12.12.75 Vedtak om skoleleder- og lærerstillinger:

"A. Skolelederen skal ansettes for inntil 2 år. Stillingen bør gå på omgang blant skolens lærere. Dersom dette viser seg vanskelig, kan søkere utenfra ansettes. Den som blir ansatt må respektere skolens styringsform og egenart.

B. Alle søkere til lærerstillinger stilles på lik linje. Ved siden av de vanlige hensyn til kvalifikasjoner og ansiennitet må det legges vekt på at den som blir ansatt skal passe inn i denne typen skole. Respekt for skolens styringsform og egenart anses som en forutsetning."

30.1.76 Vedtatt at skolens navn er "Nordhaug videregående skole (demokratiske)".

20.2.76 Boikott av skoleutvalget vedtatt.

19.3.76 Vedtatt at en elev fra hver klasse skal møte på lærermøtene.

9.4.76 Boikott av skoleutvalget vedtatt igjen.

14.5.76 Vedtatt å nedsette et utvalg som skal lage utkast til nye vedtekter. Bruke dagens struktur som utgangspunkt.

21.5.76 Vedtatt at A-møtet tillater at representantene møter i skoleutvalget (mot 1 stemme).

Lage forslag til vedtekter hvor regler for valg og tilbakekalling av representantene i utvalget presiseres. Forslaget til vedtak oversendes som arbeidsdokument til Fylkesskolestyret.

26.5.76 Vedtatt at all viktig post skal refereres i *Synopsis*, samt at kopi av all utgående post skal ligge framme.

4.6.76 Vedtatt at *Synopsis*redaksjonen skal ha to medlemmer fra hver klasse. Vedtatt at *Kjempesynopsis* skal sendes til alle nye elever.

6.10.76 Vedtatt at skolen skal tilby to linjer fra skoleåret 1977-78.

26.11.76 Vedtatt å ikke følge Figvedutvalgets innstilling om å kalle elevene på A-møtet for "elevrådsmedlemmer" og lærerne for "lærerrådsmedlemmer", eller innføre standpunkt karakterer. Vedtatt å ha lærerfri uke.

3.12.76 Vedtatt at lærerne ikke skal være på skolen under lærerfri uke.

25.3.77 Vedtatt at boikotten av skoleutvalget ikke skal utvides.

19.8.77 Vedtatt å boikotte valg av elev- og lærerrepresentanter i fylkesskolestyret.

2.9.77 Vedtatt at det er forbudt å klistre opp plakater på skolens yttervegger.

8.10.77 (FGB-dagen) Vedtatt å forkaste alle gamle vedtak. "Nye" vedtak: Røykeforbud på kjøkkenet, biblioteket og tysterommet. Det samme som før om når det holdes fest. A-styret skal henge opp vedtak på ei tavle og holde den ajour ettersom gamle vedtak blir sløyfa og nye vedtak som kommer opp. Samme om oppmøte på A-møte, klassemøte og gruppemøte. All bruk av rusmidler på skolen forbudt på skolen hele døgnet. Foran fester og Samrøra skal bruk av rusmidler tas opp spesielt.

28.10.77. Vedtatt å søke om å få tilbake det gamle navnet.

4.11.77 Vedtatt at en representant fra hvert klassemøte skal møte A-styret etter klassemøtet og samarbeide med A-styret om hvilke saker det har vært så stor interesse for i klassene at de skal taes opp på A-møte. Resten av sakene skal strykes fra dagsorden.

11.11.77 Vedtatt at alle skal tie stille en dag og kommunisere på annet vis.

16.11.77 Totalt forbud mot rusmidler vedtatt. Brudd på vedtaket fører til utvisning.

2.12.77 Hasjåvstemning: Totalforbud vedtatt (25 for, 9 imot og 3 avholdende). Refselse vedtatt (19 for, 16 imot, 1 avholdende). Totalforbud av sprit ikke vedtatt (12 for, 14 mot, 4 avholdende).

13.10.78 Gruppe-gruppa vedtatt opprettet.

11.10.79 Vedtatt at "Forsøks-gymnaset i Bærum opprettholdes inntil videre med den budsjetttrammen og i de lokaler som finnes i dag. En forutsetning for videre drift er at skolens vedtekter snarest bringes i samsvar med gjeldende lover og reglement".

26.10.79 Vedtatt at det ikke er lov å bo på skolen, bortsett fra vaktmesteren.

21.11.79 1979-vedtektene vedtatt.

11.1.80 Vedtatt at rottene skal bort (16 mot 9) og fuglene (enstemmig).

1.2.80 Vedtatt å nedlegge Gruppe-gruppa, og opprette koordineringsgruppe med representanter fra de ulike gruppene.

8.2.80 Vedtatt å lage systue i bryggerhuset (11 for, 5 imot).

2. Oversikt over støtteerklæringer, resolusjoner og aksjoner

25.11.70 Sympatierklæring til de streikende gymnasiastene ved Svolvær Høyere Skole mot normalfordelingen av tallkarakterer og normerte prøver.

1.5.71 Sympatierklæring til elever ved Halden gymnas og realskole som kjemper for å ha retten til usensurert veggavis på skolen.

16.2.72 Resultat av EF-avstemning på FGB: 69 Nei til EF, 0 Ja, 7 blanke stemmer. (91,6 % oppslutning, 83 elever).

1.11.72 Støtteresolusjon for Georg von Rauch Haus enstemmig vedtatt.

24.11.72 Støtteresolusjon for NGS om avsky for statsbudsjettet.

28.9.73 Støtteresolusjon til Narve Trædal (fengslet etter lekkasje om forsvarets telex, om overvåkning av lovlige politiske grupper på venstresida).

12.10.73 Vedtatt å ha streik mot 30-timersuke (lørdagsfri).

6.12.74 Støtteresolusjon til praktikantenes aksjonsuke.

24.1.75 Støtteresolusjon for opprettelse av alternativt gymnas i Hordaland.

18.4.75 Støtteresolusjon for PRR-FNL.

2.5.75 Vedtatt å samle inn penger til Vietnam-barn.

30.5.75 Støtteresolusjon til de streikende ved Hammerverket i Stavanger.

10.9.75. Støtteresolusjon til elev som var blitt utvist av Laksevåg yrkesskole fordi han hadde hengt opp veggavis der han kritiserte skolens rektor som hadde forbudt all politisk virksomhet på skolen.

20.2.76 Resolusjon om at kravet om selvbestemt abort blir tatt opp på NGS landsmøtet, samt å nekte nynazister i NGS.

9.3.76 Pengeinnsamling til Jøtularbeiderne.

27.8.76 Enstemmig vedtatt å boikotte skolebøker som ikke kommer ut på nynorsk.

3.9.76 Uttalelse om nynorskelevenenes kamp enstemmig vedtatt.

17.9.76 Resolusjon mot lektor Hoaas ved Stokmarknes gymnas vedtatt.

8.10.76 Vedtatt å sende Basisgruppa til konferanse om nynorsksaken i Bergen. Vedtatt å boikotte Operasjons Dagsverks (OD) samarbeidsprosjekt med Kirkens Nødhjelp i Sør-Sudan, og heller støtte det alternative prosjektet i det sørlige Afrika.

19.11.76 Støtteresolusjon til bevaring av Hammersborg skole (der FGO holdt til).

3.12.76 Vedtatt at OD-pengene skal gå til SWAPO.

Resolusjon til NGS vedtatt: At jentekampen blir tatt opp i skolepolitikken. At selvbestemt abort er en skolepolitisk sak. Enstemmig vedtak for å opprette Chile-adopsjonskomité.

4.3.77 Vedtatt å adoptere en chilener. Vedtatt å si opp medlemskap i bokklubb fordi de diskriminerer nynorske forfattere.

19.8.77 Vedtatt å boikotte valg av representanter til valgkollegiet og valg av elevrepresentanter til fylkesskolestyret, fordi ordningen fungerer udemokratisk og går på tvers av prinsippet om direkte demokrati, fordi representantene ikke kan tilbakekalles eller har verken forslagsrett eller stemmerett.

1.9.77 Vedtak om boikott av lærebøker som ikke finnes på nynorsk. Støtteresolusjon til to jenter som ble sparka på Holmenkollbanen.

26.9.77 Aksjon i forbindelse med "kristendomsrundskriv" vedtatt.

30.9.77 Vedtatt å boikotte ODs Camara-prosjekt. Vedtatt å streike og aksjonere mot statsbudsjettet.

25.11.77 Vedtatt å støtte kampanjen mot riving av Møllergata skole.

7.4.78 Aksjon mot sørafrikanske varer hos Oluf Lorentzen vedtatt

14.4.78 Brev til politiet om at FGB er ansvarlig for demonstrasjonen, ikke enkeltpersoner.

21.4.78 Følgende 1.maiparoler vedtatt: "Stopp alt kjøp og salg av sørafrikanske varer", "FGB mot karaktersystemet".

28.4.78 Støtteresolusjon til Sollia-kollektivet vedtatt.

8.9.78 Vedtatt å boikotte NGS sin karakterstreik og organisere aksjon mot streiken.

18.9.78 Vedtatt å boikotte OD og heller tilslutte seg Eritrea-prosjektet.

20.10.78. Vedtatt å støtte trafikkaksjonen "Bilfri By".

1.12.78 Resolusjon mot fredspris til Begin og Sadat.

26.1.79 Støtteerklæring til sosialpedagogisk alternativ på Blindern.

15.10.79 Vedtatt å støtte ODs Eritrea-aksjon.

8.2.80 Vedtatt å støtte ODs Nicaragua-prosjekt.

3. Oversikt over temaukenes temaer

Høsten 1972 (3-5 uker, valg på tvers av klassene): økologi, musikkverk på bånd, livssyn, Edb-opplegg for skolen, Sicilia (reise), relativitetsteorien.

Våren 1973 (ti uker med tema to dager i uka, hele klassen samme tema): mellomkrigstida (3. kl.), norsk litteratur i 1960-årene (2. kl.)

Høsten 1973 (3 uker i september, hele klassen samme tema): okkultisme (1.kl.), Brasil (1.kl.), Latin-Amerika (2e), atomkraftverk (3r), partipolitikk (3e).

Høsten 1973 (2 uker i november, valg på tvers av klassene): astrologi, diktanalyse, drama, gresk mytologi, staten, Østerdalen (reise), årsakene til den 1. verdenskrig, atomkraft.

Våren 1974 (2 uker i januar, valg på tvers av klassene): den amerikanske drøm, donaldisme, god og dårlig samvittighet i tysk litteratur, å bo i kollektiv, Mayasivilisasjonen.

Høsten 1974 (3 uker i september, hele klassen samme tema): motkultur (1.kl.), meditasjon (1.kl.), Jesus-bevegelsen (2. kl.), barne- og ungdomslitteratur (2. kl.), energi og bølger (3r), matnyttige planter (3e).

Høsten 1974 (3 uker i november, valg på tvers av klassene): indisk hamp, kristen dualisme, linser, livets opprinnelse, politisk kunst, verdens matvaresituasjon, oppsetning og framføring av teaterstykke.

Våren 1975 (2 uker i januar, hele klassen samme tema): det gamle Rom - for hvem, av hvem? (1. kl.), krise 1929/1975 (2. kl.), atommodeller (3r) og Beast & Man i "Lord of the Flies" (3e).

Høsten 1975 (3 uker, valg på tvers av klasser): bomiljø på Kampen og Stovner, kvinnelitteratur og kvinnehistorie, humor, fjellklatring (praksis).

Våren 1976 (valg på tvers av klassene): norrøn mytologi, geografi, Moskvaprosessene, møte med to romanforfattere (Ebba Haslund og Edvard Hoem), anarkismen kontra marxismen-leninismen, arbeidarrørsla og kriser i kapitalismen.

Høsten 1976 (valg på tvers av klassene): vin, fengselsvesenet, fremmedarbeidere i Norge, angst, Christiania-bohemien, gratis hjelp til gamle, Bertold Brecht, hekseprosessene, malere og malerkunst.

Høsten 1978 (valg på tvers av klassene): dikt, lage ryggsekk i skinn, Det Norske Selskab i København, natt-tema.

Våren 1979 (valg på tvers av klassene): Sovjet, skitur, hvor ble det av ungdomsopprøret (progressive bevegelser etter 1960), eskimoer.

Høsten 1979 (valg på tvers av klassene): engelsk, hustema (oppussing), Det Frie Gymnas, Alta, klasseforskjeller, krise-tema (for å unngå nedlegging av skolen).

4. Oversikt over seminarer

Seminarer 1972-73:

Politikk i 1930-åra (Trygve Bull innleder), norsk litteratur i 1960-åra, Edvard Hoem, Gandhi, Palestina-spørsmålet, humanetikk, absurd teater (om Ionesco), Sicilia, FGO-foredrag om alternativ til artium og FGOs Kvinnefrontgruppe, Lars Klevstrand.

Seminarer 1976-77:

Sør-Afrika (Fellesaksjonen innleder), Chile (Chile-komiteen, Chile-fronten og chilenske flyktninger innleder), prevensjon (Medisinerstudentenes Seksualopplysning innleder), Midt-Østen (Palestina-fronten innleder), meditasjon (Skandinavisk Yoga- og Meditasjonsskole innleder), distriktsutbygging (Ottar Brox innleder), Hammersborgdemonstrasjonen/okkupasjonen (film og innledere fra FGO), hekseprosessene, filmer til Samrøra.

Seminarer 1978-79:

Høsten 78: Baha'i-religionen, EVA2 om karakterer i skolen (Jens Stoltenberg innleder), Eritrea, Operasjon Dagsverk (innledere fra Skol-sol), FGOs nye struktur, Libanon (dr. Bødtker innleder), homofili (Arbeidsgruppa for Homofil Frigjøring innleder), Jan Eggum.

Våren 79: FGB-krise, seksualopplysning (Medisinerstudentenes Seksualopplysning innleder), Norsk sjøfart (kaptein Morten Hoff innleder), Partivesen/uvesen? (rådskommunist innleder), Høyre (Bærumspolitiker innleder), Kjell Erik Vindtorn.

5. To Samrøra-programmer

(Klokkeslettene er utelatt.)

Samrøra 1976:

Torsdag: Knallåpning. Film: Donald Duck. Lunsj. Uteaktiviteter. Aking. Film. Fremmedarbeidertema. Middag. Lærerunderholdning. Viser. Jam. Synging. Manequinoppvisning. Onkel Jon (Skolmen fra Barne-TV). Admingruppene underholder. Selskapsleker.

Fredag: Frokost. Tur til Muren. Film. Lunsj. Brecht-skuespill. Kvinner og olje. Film. Morderlek. Middag. Sketsj av elever. Jazzband. Stafett. Admingruppeunderholdning. Jazz igjen. Kriminaltango. Selskapsleker. Film + gøy.

Lørdag: Frokost. Uteaktiviteter. Film. Lunsj. Seminar: Jan Erik Vold. Film. Karneval med kostymeplikt. Middag. Blandet underholdning. Band. Selskapsleker. Tryllekunstneren Tryll.

Samrøra 1978:

Torsdag: Lunsj. Dikterseminar: Espen Håvardsholm. Lage snøborg. Middag. Polonese. Cognac og peanøtter. Jazzband og dans. Tegnefilmer.

Fredag: Frokost. Pepperkakebaking. Dikterseminar: Tor Åge Bringsværd. Svømming på Nadderud. Middag. Gjemsel. Kaffe, kaker og sang. Bluesband. Aking med gløgg og fakler.

Lørdag: Frokost. Jentegruppa synger og spiller. Skitur. Kakao og rebusløp. Film. Middag. Besøk av komiker.

Konsert med punkband (Hærverk, Left Overs). Gang rundt julegrana. Brenning av julegrana.